

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Euphrosyne.

Bindbetegnelse | Volume Statement:

Vol. 7

Udgivet år og sted | Publication time and place: Kjøbenhavn, 1796-1803

Fysiske størrelse | Physical extent:

12 bd. :

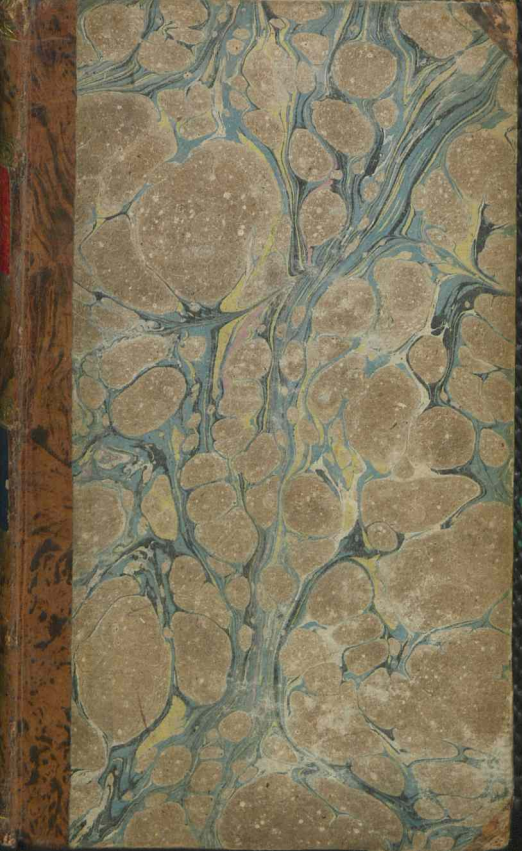
DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

57. - 8.

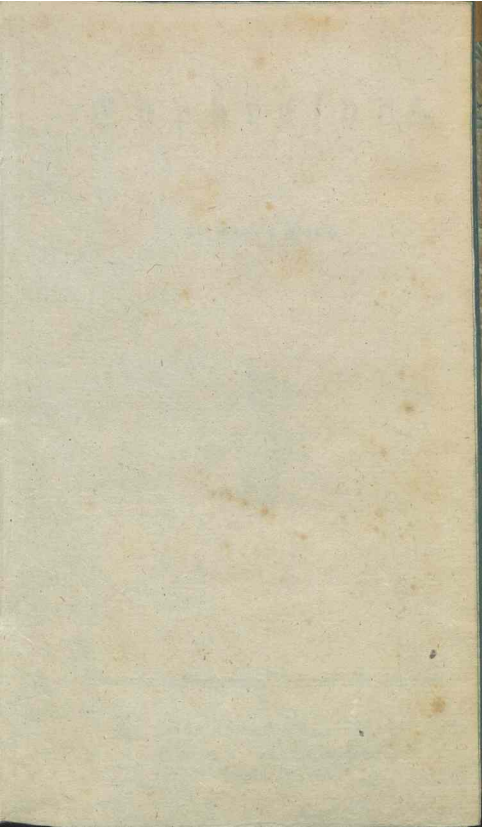
DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 57 8°

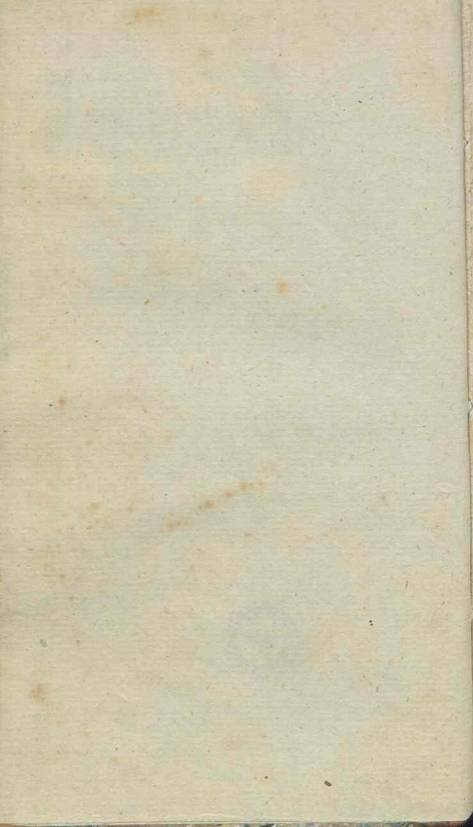

1 1 57 0 8 00050 1

+Rex

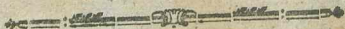

Euphrosyne.

Syvende Bind.

Kjøbenhavn, 1799.

Trykt paa N. Goldin's Forlag,
hos Sebastian Popp.

Den nye Heloise,

eller

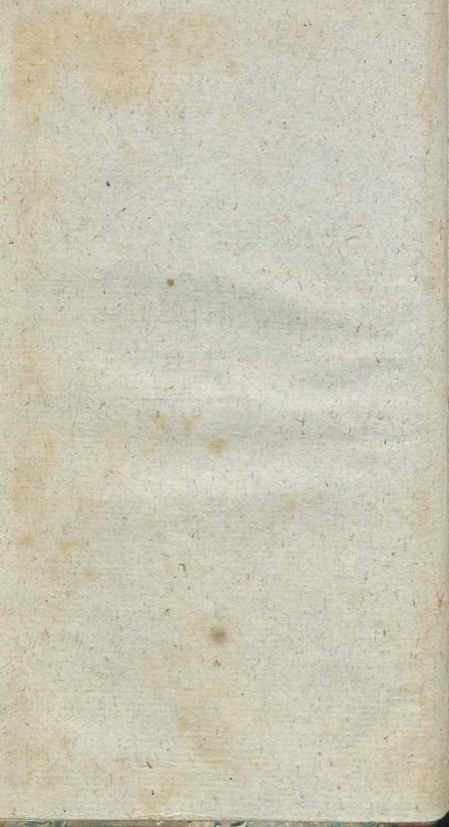
Breve fra to Elskende,

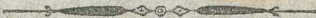
i en liden By ved Foden af Alperne.

Sjette Deel.

Brev I.

Fra Madam Wolmar til Madam d'Orbe.

Hvor du bliver lang Tid borte! Al den Gaaen og Kommen er mig ikke tilpas. Hvormange Timer spildes ikke med at rejse derhen, hvor Du altid burde være, og det som værre er, med at rejse derfra igjen! Tanken om at see hinanden saa kort fordærver den hele Fornøjelse at være sammen. Føler Du ikke at det, at være vekselviis snart hjemme hos Dig og snart hos mig, er i Grunden at være ingensteds vel; og tænker Du ikke paa noget Middel til at være paa samme Tid baade hos mig og Dig selv?

Hvad gjøre vi, kjære Cousine? Hvor mange dyrebare Øjeblikke lade vi ej gaac til Spilde, da vi dog ikke har flere at øde! Aarene tiltage; Ungdommen begynder at flygte; Livet bortflyder som Strømmen; den flygtige Lyksalighed, det skær-

ker, er i vore Hænder, og vi forsømme at nyde den! Erindrer Du den Tid, da vi endnu vare Neger; den første saa fortryllende, saa blide Tid, vi i en anden Alder ej længer gjenfinde, og som Hjertet saa vanskeligen forglemmer? Hvor mange Gange, naar vi vare tvungne til at adskilles saa Dage, ja endog saa Timer, hvormange Gange sagde vi da ikke med Bedrøvelse, i det vi omfavnede hinanden: af! blive vi engang raadige over os selv, skal man aldrig see os adskilte? Nu raade vi os selv, og vi henbringe halve Delen af Naret bortffjernede fra hinanden! Hvad? Elske vi hinanden mindre? Kjære, omme Veninde! vi føle begge, hvor meget Tid, Omgang og dine Velgjerninger have gjort vor gjensidige Hengivenhed stærkere og uopløseligere. Jeg for min Deel synes, at Din Fraværelse bliver mig Dag fra Dag mere utaalelig; og jeg kan ikke leve et Øjeblik længer uden Dig. Denne Forøgelse af vort Venskab er naturligere end den synes; den har sin Grund i vor Stilling, saavel som i vor Karakter. Ligesom vi fremstride i Alder indskrænkes vore Følelser. Vi tabe hver Dag noget af; hvad der var os kjær, og faae intet isteden. Man dør lidt efter lidt, indtil man ikke elsker uden sig selv, og ophører at føle og leve, førend man ophører at være. Men et fø-

len

lende Hjerte Kjemper af alle Kræfter mod denne fremilende Død! Naar Kulden begynder i de yderste Dele, samler det selv sin naturlige Varme omkring sig; jo mere det taber, jo mere fængsles det til hvad der endnu er levnet det; det knyttes, saa at sige, til den sidste Gjenstand, ved de andre Gjenstandes Baand.

See der, hvad jeg, Kysndt endnu ung, troer jeg maa forsøge. Ak, min Dyrebare! mit stakkels Hjerte har elsket saa meget! det har saa tidlig udtømt sig, at det ældes for Tiden; saa mange forskjellige Forbindelser have saaledes hentæret det, at der ei er Sted for ny Hengivenhed. Du har seet mig som Pige, Veninde, Elskerinde, Kone og Moder; du veed, om alle disse Navne vare mig dyrebare. Nogle af disse Baand ere sonderrevne, andre ere løsne. Min Moder, min gamle Moder er ikke mere; jeg har Intet uden Taarer at ofre hendes Minde, og jeg nyder nu kun Halvdelen af Naturens sødeste Følelse. Kærlighedens Ild er udslukket; den er for evig udslukket; og det er atter et Rum, som ei kan fylde. Vi have tabt din værdige og gode Mand; ham, jeg elskede som din Halvdeel; ham, der saa vel fortjente Din Omhed og mit Venkab. Være mine Sønnen ældre, vilde Moderkærlighed udfylde alle disse Tomheder; men denne Kærlig-

hed behøver, som al anden, Meddelelse; og hvad Gjenfølelse kan en Moder vente af et Børn paa fire eller fem Aar? Vore Børn ere os kjære længe førend de kunne føle det, og elske os igjen; og imidlertid have vi saa stor Trang til at sige Enhver, der forstaaer os, hvor meget vi elske dem! min Mand forstaaer mig, men han stemmer ikke nok med mig, efter min Indbildning. Hans Hoved er ej saa fuldt deraf som mit; hans Kjærlighed for dem er alt for fornuftig; jeg onskede den mere levende, og mere lig min. Jeg maa have en Veninde, en Moder, der er lige saa stor Naar, som jeg, efter mine Børn og efter hendes. Med et Ord, at jeg er Moder gjør mig Vennskab endnu nødvendigere; jeg maa have den Fornøjelse, stedse at tale om mine Børn, uden at kjede nogen. Jeg føler, at jeg dobbelt nyder min lille Marcellins Kjærtegn, naar jeg seer Dig dele dem. Naar jeg omfavner Din Datter, troer jeg at trykke Dig til min Barm. Vi have sagt det hundrede Gange, naar vi saae disse Smaaeglutter lege sammen: vore forenede Hjerter gjorde ingen Forskjel mellem dem; og vi vidste ikke mere, hvem af os hver af disse tre Smaae tilhørte.

Og, det er ikke Alt; jeg har vigtige Grund-
onske Dig uafsladelig hos mig; og Din
Fras

Fraværelse er mig grusom i mere end een Hensende. Tænk paa, hvor fremmed jeg er for al Forstillelse; tænk paa den bestandige Tilbageholdenhed, hvori jeg nu næsten sex Aar lever med den Mand, der er mig det Kjæreste i Verden. Den ubehagelige Hemmelighed, der ligger mig paa Hjerte, vorder mig mere og mere tung, og synes hver Dag at blive mere umuelig at tie med. Jo mere Pligt paalægges mig at aabne bare den, jo mere forbinder Alogskab mig til at skjule den. Indseer du, hvilken afførelig Tilstand en Kone er i, naar hun endog skal bringe Mistro, Løgn og Frygt med sig i en Mandes Arme; ikke vove ret at aabne sit Hjerte for den, der ejer det, men skjule Halvdelen af sit Liv for ham, for at betrygge den anden Halvdeels Kærlighed? Store Gud! for hvem maa jeg skjule mine hemmeligste Tanker, og dølge det Snderste af min Sjæl, hvormed han kunde have Marsag til at være fornøjet? For Wolmar, for min Mand, den værdigste Egtesælle, hvormed Himlen kunde lanne en kyndig Piges Dyb. Fordi jeg engang har bedraget ham, maa jeg stedse bedrage ham, og for bestandig føle mig uværdig til al hans Godhed mod mig. Mit Hjerte tør ikke modtage noget Bevis paa hans Agtelse; hans ymmeste Kjærtegn bringe mig til at rødme, og alle de

Tegn paa Agtelse og Opmærksomhed, han viser mig, forvandler min Samvittighed til Bebrejdelser, og Tegn paa Foragt. Det er saare haardt, uafsladelig at sige sig selv: det er en Anden end mig han hædrev. Ak! kjendte han mig, han vilde ikke behandle mig saaledes! — Nej! jeg kan ej længer udholde denne forfærdelige Tilstand; jeg er aldrig ene med denne fortræffelige Mand, uden jeg jo er færdig at falde paa Kne for ham, tilstaae min Brøde, og døe af Skam for hans Fødder.

Imidlertid faae de Grunde, der fra Begyndelsen have tilbageholdt mig, hver Dag ny Styrke; og jeg har aldrig en Bevæggrund til at tale, uden den samme jo er en Grund for mig til at tie. Ved Betragtningen af den fredelige og blide Tilstand, hveri min Familie lever, tænker jeg ej uden Gysen paa, at et eneste Ord kunde forarsage en uoprettelig Forvirring. Efter sex Aar, der ere soundne i en fuldkommen Samdrægtighed, skulde jeg være den, der forstyrrer en saa viis og god Mand's Rolighed, hvis Villie er ingen uden hans lykkelige Kones, hvis Fornøjelse er at see Orden og Fred throne i hans Bolig? Skulde jeg bedrøve Alderdommens Dage for en Fader, som jeg seer saa fornøjet, saa hertrykt ved sin Datters og sin Vens Lykksalighed? Skulde

Skulde jeg udsætte disse kjære Børn, disse elsk-
 værdige Børn, der love saa meget, for en for-
 sømt og forargelig Opdragelse; skulde jeg lade dem
 betragte hinanden som sørgelige Offere for Foral-
 dres Uenighed; og see dem i en Faders Hænder,
 ophidset af billig Fortrydelse, foruroeligt af Ja-
 loussi; og hos en ulykkelig og lastværdig Moder,
 som stedse svømmede i Taarer? Jeg kjender Wol-
 mar som den, der nu agter sin Kone. Veed jeg,
 hvorledes han vil være, naar han ej agter hende
 længer? Maaſkee er han saa sagtmodig, blot fordi
 den Lidenſkab, der vilde være den herskende i hans
 Karakter, ej finder Lejlighed til at blotte sig? Maa-
 ſkee vilde han være ligesaa hæftig i sin opfarende
 Brede, som han er blid og rolig, saalænge han
 ej har nogen Marsag til at vredeſ?

Naar jeg bør have saa megen Hensyn paa
 Alt, hvad der omgiver mig; maa jeg da ikke
 ogsaa tænke noget paa mig selv? Udſletter ser
 Mars retſafne og ordentlige Liv intet af Ung-
 doms Vildfarelſer, og maa jeg endnu udsætte
 mig for Ubegageligheden af et Fejltrin, jeg saa
 lang Tid har begrædt? Jeg tilſtaaer det, min
 Cousine! jeg kaster ej uden Modvillje Dinene
 til de ſoundne Dage; de ydmyge mig indtil
 Modløſhed; og Skam gjør for stærkt Indtryk
 paa mig, til at jeg ſkulde kunne gjenkalde mig

den, uden at falde i et Slags Fortvivlelse. Den Tid, der siden mit Giftermaal er henrunden, maa jeg skue tilbage paa, for at styrke mig. Min nærværende Tilstand indblæser mig en Tillid, som ubehagelige Erindringer vilde røve mig. Jeg vil gjerne nære i mit Hjerte de Følelser af Vre, som jeg troer at gjenfinde hos mig. Min Værdighed som Kone og Moder hæver Sjelen, og væbner mig mod Bebrejdelserne over min forrige Tilstand. Naar jeg ser mine Børn og deres Fader omkring mig, synes jeg, at Alt aander Dyd; de forjage fra min Land selve Tanken om min fordums Brøde. Deres Uskyld er en Bærn om min; de vorde mig saa meget kjærrere fordi de gjøre mig bedre; og jeg har saadan Afsky for alt, hvad der fornærmer Uskyldighed, at jeg neppe kan troe jeg er den samme, der engang har kunnet glemme den. Jeg føler mig saa lange fra hvad jeg var, saa sikker paa hvad jeg er, at der ej fattes meget, at jeg betragter det, jeg vilde aabenbare, som en Bekjendelse, der er mig fremmed, og som jeg ikke længer er forbunden til at aflægge.

Dette er den uviste og ængstelige Tilstand, hvori jeg uafslæbt svæver i Din Gravværelse. Veed Du hvad der engang vil blive af alt dette? Min Fader vil snart rejse til Værn, med den Bestuening,

Slutning, ikke at komme tilbage, førend han har
 seet Enden paa den lange Proces, hvis Ubeha-
 geligheder han ej vil lade os bære; da han ei,
 som jeg tænker, lider længer saa meget paa vor
 Sver i at forfølge den. I den Mellemtid, fra
 hans Bortreise til hans Hjemkomst, skal jeg være
 allene med min Mand; og jeg føler, at det næsten
 vil blive mig umueligt at tie med den ulykkelige
 Hjemmelighed. Naar vi have fremmede, veed
 Du, at Wolmar ofte forlader Selskabet, og gjør
 gjerne en Spadsere-tour omkring i Egnen: han
 taler med Bønderne; han underretter sig om de-
 res Tilstand; han undersøger deres Jordes For-
 fatning; han hjælper dem i Nød med sin Pung
 og sine Raad. Men naar vi ere allene, spadserer
 han aldrig uden med mig; han forlader sjelden
 sin Kone og sine Børn; han blander sig i disses
 uskyldige Leeg med saadan fortryllende Hjertelig-
 hed, at jeg da føler noget mere end sædvanlig
 Omhed for ham. Disse kjæle Øeblikke ere saa
 meget farligere for min Tilbageholdenhed, som han
 selv giver mig Anledning til at tilfødesætte den;
 og hundrede Gange har han havt Samtaler med
 mig, der syntes at opmuntre mig til Fortrolighed.
 Silde eller tidlig maa jeg dog aabne mit Hjerte
 for ham, jeg føler det; men da du vil, at det
 skal skee naar vi ere samlede, og med al den For-
 sig.

fatighed, Klogskab tilroader, saa kom tilbage
 og var herester mindre lange borte; eller jeg svarer
 ej mere for Noget. Min kjære Veninde!
 jeg maa slutte; og det, der er tilbage, er af Vig-
 tighed nok til at koste mig mest at sige. Du er
 mig ikke allene nødvendig, naar jeg er med mine
 Børn eller med min Mand, men særdeles naar
 jeg er allene med Din stakkels Julie; og Ensom-
 hed er farlig for mig, just fordi den er mig be-
 hagelig, og fordi jeg ofte søger den uden at tænke
 derpaa. Det er ej fordi mit Hjerter føler Baande
 af forbums Saar; det er helbredet, jeg føler
 det, jeg er fuldkommen overbevist derom; jeg
 vover at troe mig dydig. Det er ikke det Nær-
 værende, jeg frygter for; det er det Forbigangne,
 der qvæler mig. Der ere Erindringer ligesaa
 strækkelige, som den virkelige Følelse; Mindet rø-
 rer; man skammer sig ved at græde og man græ-
 der endnu mere. Det er Medynks, Længsels og
 Fortrydelsens Taarer; Elskov har ingen Deel i
 dem mere; den er ikke for mig længer; men jeg
 begræder de Ulykker, den har forarsaget; jeg
 begræder det agtværdige Menneskes Skjebne, som
 en uforsigtig næret Kjærlighed har berøvet Rolig-
 hed, og maaskee Livet. Ak! upaatvivlelig er han
 død paa den lange og farlige Messe, som Fortviv-
 lelse har skyndet ham til at foretage sig. Hvis
 han

han levede, da havde han fra Verdens Ende givet os Efterretninger om sig: næsten fire Aar ere hansoundne siden han reiste. Man siger, at den Eskadre, paa hvilken han er, har lidt tusinde Uheld; at den har mistet tre Fjerdedele af sin Besætning; at adskillige Skibe ere sunkne; at man ei veed, hvad der er bleven af de øvrige. Han er ej mere, at! han er ei mere! en sønlig Kærlighed bebuder mig det. Den Ulykkelige er vel ej mere skaanet end de Andre. Havet, Sygdomme, og det der endnu er grueligere, Grammelse har forkortet hans Dage. Saaledes forsvinder alt hvad der et Øjeblik glimter paa Jorden. Det fattedes kun i min Samvittigheds Qualer, at jeg skulde have et dydigt Mennesses Død at bebrejde mig. At! min Veninde! hvor fandres en Sjæl som hans! . . . Hvor han elskede! . . . Han forjente at leve . . . Han har fremstillet for den højeste Dommer et svagt Hjerte, men sundt var det, og slog varmt for Duden, ... Forjæves stræber jeg at forjage disse mørke Tanker; hvert Øjeblik komme de tilbage mod min Villje. For at jordreive dem eller for at ordne dem, behøver Din Veninde Din Hjælp; og da jeg ikke kan glemme den Ulykkelige, vil jeg heller tale med Dig om ham, end tænke paa ham gandske allene.

Betragt

Betragt, hvor mange de Grunde ere, der for-
 sige mere og mere min Trang til at have Dig hos
 mig! Du er visere og lykkeligere, har ej de
 samme Grunde, men føler Dit Hjerte derfor mindre
 den samme Trang? Derfor det er alvorlig sandt,
 at Du ej vil gifte Dig igjen, hvilket Huus kan
 da være Dig mere passende end dette, da Du er
 kun lidt fornojet i Din Familie? Jeg for
 min Deel lider ved at vide Dig i Dit eget; thi
 naftet Din Forstillelse, kjender jeg Din Leve-
 maade der, og er ikke sørt bag Lyset af den over-
 givne Tone, Du paatog Dig i Clarens. Du
 har nok bebrejdet mig mine Fjeller i Livet, men
 jeg har en saare vigtig Bebrejdelse at gjøre Dig
 fra min Side. Den er: at Din Kummer stedse
 er indsluttet hos Dig selv allene. Du skjuler
 Dig for at plage Dig, ligesom Du rødmede ved
 at græde ved Din Venindes Barm. Claire! jeg
 holder ikke af det. Jeg er ikke ubillig som Du;
 Jeg laster ej Din Grammelse; jeg vil ikke, at
 Du efter to, ti Aar, ja ikke Dit hele Liv skal
 aflade at hadre en om, Egteskælles Minde, men
 jeg badler Dig, fordi Du, efterat have hens-
 bragt Dine skjønneste Dage til at græde med Din
 Julie, røver hende den Behagesighed at græde
 igjen med Dig, og at afsvatte med de værdigste
 Taarer de uverdige hun udgød i Din Barm.

Derfor

Derfom Du er fortrædellig over at du sørger, af! du kjender Du ej den sande Sorg! derfom Du finder et Slags Fornøjelse deri, hvorfor vil Du da ej, at jeg maa dele den? Veed Du ikke, at to Hjerters gjensidige Meddelelse giver Bedrøvelsen et, jeg veed ej hvilket, rørende og sødt Præg, som ej Fornøjelsen har? Og er ikke Venfkab i Særdeleshed givet de Ulykkelige til Trøst i deres Modgang og Lindring i deres Nøjer?

Dette er det, Du burde tage i Betragtning; hvortil jeg endnu maa føje, at, i det jeg foreslaaer Dig at komme og boe hos mig, taler jeg ikke mindre i min Mands end i mit eget Navn. Han er adskillige Gange forekommet mig foruudret, ja næsten forarget over, at to saadanne Veninder, som vi, ikke levede med hinanden; han forsikkrer, at han har selv sagt Dig det, og han er ej den Mand, der taler hen i Taaget. Jeg veed ej hvilken Beslutning Du vil tage ved mine Forestillinger; jeg har Grund til at haabe, at den vorder efter mit Ønske. Hvordan den end falder ud, er min Beslutning tagen, og aldrig skal jeg forandre den. Jeg har ej glemt den Tid, da du vilde følge mig til England. Uforklignelige Veninde! nu er Røden kommen til mig! Du kjender min Ulyst til Byen, min Smag for Landet og landlige Syssler, og den

Kjære

Kjærlighed, tre Vars Ophold i Clarens har givet mig for min Vellig der. Du er ikke længer uvildende om, hvilken Vanfælighed det har at flytte med en heel Familie, og hvormeget det er at misbruge min Faders Føjelighed, at forandre hans Opholdssted saa ofte. Vel! vil Du ej forlade Din Huusholdning for at bestyre min, saa har jeg besluttet at faae et Huus i Lausanne, hvor vi begge vilke leve med Dig. Velav Dig derpaa; alt byder det: mit Hjerte, min Pligt, min Lyksalighed, min frelste Vere, min gjenvundne Fornuft, min Tilstand, min Mand, mine Børn, jeg selv. Alt skylder jeg Dig. Alt det Gode, jeg har, kommer fra Dig; jeg seer intet, som jo minder mig derom; og uden Dig er jeg Intet. Kom da, min inderlig Elskede, min Skytsengel! Kom, vedligehold Dit Bærk! Kom, nyd Dine Velgjæringer! Lader os have een Familie, ligesom vi kun have een Sjæl til at elske den; Du skal vaage over mine Sønners Opdragelse og jeg skal vaage over Din Datters; vi vilke dele Moderpligterne og derved fordobble vore Fornøjelser. Vi vilke forenede opløste vore Hjerter til ham, som luttede mit, ved Din Omhu; og da vi intet højere Ønske have i denne Verden, vilke vi roligere vente et andet Liv, i Ustylds og Venkabs Skjød.

Brev

B r e v II.

Svar fra Madam d'Orbe. til Madam
Wolmar.

Min Gud! Cousine, hvor Dit Brev har
skænket mig Fornøjelse! Fortræffelige Prædikant-
inde!... fortræffelig i Sandhed, men ikke desto-
mindre Prædikantinde; talende løst og fast: men
Gjerninger? ikke af Betydning. Den Acheni-
ensiske Bygmester.. den Skjønsladdrer... Du veed
vel?... i Din gamle Plutarck... prægtige Skil-
dringer, et frokt Tempel... naar han har sagt
Alt, kommer den Anden, et jævnt Menneſke,
med et simpelt Væsen, alvorlig og sat... det
vil ſige, ſom Din Cousine Claire... med en
huul, fløbende, noget ſnøvrende Stemme, .. og
ſiger: hvad han har ſagt, vil jeg gjøre.
Tausshed og Haandklappen! Farvel Ordmand!...
Mit Barn! vi ere diſſe to Bygmestere; det
Tempel, hvorom jeg taler, er Venſkabs.

Lader os et Øjeblik tage for os de ſmukke
Ting, Du har ſagt mig. For det Førſte, at vi
elſke hinanden; og dernæſt, at jeg var Dig nødven-
dig; og dernæſt, at Du var mig ligesaa uundværlig;
og dernæſt, naar vi vare frie nok til at henbringe vore
Dage ſammen, maatte vi henbringe dem ſammen.
Og alt dette har Du fundet gandske allene? Uden

Skæmt, Du er en veltalende Person! velan! jeg vil nu lade Dig vide hvormed jeg fra min Side sysselsatte mig, medens Du pønsede paa dette prægtige Brev. Deraf vil Du let kunne domme om, hvad der er bedst, enten hvad Du siger eller hvad jeg gjør.

Neppe havde jeg mistet min Mand, førend Du opfyldte den Tomhed, han havde efterladt i mit Hjerte. Medens han levede, deledede han min Kjærlighed med Dig; da han ej var mere, hørte jeg Dig allene til; og efter Din Bemærkning om Moderømheds og Venfæbs Samstemning, forekom min Datter mig, som et Baand mere mellem os. Jeg besluttede da siden, ikke allene at henbringe mit Liv med Dig; men jeg lagde en endnu udstraktere Plan. For at vore to Familier ikke skulde udgjøre mere end een, foresat jeg mig, naar andre Omstændigheder tillode det, engang at forene min Datter med Din ældste Søn; og det Navn af Mand, jeg for Løjer havde opfundet, syntes mig et lykkeligt Forvarsel, til engang for fuld Alvor at give ham det.

I den Hensigt søgte jeg strax at høre den Banskælighed, som muelig kunde indtræffe, naar Arven kom i Forvirring; og, i det jeg troede mig bemidlet nok til at opofre Noget for at bringe det Dyrige i Rigtighed, tænkte jeg blot paa at sætte min

Dat.

Datters Arvelod i sikker Formue, som Processer ikke kunde naae. Du veed at jeg har Griller i mange Henseender; min Naragtighed heri var, at jeg vilde overraske Dig. Jeg havde sat mig i Hovedet en Morgen smukt at gaae ind i Dit Kammer, holdende mit Barn i en Haand, og en Brevtaske i den anden, og ralle Dig baade det Eene og det Andet med en smuk Kompliment, for at overlevere Moderen og Datteren, med deres Midler, det er at sige dennes Udstyr, i Dine Hænder. Forestaae alt, vilde jeg sige, som det bedst passer sig for Din Søns Fordeel; thi det bliver engang hans og Din Sag; Jeg for min Deel blander mig ikke deri.

Besjelet af denne ypperlige Tanke maatte jeg aabne mig for En, der kunde være mig behjælpelig til at udføre den. Og gjæt nu, hvem jeg heri valgte til min Fortrolige? En vis Hr. Wolmar! Kjender Du ham ikke? . . . Min Mand Cousine? . . . Ja Din Mand! den samme Mand, hvem Du har saa vanskeligt ved at skjule en Hemmelighed for, som det er ham ikke magtpaaliggende at vide, han er det, der har kunnet tie med en Sag, som maatte være Dig saa behagelig at høre. Dette var den sande Aarsag til alle disse hemmeligsfulde Sammenkomster, Du saa pudseerligen forekastede os. Du seer altsaa, hvor

forstilte de Mænd ere! og er det ikke løjerligt nok, at just de beskyldte os for Forstillelse? Jeg fordrede end mere af Din Mand; jeg saae meget godt at Du pønsede paa samme Plan som jeg, men mere for Dig selv; som den der ej meddeler sine Følelser, uden for saavidt man selv overlader sig til dem. Jeg søgte at levne Dig et mere overraskende Øjeblik; derfor vilde jeg at han, naar Du foreslog ham vor Gjenforening, ikke skulde synes just meget at billige denne Længsel, men vise sig noget kold i sit Samtykke. Han gav mig derpaa et Svar, som jeg har gjemt, og som Du ogsaa bør gjemme. Thi jeg tvivler om at Nogen, saalange der har været Mand i Verden, har givet det saaledes. Her er det: „Lille „Cousine! Jeg kjender Julie . . . Jeg kjender „hende godt . . . maaskee bedre end hun troer. „Hendes Hjerte er alt for adelt til at man skulde „modsatte sig, hvad hun ønsker, og alt for sølsomt, „til at man ej derved skulde saare det. I de fem „Aar vi have levet sammen, troer jeg ikke, at „jeg har voldet hende den ringeste Misforstillelse; „jeg haaber at jeg skal døe, uden at have voldet „hende nogen.“ Cousins! tænk vel over dette, see hvilken Mand's Nødsighed, Du uophørlig pønsler paa, ubesindigen at forstyrre.

Hvad

Hvad mig angaaer, da havde jeg mindre
 sin Følelse, og mere Tillid til Din Bliidhed; og
 jeg bortfjærkede de Samtaler, hvortil Dit Hjerte
 ofte drog Dig saa naturlig, at, da Du ikke
 kunde bebrejde mig for Kulde mod Dig, sat Du
 Dig i Hovedet, at jeg ventede et andet Egestab,
 og at jeg elskede Dig mere end nogen anden Ting,
 undtagen en Mand. Thi, betænk lille Julie! Du
 har ikke den mindste Bevægelse, der undfjerner mig.
 Jeg røber Dig, jeg gjennemtrænger Dig, jeg
 seer lige til Din Sjæls Underste, og derfor er
 det jeg stedse har tilbedet Dig. Hiin Mistanke,
 som saa hældigen drev Dig til at forandre Dig,
 syntes mig ypperlig at nære. Jeg gav mig til,
 som Enke, at spille Kofetten, temmelig godt
 til at bedrage Dig. Dette er en Rolle hvortil
 jeg har mere Tilbøjelighed, end Talent. Jeg har
 snildeligen paataget mig den indsmigrende Mine,
 som jeg ej slet kom afsted med, og som gav mig
 Lejlighed til at moere mig med at spotte mere end
 een ung Laps. Du var den, der var eensfoldig
 nok, til at troe mig færdig til at søge en anden
 Mand i dens Sted, jeg mindst kunde finde nogen
 i Verden. Men jeg er alt for oprigtig til længe
 at kunne forestille mig, og Du blev snart bragt ud
 af Din Bildfarelse. Imidlertid vil jeg endnu

berolige Dig mere, ved at fortælle Dig mine Tanker i den Henseende.

Hundrede Gange har jeg sagt Dig det som Dige, jeg var ikke skabt til at være Kone. Havde det berøvet paa mig, havde jeg aldrig giftet mig. Men vort Kjøb kjober ikke sin Frihed uden med Slaveri; og man maa begynde med at være Tjenestepige for engang at vordre Huusmoder. Skjøndt min Fader ikke holdt mig i Tvang, havde jeg dog Fortrød af min Familie. For at komme ud deraf, ægtede jeg Hr. d'Orbe. Han var en saa ædel Mand, og elskede mig saa smt, at jeg ogsaa fra min Side maatte oprigtig elske ham. Erfarenhed gav mig et mere fordeelagtigt Begreb om Ægteskab, end det jeg havde havt, og udstøttede de Indtryk, Chaillet havde efterladt hos mig. D'Orbe gjorde mig lykkelig, og han fortrød det aldrig. Med en Anden, vilde jeg vel altid have opfyldt mine Pligter, men jeg maatte dog have bedrøvet ham; og jeg føler, at jeg maatte faae en god Mand, for at blive en skikkelig Kone. Kan Du vel forestille Dig, at dette just var det jeg havde at beklage mig over? Mit Barn! vi elskede hinanden for meget; vi vare ikke glade. Et koldere Venkskab havde været moersommere; jeg vilde fortrukket det, og jeg havde heller ønsket at leve mindre fornøjjet, for at kunne leve oftere.

Der

Dertil kom de særdeles Aarsager til Urolig-
 hed, som Din Stilling gav mig. Jeg behøver
 ikke at erindre Dig om de Farer, en uordentlig
 Lidenskab udsatte Dig for. Gysende maatte
 jeg se dem. Havde Du blot sat Dit Liv i
 Bove, vilde maaskee endnu en Løvning af Mun-
 terhed ej have gandske forladt mig; men Bedrø-
 velse og Angest gennemføre min Sjæl; og lige
 til jeg saae Dig givt, kunde jeg ikke nyde et Øje-
 blik ublandet Glæde. Du kjendte min Sorg,
 Du soled den. Den har virket meget paa Dit
 gode Hjerter; og aldrig skal jeg aflade at velsigne
 de lykkelige Taarer, som maaskee ere Aarsagen til
 Din Omvendelse.

Der seer Du da hvorledes al den Tid er
 henbragt, jeg har levet med min Mand. Dø-
 selv, om jeg, efter at Gud har taget ham, kan
 haabe at finde nogen Anden, der er saa meget
 efter mit Hjerter som han var, og om jeg er fri-
 stet til at søge hans Lige! Nej Cousine! Egtes-
 standen er en alt for alvorlig Stand; dens Vig-
 tighed er ikke efter mit Sind; den gjør mig ned-
 slagen og klæder mig ilde; ikke at regne at al
 Evang er mig utaalelig. Eftertænk Du, som
 kjender mig, hvad et Daand, hvori jeg i syv
 Aar ikke har kunnet hjertelig lee syv Gange,
 kan være i mine Øjne. Seg vil ikke, som Du, i

mit Otte og tyvende Aar spille Matronen. Jeg finder, at jeg er en lille temmelig indtagende Enke, og endnu i Giftealderen; og jeg troer, at hvis jeg var en Mandsperson, vilde jeg gjøre Lykke. Men gifte mig igjen, Cousine! — hør! jeg begræder saare hjertelig min stakkels Mand; jeg vilde have opofret den halve Deel af min Levetid, for at henbringe den anden halve med ham; og dog troer jeg, at jeg ej tog ham igjen om han kom tilbage, uden fordi jeg allerede havde taget ham.

Jeg har nu forklaret Dig mine sande Hensigter. At jeg endnu ikke har kunnet naae dem, naaget Hr. Wolmars Bestræffelse, er, fordi Vanskelighederne synes at vore med min Iver for at overvinde dem. Men min Iver skal sejre; og inden Sommerens Ende haaber jeg at forene mig med Dig for vor øvrige Levetid.

Endnu maa jeg retfærdiggjøre mig for den Bedrøvelse, at jeg skjuler min Kummer for Dig, og heller vil lade mine Taarer flyde langt fra Dig; jeg nægter det ikke, det er dertil jeg opofrer den bedste Tid jeg her henbringer. Jeg triner aldrig ind i mit Huus, uden at finde Spor af den, der gjorde mig det kjært. Jeg gaaer aldrig et Trin, seer aldrig en Gjenstand uden at opdage et Tegns paa hans Omhed og gode Hjerte.

Wilde

Vilde Du at min Sjæl ej skulde være derved? Saa længe jeg er her, føler jeg intet uden det Tab jeg har lidt; naar jeg er hos Dig, seer jeg ene hvad jeg har tilbage; kan Du gjøre mig den Indskydelse, Du har paa mit Sind, til en Brøde? Jeg græder i Din Graværelse; jeg leer naar jeg er hos Dig; og hvoraf kommer denne Forskjel? Deraf, lille utaknemmelige Veninde! at Du er min hele Trøst, og at jeg ikke kan græmme mig over Noget, naar jeg har Dig.

Du har sagt mange Ting til Fordeel for vort fordums Venskab; men jeg tilgiver Dig ikke, at Du glemmer hvad der end gjør mig mere Være, at jeg elsker Dig, skøndt Du fordunkler mig. Min Julie! Du er skabt til at herske. Din Vælde er den mest uindskrænkede, jeg kjen-der. Den strækker sig endog til Villjen; det veed jeg bedre end nogen. Hvorledes gaaer det til Cousine? Vi elske begge Dyden; Rettskaffenhed er os lige kjær, vore Evner ere de samme; jeg har næsten lige saa megen Forstand som Du, og er ikke meget mindre smuk. Jeg veed alt dette saare vel; og alt dette uagtet har Du mig gandske i Din Magt og under Dit Herredømme. Du ydmyger mig; Din Aand nedkuer min; og jeg er intet i Ligning mod Dig. Endogsaa da Du levede i Forbindelser, Du bebrejdede Dig, og

da jeg, fordi jeg ej var skyldig i saadan Brøde, kunde givet mig selv Fortrinnet for Dig, selv da, beholdt Du ikke desto mindre Dit Herredømme. Den Svaghed, jeg dadlede hos Dig, forekom mig næsten som en Dyd; jeg kunde ej afholde mig fra at beundre hos Dig, hvad jeg vilde have lastet hos Enhver anden. Kort, selv i hin omtalte Tid, nærmede jeg mig Dig aldrig, uden en vis Følelse af uvilkaarlig Agtelse; og det er vist at Din hele Blidhed, den hele Fortrolighed i Din Omgang, var nødvendig for at gjøre mig til Din Veninde. Af Naturen var jeg kun bestemt til Din Tjenestepige. Forklar, om Du kan, denne Gaade; jeg for min Deel forstaaer den ikke.

So tys! jeg forstaaer dog noget lidet deraf; og jeg troer endog tilforn at have forklaret det. Sagen er den: Dit Hjerte opliver alle dem, der ere omkring Dig, og meddeler dem, saa at sige, et nyt Væsen, der tvinger dem til at hylde Dig, fordi de uden Dig ikke havde havt det. Jeg har, jeg tilstaaer det, gjort Dig vigtige Tjenester; Du bringer mig saa ofte disse i Erindring, at jeg paa ingen Maade kan glemme dem. Jeg nægter det ikke; uden mig havde Du været uslykkelig. Men hvad har jeg gjort andet, end gengivet, hvad jeg havde modtaget af Dig. Er det mueligt at see Dig længe, uden at føle sin Sjæl gjen-

gennemtrængt af Dydens Fortryllelser og Ven-
skabs henrivende Ynde? Veed Du ej at alt, hvad
der nærmer sig Dig, væbnes ved Dig selv til Dit
Forsvar; og at jeg intet har forud for andre, uden
den Fordeel Sesostris's *) Livvagt havde, den
nemlig, at være af Din Alder og Dit Kjon og
opdragen med Dig? Overalt er Claire fornøjet
med at gjelde mindre end Juste, fordi hun uden
Juste vilde endnu gjelde mindre; og fordi, at
jeg skal sige Dig den rene Sandhed, jeg troer
at vi have højliggen Trang til hinanden, og vi
begge vilde have tabt meget, om Skjæbnen havde
adskilt os.

Det, der græmmer mig mest ved de Forret-
ninger, som fængsle mig her, er den Fare Du
bestandig svæver i, at lade den hemmelige Ting
slippe Dig af Munden. Overvej, jeg besværges
Dig, at det, der skynder Dig til at holde den hos
Dig

*) Da Sesostris blev fød, lod hans Fader opspørge
alle de Børn i Egypten der vare fødte paa
den samme Dag som hans Søn, og lod disse
nyde den samme Opdragelse og samme Under-
visning som han. Han troede derved at forstærke
sin Søn, naaet han engang blev Konge i dem
modige Krigere og ham hengivne Venner.

Dig selv, er en stærk og vægtig Grund; og det der skynder Dig til at aabenbare den, er blot en blind Følelse. Vor Frygt for, at det ej er nogen Hemmelighed længer for ham, det vedkommer, er en Grund mere til ej at aabenbare ham den, uden med yderste Forsigtighed. Maaskee Din Mands Forbeholdenhed er et Mønster og en Lærdom for os. Thi i saadanne Ting er der ofte en stor Forskjel paa, hvad man lader som man ikke veed, og hvad man er tvungen til at vide. Lader os dog, jeg fordrer det, endnu en Gang overveje den Sag. Dersom Dine Anelser vare grundede, og Din Begrødelseværdige Ven ikke var mere, vilde det bedste Middel der er tilbage være, at lade hans Historie og Dine Ulykker ligge begravne med ham. Dersom han lever, som jeg haaber, kan Tilfældet vorde forskjelligt; men endog da, maa dette Tilfælde først være forhaanden. Men Omstændighederne vorde som de ville, troer Du ej at skyldes det sidste Raad nogen Opmærksomhed fra en Ulykkelig, hvis hele Ulykke er Dit Værk?

Hvad den Fare angaaer, som Ensomhed udsætter Dig for, da begriber jeg og billiger Din Uro, skøndt jeg finder den aldeles ugrundet, Dine forbigangne Feiltrin gjøre Dig frygtsom; deraf spaaer jeg Dig saa meget mere godt for

nærværende Tid; og Du vilde være meget mindre frygtsom, dersom Du havde mere Ansag til at være det. Men jeg kan ikke finde mig i Din Rædsel over vor stakkels Vens Skjebne. For nærværende Tid, da Dine Tilsieligheder have faaet en anden Bending, troer jeg at han er mig ligesaa kjær, som Dig. Imidlertid ere mine Anelser det modsatte af Dine, og mere overeensstemmende med Fornuften. Mylord Edouard har to Gange faaet Efterretninger fra ham, og den anden Gang skrev han mig til, at han var i Sydhavet, og allerede havde udstaaet de Farer, hvorom Du taler. Dette veed Du ligesaa godt som jeg, og Du grammer Dig, som om Du intet vidste deraf. Men det Du ikke veed, og som Du bør vide, er at det Skib, hvorpaa han opholder sig, er for to Maaneder siden seet paa Høiden af de Canariske Øer, gaaende for fulde Sejl til Europa. Det er da, hvad der er skreven fra Holland til min Fader; og hvori han ej har forsømt at gjøre mig deeltagtig, ifølge sin Vane, at underrette mig om offentlige Anliggender megot uviagtigere, end om sine egne. Mit Hjerter siger mig det; det siger mig, at vi ej skal vente længe inden vi faae Tidender fra vor Philosoph; og at Du da skal komme at spare Dine Taarer, med mindre Du, efter at have begravet ham som

død,

jeg i Grunden mindre at beklage; mine Medrejsendes Elendigheder vare mig smerteligere end minne egne. Jeg saae dem gandske overladte til deres Lidelser; de maatte lide mere end jeg. Jeg sagde ved mig selv: her er jeg i Baande; men der er en Braa paa Jorden, hvor jeg er lykkelig og rolig; og jeg holdt mig ved Genfer Søens Bredde skadesløs for hvad, jeg leed paa Oceanet. Jeg har den Lykke ved min Ankomst at see mit Haab bestyrket. Mylord Edouard siger mig, at I begge ere friske og sunde: og at De især, skjondt de har tabt det søde Navn af Egtfælle, dog har Moder- og Venindenavnet tilbage, der bør være nok til Deres Lyksalighed.

Jeg iler for meget med at sende Dem dette Brev, til at jeg denne Gang skulde kunne give Dem nogen omstændelig Efterretning om min Rejse. Jeg tør haabe snart at faae en mere passende Lejlighed dertil. Jeg lader mig nu nøje med at give Dem et løst Begreb derom, mere for at opvække end tilfredsstille Deres Nysgjærighed. Jeg har anvendt næsten fire Aar paa den lange Rejse, jeg taler om, og er kommen tilbage paa det samme Skib jeg reiste herfra med, som var det eneste, den Kommanderende er kommen tilbage med af sin Eskadre.

For det Første har jeg seet det sydlige Amerika, denne store Strækning fast Land, som Mangel paa Jern har underlagt Europæerne, og som disse have gjort til en Ørken, for at forvise sig Herredømmet. Jeg har seet Brasiliens Kyster, hvor Lissabon og London øse deres Skatte; hvis ulykkelige Indbyggere træde det Guld og de Diamanter under Fødderne, som de ej tør røre med Hænderne. Holig har jeg faret over de stormfuldeste Have, der findes under den sydlige Polar-Cirkel; men jeg har truffet, paa det stille Hav, det græseligste Uvejr.

*E'in mar dubbioso sotto ignoto polo
Provai l'onde fallaci, e'l vento infido *)*.

Jeg har langt horte seet hine formeente Kjemper^{**}) Opholdssted, som ej ere store uden i Mod, og hvis Uafhængighed er mere sikket ved et simpelt og tarveligt Liv, end ved en stor Le-gemsbygning. Jeg har opholdt mig tre Maaneder paa en øde og fornøjelig Ø, et fædt og vorende Billede paa Naturens fordums Skjønhed,

og

*) Og paa usikre Hav, under en ubekjendt Pol, har jeg forsøgt den bedrægeligeølge, og de trolose Vinde. Tasso.

***) Patagonerne.

og som synes at være nær ved Verdens Ende, for at tjene til et Fristed for forfulgt Usskyld og Elskov; men den gjerrige Europæer, der følger sit vilde Sindelag, naar han forbyder Indianeren i Fred at beboe det, lader sig selv vederfares Det deri, at han ej selv beboer det.

Jeg har seet, paa Mexicos og Perus Kyster, det samme Syn som i Brasilien; jeg har seet nogle faa og ulykkelige Beboere, sørgelige Levninger af to mægtige Folk, nedtyngede af Lænker, Skjændsel og Elendighed; bebrejdende Himlen med Taarer, midt imellem deres rige Bjergværker, at den havde ødøst alle disse Skatte paa dem. Jeg har seet det forfærdelige Syn, at en heel By *) brændte, uden Modstand og uden Forsvarere. Det er den Krigsret, der hersker blandt de oplyste, menneskelige, og forfinede Europas Folk; man indskrænker sig ej blot til at gjøre sin Siende alt det Onde, hvoraf man kan høste Fordeel; men man regner sig til Fordeel, alt det Onde, man kan gjøre til hans rene Undergang. Jeg har besjlet Kysterne af det hele vestlige Amerika; jeg er falden i den største Forundring ved at see en Strækning af femten hundrede Mile, og Verdens største Hav, samlet under een Magt, der,

hol

*) Den mexikanske Stad Paiza.

holber, saa at sige, Nøglerne til den eens Jordens Halvkugle i sin Haand.

Efter at være kommen over det store Hav, har jeg seet paa det faste Land et nyt Skuespil. Jeg har skuet den talrigeste og mest berømte Følkeslæggt i Verden, under en Flok Stimands Scepter; jeg har nærmere betragtet dette berømte Folk, og ej forundret mig over, at finde det i Slavestanden. Ligesaa ofte overvunden som angreben, var det altid et Nov for den Første den Bedste, og skal være det til Verdens Ende. Jeg har fundet det sin Skjebne værdigt; det havde ej engang Mod til at sukke over den. Jeg har fundet det lærde dorst, hyklerst og pralende; meget talende, uden at sige noget; med god Forstand, men uden Geni; rigt paa Tegn, og fattigt paa Begreber; forfinet, høfligt, smidigt, falsk og tyvagtigt; der sætter alle Pligter i Etikette, og Sædelæren i Grimasser; der kjender ingen anden Menneskelighed end Høflenhed og dybe Komplimenter. Jeg har landet ved en anden øde Ø, mere ubekjendt, mere fortryllende end den første, og hvor det grueligste Tilfælde for evig kunde have forvist os. Jeg var den eeneste maaskee, som en saa sød Landflygtighed ej forfærdede; er jeg ikke desuden overalt i Landflygtighed? Jeg saae paa dette fornøjelige og gyselige Sted, hvad menneskelig Flid kan foretage sig.

for at drage det selskabelige Menneske fra en Drken, hvor intet mangler ham, og nedsynke ham i et Svælg af nye Nødvendigheder,

Jeg har, paa det viide Ocean, hvor det burde være Mennesker, saa trøsteligt at møde Mennesker, seet to store Skibe søge og finde hinanden, angribe og slaes rasende med hinanden; ligesom dette umaalelige Rum var for lidet for enhver af dem. Jeg har seet dem sprude Kugler og Luer fra sig mod hinanden. I et saare kort Slag har jeg seet Billedet af Helvede. Jeg har hørt Sejervindernes Frydeskrig overdøve de Saaredees Veeflager, og de Døendes Sukke. Jeg har rodmende modtaget min Deel af det store Bytte; jeg har modtaget det, men kun til Forvaring; og var det ranet fra Ulykkelige, skal det gjengives Ulykkelige.

Jeg har seet Europa henstyttet til det yderste Afrika, ved et gjerrigt, haardsørt, og arbejdsomt Folks Bestræbelser, der med Tid og Standhaftighed har overvundet de Vanskeligheder, som andre Folks hele Helteaand aldrig kunde have overvundet. Jeg har seet disse store og ulykkelige Egne, der blot synes at være bestemte til at fylde Jorden med Flokke af Slaver. Ved dette væmmelige Syn har jeg bortvendt

Dj.

Djnene af Foragt, Afsky og Medynk; og ved at skue Sjerdedelen af mine Lige forvandlet til Fæe, for at trække under de Andre, har jeg sukket over, at jeg var Menneſke.

Endelig har jeg i mine Medrejsſende ſeet et uforfærdet og ſtolt Folk, hvis Mønſter og Frihed reddede i mine Djne min Slægts Ære; de agtede hverken Smerte eller Død, og frygtede intet i Verden uden Hunger og Kjedsomhed. Jeg har i Chefen ſeet en Kriſghelt, en Soldat, en Matroſ, en Biis, en ſtor Mand; og det, der maaffee endnu ſiger mere, Edouard Bomſtons værdige Ven. Men Een, der lignede Claire d'Orbe, Julie d'Etange, og der kunde holde et Hjerte, ſom inderlig har elſket diſſe, ſkadesløs for Savnet af dem, har jeg endnu ikke ſeet paa hele Jorden.

Hvorledes ſkulde jeg kunne ſige Dem noget om min Helbredelſe? Det er jo af Dem jeg ſkal lære at kjende den. Kommer jeg friere og viſere tilbage, end jeg rejſte bort? Jeg tør troe det; men forſikre det, kan jeg ikke. Det ſamme Billede throner ſtedſe i min Sjæl; De veed om det er mueligt, at det kan udſettes deraf; men detſ Bølge er hende nu mere værdig; og derſom jeg ikke bedrager mig, throner det i dette ulykkelige Hjerte, ligesom i Deres. Ja! min Couſine!

jeg synes at hendes Dyd har overvundet mig; at jeg kun er for hende den bedste, den ymmeste Ven, der nogensinde var; at jeg nu blot tilbeder hende, ligerviis som De tilbede hende; eller, jeg synes snarere, at mine Følelser vel ikke ere svækkede, men luttrede; og i hvor nøje jeg end prøver mig selv, finder jeg dem ligesaa rene, som den Gjenstand, der indaander mig dem. Hvad kan jeg sige Dem mere, indtil den Prøve er overstaaen, som kan lære mig, at dømme om mig selv? Jeg er oprigtig og sanddru; jeg vil være hvad jeg bør; men hvorledes kan jeg svare for mit Hjerte, med saa mange Grunde, til at være mistroisk mod det? Er jeg Herre over det Forbigangne? Kan jeg hindre, at ikke tusinde Elskovsluere engang skulde have gennemglødet mig? Hvorledes kan jeg, ene ved Indbildningskraften, skjelne det der er, fra det der har været? Hvorledes skal jeg kunne forestille mig hende som Veninde, som jeg aldrig har seet, uden som Elskerinde? Hvad De maaskee end tænker om den lønlige Bevæggrund til min Langsel, saa er den dog dydig og fornuftig; den fortjener, at De billiger den. Jeg svarer dog i det mindste for mine Hensigter. Tillad at jeg seer Dem, og prøv mig da selv; eller lad mig see Julie, og jeg skal lære hvad jeg er.

Jeg maa følge Mylord Edouard til Italien. Jeg skal rejse paa Eders Grændser, men ikke see Eder! Tænk De, at det lader sig gjøre? O! dersom De var grum nok til at fordre det, for tjente De ej at lydes; men hvorfor skulde De fordre det? Er ikke De den samme Claire, ligesaa god og medlidende, søm dydig og uskyldig; den, der har værdiget at elske mig fra Deres spædste Ungdom, og som den Dag i Dag bør elske mig endnu mere, da jeg skylder Dem Alt *)? Nej, nej, elskte og ypperlige Veninde! et saa grusomt Afslag vilde hverken komme fra Dem, eller sigte til mig; nej, saadan høj Grad af Elendighed maa jeg dog ej vorde et Kov for. Endnu en Gang, ja endnu en Gang i mit Liv, vil jeg lægge mit Hjerte for Deres Fødder. Jeg vil see Dem; De samtykker deri. Jeg skal see hende; hun vil samtykke deri. I kjende begge saare godt min Agtelse for hende. I vide, om jeg er Mand til, at fremstille mig for hendes Dine, naar jeg føler mig uværdig dertil. Hun har saa

E 4

lange

*) Hvad skylder han hende vel, hun som har skabt hans Livs Ulykker? . . . . . Ulykkelige Spørger! han skylder hende dens Ære, Dyd og Møjlighed, som han elsker; han skylder hende Alt.

lange begrædt Virkningen af sine Yndligheder!
at! maatte hun een Gang see Frugterne af sin
Dyd!

P. S. My'ord Edouard opholder sig endnu
her nogen Tid, for Forretninger; dersom
det er mig tilladt at see Eder; hvorfor
skulde jeg da ikke gribe Lejligheden, jo før
jo heller, at see Eder?

Brev IV.

Fra Hr. Wolmar til Julies Elsker.

Skjøndt vi ikke endnu kjende hinanden, er det
mig dog paalagt, at skrive Dem til. Den vis-
seste, og mest elskede Kone, har aabnet sit Hjerte
for sin lykkelige Mand. Hun troer Dem at have
været hendes Kiærlighed værdig, og tilhyder Dem
sit Huus. Ustyld og Fred herske der; der vil
De finde Venskab, Gjestfrihed, Agtelse og For-
trolighed. Raadspørg Deres Hjerte; og dersom
det ikke har noget, der skrækker Dem, saa kom
uden Frygt. De vil ej rejse herfra, uden at
efterlade Dem en Ven.

Wolmar.

P. S.

P. S. Kom min Ven! Vi vente Dem med
Længsel. Jeg vil dog vel ikke faae den
Sorg, at De skulde give os Missag.

Julie.

Brev V.

Fra Madam d'Orbe til Julies Elsker.

(I dette Brev var det foregaaende indsluttet).

Vær velkommen! vær hundrede Gange velkommen, kjære Saint-Preux! thi jeg paastaer, at De skal beholde dette Navn *), i det mindste i vor Kreds. Det er, som jeg troer, tydeligt nok at sige Dem: at man ej har i Sinde at udelukke Dem derfra; med mindre denne Udelukkelse er Deres egen Skyld. Naar De seer, af hesslagte Brev, at jeg har gjort mere, end De bad mig om, da lar at sætte lidt mere Lid til Deres Venner; og bebrejd ikke dieses Hjerte den Sorg, de dele, naar Fornuften tvinger Dem, til at paadrage Dem den. Hr. Wolmar vil see Dem;

E 5

han

*) Det er det Navn, hun havde givet ham for sine Føls, paa hans foregaaende Rejse. See tredje Deels fiortende Brev.

han tilbyder Dem sit Huus, sit Venſkab, ſine
 Daaad. Der behøvedes ej ſaa meget til at ned-
 dæmpe min Frygt for Deres Hidkomſt; og jeg
 vilde blive misfornuøjet med mig ſelv, naar jeg
 et Djeblig kunde ſætte Miſtrillid til Dem. Han
 gjør endnu mere for Dem; han mener at helbrede
 Dem, og ſiger: at hverken Julie, eller han ſelv,
 eller De, eller jeg, kunne være fuldkommen lyk-
 kelige, uden det ſkeer. Endſkjøndt jeg lover mig
 meget af hans Blisdom, og endnu mere af Deres
 Dyd, er jeg dog uviſ om dette Foretagendes Udfald.
 Det veed jeg meget vel, at med den Kone, han
 har, er den Umage, han vil gjøre ſig for Dem,
 lutter Edelmødighed.

Kom da, min elſkverdige Ven! betrygget
 af Deres æble Hjerte; kom, og ſtil den Længſel,
 vi alle have, efter at omfavne Dem, og at ſee
 Dem rolig og fornøjet; kom til Deres Fødeland,
 og blandt Deres Venner, for at udhvile Dem
 af Deres Rejſer, og forglemme de Møjer, De
 have udſtaaet. Den ſidſte Gang, De ſaae mig,
 var jeg en alvorlig Matrone, og min Veninde
 laae paa ſit Yderſte. Men nu, da hun lever
 vel, og jeg er igjen bleven Pige, er jeg aldeles
 ligesaa overgivet og ſuuk, ſom før mit Giſters
 maal. Det, der i det mindſte er gandske viſt,
 er, at jeg ikke i mindſte Maade har forandret
 mig,

til, i Henseende til Dem; at De mange Gange
maa gjøre en Rejse omkring Jorden, førend
De finder nogen, der elsker Dem, som jeg.

B r e v VI.

Fra Saint-Preux til Mylord Edouard.

Jeg staaer op om Midnatter, for at skrive Dem
til. Jeg kan ikke faae et Øjeblik Rolighed.
Mit oprørte, sværmende Hjerte, kan ej indstutte
sig hos mig selv; det vil udtømme sig. De, som
saa ofte har værnet om det mod Fortvivlelsen,
var de den elskte Deeltager i de første Fornøjel-
ser, det paa saa lang Tid ej har smaget.

Jeg har seet hende, Mylord! mine Øjne
have skuet hende! jeg har hørt hendes Stemme;
hendes Hænder have berørt mine; hun kjender
mig igjen; hun yttrede Glæde ved at see mig;
hun kaldte mig sin Ven, sin elskte Ven; hun tog
mig i sit Huus; mere lykkelig, end jeg nogens-
inde i mit Liv har været, boer jeg med hende
under samme Tag; og nu da jeg skriver dette,
er jeg kun tredive Skridt fra hende.

Mine

Mine Ideer ere alt for levende, til at følge efter hverandre; de fremstille sig alle paa een Gang; de ere hverandre i Vejen. Jeg vil standse et Øjeblik, og drage Nanden, for at søge at bringe nogen Orden i min Fortælling.

Neppe havde jeg, efter en saa lang Kraværelse, overladt mig hos Dem til mit Hjertes første Henrykkelser, ved at omfavne min Ven, min Befrier, min Fader, førend De tænkte paa Rejsen til Italien. De opvakte Dusket hos mig for den, i det jeg haabede omfædet at kunne oprette min Uvirkosomhed, der var mig saa byrdefuld. Da De ikke kunde tilendebringe de Forretninger, som opholdte Dem i London; foreslog De mig at rejse først, for at have længere Tid til at vente paa Dem her. Jeg udbad mig Tilsædelse at komme hid; jeg fik den; og skjøndt Julie i Forvejen fremstillede sig for mine Øjne; skjøndt jeg vidste, jeg skulde rejse til hende; følede jeg dog Ubhageligheden af at bortfjærnes fra Dem. Mylord! vi ere altsaa hinanden intet skyldige; hiin Kjølske allene har betalt Dem Alt.

Jeg behøver ej at sige Dem, at jeg den hele Vej ikke var sysselsat med noget, uden med Gjenstanden for min Rejse. Men mærkeligt er det, at jeg begyndte at betragte den samme Gjenstand, der altid er den samme for mit Hjerte, fra en anden

Synspunkt. Hidindtil havde jeg stedsse gjenkaldet mig Julie, prunkende, som fordem, med sin første Ungdoms Yndigheder. Jeg havde altid seet hendes skjønne Dine luende af den Ild, hun meddeelte mig. Hendes yndige Træk fremstillede for mine Dine ligesaa mange Forsikringer om min Lyksalighed; hendes og min Elskov blandede sig saaledes med hendes Skabning, at jeg ej kunde tænke mig dem adskilte. Nu skulde jeg rejse, for at see Julie givet, see hende som Moder, og kold. Jeg var urolig ved de Forandringer, som Otte Aars Mellemtid havde kunnet gjøre i hendes Skonhed. Hun havde havt Smaaekopperne; hun var derved bleven forandret; men hvor meget kunde hun være bleven det? Min Indbildningskraft modsagde mig hæftigen, naar jeg forestillede mig Pletter i hendes fortryllende Ansigt; og saasnart jeg tænkte mig et Ar af Smaaekopperne deri, var det ikke længer Julies Ansigt. Jeg tænkte fremdeles paa det Møde, vi nu snart skulde have; paa den Modtagelse, hun vilde vise mig. Denne første Sammenkomst fremstillede sig for min Aand, under tusinde forskellige Skikkelser; og det Djeblif, der saa flux skulde forsvinde, kom tusinde Gange om Dagen for mig.

Da jeg skimtede Bjergtoppene, slog mit Hjerte hæftigt; og jeg sagde ved mig selv: der er hun. Det samme var handet mig paa Havet, ved Synet af Europas Kyster. Det samme var handet mig fordum i Meillerie, da jeg sjnede Baron d'Etanges Huus. Verden bestaaer kun for mig af to Dele; den, hvor hun er; og den, hvor hun ikke er. Den første udvider sig, naar jeg bortffærner mig fra den, og indskrænktes, alt som jeg nærmer mig den; ligesom et Sted, hvor jeg aldrig skal komme. Den er for nærværende Tid begrændset af hendes Kammeres Bægge. Ak! det Sted allene er beboet; alt det Dyrige af Verden er tomt.

Jo mere jeg nærmede mig Sweiz, jo mere følede jeg mig bevæget. Det Øjeblik, da jeg fra Jurabjergets Højde, sjnede Genever-Søen, var et Henrykkelses og Frydens Øjeblik. Synet af mit Fødeland, af det saa elskede Fødeland, hvor Strømme af Glæder havde oversvømmet mit Hjerte; Alpeluften saa sund og saa reen; Fødrelandets behagelige Duft, behageligere end Orientens vellugtende Sager; dette rige og frugtbare Land, denne eeneste Egn, den skjønneste, der er falden i noget menneskeligt Dje; dette Opholdssted, hvis Lige jeg ikke har fundet paa min Rejse omkring Jorden; Synet af et
lyf.

lykkeligt og frit Folk; Aarstidens Blidhed, Himmelegnens Mildhed; tusinde frendsfulde Erindringer, der vækkede alle de Følelser, jeg havde smaget; Alt dette bragde mig i et Slags Henrykkelse, som jeg ikke kan beskrive, og syntes paa een Gang, at gjengive mig Nydelsen af min hele Tilværelse.

Da jeg gik ned ad Bjergets Side, følede jeg et nyt Indtryk, hvorom jeg tilforn intet Begreb havde. Det var en vis Riddrende Bevægelse, som omspændte mit Hjerte, og forstyrrede mig mod min Villje. Denne Gysen, hvor til jeg ej kunde opdage Aarsagen, voxte ligesom jeg nærmede mig Byen; den standsede min Længsel efter at naae den, og steg endelig til saadan Grad, at jeg blev ligesaa misfornøjet med min Silen, som jeg tilforn havde været det med min Laagsomhed. Da jeg kom ind i Bevai, var den Følelse, jeg havde, intet mindre end behagelig. Jeg blev angreben af en hæftig Hjerteklappen, som hindrede mit Handedrag. Jeg faldt i en famlende og bævende Tone. Jeg kunde neppe gjøre mig forstaaelig, da jeg spurgte efter Hr. Wolmar; thi jeg vovede ej at nævne hans Kone. Man sagde mig han boede i Clarens. Denne Tidende lettede en Centnervægt fra mit Hjerte; og anseende de to Mile, jeg havde tilbage

dage

bage at rejse, for en Udsættelse, frydede jeg mig ved det, der paa en anden Tid vilde nedslaaet mig; men jeg hørte med sand Harm, at Madam d'Orbe var i Lausanne. Jeg gik ind i et Bereshuus, for at samle igjen de Kræfter, der manglede mig; det var mig umueligt at faae en eneste Vid ned. Jeg var færdig at quæles, naar jeg drak, og jeg kunde ikke tomme et Glas, uden i flere Gange. Min Skrak fordobledes, da jeg saae Hestene spændes for, og vi igjen skulde rejse. Jeg troer, jeg vilde have givet Alt i Verden, for at see et Hjul brukken paa Vejen. Jeg saae ej længer Julie; min oprørte Indbildningskraft fremstillede Gjenstandene forvirrede for mig; min Sjæl var gandske i Oprør. Jeg kjendte Smerte og Kortvivelser; jeg vilde have foretrukket dem for denne gyselige Tilstand. Kort, jeg kan sige, at jeg aldrig i mit Liv har følet nogen grusommere Forvirrelse, end den, jeg paa denne korte Messe befandt mig i; og jeg er overbevist om, at jeg ikke kunde have en Dag til Ende udholdt den.

Da jeg kom, lod jeg holde ved Bitterværet; og ved at faae mig sat ud af Strand til at gaae et Trin, sendte jeg Postkarlen hen for at sige, at en Fremmed ønskede at tale med Hr. Wolmar. Han var udspadseret med sin Kone. Man for-
talte

talte dem det, og de kom fra en anden Side, medens jeg, stirrende med Øjnene mod Indgangen, ventede i dødelig Angest at see Noget.

Neppes blev Julie mig vaer, førend hun gjenkjendte mig. I dette Øjeblik at see mig, give et Skrig fra sig, løbe, og kaste sig i mine Arme, var et og det samme for hende. Ved at høre Lyden af hendes Stemme, følede jeg mig henrykt. Jeg vendte mig om, jeg saae hende, jeg følede hende. O Mylord! o min Ven! . . . Jeg kunde ikke tale . . . . Farvel Frygt, Skræk, Gysen, Undseelse for Mennesker! Hendes Blik, hendes Skrig, hendes Adfærd besjelede mig i et Øjeblik med Tillid, Mod og Kraft. Jeg øste i hendes Arme Varme og Liv; jeg gittrede af Glæde ved at slutte hende i min Favn. En hellig Fryd inddyssede os i en lang Taushed; tæt vare vi sluttede i hinandens Favn; — efter en saa blid Henrykkelse begyndte vi at tale, og vore Øjne blandede deres Taarer. Hr. Wolmar var tilstede; jeg vidste det, jeg saae ham; men hvad kunde jeg see? Nej! om end hele Verden havde forenet sig mod mig; om end de udsøgteste Vinsler havde omgivet mig; jeg havde ikke nægtet mit Hjerte det mindste af hendes Kjærtegn, denne ypperste Førstegrøde af et reent og helligt Venskab, som vi skulle bringe med os i Himmelen!

Da den første Hæftighed tabte sig, tog Madam Bolmar mig ved Haanden, vendte sig til sin Mand, og sagde til ham med en vis tækkelig Ukyld, og en Oprigtighed, hvoraf jeg følede mig gjennemtrængt: Skjøndt han er min gamle Ven, forestiller jeg ham dog ikke for Dig; jeg modtager ham af Dig; og det er som den, der hædres af Dit Venskab, han for Estertiden skal have mit. — Dersom de nye Venner ere mindre varime end de gamle, sagde han, i det han omfavnede mig, skulle de ogsaa engang blive gamle, og ikke vige for de andre. Jeg modtog hans Omfavnelser; men mit Hjerte havde nylig udtømt sig; jeg kunde blot modtage dem.

Efter dette korte Optrin mærkede jeg, ved at see til Siden, at man havde aflæstet mit Toj, og bragt min Vogn under Skuur. Julie tog mig under Armen, og jeg spadserede hjem med dem, næsten drukken af Glæde over at see, at man der tog mig i Besiddelse.

Det var ved mere rolig at se det tilbedte Ansigt, som jeg havde troet at finde grimt, at jeg saae hende, med bitterfødt Overraskelse, virkelig mere smuk og fortryllende end nogensinde. Hendes ypperlige Træk have endnu bedre taget sig ud; hun har faaet lidt mere Legemshuld, der forhøjer hendes straalende Hvidhed. Smaaes
kop

Kopperne havde blot efterladt sig nogle ubetydelige og næsten umærkelige Spor. Isteden for hin lidende Undseelse, der fordum bragte hende til at nedslaae Dymene, saae man nu Dydens Moltighed forene sig med Blidhed og Falsomhed i hendes kydske Blik; hendes Bæsen, ikke mindre beskedent end tilforn, er nu mindre frygtsonit. En friere Mine og aabnere Yndigheder ere komne i de tvungne Gebærds Sted, som tilforn vare blandede med Dmhed og Skam; og om end Følelsen af hendes Brøde tilforn gjorde hendes Udsende meee rørende, gjør nu Følelsen af hendes Sæders Reenhed det mere himmelsk.

Neppe vare vi komne ind i Bæresset, førend hun forsvandt, og kom et Øjeblik derefter igjen. Hun var ikke allene. Hvem mener De vel hun havde med sig, Mylord? det var hendes Børn! begge hendes Børn, skønne som Engler; hvis barnlige Ansyn bar Præget af deres Moders Ynde og Tælle. Hvorledes blev jeg ved dette Syn? Det kan hverken siges eller begribes; det maa føles. Tusinde modsatte Bevægelser bemestrede sig mig paa een Gang. Tusinde grusomme og frydsfulde Erindringer belede mit Hjerte. O Syn! o Kummer! jeg følede mig martret af Sorg og henreven af Glæde. Jeg saae den, der var mig saa kjær, at jeg saa skal tale, mange

foldiggjort. Ak! jeg saae i samme Øjeblik det mest levende Bevis paa, at hun ej mere var min; og mit Tab syntes mig mangfoldiggjort med hende.

Hun ledte dem ved Haanden til mig. Der, sagde hun, i en Tone, som gjennemborede min Sjæl; der er Deres Venindes Børn! de skulle engang vorde Deres Venner. Vær De imidlertid en Ven for dem. Strax slyngede disse to smaa Skabninger sig omkring mig, grebe mine Hænder, overvældede mig med deres uskyldige Kjærtegn, og forandrede min hele Forvirrelse til Æmhed. Jeg tog dem begge i min Favn, og trykte dem til mit bankende Hjerter. Søde, elskværdige Børn! sagde jeg og sukkede; I have et herligt Arbejde at fuldføre. Maatte I ligne dem, af hvilke I fik Livet! maatte I efterligne deres Dyder, og ved eders egne engang blive deres ulykkelige Venners Trøst! Madam Wolmar faldt mig henreven anden Gang om Halsen, og syntes ved sine Kjærtegn at ville betale dem, jeg ydede hendes to Børn. Men hvilken Forskjel mellem den første og denne Omfavnelse! Jeg fandt det med Forbauselse. Det var en Moder, omringet af sin Mand og sine Børn; dette Selskab indblæste mig Ærbødighed. Jeg fandt i hendes Ansigt en værdig Mine, som ikke
var

var paafalden mig i Forstningen. Jeg følede mig tvungen til at yde hende ny Agtelse. Hendes Fortrolighed var mig næsten til Byrde. Saa Fjøn hun end forekom mig, vilde jeg heller kysset Sømmen af hendes Klædebon end hendes Kind. Med et Ord, fra det Djeblik mærkede jeg, at hverken hun eller jeg vare de samme; og jeg begyndte nu alvorlig at spaae godt om mig.

Hr. Wolmar tog mig ved Haanden, og førte mig derpaa til det Børelse, der var mig bestemt. See der, sagde han, i det jeg trinede ind, Deres Kammer; det er ikke for nogen Fremmed; det skal aldrig vorde nogen Andens; og herefter skal det enten staae tomt eller huse Dem. Døm, om denne Kompliment var mig behagelig! jeg fortjente den endnu ej nok til at høre den uden Forvirrelse. Hr. Wolmar hjalp mig af min Forlæggenhed for et Svar. Han indbød mig til at spadserere i Haven. Der viste han sig saa velsignet, at jeg kom mere til mig selv igjen. Han talede i en Mand's Tone, der vel var underrettet om mine fordums Bildfarelser, men ogsaa fuld af Lid til min Oprigtighed; han talede som en Fader til sin Søn, og gjorde mig det umueligt, ved den Agtelse han indblæste mig, at skuffe hans Tillid. Nej, Mylord! han bedrog sig ikke; jeg skal aldrig glemme, at jeg bør

retfærdiggjøre hans og Deres Forventning. Men hvorfor maa mit Hjerte lukke sig for hans Belsjæringer? Hvorfor skal en Mand, jeg maa elske, være Julies Mand?

Denne Dag syntes bestemt til alle de Prøver, jeg skulde underkaste mig. Da vi vare komne tilbage til Madam Boltmar, blev hendes Mand bortkaldt i en eller anden Forretning; og jeg blev allene tilbage hos Julie.

Jeg befandt mig da i en ny Forlægenhed, den grusomste og tillige den mindst forudsætte af dem alle. Hvad skulde jeg sige hende? Hvorledes skulde jeg begynde? Torde jeg vel bringe hende vore fordums Forbindelser i Erindring, og de Tider, der vare saa nærværende for min Huskommelse? Skulde jeg vække den Tanke hos hende, at jeg havde forglemt dem, eller at jeg ikke bekymrede mig mere om dem? Hvilken Marter at behandle den som Fremmed, der besidder Ens Jnderste? Hvilken Skjændsel saaledes at misbruge Gjæstfrihed, at jeg bragte Samtaler paa Bane, som hun ej burde høre! — I denne Forvirring tabte jeg al min Mandsnærværelse; mit Ansyn blussede; jeg vovede ej at tale, ej at høre Dinene, ej at gjøre den mindste Gjerde; og jeg troer, jeg havde forblevet i denne voldsomme Tilstand, til Mandens Gjenkomst,

naar

naar hun ej havde udrevet mig af den. Hun syntes ikke at føle nogen Tvang ved denne Samtale under fire Djne. Hun vedligeholdte det samme Bæsen, de samme Manerer, hun tilforn havde; hun vedblev at tale med mig i samme Tone. Kun troede jeg at see, at hun forsøgte paa, endnu at yttre mere Munterhed og Frihed, forenet med et ikke frygtsomt, ikke kjælent, men blidt og vennehuldt Blik; ligesom hun vilde give mig Mod til at berolige mig, og at løsrive mig fra en Tvang, hun ej let kunde undgaae at mærke.

Hun talte med mig om mine lange Rejser; hun vilde omstændelig underrettes især om dem, hvorpaa jeg havde mødt Farer, og de Møjer, jeg havde udstaaet; thi, sagde hun, hun var ej uvidende om, at hendes Vennekab skyldte mig Skadesløsholdelse for dem. *Åh, Julie!* sagde jeg med Bedrøvelse: blot et Djeblik har jeg været hos Dem; vil De allerede sende mig tilbage til Indien? — *Nej,* sagde hun smilende, men jeg vil selv rejse did.

Jeg sagde hende, at jeg havde givet Dem en Beretning om min Rejse, hvoraf jeg medbragte hende en Afskrift. Derpaa spurgte hun mig med Længsel om Efterretninger fra Dem; jeg fortalte hende om Dem, og kunde ej gjøre det, uden paa ny at skildre hende de Ubehagelig-

heder, jeg havde udstaaet, saavel som dem, jeg havde voldet Dem. Hun blev derved rørt. Hun begyndte, i en mere alvorlig Tone, at indlade sig i sin egen Retfærdiggjørelse, og at vise mig, at hun havde maattet gjøre Alt, hvad hun havde gjort. Hr. Wolmar kom tilbage midt i hendes Tale; og, til min store Forvirring, fortsatte hun den i hans Nærværelse, saa nøjsagtig, som om han ej havde været tilstede. Han kunde ej bare sig for at smile, da han opdagede min Forbauselse. Efterat hun havde udtalt, sagde han til mig: der seer De en Prøve paa den Oprigtighed, som hersker her. Ønsker De af Hjertet at være dydig, da lær at efterligne den. Det er den eneste Bøn, den eneste Formaning, jeg fordrer opfyldt af Dem. Det første Skridt til Lasten er: at lægge Dølgemaal paa uskyldige Handlinger; og den, der gjerne vil skjule sig, har silde eller tidlig Årsag til at skjule sig. Et eneste Moralbud kan gjelde for alle de vovige; det er dette: hverken gjør eller sig noget, som Du ej vil hele Verden maa see og høre. Jeg, for min Deel, har stedse anseet den Kommer, der vilde have sit Huus bygget saaledes, at man saae alt hvad han gjorde, for det agtværdigste Menneske.

Jeg har, vedblev han, to Forslag at gjøre Dem. Vælg frit det De finder at være bedst for Dem; men vælg det eene eller det andet. Derpaa tog han sin Kone og mig i Haanden, og sagde, i det han trykkede den: Bort Venkskab begynder nu; dette er det dyrebare Bånd; maatte det vorde uopløseligt! Omfavn Deres Søster og Deres Veninde, omgaaes hende altid som saadan. Jo fortroligere De bliver med hende, jo bedre Tanker faaer jeg om Dem. Men lev under fire Dine saaledes, som om jeg var nærværende, eller i min Nærværelse, som om jeg ikke var tilstede. Det er alt hvad jeg fordrer. Dersom De foretrækker det sidste, kan De gjerne det, uden Urolighed; thi ligesom jeg forbeholder mig Ret til at advare Dem for alt, hvad der kunde mishage mig; saa kan De, saalænge jeg ej siger noget, være vis paa, at De ej har mishaget mig.

For to Timer siden vilde denne Tale have bragt mig i stor Forlægenhed; men Hr. Wolmar begyndte at faae saa megen Myndighed over mig, at jeg næsten allerede var vant dertil. Vi begyndte alle tre roligere at snakke med hverandre; og hver Gang jeg talte til Julie, glemte jeg ikke at kalde hende Madam. Tal oprigtig, sagde omsider hendes Mand, i det han afbrød

mig; saade De i den Samtale, De nylig havde med hende, ogsaa Madam? Nej, svarede jeg noget forlægen; men Belansthændighed . . . . Belansthændighed, tog han Ordet, er kun Lastens Maske; hvor Dyden throner, er den unyttig; jeg er aldeles ingen Elsker af den. Kald min Kone Julie i min Nærværelse, eller Madam ogsaa under fire Dine; det er mig ligegyldigt. Jeg begyndte nu at mærke, med hvilken Mand jeg havde at bestille, og jeg besluttede at holde mit Hjerte i den Stand, at han maatte see det.

Mit udmattede Legeme trængte saare meget til Mæring, og min Aand til Hvile; jeg fandt begge Dele ved Bordet. Efter saa mange Aars Fraværelse og Kummer, efter saa lange Messer, sagde jeg ved mig selv, i et Slags Henrykkelse, er jeg hos Julie; jeg seer hende, jeg taler med hende, jeg sidder med hende ved eet Bord; hun seer mig uden Urolighed, hun modtager mig uden Frygt; intet forstyrrer den Glæde, vi nyde ved at være sammen. Blide og dyrebare Ustyldighed! jeg havde ikke skuet Dine Yndigheder! og først i Dag begynder jeg at være, uden at lide.

Om Aftenen, da jeg begav mig bort, gik jeg forbi min Berts og Bertindes Kammer; jeg saae dem gaae derind sammen; jeg gik nedslagen til

til mit Bærelse; og dette Øjeblik var just ej det mest behagelige af Dagen for mig.

Saaledes, Mylord! er det første Møde gaaen af, dette saa lidenskabelig ønskede, saa saare frygtede Møde. Jeg søgte at fatte mig, da jeg blev allene; jeg bestræbede mig for at udforske mit Hjerte, men Forvirrelsen fra foregaaende Dag beherskede det endnu; og det er mig umueligt at dømme saa snart om min sande Tilstand. Alt hvad jeg med megen Visshed kan forsikre, er: at dersom mine Følelser for hende ej have forandret sig i det væsentlige, ere de dog meget forandrede i Formen. Jeg ønsker stedse at see en tredje Mand mellem os; og jeg frygter nu ligesaa meget for en Enesamtale mellem os to, som jeg tilforn ønskede den.

Jeg gjør Regning paa at rejse om to eller tre Dage til Lausanne. Jeg har blot seet Julie halv, naar jeg ikke har seet hendes Cousine, denne elskværdige og dyrebare Veninde, som jeg skylder saa meget, som uafslædig skal dele mit Venskab, mine Bestræbelser, min Erkjendlighed, og alle de Følelser, mit Hjerte endnu har i sin Vold, med Dem. Ved min Gienkomst skal jeg ej undlade at fortælle Dem mere derom. Jeg bedøver Deres Naad, og jeg vil næjere prøve mig selv. Jeg kjender min Pligt, og skal opfylde.

fylde den. Hvor sødt det end er at boe i dette Huus, har jeg dog besluttet, jeg sværger det, at dersom jeg mærker, at jeg er for meget fornøjet, vil jeg strax forlade det.

B r e v VII.

Gra Madam Wolmar til Madam d'Orbe.

Dersom Du havde indrømmet os den Udsættelse, vi bode Dig om; skulde Du for Din Afrejse have havt den Fornøjelse at omfavne Din Klient. Han kom i Morgaars, og vilde besøge Dig i Dag; men et Slags Frangbrøstighed, en Virkning af Mæthed og Rejsen, holder ham paa sit Kammer, og han blev aareladt i Morges. Desuden havde jeg til Din Straf alvorlig besluttet, ikke at lade ham rejse saa snart; Du behøver blot at komme hid for at see ham, eller jeg lover Dig, at Du ej skal faae ham at see i lang Tid. Sandelig, det skulde han vel have drømt om, at han skulde see de uadskillelige adskilte.

J Sandhed, min Cousine! jeg veed ikke hvilke tomme Skrækk billeder, der havde fortryllet min Aand, i Henseende til denne Rejse; og jeg skammer mig over at have modsat mig den med saa megen Haardnakenhed. Saa meget jeg frygtede for at see ham igjen, saa meget vilde jeg nu været fortrædelig over ikke at have seet ham; thi hans Nærværelse har nedbrudt den Frygt, der endnu foruroligede mig, og som kunde blevet grundet, naar jeg sysselsatte mig med ham. Det er saa langt fra, at den Tilbøjelighed, jeg føler til ham, skrækker mig, at jeg meget mere troer, at dersom han var mig mindre kjær, vilde jeg mere mistroe mig selv; men jeg elsker ham ligesaa vmt, som jeg nogensinde har gjort, uden at elske ham paa samme Maade. Det er fra Sammenligningen mellem det, jeg føler ved Synet af ham, og mellem det, jeg en gang har følet, at jeg henter Sikkerhed i min nærværende Forsfatning; og ved saa stridige Følelser mærkes Forskjellen let efter den Grad af Liv, de have.

Jeg har gjenkjendt ham fra første Øieblik, men jeg har fundet ham meget forandret; og, hvad jeg i mange Henseender neppe havde foreskillet mig som mueligt, han synes forandret til det bedre. Den første Dag yttrede han nogle
Tegn

Tegn paa Forslegenhed; og jeg for min Deel havde Nøje med at skjule min. Men længe varede det ikke, førend han fik den raske Tone og aabne Mine, der stemmer overeens med hans Karakter. Jeg havde altid seet ham undseelig og frygtsom; Angest for at mishage mig, og maaskee en lønlig Skam over en Rolle, der er den retskafne Mand saa uværdig, gav ham i min Nærværelse, jeg veed ej hvilket slavisk og krybende Væsen, hvorover Du mere end een Gang med Rette har stødt Dig. Isteden for en ydmyg Slave, er nu hans Erbødighed som en Vens, der forstaaer at hædre den, han agter; ædel Selvtillid hersker i hans anstændige Samtaler; han frygter ej for, at hans Grundsætninger om Dyden stride mod hans Fordeel. Han er ej længer bange for at han skal gjøre sig selv Uret, eller forarsage mig Undseelse, ved at rose roesværdige Ting; og man mærker i alt, hvad han siger, den uforstillede Mand's Selvtillid, der er vis i sin egen Sag; han henter fra sit eget Hjerter det Bifald han tilforn blot søgte i mine Øjne. Jeg finder ogsaa at Erfarenhed og Omgang med Verden har betaget ham den pedantiske og afgjørende Tone, man vænnes til i Studerekammeret; at han er mindre færdig til at dømme Mennesker, efter at han har lært at kjende mange af dem; at han

er mindre raff til at beraabe sig paa almeengyldige Sætninger, efter at han har seet saa mange Undtagelser; og overhovedet at Kjærlighed til Sandhed har helbredet ham for Systemaanden. Saaledes er han bleven mindre glimrende og mere fornuftig; man lærer meget mere i hans Omgang, siden han ej længer er saa lærd.

Hans Udseende er ogsaa forandret, men dog ikke mindre godt. Hans Gang er mere raff; hans Væsen er mere frit; hans Mine er mere dristig; han har medbragt fra sine Riddertog et vist frigerisk Udseende, der klæder ham saa meget bedre, som hans Gebærder, der blive levende og fyrige naar han sættes i Hæstighed, ere desuden mere alvorlige og satte end tilforn. Det er en Sømand, hvis Væsen er flegmatisk og kold, og hvis Tale er brusende og hæftig. Efter tredive hensvundne Aar af hans Alder, er hans Ansigt Mandens, i sin Fuldkommenhed, og forener Ungdommens Ild med Mandommens Værdighed. Hans Farve er gjenkjendelig; han er sort som en Moor; og, det som end er mere, han er meget mærket af Smaaekopperne. Min Elskte! jeg maa sige Dig alt; disse Aar ere mig noget bedrøvelige at see, og dog finder jeg, at jeg betragter dem ofte mod min Villje.

Jeg troer at have lagt Mærke til, at, naar jeg prøver ham, er han ej mindre opmærksom i at prøve mig. Efter en saa lang Graværelse, er det naturligt at betragte hinanden med et Slags gjensidig Nysgjærrighed; men dersom denne Nysgjærrighed synes at bære noget Præg af den gamle Længsel, hvor stor Forskjel er der da ej i Waaden hvorpaa den ytrer sig, saavel som i Bevæggrunden! Om end vore Blik mødes sjældnere, skue vi dog hinanden med mere Frihed. Det synes som vi havde gjort stiltende Aftale om, at betragte hinanden værelvis. Enhver af os føler, at jeg skal tale saaledes, naar Naden kommer til ham, og bortvender Dine fra den anden. Kan man uden Fornøjelse, skjøndt Lidenkskab ej mere har Sted, gjense det man elskede engang saa ømt, og som man elsker nu saa reent? Hvo veed, om ikke Egenkjarlighed søger at retfærdiggjøre forbigangne Bildfareller? Hvo veed, om ej den eene af to, naar Lidenksaben ophører at forblinde dem, endnu gjerne vil sige den anden: jeg valgte dog ej slet? Det være hvordan det vil, jeg gjentager det uden Skam, jeg nærer endnu for ham saare blide Følelser, der skulle være ved, ligesaa længe som mit Liv. Langt fra at bebrejde mig disse Følelser, bifalder jeg dem; jeg vilde rødme over, at jeg ej længer havde dem, som over

en Fæst i Karakteren, og et Tegns paa et slet Hjerte. Hvad ham angaaer, da elsker han mig, efter Dyden, mest af Alt i Verden. Jeg føler at han gjør sig en Ære af min Agtelse; jeg gjør mig igjen en Ære af hans, og vil gjøre mig en Fortjeneste af at vedligeholde den. O! at Du saa den Æmhed, hvormed han holder af mine Børn! — O! at Du vidste med hvad Fornøjelse han taler om Dig, Cousine! — Du vilde da see, at jeg er ham dobbelt kjær.

Hvad der end mere bestyrker mig i den Mening vi begge have om ham, er, at Wolmar deler denne vor Tillid; at han tænker om ham, efter at han har seet ham, alt det Gode, vi have sagt om ham. Han har i disse to Aftener talt meget derom, og lykønsket sig med den Beslutning han tog; ja han har endog bebrejdet mig min Modvillje i den Henseende. „Nej, sagde han, til mig i Gaar, vi maa ej lade et saa retskaffent „Menneske i Tvivl om sig selv; vi ville lære „ham at regne mere paa sin Dyd; og vi skulle „maaskee engang nyde med mere Fordeel, end „Du tænker, Frugten af den Umage vi „ville gjøre os. For nærværende Tid maa jeg „sige Dig, at hans Karakter behager mig; og „jeg agter ham især fra en Side, han mindst „troer, nemlig, for den Kulde han viser mod mig.

„So mindre han bevidner mig sit Venſkab, jo mere
„indaander han mig det; jeg kan aldrig ſige
„Dig, hvor meget jeg frygtede for at være
„ſmigret af ham, ſom Ven. Det var den første
„Prøve jeg vilde ſætte ham paa; han maa endnu
„udholde en anden *), under hvilken jeg vil
„holde Dje med ham; men ſiden — aldrig mere.“

Den første Prøve, ſvarede jeg, beviſer intet
andet end hans aabne Karakter; thi aldrig
kunde han tilforn overtales til at paatage ſig en
ydmyg og føjelig Mine mod min Fader, ſjøndt
han derved kunde have vundet meget, og ſjøndt
jeg ſaa indſtændig bad ham derom. Jeg ſaa
med Rummer, at han røvede ſig denne enefte
Udvej, og kunde dog ikke give ham Utaf for at
han ej vilde være uoprigtig i noget. — Tilfældet
er her forſkjelligt, ſvarede min Mand; der var
mellem Din Fader og ham en naturlig Ufor-
dragelighed, ſom fremsprang af deres ſtridige
Grundsætninger. Jeg, ſom hverken har System
eller Fordomme, er ſikker paa, at han ej har no-
get medfødt Had til mig; et Menneſke uden
Lidenſkab kan aldrig give Nogen Affky for ſig;
men

*) Det Brev, hvori denne anden Prøve omhand-
ledes, er bleven opſnappet; men jeg ſkal ved
Lejlighed tale mere derom.

men jeg har røvet ham hans Skat; han kan ikke tilgive mig saa snart. Han vil derfor elske mig saa meget ymmere siden, naar han vorder fuldkommen overbevist om, at det Onde jeg har voldet ham, ikke hindrer mig fra at see ham med et godt Øje. Hvis han for nærværende Tid smigrede mig, maatte han være en Trøring; hvis han aldrig gav mig Prøver paa Kjærlighed, maatte han være et Uhyre.

Der seer Du, min Claire! hvorvidt vi ere komne; og jeg begynder at troe, at Himmelen vil velsigne vore Hjerters Oprigtighed, og min Mand's veldædige Hensigter. Dog jeg er alt for god, at jeg saa omstændelig indlader mig med Dig; Du fortjener ikke, at jeg skulde føle saa megen Fornøjelse i at underholde mig med Dig; jeg har besluttet ej at sige Dig et Ord mere; og dersom Du har Lyst at vide mere, saa kom og skaf Dig det selv at vide!

E. S. Jeg maa dog endnu sige Dig hvad der er foregaaen i Anledning af dette Brev. Du veed med hvilken Taalmodighed Hr. Wolmar modtog den sildige Tilstaaelse, som denne ufornodentlige Tilbagekomst tvang mig til at gjøre; Du saae med hvilken Blidhed han vidste at afstørre mine Taarer, og adsprede min Uudseelse. Enten jeg nu i Grunden ikke har underrettet ham

om Noget, hvilket Du meget fornuftig har formo-
det, eller han virkelig er bleven rørt over et
Skridt, som min Fortrydelse kun kunde overtale mig
til, har han dog ej allene vedblevet at leve med
mig som tilforn, men han synes at have for-
dobblet sin Omhu, sin Tillid, sin Agtelse, og
at ville holde mig ved sin Højagtelse skadesløs for
den Skamsfuldhed, denne Tilstaaelse har kostet mig.
Min Cousine! Du kjender mit Hjerte; døm om
det Indtryk, en saadan Opførsel har gjort paa
det.

Saa snart som jeg saae ham besluttet til at
lade vor gamle Lærer komme, bestemte jeg at
vælge for min Deel den bedste Forsigtighedsregel,
jeg kunde anvende; den var: at vælge min Mand
selv til min Fortrolige; ikke at have nogen hem-
melig Samtale med Noget, uden at den blev
ham berettet, og ej at skrive noget Brev, som ej
blev vist ham. Jeg paalagde mig endog at
skrive hvert Brev, som om han ej skulde see det,
og vise ham det siden. Du vil finde et Sted i
dette Brev, der er falden mig i Pennen paa den
Maade, og, om jeg ikke kunde tilbageholde den
Tanke mens jeg skrev, at han vilde faae Brevet
at see, kan jeg dog selv give mig det Vidnes-
byrd, at jeg ej har forandret et Ord deri; men
da jeg vilde vise ham mit Brev, udlooe han
mig,

mig, og vilde ej engang have den Godhed at læse det.

Jeg tilstaaer, at jeg har været lidt argerlig over dette Afslag, da han ligesom havde Mis- tillid til min Redelighed. Denne Bevægelse har ej undskyet ham; denne mest oprigtige og ædle af Menneskene har igjen gandske beroliget mig. Tilstaae, sagde han, at Du i dette Brev har talet mindre om mig end sædvanlig. Jeg var enig med ham deri. Var det vel anstændigt at tale meget om ham, for at vise ham, hvad jeg havde sagt om ham? Vel! tog han Ordet smilende, jeg ønsker heller, at Du ellers taler om mig, naar jeg ej veed hvad Du siger. Derpaa vedblev han i en mere alvorlig Tone: Ægteskanden er en al- for alvorlig og vigtig Stand til at taale alle de smaa Hjertets Udrømmelser, som det umme Ven- skab tillader. Dette sidste Baand formilder stundom til rette Tid den yderlige Alvorlighed, der hersker i hine; og det er godt at en dydig og viis Kone kan søge hos en tro Veninde den Trost, den Oplysning, de Raad, hun ej torde begjære af sin Mand i visse Ting. Skjøndt J aldrig tale noget mellem Eder, som J jo gjerne kunde sige mig, saa vogt Eder dog for at gjøre det til en Lov, af Frygt for, at denne Pligt maatte blive en Evang, og Eders Fortrolighed

maatte blive mindre behagelig, so mere udstrakt den blev. Vær forvissset om at Venstabs Udtømmelser hømmes kun ved et Vidne, dette Vidne maa være hvad det vil. Der ere tusinde Hjemmeligheder, som tre Benner burde vide, og som dog kunde to af dem kunne sige hinanden. Du meddeler vel Din Veninde og Din Mand de samme Ting, men ej paa samme Maade; og dersom Du vil gjøre begge lige, vil Dine Breve mere vorde skrevne til mig end til hende; og Du vil ej kunne sige Dit Hjertes Mening hverken til den Eene eller Anden. Det er ligesaa meget til min som Din Fordeel at jeg taler saaledes. Seer Du ikke, at Du frygter for den billige Undseelse at rose mig i min Nærværelse? Hvorfor vil Du da røve Dig den Fornøjelse at sige Din Veninde, hvor kjær Din Mand er Dig? og mig den Fornøjelse at tænke paa, at I i Ederis lønligste Brevverling tale gjerne godt om mig. Julie! Julie! føjede han til, i det han trykkede min Haand og saae blidt til mig, Du vil fornedre Dig ved en Forsigtighed, der passer sig saa lidet til hvad Du er; og vil Du aldrig lære at skjønne paa Dit Værd?

Min kjære Veninde! jeg vilde have Bannelighed ved at sige Dig, hvorledes denne uforsignelige Mand bærer sig ad; men jeg kan ej
løn

længer rødme over mig selv for ham. Jeg maa vilde det eller ikke, han høver mig dog over mig selv; og jeg føler at han ved sin Fortrolighed lærer mig at fortjene den.

B r e v VIII.

Svar fra Madam d'Orbe til Madam Wolmar.

Hvorledes? Cousine! vor Rejsende er ankommen, og jeg har endnu ikke seet ham for mine Fødder, beriget med Bytte fra Amerika? Jeg lader Dig vide, at det ikke er ham, jeg beskyl-der for denne Udeblivelse; thi jeg veed at den er ham ligesaa lang som mig; men jeg seer dog, at han ej saa aldeles, som Du siger, har glemt sin gamle Slaveforretning; og jeg beklager mig mindre over hans Efterladenhed, end over Dit Tyranni. Jeg finder Dig ogsaa meget naadig, naar Du vil at en alvorlig og pyntelig og knibsk En, som jeg er, skal gjøre Begyndelse, lade Pils og Paks ligge, og fare afsted for at kysse et sort og koparret Ansigt, der fire Gange har været under Linjen, og seet

Specerilandene! Men Du bringer mig især i
 Latter, naar Du giver Dig til at knurre, af
 Frygt for at jeg forskulde gjøre det. Jeg
 gad nok vidst hvorfor Du befatter Dig der-
 med; det er min Sag at skjælde; jeg gjør det
 ret med Fornøjelse; jeg kommer saa kostelig fra
 det, og det klæder mig saa saare vel. Men Du —
 Du er saa uheldig deri, som nogen vel kan
 være, og det er overalt ikke Din Sag. Der-
 som Du derimod vidste, hvor takkelig Du er,
 naar Du er det lidende Parti, hvor fortrol-
 lende Din Kamrøde Mine, og Dit bønkelige Dje
 gjør Dig, da vilde Du, isteden for at knurre,
 henbringe Dit Liv med at bede om Forladelse, om
 ej af Evang, dog i det mindste af Kofetteri.

For nærværende Tid maa Du alvorligen
 bede mig om Forladelse. En skøn Plan at
 vælge sin Mand til sin Fortrolige, og en for-
 bindelig Forsigtighed for et saa helligt Benskab, som
 vort! Uretfærdige Veninde, forsagte Kone! til
 hvem vil Du fortroe Din Dyd paa Jorden, naar
 Du mistroer Dine Fælleter og mine? Kan Du,
 uden at fornærme os begge, frygte baade for Dit
 Hjerter og min Gudhed, i den hellige Forbindelse,
 hvori Du lever? Jeg har Bæmskelighed ved at
 begribe, hvorledes cene den Idee at lade en tredje
 Mand være Vidne til to Fruentimmeres Sladder,
 ikke

ikke har kunnet opbringe Dig! jeg holder meget af at sladdre i Magelighed med Dig; men dersom jeg vidste, at et eneste Menneskes Dje nogensinde havde gennemkeget mine Breve, vilde jeg ikke finde mere Fornøjelse i at skrive Dig til; Kulde og Tilbageholdenhed vilde uformærkt indsnige sig imellem os; og vi vilde da blot elske hinanden som to andre Koner. Tænk da hvad Din taabelige Mistillid kunde have udsat os for, naar ej Din Mand havde været klogere end Du.

Han har handlet meget viselig, da han ej vilde læse Dit Brev; han havde maaskee blevet mindre fornøjet dermed end Du troer, og mindre end jeg selv er, som af den Tilstand, jeg har seet Dig i, bedre lærer at dømme om den, hvori jeg seer Dig. Alle de grublende Bise, der have anvendt deres hele Liv paa at udgrandske det menneskelige Hjerter, kjende mindre de sande Tegn paa Kjærlighed, end den mest enfoldige, men falsomme Kone. Hr. Wolmar vilde strax have lagt Mærke til, at Dit hele Brev er opofret til at tale om vor Ven; og han havde vist ikke seet den Efterskrivt, hvori Du ej taler et Ord om denne. Havde Du skrevet denne Efterskrivt mit Barn for ti Aar siden, veed jeg ej hvordan Du vilde have baaret Dig ad; men Din Ven havde Du altid

faaet indfort fra et Hjørne, saa meget mere som ingen Mand da skulde have seet den.

Hr. Wolmar vilde fremdeles have opdaget den Opmærksomhed, Du har anvendt paa at udgrandſke hans Gjeft, tilligemed den Fornøjſe Du finder i at beſkrive ham; men han kunde gjennemrygge Ariſtoteles og Plato, førend han havde faaet at vide, at man betregter ſin Elſker, og ej udgrandſker ham. Enhver Grandſkning fordrer en vis Stadighed, ſom man aldrig har, naar man ſeer den man elſker.

Endelig vilde han have foreſtillet ſig, at alle de Forandringer, Du har opdaget, maatte blive ubemærkede af en Anden; jeg er derimod bange for, at jeg ej finder nogen uden Du jo har mærket den. Hvor forſkjellig end Din Gjeft er fra det han engang var, vilde Du dog i ham have ſeet den ſamme, naar ej Dit Hjerte havde forandret ſig; dog lad det være ſom det vil; Du bortvender Djnene, naar han ſeer paa Dig. Du bortvender dem Couſine! Du ſlaar dem ej ned? Thi Du har ſikkerlig ej ſat det ene Ord for det andet. Troer Du at vor Viſe ogsaa havde mærket dette?

En anden Ting, der ſaare let kan ſætte en Mand Griller i Hovedet, er, jeg veed ej hvilken rørende og lidenſkabelig Tone, der herſker i Alt hvad Du taler om den, der har været Dig
fjer.

Hjær. Naar man læser Dig, naar man hører Dig tale, maa man kjende Dig vel, for ej at bedrages i Henseende til Dine Kjølelser; man maa vide, at det er allene om en Ven Du taler, eller at Du taler saaledes om alle Dine Venner; og hvad det angaaer, er det en naturlig Virkning af Din Karakter, som Din Mand kjender alt for godt til at foruroliges derover. Hvorledes skulde og ikke det rene Venkab endnu bære et svagt Præg af Elskov i et saa følsomt Hjerter? Hør Cousine! alt det jeg her siger Dig maa vel give Dig Mod, men ej forsøre Dig til Forvovenhed. Dine Fremskridt ere mærkelige; og det er meget. Jeg gjorde tilforn blot Regning paa Din Dyd, og jeg begynder nu ogsaa at gjøre Regning paa Din Forvuf. Jeg betragter i dette Djæblik Din Helsebredelse, om ej som fuldkommen, saa dog som let; og Du har just bragt den saa vidt, at Du er uundskyldelig hvis Du ej fuldfører den.

Førend jeg kom til Din Efterkviot, havde jeg allerede lagt Mærke til den lille Post, Du har været oprigtig nok til ej at ubelade eller indskrænke, skjøndt Du tænkte, den skulde vorde seet af Din Mand. Jeg er vis paa at han, ved at læse den, vilde have, om mueligt, fordoblet sin Agtelse for Dig; men han vilde dog ej have blevet mere fornøjet med det Sted. Dit Brev var overalt meget
 fremt

stemt til at indblæse ham stor Fortrolighed til Din Opsørsel, men ligesaa stor Urolighed over Dit Hang. Jeg tilstaaer Dig, at disse Smaaekopar, Du lægger saa meget Mærke til, indjage mig Frygt; og aldrig hitter Kjærlighed paa en farligere Sminke. Jeg veed nok at dette ej vilde sige noget for Enhver anden; men Cousine! erindre dette stedse; den, en Elfers Ungdom og Skabning ej havde kunnet forsøre, faldt ved at tænke paa de Gjenvordigheder, han havde gjennemgaaet for hende. Upaatvivlelig vilde Himlen, at han skulde bære Mærke af denne Sygdom, for at øve Din Dyd, og at Du ingen skulde bære for at øve hans.

Jeg kommer nu til Hovedindholdet af Dit Brev; Du veed at jeg ved vor Bens Brev strax stog affted; Tilfældet var vigtigt; men vidste Du nu i hvilken Forlægenhed, denne korte Fraværelse har sat mig, og hvor mange Forretninger jeg har paa een Gang, vilde Du føle Umpæligheden af at jeg nu kunde forlade mit Hus paa ny, uden at lægge mig nye Hindringeri Vejen, og sætte mig i den Nødvendighed endnu at henbringe en Vinter her, hvilket hverken er efter min eller Din Regning. Er det ej bedre at nægte os hinandens Nærværelse i to eller tre Dage, for at finde hinanden igjen for bestandig ser

Maar

Maaneder snarere? Jeg tænker ogsaa at det ej vil være unyttigt at tale ene og i Mag med vor Philosoph, deels for at udgrunde og befæste hans Hjerte; deels for at give ham nogle nyttige Raad i Henseende til den Naade, hvorpaa han bør opføre sig mod Din Mand, ja endog mod Dig; thi jeg troer ikke at Du kan sige ham Din frie Mening derom; og jeg seer af Dit Brev, at han trænger til Raad. Vi have faaet saa megen Bane til at styre ham, at vi staae som til et lidet Ansvar for ham, for vor Samvittighed; og indtil hans Fornuft gandske frigsjøres, maae vi være hans Formynderinder. Dette er en Umage jeg for min Deel med Fornøjelse paatager mig, thi han har gjort for mine Raad saa store Opoffelser, som jeg aldrig skal glemme; og der er aldrig en Mand i Verden, efterat min er hensefaren, som jeg agter og elsker mere end ham. Jeg forbeholder ham ogsaa paa sin Regning den Fornøjelse, at vise mig her nogle Tjenester.

Jeg har mange Papirer, der ere i største Uorden, som han skal hjælpe mig med at ordne, og nogle forviklede Ting, jeg behøver hans Kundskab og Bestræbelser til, for at finde Rede i. I Dvrigt tænker jeg ej at beholde ham mere end fem eller sex Dage i det højeste, og maaskee jeg skal sende Dig ham tilbage Dagen efter; thi jeg

er

er alt for forsængelig til at vente, til Længsel efter at komme tilbage, opstaaer hos ham; og jeg har alt for sikkert Dje til at bedrage mig deri.

Dvæl ikke med, saasnart han er kommen sig, at sende mig ham; det er at sige, at lade ham komme, eller jeg tager det paa en alvorlig Fod. Du veed vel, at, skjøndt jeg leer naar jeg græder, og dog derfor ej er mindre bedrøvet, leer jeg ogsaa naar jeg knurrer, og er derfor ikke mindre vred. Dersom Du er skikkelig, og kjønt gjør de Ting jeg beder Dig om, lover jeg at sende Dig med ham en liden vakker Foræring, som skal fornøje Dig, og meget fornøje Dig. Men lader Du mig hensmægte af Længsel, maa Du vide, at Du intet faaer.

R. S. Apropos, sig mig! ryger vor Sømand? bander han? drikker han Brændeviin? bærer han en stor Matrosfabel? seer han ud som en Amerikansk Sorover? Min Gud! hvor jeg er nysgjærrig efter at see den Mine man har, naar man kommer tilbage fra Antipoderne.

B r e v IX.

Fra Madam d'Orbe til Madam Wolmar.

Der Cousine! der sender jeg Dig Din Slave. Jeg har gjort ham til min i disse otte Dage, og han har baaret sine Lænker saa taaligen, at man kan see, han heel og holden er skabt til at være Slave. Lad mig for at jeg ej har beholdt ham endnu otte Dage; thi, med Din Tilladelse, dersom jeg havde villet vente, til han var paa Vej at kjede sig hos mig, kunde jeg ej have sendt ham saa snart tilbage. Jeg har derfor uden Betænkning beholdt ham; men jeg har været forsigtig nok til ej at lade ham boe i mit Huus. Jeg har undertiden følet den Sjæls Stolthed, der lader haant om slavisk Belansthændighed, og klæder Dyden saa vel. Jeg har dog ved denne Lejlighed været mere frygtfom uden at vide hvorfor? Og det der er vist, er, at jeg snarere kunde være i Stand til at bebrejde mig denne Tilbageholdenhed, end skænke den mit Bisald.

Men veed Du vel hvorfor vor Ven gav sig saa i No her? For det Første var han hos mig, og jeg paastaer at det er nok til at være taalmodig. Dernæst hjalp han mig ud af min Vaande, og gjorde mig Tjeneste i mine Forretninger; og en
Ven

Men kjæder sig aldrig derved. En tredje Ting, som Du vist allerede har gjort, om Du end ej lader Dig mærke dermed, er: at han talde med mig om Dig; og naar vi tage den Tid, dette Snak har været, fra den, han har henbragt her, vil Du see, at jeg kun kan regne saare lidet paa min Part. Men hvilken underlig Grille at rejse fra Dig, for at have den Fornøjelse at tale om Dig; dog ej saa underlig som man skulde troe. Han er tvungen i Din Nærværelse; han maa uafslædig være opmærksom paa sig selv; den ringeste Uforsigtighed vilde worde en Forbrydelse; og i disse farlige Øjeblikke lader kun Pligten sig høre for ædle Hjerter; men langt fra det, der har været En kjært, tillader man sig endnu at tænke derpaa. Naar man vælger en Følelse, saasnart den vorder lastværdig, hvorfor skulde man bebrejde sig at man havde havt den, naar den ej var det mere? Den søde Erindring af en Lykkelig-
 hed, som var tilladelig, kan den nogensinde være en Brøde? Dette Raisonnement, tænker jeg, vilde klæde Dig slet, men han kan vel tillade sig det. Han har, at jeg saa skal tale, igjen begyndt sin gamle Elskovs Bane. Hans første Ungdom er henrunden endnu een Gang i vort Selskab. Han fornyede sin hele Fortrolighed med mig; han gjentaldte sig hine lykkelige Tider, da det
 var

var ham tilladt at elske Dig. Han skilbrede en uskyldig Luvs Fortryllelser levende for mit Hjerte. . . . uden Tvivl forskjønnede han dem.

Han har kun sagt mig lidet om sin nærværende Tilstand i Hensyn til Dig; og det, han har sagt mig, viser mere Højsagtelse og Beundring end Kjærlighed; saa at jeg mere rolig i Henseende til hans Hjerte seer ham vende tilbage, end han kom. Ikke som om man ej, saasnart man taler om Dig, skulde mærke fra hans inderste alt for falsomme Hjerte en vis Omheds Ytring, som ene Venskab, ej mindre omt, dog stemmer i en anden Tone; men jeg har mærket for lang Tid siden, at Ingen kan see Dig eller tænke paa Dig med koldt Blod; og naar man, med den almindelige Følelse, som Synet af Dig indblæser, forener den mere blide Følelse, som en uudslettelig Erindring har maattet efterlade hos ham, da vil man finde, at det er vanskeligt, ja fast umuligt, at han med den strengeste Dyd kan være anderledes end han er. Jeg har nok udspurgt ham, nok lagt Mærke til ham, nok forfulgt ham; jeg har prøvet ham saa meget det var mig mueligt; jeg kan gandske vel læse i hans Sjæl, bedre læser han selv ej i den; men jeg kan i det mindste forsikre Dig, at han er gjennemstrømt af sine og Dine Pligters Kraft; og at Forestillingen om Julie, som foragtelig og

S

for

fordærvet, vilde være ham ligesaa afskyelig, som Tanken om hans egen Tilintetgørelse. Cousine! jeg har kun et Naad at give Dig, og jeg beder Dig: Hjænk det Din Opmærksomhed; stye al omstændelig Tale om det Forbigangne, og jeg staaer Dig inde for Eftertiden.

Paa Gjengivelsen af det, Du taler om, maaske Du ikke tænke mere. Jeg har udtømt alle optænkelige Grunde; jeg har bedet, overhængt, besvoret ham, knurret paa ham, og kysset ham; jeg har taget begge hans Hænder; jeg vilde faldet paa Kne for ham, hvis han vilde ladet mig gjøre det; men han har ej villet høre mig. Han har ytrret Særhed og Trodsighed; han har endog svoret, at han snarere vilde finde sig i ikke at see Dig, end at skille sig ved Dit Portræt. I et Udbrud af Uvillje lod han mig endeligen røre ved det; det hang paa hans Brøst. — Der, sagde han mig, i en saa bevægelig Tone, at han knap kunde drage Aanden, der er det Portræt, det eeneste Gode jeg har tilbage, og som man endog misunder mig! Vær forsikkert om, at det aldrig skal vende mig røvet uden med mit Livs Tab. Troe mig, Cousine! Lader os være kloge, og lade ham beholde Portrættet. Kan det ej i Grunden være Dig ligegyldigt at han beholder det! Saa meget værre
for

for ham, naar han usvertalelig vil beholde det.

Efterat han ret havde udtømt og lettet sit Hjerter, forekom han mig rolig nok til, at jeg kunde tale med ham om hans Anliggender. Jeg fandt at Tid og Fornuft ikke havde forandret hans System; og at al hans Digt og Tragten blot gik ud paa at henbringe sit Liv i Forbindelse med Mylord Edouard. Jeg kunde ej andet end billige en saa ædel Plan, saa overensstemmende med hans Karakter, saa værdig den Erkjendelighed, han fylder en Velgjører uden Lige. Han sagde mig, at Du var af samme Mening, men at Hr. Wolmar havde været taus. Der kom mig en Tanke i Hovedet. Efter en saa besynderlig Opførsel af Din Mand, og efter andre Kjendemerker, troer jeg, at han har et hemmeligt Blik paa vor Ven, som han ej vil ud med. Men lad ham kun raade, og lader os stole paa hans Forstand. Den Maade, han teer sig paa, viser noksom, om jeg ej fejler, at han ej pønser paa noget, uden hvad der er fordelagtigt for den, han gjør sig saa megen Umage for.

Du har ej været uheldig i at beskrive hans Skabning og Væsen; og det er et aldeles fordelagtigt Bevis paa, at Du nøjagtigere har gjort Dine Sagttagelser over ham, end jeg havde

roet; men finder Du ikke, at hans langvarige Ubehageligheder, og Vanen at føle dem, har gjort hans Ansigtstræk mere indtagende, end de vare tilforn? Det uagter, Du derom havde skrevet mig til, frygtede jeg for at see denne tvungne Høflighed hos ham, og disse efterabendende Lader, man saa gjerne skaffer sig i Paris og som man i en Hob Smaaeting, dem man der hendriver den hele velsignede Dag med, gjør sig til af snarere at give en Form end en anden. Enten nu denne Fernis ikke klæber ved visse Sjæle, eller Luften gandske har udstøttet den; nok er det, jeg har ej mærket det mindste Spor dertil; og i al den Luderlighed, hvormed han har omgaaets mig, har jeg blot seet det Onske, at tilfredsstille sit Hjertes Længsler. Han har talet med mig om min stakkels Mand; men han vilde heller græde med mig end trøste mig; og han har slet ikke i den Henseende udframtet galante Replikker. Han har holdt sig til min Datter; men isteden for at deeltage i min Beundring over hende, har han, ligesom Du, bekrejdet mig hendes Fejl, og beklaget sig over, at jeg fordærvede hende; han har med Iver taget sig af mine Sager, dog næsten ej i Noget været af min Mening. End mere, jeg kunde gjerne have mistet mine Dine ved Trækvind, førend det var falden ham ind at lade en Gardin gaae ned; jeg kunde

Kunde have gaaet mig ihjel fra et Kammer til et andet, førend en Flig af hans Klædebon, pyntelig gaaende frem over hans Haand, var kommen mig til Hjælp; min Vifte laae i Gaar en god Sekund paa Jorden, uden at han sprang frem fra den anden Ende af Kammeret, for at redde den som af Ilden. Morgenen førend han besøgte mig, sendte han ikke en eneste Gang Bud for at høre hvorledes jeg befandt mig. Naar vi spadserer, Konstler han ej paa at have sin Hat fastnaglet paa Hovedet, for at vise at han kjender den gode Tone *). Ved Bordet bad jeg ham ofte om hans Tobaksdaase; altid gav han mig den med Haanden, aldrig paa en Tallerken, som en Tjener; han glemte ikke at drikke min Sundhed to Gange

§ 3

i det

*) I Paris gjør man sig overalt meget af, at et Selskab skal være utvungent og mageligt; og det er dog i en Mængde Regler af den Vigtighed, at man lader saadant Selskab bestaae. Alt er Bedtøge og Lov i det gode Selskab. Alle disse Skikke opkomme og forsvinde som Lynglume; Levemaanden bestaaer i, stedse at være paa sin Vort, og ligesom gribe Skikkene i Lobet, efterkonstle dem, og vise at man veed, hvad der er Dagens Tone. Alt, det forsmaaer sig, for at være simpelt.

i det mindste under Maaltidet; og jeg vædder, at naar han bliver her denne Vinter, komme vi at see ham siddende med os omkring Ilden, og varme sig som en gammel Skatteborger. Du leer Cousine? Men vits mig eengang en af vore unge Herrer, nylig kommen fra Paris, der har beholdt denne Dannished (bonhommie). For Resten synes jeg Du maa finde vor Philosoph i en eeneste Henseende forværret, deri nemlig, at han giver sig lidt mere af med de Folk, der tale med ham; hvilket ej kan lade sig gjøre uden Fornærmelse mod Dig, uden dog, som jeg troer, at han gaar saa vidt at han forliger sig med Madam Belon *). Jeg for min Part finder ham bedre, da han er mere mandig og alvorlig end tilforn. Min Kære! pas omhyggelig paa ham til jeg kommer. Han er netop som han skal være, for at jeg kan have den Glæde at drille ham den hele velsignede Dag.

Beundre min Vædskenhed; jeg har endnu ikke sagt Dig noget om den Forøring, jeg sende Dig, og som lover Dig snart en anden; men Du har allerede faaet den, førend Du aabner mit Brev; og Du som veed hvor stor Tilbeder jeg er af den, og hvor megen Grund jeg har til at være

det;

*) See første Deels 34 Brev.

det; Du, som nærede en saa utaalsmodig Panta-
 sel efter denne Foræring, skal tilstaae mig, at jeg
 holder mere, end jeg havde lovet. Ak! den lille
 C.akkel, i det Øjeblik Du læser dette, er hun
 allerede i Dine Arme; hun er lykkeligere end sin
 Moder; men inden to Maaneder skal jeg være
 lykkeligere end hun, thi jeg skal bedre føle min
 Lykke. O! kjære Cousine! har Du mig ikke
 allerede heel og holden? Hvor Du er, og hvor
 min Datter er, hvad mangler Du der mere af
 mig? Du har da den elskværdige Slut! modtag
 hende som Din; jeg afstaaer hende til Dig; jeg
 giver Dig hende; jeg overlader al moderlig
 Myndighed i Dine Hænder; ret mine Føjel; paa-
 tag Dig den Omhu jeg saa stot, efter Dit Lykke,
 har skilt mig ved; vær fra i Dag af hendes
 Moder, som skal vorde Din Svigerdatter; og
 for at gjøre mig hende end mere kjær, dan hende,
 om mueligt, til en anden Julie. Hun ligner
 Dig allerede af Ansigt; hendes Sindsbestaffens-
 hed, spaaer jeg, vil vorde ligesaa alvorlig og an-
 dægtig som Din; naar Du faaer rettet de Gril-
 ler, man beskylder mig for at have næret, skal Du
 see at min Datter giver sig Mine af at være min
 Cousine; men mere lykkelig end Du skal hun udgyde
 fjerre Taarer, og have mindre Kamp at udholde.
 Havde Himlen sparet hende den bedste Faders Liv; o

langt fra at han vilde have tvunget hendes Eiden-
skab; og langt fra os være det, at vi skulde tvinge
den! med hvilken Hentykkelse seer jeg den ikke
allerede svare til vore Planer! Veed Du vel at
hun allerede ej mere kan undvære sin lille Marcellin,
og at det tildeels er derfor at jeg sender Dig
hende? Jeg havde i Gaar en Samtale med hende,
hvorover vor Ben nær havde leet sig ihjel. For
det Første føler hun ej den mindste Misfornøjelse
ved at forlade mig; jeg, som dog er hele Dagen hende
meget ydmyge Tjenerinde, og ej kan mod-
sætte mig det mindste af hendes Ønsker; og Du,
som hun frygter, og som siger hende Tre tyve
Gange om Dagen, Du er den ypperlige lille
Mama, som hun søger med Glæde, og hvis
Afslag hun gjør mere af end alle mine Løkkreier.
Da jeg sagde hende, at jeg vilde sende Dig hende,
var hun saa glad, som Du aldrig kan troe;
men for at bringe hende i Knibe, søjede jeg til,
at Du vilde sende mig i hendes Plads den lille
Marcellin, og det var ikke efter hendes Reg-
ning. Hun spurgte mig gandske forstrækket hvad
jeg vilde gjøre med ham. Jeg svarede jeg vilde
have ham hos mig; hun gjorde en spodsig Mine.
— Henriette, vil Du vel ikke overlade mig Din
lille Marcellin? — Nej, sagde hun meget
tørt . . . — Nej? men naar jeg nu ikke vil
af

afstaae Dig ham mere, hvo skal da forlige os? . . . . — Mama! det skal være lille Mama . . . . — Jeg maa dog vel faae Fortrinnet? thi Du veed jo, at hun vil alt, hvad jeg vil . . . — O! lille Mama vil intet uden det, der er Ret . . . . — Hvorledes Mamsel! er ikke det det samme? — Den skjelniske Slut gav sig til at smile. — Men, vedblev jeg, af hvad Marsag skulde hun ej ville give mig den lille Marcellin? . . . — Fordi han passer sig ej for Dig . . . — og hvorfor skulde han ej passe sig for mig? — Nok et Smil ligesaa spødsel som det første . . . . — Tal oprigtig; er det fordi Du finder mig for gammel for ham? . . . . Nej Mama! men han er alt for ung for Dig . . . . — Cousine! et Barn paa syv Aar! . . . . I Sandhed, naar jeg ej tabte Forstanden derover, maatte jeg allerede have tabt den.

Jeg havde min Fornøjelse af endnu een Gang at bryde hende. — Min kjære Henriette, sagde jeg, i det jeg paatog mig en alvorlig Mine; jeg forsikrer Dig om, at han ej mere passer sig for Dig. Hvorfor da, skreg hun i en forskrækket Tone? Han er alt for roffet for Dig . . . . — O Mama! ikke andet end det? Jeg skal nok gjøre ham klog . . . — og om han til Uheld gjorde Dig naragtig . . . . At! gode Mama, hvor

jeg da vilde være glad ved at ligne Dig! . . . .
Ligne mig? Du Næsvise! . . . . Ja Mama!
Du siger jo den hele Dag, at Du er en Nar efter
mig; og vel! jeg vil ogsaa være en Nar efter
ham; deri bestaaer alt.

Jeg veed nok at Du ej synes om dette smukke
Gladder, og at Du snart vil vide at raade Bod
derpaa. Jeg vil just ej mere være dets Talsmand,
skøndt det er mig en stor Glæde; men jeg vil
allene vise Dig, at Din Datter elsker allerede sin
lille Marcellin højt, og at hun, da han er to
Nar yngre end hun, ej vil være den Myndighed
uværdig, hendes Meraarighed giver hende Ret
til. Ligesaa godt seer jeg ogsaa, ved at sammen-
ligne Dit og mit Exempel med Din stakkels Mo-
ders, at, naar Konen styrer, gaaer det just ej
flettere med Huset. Lev vel, min inderlig Elsker-
de! Lev vel min dyrebare Uadskillelige! Tænk paa,
at Tiden nærmer sig, og at Vin høsten ej gaaer
for sig uden min Nærværelse.

B r e v X.

Fra Saint-Preux til Mylord Edouard.

Hvor mange alt for sildig kjendte Fornøjelser smager jeg ikke nu i tre Uger! Sædt er det at henbringe sine Dage i Venkabs rolige Skjød, i Ly for hæftige Lidenskaber's Storme! Hvilket Syn er saa rørende, saa behageligt; som at see et simpelt vel indrettet Huus, hvor Orden, Fred og Uskyld herske; hvor man skuer, uden Pragt, uden Konst, alt hvad der svarer til Menneskets sande Bestemmelse! Landet, Ensomheden, Ro- ligheden, Karstiden, den store Vandflade der møder mine Øjne, det vilde Syn af Bjergene, alt gjenkalder mig min fornøjelige De Finian. Jeg synes at see de varme Duskter opfyldte, som jeg der saa mange Gange gjorde. Jeg henbrin- ger her et Liv efter min Smag; jeg finder et Selskab efter mit Hjerte. Intet mangler mig paa dette Sted uden to Mennesker, ved hvis Nærværelse min hele Lykkelig- heds vilde vorde fuld- kommen; og dem har jeg Haab om snart at see her.

Imidlertid, indtil De og Madam d'Orbe komme hid, før at krone de Fornøjelser saa søde, saa rene, som jeg her lærer at smage, hvor jeg nu er,

er, vil jeg give Dem et Begreb derom, ved nøjagtig at skildre en Huusholdning, der vidner om Huusholdernes Lyksalighed, som dele den igjen med dem, der boe her. Jeg haaber at mine Bemærkninger ville komme Dem engang til Nytte, ifølge den Plan, der syffelsætter Dem; og dette Haab opmuntret mig end mere til at meddele Dem mine Jagttagelser.

Jeg vil ej beskrive Dem Huset i Clarens; De kjender det; De veed at det er fortræffeligt; De veed hvor mange behagelige Erindringer det frembyder mig, og hvor kjært det maa være mig, baade for det jeg skuer deri, og for det, det gjenskalder mig. Madam Wolmar foretrækker med rette dette Opholdssted for det voa Orange, hvor der vel er et prægtigt og stort Slot, men tillige gammelt, skummelt, ubegjæmt; og som ej i de omliggende Egne frembyder noget, der kan sættes i Ligning med hvad man sees omkring Clarens.

Siden Ejerne af dette Hus begyndte at behoe det, anvende dz til deres Nytte, alt hvad der tilforn blot tjente til Prydelse; det er nu ej mere et Hus, der blot er bygget for at sees, men ogsaa for at behoes. De have tilspærret de lange Rækker af Kammere, for at forandre de ubegjæmte Indgange; de have affaaet de lange Strækninger, for at have bedre fordeelte Værelser.

ser. De have sat simpelt og net Bostab isteden for det gamle og kofbare; alt er skjønt og smilende; alt bebuder Velstand og Keenlighed; intet forraader Rigdom og Overdaad. Der er aldrig et Varelse, som jo siger os vi ere paa Landet; intet Varelse, hvori man jo finder alle Byens Bequemmeligheder. De samme Forandringer spores tydelig uden for. Hønsegaarden er bleven større paa Bognskurets Bekostning. Isteden for en gammel forfalden Billard, har man gjort en smuk Verse og et Melkekammer, hvor tilforn de skrigende Daafugle vare, som man nu har bortskaffet. Kjøkkenhaven var alt for liden for hvad man behøver i Kjøkkenet; man har derfor af et Blomsterquarteer gjort nok eet, men saa net og saa meget større, at dette Quarteer, saaledes omdannet, mere behager Øjet end tilforn. Isteden for det melankolske Ibenholt, der bedækkede Murene, har man sat gode Espaltertræer. Isteden for de unyttige vilde Kastanjetræer, begynde unge sorte Nørhærtræer at beskygge Gaarden; og man har plantet to Rader Nøddetræer langs ved Vejen, isteden for de gamle Lindetræer, der tilforn indbegnede den. Overalt har man sat det Nyttige isteden for det Behagelige, og det Behagelige selv har dog næsten alle vegne vundet. Jeg i det mindste

mindste Finder, at Allarmen i Hønssegaarden, Hanernes Galen, Qvægets Brølen, Bognenes Forsvænding, de landlige Maaltider, Arbejdsfolkernes Hjemkomst, og de øvrige Landvæsenets Anstalter, give dette Huus et landligere, livligere, muntre Udseende, og jeg veed ikke hvilket Frydsuldt og Velsignet, som det ej havde tilførn i sin skumle Værdighed.

Jordene ere ikke bortforpagtede, men dyrkes under Herskabets eget Opsyn; og dette Arbejde udgjør en stor Deel af deres Syssler, deres Formue og deres Fornøjelser. Baroniet Etange har blot Engbunde, Marke og Skove, men Clarens har Vænavling, som udgjør en betydelig Artikel; og da Forskjellen i Dyrkningsmaaden heri gjør et betydeligere Udslag end i Kænavlingen, er det en oekonomisk Grund mere for dem, at have foretrukket det Sidste til Opholdssted. Imidlertid rejse de næsten hvert Aar til Etange, for at faae Høsten af deres Jorde, og Hr. Wolmar rejser meget ofte derhen allene. Deres Grundsatning er at drage al den Fordeel af Jordbruget de kunne, ej for selv at vinde, men for at nære flere Mennesker. Wolmar paastaaer, at Jordens Grøde staaer i Forhold til Arbejdernes Antal, der dyrke den; naar den dyrkes godt, frembringer den mere. Denne overskydige Frucht

bar

barhed giver Lejlighed til at dyrke den endnu bedre; jo flere Mennesker og Qvæg man bruger til den, jo mere Overflud giver den til disses Underholdning. Man veed ej, siger han videre, hvorvidt denne bestandige og gjensidige Forøgelse af Frugtbarhed og Jorddyrkere gaaer. Paa den anden Side tabe de forsømte Jorder deres Frugtbarhed; jo mindre Folk et Sted har, jo færre Lebnetsmidler frembringer det; det er Mangel paa Behoere, der hindrer det fra at nære de saa Folk, det har; og i enhver folkarm Egn maa man silde eller tidlig døe af Hunger.

Da de altsaa have mange Jorde, og dyrke dem alle meget omhyggelig, behøve de, foruden de Folk, der have med Landbruget at beskæftige, endnu et stort Antal Daglønnere; hvilket skaffer dem den Fornøjelse at kunne underholde mange Mennesker uden Skade for sig selv. I Valget af disse Daglønnere, foretrække de altid dem, der ere paa Stedet, og Naboerne for Fremmede og Ubekjendte. Taber man end noget derved, at man ej altid kan faae de stærkeste Folk, saa vinder man igjen meget ved den Kjærlighed, dette Fortrin indblæser dem, man vælger; ved den Fordeel at man uophørlig har dem omkring sig, og kan gjøre Regning paa dem til alle

alle Tider, Skøndt man' ej betaler dem uden for en vis Tid af Aaret.

Alle disse Arbejdere faae en dobbelt Løn; den eens er den betingede faste Løn, den almindelige efter Landets Brug, og som man forpligter sig til at betale dem, fordi man har brugt dem til sin Tjeneste; den anden, er Noget uden om, som man godvillig betaler dem, for saavidt man er fornøjet med dem; og det hænder sig næsten altid, at det de gjør for at man skal være tilfreds med dem, overstiger det Mære man giver dem; thi Hr. Wolmar er retfærdig og streng, og lader aldrig de Opmuntringer, han ved Ytring af Yndest og Godhed giver sine Folk, udarte til Vane og Misbrug. Disse Arbejdere have Opsynsmænd over sig, som opmuntre og passe paa dem. Opsynsmændene ere Folk der selv ere i Tjeneste her, arbejde, og ere deelagtige i de andres Forretninger, for en vis ubetydelig Penge, man tilstaaer dem, foruden deres bestemte Løn, for alt hvad man indsamler ved deres Flid. Desuden besøger Wolmar dem selv næsten hver Dag, ofte mange Gange om Dagen, og hans Kone vil gjerne være med paa disse Spadseretoure. Paa den Tid Folkene have meget at bestille, bortskænker Julie hver Uge til den af Arbejderne, Daglønnerne eller

eller Tjenerne, der i disse otte Dage, efter Herrens Dom, har været mest flittig, tyve Bats *) i Drickpenge. Alle disse Midler til at opvække Kappelysten ved, der synes bekostelige, gjøre, naar de anvendes med Klogskab og Retfærd, uformærket alle Folkene arbejdsomme og flittige, og indbringe med Tiden mere end de koste; men da man ej seer Fordelen uden ved Taalmodighed og Tid, vide og ville kun faa Mennesker betjene sig af dem.

Smidlertid er der et endnu virksomere Middel, det eeneste, som man, blot ved oekonomiske Grunde, ej kan have noget Begreb om, og som er Madam Wolmar egent, det er: at vinde disse gode Folks Kjærlighed, ved at vise sig kjærlig mod dem. Hun er ej af den Mening, at hun kan gjengjælde den Umage, man gjør sig for hende, med Penge; men hun tænker paa at vise dem Tjenester igjen, der have gjort hende nogen. Arbejdsfolk, Tyende, alle de, der have tjent hende, var det kun en eeneste Dag, vorde alle hendes Børn; hun deler deres Fornøjelser, deres Kummer, deres Skjæbne; hun underretter sig om deres Forsætning; deres Fordeel er hendes; hun paatager sig tusinde Møjer
for

*) En liden Mynt der til Lands.

for dem; hun giver dem Raad; hun bilægger deres smaae Stridigheder, og viser dem sit blide Sindelag, ej ved honningsøde og virkningsløse Ord, men ved sande Tjenester, og ved idelige ædle Handlinger. De, paa deres Side, forlade Alt, naar hun giver det mindste Bink; de flyve affted, naar hun taler; et Djekast allene fra hende opflammer deres Zver; i hendes Nærværelse ere de fornøjede; i hendes Fraværelse tale de om hende, og opmuntre hverandre til at tjene hende. Hendes Ynde og Tale have stor Virkning, hendes Huldhed og Dyder have det endnu mere. Af, Mylord! hvor tilbedelsesværdig, hvor henrivende er ej den veldædige Skjønheds Balde!

Til Herskabets personlige Tjeneste er der tre Tjenestepiger, og fem Tjenere, i Huset, uden at regne Baronens Kammertjener, og dem, der ere ved Landbruget. Yderst sjelden er man ilde tjent med sine Tyende; snarere skulde man, ifølge deres Zver, sige, at Enhver troede sig forpligtet til, foruden sit eget Arbejde, ogsaa at gjøre de andre Syss; og de ere saa eenige, at man maatte tænke, at Een allene gjorde Alt. Aldrig seer man dem ledige eller orkesløse; hverken ffase de i Sorgemaffet, eller ere overgivne i Gaarden; men altid seer man dem søffelsatte med en eller anden nyttig Forretning; de tage en Håand i
 med

med i Ladegaarden, i Kjalberen, i Kjøkkenet; Gartneren har ingen andre Haandlangere end dem; og det der er det Behageligste, man ser dem gjøre alt dette med Glæde og Lyst.

Man giver sig i Tide af, med at faae dem saaledes, som man ønsker. Man har ikke her den Grundsætning, som er den herskende i Paris og London, at vælge Tjenestefolk, der ere gandske fuldkomne, det er at sige, fuldkommen liderlige Drog, som løbe fra en Tjeneste i en anden, og i hvert Huus de komme, lære baade Tjenernes og Herrerens Feil, og gjøre det til et Haandværk at tjene hele Verden, uden at fatte Godhed for Nogen. Blandt saadanne Folk kan der hverken herske Dyd eller Troskab eller Iver; og disse Udskud af Mennesker ødelegge deres Herre, og fordærve Børnene i alle formuende Huse. Her ansees Valget af Tjenestefolk for en Sag af Vigtighed. Man betragter ikke dem allene som Dagslønnere, af hvilke man fordrer kun et bestemt Arbejde, men som Lemmer af Familien, der, slet valgte, kunne ødelægge den. Det Første man fordrer af dem er, at de skulle være retskafne; det Andet, at de skulle elske deres Herskab; det Tredje, at de skulle tjene samme til Fornøjelse; men al den Stund en Herre er nogenledes fornuftig, og Tjeneren har lidt Forstand, saa fol-

ger altid den tredje Ting af de to andre. Man tager ikke Tjenestefolk fra Byen, men fra Landet. Her er deres første Tjeneste, og det skal sikkerlig vorde den sidste, for alle dem der due noget. Man vælger dem af nogle talrige og med Børn alt for meget velsignede Familier, hvis Fædre og Mødre selv komme og tilbyde dem. Man vælger unge Mennesker, velkøbte, meget sunde, og med et behageligt Physionomi. Hr. Wolmar udspørger dem, og siden fremstiller dem for sin Kone. Hvis de behage dem begge, blive de strax antagne paa Prøve, og derpaa i Folkens Sal, det er at sige, blandt Husets Børn; og man henbringer nogle Dage med at lære dem, med megen Taalmodighed og Omhu, hvad de have at gjøre. Opvartningen er saa simpel, saa lige fordeelt, saa eensformig; Herskabet har saa lidt Grisser og Luner; og deres Tyende ere dem saa med Liv og Sjæl hengivne, at Alt dette snart er lært. Deres Forfatning er behagelig; de have det saa godt, som de ej havde det hjemme; men man lader dem ikke forkæles ved Lediggang, Moderen til alle Laster. Man lider ikke, at de blive Junkere, og gjøre sig hovmodige af deres Tjeneste. De vedblive at arbejde, som de gjorde i deres Fædrenehøi. De have, at jeg saa skal sige, ikke gjort andet,

end

end ombyttet deres Fader og Moder, og faaet mere formuende Forældre. Paa denne Maade foragte de ikke deres gamle Landliv. Naar de nogenstunde komme herfra, er der ej Een eneste, der jo gjerne igjen begynder sine Landsysler, heller end han gaar i en anden Tjeneste; kort, jeg har aldrig seet et Huus, hvor Enhver bedre gjør sin Tjeneste, og mindre tænker paa at han tjener.

Bed selv at danne og undervise sine egne Tvende, behøver man ej at gjøre sig denne saa almindelige og saa ufornuftige Bebrejdelse: jeg danner dem dog for Andre. Dan dem, som Du bør, kunde man svare, og aldrig skulle de ville tjene Andre. Hvis I ej tænke uden paa eder selv ved at danne dem, gjøre de meget vel i ej at tænke uden paa dem selv, naar de forlade eder; men tager eder noget mere af dem, og de skulle vorde eder hengivne. Det er blot en velvillig Hensigt der forpligter; og den der drager Fordeel af et Gode, jeg ej under uden mig selv, skylder mig ingen Erkjendtlighed.

For paa en dobbelt Maade at forekomme denne samme Ubehagelighed, anvende Madam Wolmar og Hr. Wolmar endnu et andet Middel, som synes mig meget fornuftigt. Da de satte deres Bo her, undersøgte de, hvilket Antal Tjenestefolk, de kunde underholde i et Huus efter deres

deres Stand; og de fandt at Anstallet omtrent kunde gaae til femten eller sexten; for at have saa meget mere Tjeneste af dem, have de bragt det til Halvdelen, saaledes at deres Opvartning er meget mere fuldkommen med mindre Anstalter. For end mere at forsøge Tjenestefolkenes Svær, have de gjort det til en Fordeel for disse, at tjene dem lang Tid. En Tjener, der kommer hos dem, faaer den almindelige Løn; men denne Løn forøges hvert Aar en tyvende Deel; ved Enden af tyve Aar, bliver den altsaa mere end dobbel, og Tjenestefolkenes Underholdning vilde da næsten staae i lige Forhold til Herskabets Evne; men man behøver ej at være en stor Algebrast for at see, at Bekostningerne ved Lønnens Forhøjelse ere mere tilsyneladende end virkelige; at man har saa dobbelte Lønninger at betale, og at, om man end betalede Alle dem, vilde den Fordeel, at have været vel tjente med sine Folk i tyve Aar, rundeligen gjengjælde de tiltagne Udgifter. De føler Mylord! at dette er et sikkert Mid- del til uophørlig at forsøge Tjenestefolkenes Omhu, og gjøre sig dem forbundne, i det man viser Godhed for dem. Der er ikke allene Klogskab i den Adfærd, men endog Billighed. Er det vel ret, at en nystig Tilkommen, der ej har nogen Godhed for Huset, og maaskee er en slet

Pera

Person, skal faae den samme Løn, som man giver en gammel Tjener, hvis Iver og Troskab man har prøvet ved lang Tjeneste, og som desuden nærmer sig med Aarene til den Tid, han ej er i Stand til at skaffe sig dagligt Brød? I Dvrigt gjælder denne sidste Grund ikke her; og De kan nok troe, at et menneskeligtænkende Herskab ej overseer de Pligter, som mange Herrer uden Kjærlighed, allene for at vise sig, opfylde; at og det ej forlader dem af sine Folk, som Svaghed eller Alderdom forbyde at tjene for deres Brød.

Jeg har just et noksom vaafaldende Exempel paa denne Omhyggelighed ved Haanden. Baron d'Etange vilde belønne sin Kammertjeners lange Tjeneste, ved at skaffe ham et ærefuldt Levebrød; og paa Grund af sin Anseelse hos D. D. (E. C. *), fik han uden Møje en fordeelagtig Post til ham. Julie fik i den Anledning fra denne gamle Tjener et Brev, der afløkkede hende Taarer, og hvori han beder hende at faae sig freitagen for den Post. „Jeg er gammel, siger han, jeg har tabt min hele Familie; jeg har

G 4

„altsaa

*) T Terten staaer L. L. E. C. (Leurs Excellences)
De øverste Raadspersoners Titel i Canton Bern.

„altsaa ingen andre Forældre end mit Herkøb;
 „mit hele Haab er at ende i Ro mine Dage,
 „i det Huus, hvor jeg hidtil har henbragt dem.
 „Madam! da jeg ved Deres Fødsel tog Dem i mine
 „Arme, bad jeg Gud om engang ogsaa at kunne
 „slutte Deres Børn i min Favn; han var saa
 „naadig at høre mig; nægt De mig ej den
 „Gødhed at see dem vore og vorde lykkelige
 „som De . . . Jeg, der er vant at leve i et
 „roligt Huus, hvor skulde jeg finde et saadant
 „Sted, at henbringe min Alderdom paa? Vilis
 „mig den Yndest at skrive til min Fordeel til
 „Hr. Baronen. Er han visnøjet med mig, da
 „jage han mig boer, og forfremme mig ikke; men
 „har jeg tjent ham troe i fyrretøve Aar, da
 „tillade han mig at ende mine Dage i sin og
 „Deres Tjeneste; aldrig kan han bedre belønne
 „mig.“ Man behøver ej at spørge om Julie
 skrev. Jeg seer, at hun er ligesaa om ved at
 miste denne ærlige Mand, som han ved at for-
 lade hende. Fæller jeg Mylord! naar jeg sam-
 menligner dette saa elskede Herkøb med Fædre,
 og deres Tjenestefolk med deres Børn? De seer
 jo at det er saaledes de betragte hinanden.

Man har i dette Huus ikke Exempel paa,
 at nogen af Tjenestefolkene har bedet om sin
 Afsked; det er endog sjælden at man truer
 No.

Nogen med at give ham den. Denne Trudsel skrækker i Forhold til, at Tjenesten er god og behagelig. De bedste Tjenere ere de, som altid blive mest ilde tilmode derved; og man behøver aldrig at fuldbyrde Trudselen uden mod dem, der kun saare lidet saynes. Der iagttages endnu en Regel i den Henseende: Naar Hr. Wolmar siger: jeg jager Dig bort: kan man udbede sig Madammens Mægling; undertiden faaer man den, og kommer i Naade igjen paa hendes Forbøn; men den Afsked hun giver, er uigjenkaldelig, og der er ingen Naade mere at vente. Denne Betingelse er saare vel overlagt, baade for at indskrænke den overdrevne Tillid, man kunde sætte til Konens Godhed, og den yderlige Frygt, som Mandens Ubsjælighed kunde forarsage. Hine Ord maae stedse være yderlig skrækkende, naar de komme fra en billig Herre uden Hidsigthed. Thi foruden det, at man ej er sikker paa at komme i Naade igjen, og denne Naade aldrig tilstaaes den samme Person to Gange, mister man tillige den Ret lang Tjeneste fortrinlig giver, og man maa begynde ligesom fra nyt af. Dette forebygger Overmod hos gamle Tjenere, og forsøger deres Bærfomhed, da de have saameget mere at tabe.

De tre Fruentimmere ere Kammerjomfru-
 en, Børnens Hovmesterinde, og Kofkepigen.
 Denne sidste er en meget reenlig og duelig Bon-
 dypige, som Madam Wolmar har lært Mad-
 kogningen; thi i dette simple*) Land lære endnu
 unge Fruentimmere af alle Stænder alle de
 Huusgjerninger, som engang de Fruentimmer,
 der skulle tjene dem, maae gjøre, paa det at
 hine kunne vessele disse, om det behøves, og
 ej lade sig narre af dem. Babi er ikke længer
 Kammerjomfru; man har sendt hende tilbage
 til Etange, hvor hun er fød; man har over-
 draget hende Bestyrrelsen over Slottet og Ind-
 tægterne, og derved sat hende paa en vis Maade
 til Huusholderstiens Vaapasserinde. Allerede i
 lang Tid havde Hr. Wolmar overhængt sin
 Kone om, at skride til dette Foretagende, uden
 at kunne bevæge hende til at lade den, der saalænge
 havde været i hendes Moders Tjeneste, fare,
 skjøndt Julie havde mere end en Grund til at
 beklage sig over Babi. Efter den sidste Anmod-
 ning samtykkede hun endelig dertil, og Babi rej-
 ste. Det var et forstandigt og tro Fruentim-
 mer; men hun var uforsigtig og sladdervorn.

Jeg

*) Simple! det maa altsaa have forandret sig
 meget.

Jeg formoder, at hun mere end een Gang har robet sin Frues Hemmeligheder; at Hr. Wolmar ej er uvidende derom, og derfor, som en fornuftig Mand, og for at forebygge hendes Ubetænkksomhed, der muelig kunde finde Sted i Henseende til en eller anden Fremmed, har villet sætte hende paa en Post, hvor han kunde have Nytte af hendes gode Egenskaber, uden at udsætte sig for hendes flette. Sider. Den der er kommen i Babis Sted, er den selvsamme Fanthon Regard, om hvem Du fordem hørte mig tale med saa megen Fornøjelse. Uagtet Julies Spaadom, dennes egne, hendes Faders og Deres Beljærninger, har dog denne unge, saa retskafne, saa gode Kone, ikke været håldig i sit Givtermaal. Claude Anet, der saa vel havde baaret sin tunge Skjæbne, kunde ej stikke sig i en blidere Forfatning. Da han saae sig sat i ænskeligere Tilstand, forsømte han sit Haandværk; og da det gik galt med ham, flygtede han herfra, og efterlod sin Kone med et Barn, som hun siden den Tid har mistet. Julie tog hende til sig, og lærte hende alle en Kammerjomfrues Smaaeshyler; og aldrig er jeg bleven behageligere overrasket, end den Dag, da jeg kom og fandt hende i sine Forretninger. Hr. Wolmar gjør meget af hende; og Begge have
overs

overdraget til hende, at holde et Dje baade med deres Børn og med Huushovmesterinden. Denne er ogsaa en enfoldig og lettroende Landsbypige, men hun er opmærksom, taalmodig og føjelig; saaledes har man intet forsømt, i at forbyde de store Stæders Laster at trænge ind i et Huus, hvis Hershabs hverken selv ere smittede af dem, eller taale dem.

Endskjøndt alle Tjenerne svise ved eet Bord, have begge Kjøen dog kun liden Omgang med hinanden udenfor; man anseer her denne Post meget vigtig. Man er ikke her af de Herrer's Mening, der ere ligegyldige mod alt, uden deres egen Fordeel, og vilde blot tjenes troe, uden at gjøre sig mindste Ulejlighed videre med hvad deres Folk bestille. Her tænker man tvært imod, at de der blot ville tjenes vel, ej kunne længe blive det. Den alt for nøje Forbindelse mellem begge Kjøen frembringer aldrig andet end Ulykke. Det er fra de Gladdreforsamlinger, (conciliabules) der holdes hos Kammerjomfruerne, at de fleste Uordener fremspringe i et Huus. Findes der Een af dem, som finder Huusforstanderens Bisald, forsører han hende gjerne paa Herrens Bekostning. Ikke engang Mandfolkene's indbyrdes fortrolige Omgang, og Fruentimmernes med deres Kjøen, er ganske fri for

for, at drage skadelige Følger efter sig; men det er altid mellem begge Køn, at disse hemmelige Mutteriforstaelser opkomme, der omsider udelægge de mest formuende Familier. Man vaager derfor her over Fruentimmernes Dyd og Rydskehed, ikke allene for at fremme gode Sæder og Retsskaffenhed, men endog for en vel betænk't Nyttens Skyld; thi, man sigte hvad man vil, ingen opfylder strengt sin Pligt, naar han ej elsker den; og Ingen uden Folk af Værd kan elske sin Pligt.

For at forekomme en farlig Fortrolighed mellem begge Køn, tvinger man dem ikke her med vilkaarlige Love, som de skulde fristes til lænlig at overtræde; men uden at man synes at tænke derpaa, indfører man Skikke, vældigere end Magten selv. Man forbyder dem ej at omgaaes hinanden, men man laver det saa, at de hverken have Lejlighed eller Villje dertil. Dette Maal naaer man, ved at give dem Smag paa gandske andre Syssler, anden Omgang og andre Fornøjelser. Af den Orden, der hersker her, føle de, at i et velindrettet Huus bør Mandfolk og Fruentimmer kun have liden Omgang med hverandre. Mangen, der ellers vilde ansee denne Herskabet's Villje for Særhed, underkaster sig lydig en Raade at leve paa, som vel ej udtrykkelig

kelig er ham foreskrevet, men som han selv dømmes at være den bedste og naturligste. Julie paastaaer, at den ogsaa virkelig er det; hun siger: at bestandig Omgang mellem begge Kjønderne er en nødvendig Følge af Kjærlighed eller Ægteforbindelse. Efter hendes Mening er Mand og Kone vel bestemte til at leve sammen, men ikke paa samme Maade; de bør være enige i deres Handlinger, uden at gjøre de samme Ting. Det Liv, der er fortryllende for den Ene af dem, kunde være utaaleligt for den anden; de Tilbøjeligheder, Naturen indplanter dem, ere ligesaa forskjellige, som de Syaler, den paalægger dem; deres Fornøjelser ere ej mindre forskjellige end deres Pligter; med et Ord: Begge bidrage til fælleds Lyksalighed paa forskjellige Maader; og denne Forskjellighed i Arbejde og Sorger er deres Samfunds stærkeste Bånd.

Jeg maa tilføje, at mine egne Jagttagelser stemme for denne Grundsætning. Og er det ikke en vedtagen Skik hos alle Folk i Verden, undtagen hos de Franske, og dem der efterligne disse, at Mændene leve for sig og Konerne for sig? Og naar de see hinanden, er det snarere som et Besøg eller i London, som hos Lacedæmonerne, end som den blandede Omgang, der er i Stand til at forvirre og vanskebe blandt dem den vise

vise Forskæl, Naturen har gjort. Ikke engang hos de Bilde seer man Mænd og Qvinder i en saa forvirret Omgang med hinanden. Om Aftenen samles Familien; enhver henbringer Matten hos sin Kone; om Morgenen adskilles man; og begge Kjønn have intet tilfælles, uden i det højeste Maaltidet. Dette er den Orden, hvis Almindelighed viser, at den er den mest naturlige; og selv i de Lande, hvor den er kaldkastet, seer man endnu Spor af den. I Franskrig, hvor Mændene have underkastet sig at leve paa Fruentimmernes Blis, og uophørlig ere indsluttede i eet Bærelse med dem, viser den ufrivillige Uro, de der føle, at denne Leve- maade ej er deres Bestemmelse. Medens Fruentimmerne rolig blive siddende eller liggende paa deres Sofaer, see vi Mandfolkene i en bestandig Urolighed, snart rejse sig, snart gaae, snart komme, og snart sætte sig igjen. En mekanisk Instinkt kæmper stedse mod den Evang, de paalægge sig, og driver dem imod deres Villje til det virksomme og arbejdsomme Liv, Naturen paalagde dem. Franskmændene ere de reneeste Folk i Verden, der staae paa Komødien, som om de paa Parterret vilde søge Bederqvælselse, fordi de hele Dagen have siddet i et Stadsbærelse. Kort, de føle saa godt Ubehagelighede

ligheden af denne qvindagtige og søvnagtige Indølents, at de, for dog i det mindste at forbinde et Slags Virksomhed dermed, afstaae i deres Huus Pladsen til Fremmede, og besøge andres Koner, for at raade Bod paa denne Kjedsomhed.

Madam Wolmars Grundsetning understøttes saare godt ved det Exempel, hendes Huus giver. Da Enhver, saa at sige, gandske lever for sit Kjon, ere Fruentimmerne meget adskilte fra Mandfolkene. For at forebygge mistænkelige Forbindelser mellem dem, syffelsætter hun uaffadelig begge Kjon; deri bestaaer den store Hemmelighed; deres Arbejde er saa forskjelligt, at intet uden Ørkesløshed kan bringe dem sammen. Om Morgenens passer Enhver sine Forretninger, og Ingen har Tid til at forstyrre Andre i deres. Om Eftermiddagen have Mandfolkene deres anviste Arbejdssted i Haven og i Gaarden, eller de have andre landlige Sysler; Fruentimmerne have at bestille i Vornekammeret, indtil Spadseretiden kommer. De gaar da ud med Børnene, ofte endog med Gulke selv; de ere fornøjede, da dette er det eneste Øjeblik, de trække frisk Luft; Mandfolkene, der ved Dagens Arbejde have haft Bevægelse nok, have

ej

ej megen Lyst til at spadserer; de hvile sig derfor, og passe paa Huset.

Hver Søndag, naar Aftensangsprædiken er forbi, forsamles Fruentimmerne i Børneskammeret, med en Slægtning eller Veninde, som de vovelviis med Madammens Tilladelse indbyde. Medens man der venter paa et lidet Forfriskningsmaaltid, som Julie giver, snakker man og synger, spiller Fjærbold, eller et andet Spil, der udfordrer Smidighed, og kan more Børnene, indtil de selv kunne fornøje sig dermed. Middagsmaaltidet bestaaer af Mælkemad, Baster, Krumkager, Merveiller *) eller andre Retter, som kunne smage Børn og Fruentimmere. Med Vin bliver man ej beværtet; og Mandfolkene, der overalt kun sjælden komme i dette lille Gynæceum**), ere aldrig tilstede ved dette Forfriskningsmaaltid; men Julie er yderst sjælden borte. Jeg er det eeneste Mandfolk, der hidindtil har faaet Tilladelse at bivaane det. Sidste Søndag tillod hun mig, efter at jeg længe havde overhængt hende, at følge sig did. Hun gjorde sig ret Umage for at vise mig, hvor stor Tjeneste hun derved gjorde mig.

Hun

*) Et Slags Kage der til Lands.

**) Fruentimmernes særskilte Børelse.

Hun sagde gandske højt til mig, at det kun var denne eene Gang, hun vilde tillade mig det, og at hun havde endog afflaaet Hr. Wolmar det. Tænk Dem, om ikke den lille qvindelige Forsængelighed derved blev smigret; og om en Tjener havde været velkommen, naar han havde villet Paffe sig Udgang der, hvorfra hans Herre selv var udelukket.

Jeg fik en smagelig Vesperkost. Er der vel nogen Diet i Verden, der kan sammenlignes med dette Lands Mælkemad? Tænk engang hvordan den maa være, naar Julie selv forestaaer Mælkemæret, og naar man spiser den ved hendes Side. Kanchon satte frem for mig Frugter, Ceracée *) og Vasselfager. Alt blev fortæret i et Djeblik. Julie loe af min Appetit. Jeg seer, sagde hun, da hun endnu gav mig en Tallerken Bløde, at Deres Mave gjør sig allevegne ret tilgode, og at De nu ej mindre lader Dem vore Fruentimneretter smage, end fordem Balisernes. — Men ikke mere ustraffet, svarede jeg; man kan beruse sig undertiden baade paa det eene og andet Sted, og

For

*) Ypperlig Mælkemad, som man faaer paa Saleverbjerget. Jeg tvivler om, at den er bekjendt under det Navn paa Bjerget Jura, særdeles paa den anden Kant af Genfersøen.

Fornuften kan forvildes ligesaavel i et Melke-
 kammer, som i en Biinkjelder. Hun ned slog
 Dnene uden at svare; hun rødmede, og begyndte
 at kjæle for sine Børn. Dette var nok til at
 vække min Samvittigheds Bebrejdelse. Mylord!
 det var her min første Uforsigtighed, og jeg haar
 ber det skal vorde den sidste.

Der herskede i denne lille Forsamling en vis
 gammel ærlig Tone, der rørte mit Hjerte; jeg
 saae paa alle Ansigter den samme Munterhed, og
 maaskee mere Oprigtighed, end om der havde været
 Mandspersoner tilstede. Den Fortrolighed, der
 herskede mellem Tjenestepigerne og Huusmode-
 ren, var grundet paa Tillid og Hengivenhed, og
 tjente kun til at befæste Agtelsen fra deres Si-
 de, og Værdigheden fra hendes; og de Tje-
 nester, der vises, saavel som de der bleve mod-
 tagne, syntes at være ligesaa mange Vidnesbyrd
 om gjensidigt Venskab. Alt, indtil Valget af
 Netterne bidrog til Samqvemnets Behagelighed.
 Mellemad og Sukker ere efter Kjønnet's naturlige
 Smag, og ligesom et Symbol paa Uskyldighed, og
 den Blidhed, der er dets elskværdigste Prydelse.
 Mandfolkene derimod søge i Almindelighed stærke
 Spiser og spirituose Drikke; Næringsmidler,
 der ere passende til det virksomme og arbejdsvante
 Liv, Naturen kræver af dem; og naar denne

forskjellige Smag forandres eller forverles, er den et næsten ubedrageligt Mærke paa begge Kjønns uordentlig blandede Samliv. Jeg har ogsaa virkelig mærket, at Fruentimmerne i Frankrig, hvor de uafsladelig leve blandt Mandfolkene, have gandske tabt al Smag paa Mælkemad, ligesom disse ej gjøre noget af Viin; og at begge Kjøn i England, hvor de leve mindre blandede med hinanden, bedre have vedligeholdt deres naturlige Smag. I Almindelighed troer jeg man ofte kunde finde et Kjendetegn paa Folkets Karakter, i Valget af de Næringsmidler, de foretrække. Italienerne, der meget leve af Værter, ere quindagtige og bløde. I Englandsdere! der ere stærke Kjødædere, have i eders uroffelige Dyder noget Haardt, der bærer Barbariets Præg. Sveizeren, af Naturen kold, fredelig og ligefrem, men hæftig og opfarende i sin Brede, holder meget af begge Slags Føde, og drikker Mælk og Viin. Franskmænden, smidig og vanskelig, lever af alle Slags Retter, og paatager sig alle Karakterer. Selv Julie kunde tjene mig til Exempel; thi skøndt hun spiser og drikker godt, holder hun dog hverken af Kjød eller Ragouts eller Salt, og har aldrig smaget ublandt Viin. Upperlige Havevæxter, Æg, Fløde, Frugter, ere hendes almindelige Næring;

og

og naar hun ej holdt saa meget af Siff, kunde man kalde hende en sand Pythagoræerinde.

Det er forgjæves at ville gjøre Fruentimmerne ordentlige, naar man ej først har dannet Mandfolkene; og dette Stykke af Regelen, der ej er mindre vigtigt end det andet, er dog vanskeligere; thi Angrebet er i Almindelighed mere levende end Forsvaret; dette er den Hensigt Naturens Bedligeholder har. I Staten holder man Borgerne i Tømme ved Sæder, Grundsætninger og Dyd; men hvorledes skal man holde Tjenere og Daglønnere, uden ved Evang og Magt? Herfskabet's Kunst bestaaer deri, at indhylle denne Evang i Fornøielsen eller Fordelens Slør, saaledes at Tjenerne troe selv, at de ville alt, hvad man forpligter dem til at gjøre. Deres ledige Tid om Søndagen; den Ret, man ikke ligefrem kan nægte dem, at gaae hvor dem godt synes, naar deres Forretninger ej fængsle dem til Huset; Alt dette nedbryder ofte paa en eeneste Dag, hvad Exempel og Formaning i de sex andre have gjort. Vanen at gaae paa Bertshuus; Omgang med deres Medtjenere, og disses Grundsætninger; Besøg hos løse Fruentimmere, fordærve dem snart baade for deres Herfskab og for dem selv, og gjøre dem, ved tusinde Fejl, uduelige til Tjeneste, og uværdige til Frihed.

Man raader God paa denne Ubehagelighed, ved at holde dem hjemme, ved de samme Bevøgsgrunde, som drive dem til at gaae ud. Hvad vil de vel gjøre andensteds? Drikke og spille i Vertshusene. Nu drikke og spille de hjemme. Den hele Forskjæl er, at Vinen koster dem intet, at de ej blive drukne, at de kunne vinde i Spil, uden at Noget taber. Man bærer sig dermed ad paa følgende Maade.

Dag Huset er en bedækt Gang, hvor man har indrettet en Spillebane. Der forsamle Liberibetjenterne og Kvistfolkene sig i mange smaae Partier om Sommeren, hver Søndag efter Prædiken, for at spille, ikke om Penge, det taaler man ikke; ikke om Vin, den faae de; men om et Indskud, som deres Herskab har været saa god at gjøre. Dette Indskud er et eller andet Stykke Borskab, eller noget Smaaplukkeri, der kan være dem til Nytte. Spillenes Antal staaer i Forhold til Indskuddets Værdi, saa at naar Indskuddet er nogenledes betydeligt, som Solvspænder, Halskraver, Silkestrømper, en fin Hat, eller noget saadant, spiller man i Almindelighed flere Gange om, hvo der skal vinde det. Man holder sig ej til eet Slags Spil allene; man afverler, paa det at den, der i eet er den færdigste, ej skal gaae bort med alle Indskuddene, saavel som for at Alle kunne

kunne blive mere smidige og stærke, ved de mang-
 foldige Dvælfes. Snart faaer den Prisen, der i
 Løbet kan gribe en vis Ting, som er sat paa den
 anden Ende af Banen; snart den, der kan slynge
 den samme Steen længst; snart den, der længst
 kan bære den samme Byrde; snart afgjør man, hvo
 der skal vinde Prisen, ved at styde efter Stiven.
 Man forbinder med de fleste af disse Spil en eller
 anden Omstændighed, der kan forlænge dem, og
 gjøre dem moersomme. Huusfaderen og Huus-
 moderen bære disse Dvælfes ofte med deres Nær-
 værelse; man tager endog undertiden Børnene
 med; selv Fremmede komme til af Nygjærrig-
 hed, og mange af disse bede endog om at deeltage
 deri; dog dette tillades ikke uden Herskabets
 Bifjæ og Spillernes Samtykke, hvilke just ej finde
 deres Regning ved, at give deres Minde dertil.
 Uførmærkt er denne vedtagne Skik bleven til et
 Slags Skuespil, hvori de Spillende, opmun-
 trede ved Tilskuernes Paasyn, foretrække den
 Ære at vinde Bifald, for den at vinde Prisen.
 Naar de ved disse Dvælfes ere blevne raske
 og smidigere, agte de dem selv derfor mere, og
 vænnes til at søge deres Værd hos dem selv,
 heiler end i det, de eje; og skjøndt de kun ere
 Sjenerer, vorder Æren dem dyrebareere end
 Penge.

Det vilde blive for langt, udførlig at beskrive Dem alle de Fordelse, man her drager af en Eysel, der ved første Øjeblik synes barnagtig, og altid foragtes af de almindelige Hoveder, da det dog er det sande Genies Særkende, at kunne udbringe store Virkninger af Smaaeting. Hr. Wolmar har sagt mig, at disse smaae Indretninger neppe koste ham et halvhundrede Daler om Aaret, og at hans Kone først er falden derpaa. Men hvor mangefold, sagde han tillige, troer De ej jeg gjenvinder den Sum i min Huusholdning og de øvrige Ting, ved den Arvåagenhed og den Flid, som hengivne Tjenestefolk, der faae deres Fornøjelser af deres Herskab, vise i deres Tjeneste; ved den Deelagtighed de nyde i et Huus, hvilket de betragte som deres eget; ved den Fordeel, at kunne føre mig den Raskhed, de forhverve sig i deres Spil, til Nytte; ved den Binding, at kunne see dem bestandig sunde, fordi de hindres fra de almindelige Udsvævelser blandt deres Lige, og forebygge de Sygdomme, der ere den almindelige Frugt af hine Udsvævelser; ved den Fordeel, at jeg forekommer den Eræringsdaad blandt dem, som Uorden uformærkt drager efter sig, og altid kan betragte dem som skikkelige Mennesker; og endelig ved den Fornøjelse, at vi med liden Bekostning have behagelige Forlystelser hos os selv? Findes der

der blandt vore Folk Nogen, der være Mand eller Kvinde, der ej retter sig efter vore Forskrifter, og foretrækker, under adskillige Paaskud, den Frihed at løbe hvor ham godt synes, da afflaaer man En saadan ikke denne Tilladelse; men vi betragte den Smag paa et omløbende Liv, som et meget mistænkeligt Mærke; og vi bie ej længe, førend vi skille os ved dem, hos hvilke det findes. Saaledes tjene disse samme Fornøjelser, som altid forsikre os gode Tjende, endog til en Prøve, hvorefter man vælger nye. Jeg tilstaaer det, Mylord! jeg har aldrig andensteds end her seet Herkaber paa een Gang danne de samme Mennesker baade til gode Tjenere for deres egne Personer, til gode Bønder, for at dyrke deres Jorde, til gode Soldater, for at forsvare Fædrelandet, og til gode Mennesker i enhver Stand, hvor Lykken henkalder dem.

Om Vinteren forandres Fornøjelserne med Arbejdet. Hver Søndag efter Gudstjenesten forsamle alle Husets Folk sig, ja endog Naboerne, Mand og Kvinder, uden Koffjel, i en Stue, hvor der er Jyd, Viin, Frugter, Kager, og en Spillemand, der opmuntrer dem til at dandse. Madam Wolmar forsømmer aldrig at komme did, i det mindste for nogle Dieblikke, for ved sin Nærværelse at vedligeholde Orden og Anstændig-

dighed; det hændte ej sjælden, at hun selv danser, og det med sine egne Folk. Da jeg først saae denne Skik, forekom den mig lidet passende til de protestantiske Sæders Strængthed; jeg sagde det til Julie, og fik omtrent følgende Svar.

„Den rene Moral er saa fuld af strenge Pligter, at dersom man endnu tilføjer ligeaalydige Forskrifter, gaae disse næsten altid paa det Væsentliges Befordring. Man siger, at dette er Tilfældet med de fleste Munkes, der, tusinde Regler underkastede, vide hverken hvad Guds eller Guds er. Denne Mangel hersker mindre blandt os; men gandske frie for den ere vi ikke. Vore Gejstlige, saa meget viisere end alle andre Religioners Præster, som vor Religions Hellighed overgaaer alle andre, have dog nogle Grundsatninger, der synes mere at støtte sig paa Fordomme, end paa Fornuft. Saadan een er den, der ivrer mod Dands og lystige Selskaber; ligesom der skulde være mere Ondt i at danses end i at synge; ligesom hver deres Bløde ej var en Naturens Indblæsning; men som om det var en Drede faldes at fryde sig, paa en uskyldig og anstændig Maade. Jeg troer derimod, at hver Gang begge Kjønn samles, bliver alt offentligt Moeriskab uskyldigt, just fordi det er offentligt; isteden for at den mest roesverdige Syffel er mistænkelig, naar den skeer under
fire

fire Øjne *). Manden og Kvinden ere bestemte for hinanden; Naturens Hensigt er, at de skulle forenes ved Egetskabsbaandet. Enhver falsk Religion kjæmper mod Naturen; vores er den eeneste, der følger og retter den, og forkynnder en Lærdom, der er guddommelig og passelig for Mennesket. Den bør derfor ej forøge de Hindringer, den borgerlige Tilstand lægger i Vejen for Egetskab, med Banffeligheder, som Evangelium ej foreskriver, og som stride mod Christendommens Aand. Men man sig mig, hvor unge givtefærdige Personer have større Beslighed til at fatte Godhed for hverandre, og betragte hverandre med mere Anstændighed og Forsigtighed, end i en Forsamling, hvor det Almindeliges Øjne ere henvendte paa dem, og nøde dem til at tage nøje Vare paa sig selv? Hvorledes skulde Gud kunne forføres ved en behagelig og sund Øvelse, der stemmer overeens med Ungdommens Fyrighed; der bestaaer i, at vkke sig for hverandre med Ynde og Belanstheds-

hed,

*) I mit Brev til Hr. d'Allembert om Skuespil, har jeg affkrevet følgende Stykke, og nogle andre. Men da jeg den Gang blot samlede Materialier til dette Skrivt, troede jeg, at jeg burde vente til det kom ud, for at anføre, hvad jeg havde taget deraf.

hed, og som Tilskueren meddeler en vis Alvorlighed, den ingen vover tabe af Synne? Kan man tænke sig et anstændigere Middel til ej at bedrage Noget, i det mindste i Henseende til Skabningen, og til at vise sig med de Behageligheder og de Fesl, man kan have, for de Folk, der have Fordeel af at kende os vel, førend de forpligte sig til at elske os? Drager ej den Pligt, at have hinanden kjær, den efter sig, at behage hinanden? Og er det ej en Bestræbelse, der er to bydige og kristelige Personer værdig, som tænke at forene sig, at danne deres Hjerter til den indbyrdes Kjærlighed Gud paalægger dem?"

„Hvad skeer vel paa de Steder, hvor en evig Evang hersker; hvor man straffer den uskyldigste Glæde som en Forbrydelse; hvor unge Mennesker af begge Kjøn ej vove at samles offentlig; og hvor en ufornuftig og streng Præst ej kan, i Guds Navn, præke andet end slavisk Indskrænkning, Bedrøvelse, og Kjedsomhed? Man unddrager sig fra et utaaaleligt Tyranni, som Natur og Fornuft misbillige. Isteden for de tilladelige Fornøjelser, man berøver den lystige og vævre Ungdom, skaffer den sig andre farligere. De lønlige og snedig overlagte Sammenkomster indtage de offentlige Forsamlings Plads. Ved at skjule sig, som om man var lastværdig, fristes man
til

til at worde det. Den uskyldige Glæde lægger
 Hjærne ved lys Dag; men Lasten er Mørkets Ben;
 og aldrig kunne Uskyld og Londaad bœe længe til-
 sammen. Min kjære Ven! sagde hun, i det hun
 trykkede min Haand, ligesom for at meddele mig
 sin Anger, og forplante sit Hjertes Reenhed til
 mig, hvo bør bedre føle denne Grundførnings
 hele Bigtighed end vi? Hvor megen Sorg og
 Noje, hvor mange Vebredser og Taarer kunde
 vi ej have sparet os i saa mange Aar, dersom vi
 begge, med den Kjærlighed til Lyden, vi altid
 have havt, kunde forudsæet de Farer, den udsæt-
 tes for, ved hemmelige Sammenkomster.

„Endnu en Gang, vedblev Madam Wolmar
 i en roligers Tone, være det sagt, ikke i talrige
 Forsamlinger, hvor hele Verden seer og hører
 os, men under fire Djne, hvor Hemmeligheds-
 fuldhed og Frihed herske, kunne Sæderne staae
 fare. Det er paa den Grund jeg, naar mine
 Tjenestefolk af begge Kjon forsamles, er fornøjet
 over, at de Alle ere sammen. Jeg samtykker
 endog i, at de indbyde dem af de unge Mennesker
 i Nabolavet, hvis Omgang ej er i Stand til at
 skade dem; og med stor Fornøielse hører jeg, at
 man, naar man vil rose nogen af vore unge
 Naboers Sæder, siger: Han kommer til
 Wolmars. Dermed have vi endnu en anden
 Hen-

Hensigt. De Mandfolk, der tjene os, ere alle Ungkarle; og blandt Fruentimmerne er Hofme-sterinden endnu ugift; det er ikke billigt at det stille Liv, begge Kjøn leve her, skulde røve dem Lejlighed til at faae et anstændigt Tilbud. Vi søge derfor, ved disse smaae Forsamlinger, at skaffe dem denne Lejlighed, for at sætte dem i Stand til at vælge bedre; og i det vi saaledes bestræbe os for at danne lykkelige huuslige Forbindelser, forsøge vi vort eget Huses Lykfelighed."

„Det der nu var tilbage, var, at retfærdiggjøre mig selv, fordi jeg danser med disse gode Folk; men jeg vil heller give mig tabt i den Ting, og oprigtig tilstaae, at min største Bevæggrund dertil, er den Fornøjelse, jeg finder dert. De veed at jeg altid har havt ligesaa megen Lyst til Dands som min Cousine; men efter min Moders Hensættelse gav jeg, for min hele Levetid, slip paa Bal, og enhver offentlig Lystforsamling; jeg har holdt Ord, endog paa min Bryllupsdag, og skal holde det, uden at troe, at jeg bryder det, ved undertiden at danser i mit eget Hus med mine Gæster og Tjende. Det er en Bevægelse, der er min Sundhed nyttig, formedelst det stillestående Liv, man er nsdt til at føre her om Vinteren. Det skaffer mig uskyldigt Noerkskab; thi naar jeg har danset mig

træt,

træt, bebrøder mit Hjerte mig intet. Det
 morer ogsaa Wolmar; og alle mine Ønsker
 indskrænke sig til at behage ham. Jeg er
 Karsag i at han kommer der, hvor man
 danser; hans Følk ere ogsaa mere fornøjede,
 naar de hadres med deres Herres Nærverelse;
 de yttre ogsaa deres Glæde over at see mig
 blandt dem. Kort, jeg finder at denne an-
 stændige Fortrolighed knytter et sødt og kjær-
 ligt Bånd mellem os, der noget sætter os til-
 bage i Menneskets naturlige Tilstand, da det
 formilder Tjenerkaarenes Uffæthed, og Herrevæl-
 dens Strænghed."

Det er da, Mylord! hvad Julie sagde
 mig i Anledning af Dansen; og jeg undres
 over, at der blandt Tjenerne findes saa megen
 Lydighed, da Herskabet er saa omgængeligt; og
 at hun og hendes Mand kunne nedlade sig saa
 ofte til deres Tjenestefolk, og omgaaes dem som
 deres Lige, uden at disse blive fristede til at
 misbruge denne Godhed, og holde sig lige med
 dem. Jeg troer ej at Aftens Eneherskere tje-
 nes med mere Verbødighed i deres Palladser,
 end dette ejegode Herskab i sit Huns. Jeg
 kjender intet mindre bydende end dets Befalings-
 ger, og intet redbonnere udført, end disse.
 Julie og Wolmar bede, og man flyve afsted;
 de

de undskyldte Fejl, og man føler man har Uret. Aldrig lærte jeg nogensinde bedre end her, at Styrken af hvad man siger, beroer saare lidet paa de Ord man bruger.

Dette har ledet mig paa en anden Tanke om mange Herrers tomme Myndighed. Det er mindre deres Fortrolighed end deres Fejl, der bringer dem i Foragt hos Tjenerne; og disses Overmod viser snarere, at Herren er lastefuld, end svag; thi intet gjør dem saa dristige som Kundskab om Herskabets Laster, og alle de Fejle de opdage, ere i deres Øjne ligesaa mange Fritagelser for at lyde en Mand, de ej længer kunne agte.

Tjenerne danne sig efter Herrerne, og de gjøre det saa grovt, at Fejlene i deres Opførelse, som de andre bedre kunne skjule med Opdragelsens Fernis, worde mere iøjnefaldende. I Paris bedømte jeg de Fruentimmers Sæder, jeg kjendte, af deres Kammerjomfruers Bæsen og Tone; og denne Regel bedrog mig aldrig. Thi foruden at Kammerjomfruen, naar hende engang er betroet en Hemmelighed af sin Frue, lader denne dyrt betale sin Forbeholdenhed, handler hun tillige som denne tænker, og blotter hendes Grundsatninger, ved paa en plump Maade at bringe dem i Udøvelse. Overalt er Herskabets

bets Exempel kraftigere end dets Myndighed; og det er ej naturligt, at Tjenerne skulde ville være Rikkeligere end deres Herskab. Man kan længe nok skjælde, bande, mishandle, jage bort, og gjøre Huset ryddeligt; men derved faaer man ej Tjenestefolkene bedre. Om end den, der ej bryder sig om at han er foragtet og hadet af sine Folk, alligevel troer, at man tjener ham tro, saa er det fordi han lader sig nøje med det, han seer, og med Djentjeneste, uden at holde Regning over de tusinde lønlige Ulykker, man uafsladelig tilføjer ham, og hvis Udspring han aldrig bliver vaer. Men hvor er den Mand, der er saa blottet for Vre, at han kan taale Foragt af Alt, hvad det omgiver ham? Hvor er den Kone, der er saa nedværdiget, at hun ingen Følelse har for Forhaanelser? Hvor mange Damer i Paris og London troe sig ikke i megen Vre; og dog vilde de brikke i Taarer, naar de hørte, hvad man siger om dem i Forgemakket! Til Lykke for deres Nølighed troste de sig selv; holde disse Argusser for Toffer; og smigre sig med at de intet see af det, de ej holde værdt at skjule for dem. Tjenerne følge, ved deres opsætsige Opførsel, just heller ikke den Foragt, de have for dem. Herskab og Tjende føle gjensidig, at det

ej er Umagen værdt, at gjøre sig agtede af hinanden.

Tjenestefolkenes Dom forekommer mig at være den sikreste, skjøndt vanskeligste, Prøvesteen for deres Herskabs Dyd; og jeg erindrer mig, Mylord! at have fatter gode Tanker om Dem i Walliserlandet, uden at kjenda Dem, just fordi Deres Folk, skjøndt De ofte tiltalebe dem temmelig haardt, dog ej vare Dem mindre hengivne, og fordi de, i Deres Fraværelse, indbyrdes yttrede ligesaa megen Agtelse for Dem som om De havde været tilstede og hørt dem. Man har sagt, der gaves ingen Helt for sin Rømmertsjener; det kan vel være; men den retskafne Mand har sin Tjeners Agtelse; hvilket noksom viser, at Heltedaaer er kun en tom Skygge, og at Intet har bestandigt Værd uden Dyden. I dette Huus især gjentjender man dens Vældes Kraft i Tjenestefolkenes eenstemmige Bisfald; et Bisfald, saa meget mere antageligt, som det ej bestaaer i tomme Lovtaler, men i et naturligt Udbrud af det, de føle. Da de aldrig her høre Noget, der skulde kunne bringe dem paa den Tanke, at andre Herskaber ej ligne deres, saa rose de ej dette for Dyder, der efter deres Mening ere fælles for alle, men de prise Gud i deres Enføldighed, fordi han har
 sat

fat Nige paa Jorden, til Hæld for dem, der tjene disse, og til Fattiges Husværelse.

Tjenerkaar ere saa lidet naturlige for Mennesket, at de aldrig kunne finde Sted uden nogen Misfornøjelse. Imidlertid agter man her sit Herskab, og aldrig røber nogen Utilfredshed. Lader man end et utaalmodigt Ord falde mod sin Frue, er det allerede ligesaa godt som en Lovtale. Ingen beklager sig over, at hun ej viser ham Velvillje, men at hun ogsaa yttre den mod de Andre. Ingen kan taale at hun gjør Sammenligning mellem hans og hans Medtjeneres Iver; Enhver vil gjerne være den Første i hendes Nærværelse, som han troer at være det i sin Hengivenhed for hende. Dette er Tjenestefolkenes eeneste Klage, og deres største Uretfærdighed.

Ligesaa megen Lydighed de, som Undermænd, vise deres Herskab, saa stor Enighed hersker der blandt dem selv, som Ligemænd; og dette Stykke af Husbestyrelsen er ej det mindst vanskelige. Hvor Sammenstød af Avindsyge og Egenlyst have Sted, der steds forarsage saa mange Uenigheder mellem Husets Folk, skjøndt deres Antal er saa lidet som her, blive de næsten aldrig eenige uden paa Herrens Bekostning. Naar de slaae sig sammen, er det for at stjæle i Sælvskab; ere de hulde og troe, vil gjerne Enhver skaffe sig

Værd paa de Andres Bekostning; de maae enten
 være Fiender, eller Sammensvorne; og man har
 Møje med, at undgaae baade deres Optrækkeri
 og deres Uenigheder. De fleste Huusfædre
 kjende blot den eene af disse Ubehageligheder.
 Mogle foretrakke Fordelen for Dyden, og nære
 dette Hang hos Tjenerne til hemmelige Ankla-
 gelser, og troe at handle med mesterlig Klog-
 skab, naar de gjøre dem til Spejdere og Op-
 synsmænd over hverandre. Andre igjen, mere
 kolde, ville heller at man skal bestjæle dem,
 naar de kun kunne leve i Fred. De sætte et
 Stags Væe i at optage de Advarsler slet, som
 reem Iver undertiden afnøder en troe Tjener.
 Begge bedrage sig lige meget. De Første sam-
 le, ved at forarsage i deres Huus idelige Klam-
 merier, der ej kunne bestaae med lovlig og god
 Orden, blot en Høb Bedragere og Angivere, der
 øve sig paa at forvaade deres Medtjenere, for
 engang at vorde deres Herrers Forrædere. De
 Andre fremme, ved ej at ville høre, hvad der
 foregaaer i deres Huus, Sammensværgelser mod
 sig selv, sætte Mod i de Onde, nedslaae de God-
 de, og underholde, med store Bekostninger, blot
 stolte, dorste Bedragere, der indgaae Forbund
 til deres Herrers Skade, betragte deres Tje-
 ners

nefte som en Billighed, og deres Eyyerier som Ret *).

Der er en stor Bildfarelse, saavel i den huuslige som borgerlige Oekonomi, at vilse bekjæmpe een Last ved en anden, eller at vilse danne et Slags Ligevægt mellem dem, ligesom det, der uundergraver Ordenens Grundstøtter, kunde nogenfinde tjene til at fremme den. Man forener blot ved denne Indretning alle Ubehageligheder. Naar Lasterne engang taales i et Huus, herske de der ikke eene; lad een spire frem, og tusinde andre vilse fremspire af den. Snart skulle de fordærve de Tjenere, der have dem; ødelægge Herren, der taaler dem; og forføre eller forarge Børnene, der vorde opmærksomme paa dem.

S 3

Hvil

*) Jeg har temmelig nøje betragtet de store Familiers Huusindretning; og jeg har tydelig seet, at det er en Herre umueligt, der har tyve Tjenere, at bringe det til Kundskab om det blandt dem er eet skikkeligt Meenneske, og ei at ansee den værste Bedrager for at være det. Allene derved vilde jeg faae Afsky for at være blandt de Rige. Een af de blideste Livets Fornøjelser, den, at nyde Fortrolighed og Agtelse, er tabt for disse ulystelige. De betale deres Guld dyrt.

Hvilken Fader kunde være uværdig nok til at troe nogen Fordeel saa stor, at den vejede op mod denne Ulykke? Hvilken retskaffen Mand vilde være Huusfader, naar det var ham umueligt, at forene Fred og Troskab i sit Huus, og naar han skulde kjøbe sine Tjenestefolks Iver paa deres gjensidige Velvilljes Bekostning?

Den, der intet Huus havde seet uden dette, vilde aldrig falde paa, at en saa betydelig Banffelighed nogensteds kunde finde Sted, saa naturlig synes denne Enighed mellem Lemmerne at komme af Hengivenhed til deres Overhoved. Her findes et mærkeligt Exempel paa, at man ej kan elske sin Herre oprigtig, uden at elske alt hvad ham tilhører; en Sandhed, der ligger til Grund for den kristelige Kjærlighed. Er det ikke saare naturligt at Børn af een og samme Fader behandle hverandre som Brødre? Det er det man præker hver Dag for os i Kirken, uden at bringe os til at føle det; det er det Beboerne af dette Huus føle, uden at man siger dem det.

Denne Dannelselse til Enighed begynder naar Tjenerne vælges. Hr. Wolmar undersøger, naar han antager dem, ikke allene om de stemme med ham og hans Kone; men ogsaa om de stemme indbyrdes; og naar man klarligen er overbevist om Ufordragelighed mellem to, ellers ypperlige

Tjenere, er det nok til strax at give Een af dem Afsted; thi, siger Julie, et Huus, hvor deres Antal er saa lidet; et Huus, hvor de aldrig komme ud, og hvor de altid leve sammen, bør være Dem alle lige tilpas; og det vilde vorde et Helvede for dem, naar det ej var Fredens Bolig. De bør betragte det, som deres Forældres Huus, hvor alt er kun een Familie. En eeneste, der mishagede de andre, kunde gjøre det kjedsomme- ligt for disse; og da denne ubehagelige Person bestandlg mødte deres Dine, vilde de aldrig være til Nytte, hverken for dem selv eller os.

Efter at have valgt dem saa passende til hver andre, som mueligt, forener man dem, saa at sigs, mod deres Villje, ved de Tjenester, man paa en vis Maade tvinger dem til at gjøre hver andre, og man gjør det saaledes, at Enhver af dem har en mærkelig Fordeel af at være elsket af alle sine Redtjenere. Ingen er saa velkommen, naar han beder om Noget for sig selv, som naar han beder for en Anden; saaledes stræber den der snsker at faae noget, at overtale en anden til at tale for sig; og dette er saa meget lettere, som man altid, enten man nu tilstaaer eller afslaaer det Forlangte, regner den, som er den Andens Talsmand, der til Fortjeneste. Derimod afviser man alle dem, der blot ere gode mod sig

selv. Hvorfor, svarer man En saadan, skalde vi skænke Dig hvad Andre bede om til Dig, da Du aldrig beder om noget til Nogen? Er det billigt at Du skal være lykkeligere end Dine Medtjenere, fordi de ere mere tjenstvillige end Du? Man gjør endnu mere; man opmuntret dem til at tjene hverandre i Løndom, uden Pral, og uden at regne sig det til nogen Fortjeneste. Dette er saa meget mindre vanffeligt, da de vide meget vel, at deres Herrer, som Vidne til deres Uegennyttighed agter dem derfor end mere; saaledes vinder deres Fordeel derved, og deres Egenkærlighed taber intet. De ere saa overbeviste om denne almindelige Tænkemaade, og der hersker en saa stor Fortrolighed mellem dem, at naar Nogen har noget at bede om, taler han derom ved Bordet, blandt andre Samtaler; ofte, skøndt han ej har gjort mere, finder han Tingen udrettet; og da han ej veed, hvem han skal takke derfor, bliver han dem alle forbunden.

Ved disse og lignende Midler bringer man en Hengivenhed til at herke blandt dem, som oprinder af den, de have for deres Herrer, og er denne underordnet. Langt fra at sammenrotte sig til Herrens Skade, ere de derimod alle eenige i at tjene ham, det bedste de kunne. Saa stort Haug de end have til at elske sig selv, have de dog
endnu

endnu et Skæppe til at behage ham; deres Nid-
 skarhed i hans Tjeneste overgaaer deres gjensidige
 Belvillje; og da alle ansee sig som deelagtige i det
 Tab, der mindre sætter ham i Stand til at gjens-
 gjælde den gode Tjener, saa ere de og ligesaa lidet
 i Stand til tause at taale den Uret, Een af dem
 vilde tilføje ham. Dette Stykke af den Tugt,
 der er indført i dette Huus, forekommer mig at
 have noget Ualmindeligt ved sig; og jeg kan ej
 noksom forundre mig over, hvorledes Wolmar
 og hans Kone have vidst at omskabe Ungiverens
 nedrige Forretning til et Bevis paa Tro, Retfraf-
 fenhed, og et Mod, ligesaa ædelt, eller i det mindste
 ligesaa roesværdigt, som det var hos Rommerne.

Man har begyndt med tydeligen, ligefrem,
 og ved følelige Exempler at nedbryde eller fore-
 bygge hin lastværdige og slaviske Tænkemaade;
 den indbyrdes Overbærelse paa Herskabets Be-
 kostning, som en slet Tjener stedse forepræker
 de Gode, som en Sætning, der bærer Kjærlighe-
 dens Præg. Man har givet dem et tydeligt Be-
 greb om, at det Bud, der foreskriver os at skjule
 Næstens Fejl, kun angaaer de Fejl, som ikke
 skade Noget; den Uretfærdighed, som man seer
 og fortier, og som saarer en tredje Mand, gjør
 man sig selv skyldig i; og ligesom det ikke er an-
 det end Følelsen af vore egne Fejl, der forpligter

og til at taale Andres, saaledes vil Zuaen taale Bedrageren, naar han ej selv er en Bedrager, som de. Efter disse Grundsætninger, der i Almindelighed ere sande i Henseende til det eene Menneſke mod det andet, og endnu mere strengt sande i det nøje Forhold Tjeneren ſtaaer til ſin Herre, holder man det her upaatvileligt, at den, der ſeer ſin Herre ſee Uret, uden at angive den, er mere laſtværdig end den, der er ſkyldig i den; thi denne lader ſig forlede til Handlingen, ved den Fordeel han ſeer i Måde; men den Anden med koldt Blod, og uden at hæfte Fordeel, har blot til Bevæggrund for ſin Taushed, en dyb Ligegyldighed for Retfærd, for det Huſes Lykke, han tjener; og et lønligt Ønſke at efterligne det Mønſter, han hæler med. Saaledes kan, naar endog Fejlen er betydelig, den, der har begaaet den, undertiden haabe Tilgivelse; men det Vidne, der har fortiet den, bliver ufejlbarlig affkediget, ſom et Menneſke der er hengiven til Ondt.

Derimod taalder man ingen Anklage, der bærer Mistanke for Uretfærdighed og Bagvæſtelse; det er at ſige, man antager ingen ſaadan i den Anklagedes Fraværelſe. Naar Noget kommer allene og forkæſter noget om ſin Medtjener, eller perſonlig beklager ſig over ham, ſpørger man ham, om han er tilſtrækkelig underrettet; det er at

at sige, om han har indhentet nærmere Oplysning hos den, han beklager sig over. Svarer han Nej, spørger man ham videre, hvorledes han kan domme om en Handling, hvis Bevæggrunde han ej nøje nok kjenner. Denne Handling, siger man ham, beroer maaskee paa en anden, der er Dig ubekjendt; den har maaskee en eller anden Side, som Du ikke kjenner, der tjener til at retfærdiggjøre eller undskyldte den. Hvorledes vover Du at fordømme dette Forhold, førend Du veed dens Grunde, der handler? Et eeneste Ord til Forklaring, vilde maaskee retfærdiggjøre ham i Dine Dine; hvor tør Du uretfærdig dadle ham, og udsætte mig for at gjøre mig deelagtig i Din Uretfærdighed? Dersom han forsikrer, at han i Forvejen har søgt Oplysning hos den Anklagede; hvorfor, svarer man ham da, kommer Du uden at have ham med Dig? ligesom Du havde Frygt for at han skulde gjendrive som Løgn, det Du har at sige; med hvad Ret forsømmer Du selv den Forsigtighed i Hensyn til mig, som Du har troet at burde bruge for Dig selv? Er det vel gjort af Dig, at Du vil, at jeg skal domme efter Din Beretning, om en Handling, som Du selv ikke har villet domme om, efter Dine egne Dines Vidnesbyrd? Og bliver Du ej ansvarlig for den partiske Dom, jeg kunde fælde derover, naar

naar jeg allene lod mig nøje med Dit Udsagn? Derpaa foreslæaer man ham at hente den, han anklager; hvis han er villig dertil, bringes Sagen snart i Orden; hvis han sætter sig derimod, viser man ham tilbage efter en drøj Grettesøttelse; men man holder Tingen hemmelig, og har Dine med dem begge; paa den Maade varer det ej længe, førend man faaer at vide, hvo der har Uret.

Denne Regel er saa bekjendt og saa nøjagtig fulgt, at man aldrig hører en Tjener i dette Huns tale ilde om nogen af sine Medtjenere fraværende; thi de vide alle, at det er Besjen til at ansees for en Nidding eller Løgner. Naar Een blandt dem anklager en Anden, skeer det paa den aabneste og ærligste Maade, og ej allene i hans, men ogsaa i alle Medtjenernes Nærværelse, for at have i Bidnerne paa sin Tale Hjemmelsmand for at han taler Sandhed. Naar Spørgsmaalet er om personlige Uenigheder, havés disse næsten altid ved Mellemmand, uden at man ulejliger engen Wolmar eller hans Kone; men naar Tingen gjælder Herskabets hellige Kordeet, kan den ej holdes hemmelig. Den Skyldige maa angive sig, eller en Anden anklager ham. Disse smaa Retssager ere overmaade sjældne, og afgjøres ved Bordet, i de Besøg Julie gjør daglig ved sine Folks

Folks Middags- eller Aftensmaaltid, og som Wolmar i Svog kaldes hendes Ting-Dage. Efter at hun der rolig har hørt Klagen og Svaret, takker hun Anklageren for hans Nidkærhed, naar Tingen vedkommer Tjenesten. Jeg veed, siger hun til ham, at Du elsker Din Medtjener; Du har altid talt godt om ham, og jeg roser Dig for, at Kjærlighed til Pligt og Retfærdighed er stærkere hos Dig end privat Hengivenhed; saaledes er det en troe Tjener og en retscaffen Mand forholder sig. Har den Anklagede ej nogen Skyld, tilføjer hun altid en Lovtale til hans Retfærdiggjørelse. Men er han virkelig skyldig, kaaner hun ham, i de andres Nærværelse, for en Deel af Skammen. Hun forudsætter, at han har noget at sige til sit Forsvar, som han ej vil ud med, i saa mange Menneskers Nærværelse. Hun bestemmer ham en Tid, naar hun vil høre ham allene; og det er da hun eller hendes Mand tale som de bør. Det besynderlige derved er, at den strengeste af de to, er ej den mest frygtede; og at man mindre er bange for Hr. Wolmars kraftige Trettesættelser, end Julies rørende Bebrejdelser. Den Eene, der lader Retfærdighed og Sandhed tale, ydmyger og forvirrer de Skyldige; den Anden meddeler dem den smerteligste Anger over, at de ere det, ved at vise dem den

Sorg

Sorg hun har, ved at være tvungen til at berøve dem sin Godhed. Ofte aftvinger hun dem Taarer af Sorg og Skam; og det hænder ikke sjældent, at hun selv bliver rørt, ved at see deres Kuelse, i det Haab at hun ej vorder nødt til at opfylde sin Trudsel.

Wangen, der vilde dømme om alle disse Syeler, efter hvad der foregaaer sig hos ham, eller hans Naboer, vilde maaskee ansee dem for unyttige eller besværlige. Men De, Mylord! der have saa høje Begreber om Huusfaderens Pligter og Glæder, og som kjender den naturlige Vælde, Geni og Dyd have over det menneskelige Hjerter, De indseer Vigtigheden af denne Indtil de mindste Smaaeting udstrakte Orden, og De føler hvorpaa dens hældige Fremgang berøer. Rigdom gjør ikke rig, siger Romanen om Rosen. En Mand's Formue ligger ej i hans Kiste, men i den Brug han gjør af den; man gjør ej de Ting, man ejer, til sine, uden ved at anvende dem; og Misbrugene ere altid mere uudrymmelige end Rigdommene selv; dette gjør, at man ej nyder i Forhold til sine Udgifter, men i Forhold til, som man veed paa det bedste at anvende dem. En Gal kan kaste Guldstænger i Havet, og sige at han har nydt dem; men hvilken Sammenligning mellem denne udsævende

Ny

Nydelse, og den, en fornuftig Mand veed at drage af en mindre Sum! Orden og Nøjagtighed, der forlange og fordoble Brugen af Midler, kunne allene forvandle Fornøjelsen til Lyksalighed. Dersom det er af Tingenes Forhold til os den sande Ejendoms Ret kommer; dersom det er snarere Rigdommens Anvendelse end deres Forhvervelse, der giver os den; hvilke Bestræbelser ere da mere vigtige for en Huusfader, end den huuslige Oekonomi og gode Beskyrelse, hvor alt staaer i det fuldkomneste Forhold til Huset, og hvor ethvert Lems Vel forøger Huusfaderens Lykke?

Ere de Rigeste de lykkeligste? Hvad nytter Formue til Lyksalighed? Men ethvert vel indrettet Huus er Villedet af Herrens Sjæl. Forgylde Loftbetækl, Overdaad og Pragt, bebude blot deres Forsængelighed, der prunke med dem; isteden for at se overalt, hvor se Orden herske uden Stivhed, Fred uden Slaveri, Overflodighed uden Odselhed, villesige med Tillid: det er et lykkeligt Menneske, der befaler her.

Jeg for min Deel tænker, at det sikreste Tegns paa Mandens sande Fornøjelse, er det eensomme huuslige Liv; og at de, der uophørlig søge deres Lyksalighed hos Andre, have ingen hos

hos dem selv. En Huesfader, der fornøjer sig i sit Huus, har den bestandige Nydelse af de sødeste Naturens Gæleffer, til Løn for den idelige Omhu, han bær for sit Huus. Eene han blandt alle Dodelige, er Herre over sin egen Lyksalighed, fordi han er lykkelig som Gud, uden at ønske mere end hvad han nyder; ligesom det umaalelige Bæsen, tænker han ej paa at forøge sin Formue, men at gjøre den virkelig til sin, ved de fuldkomneste Forhold, og den viseste Bestyrelse; om han end ikke beriger sig ved nyt Forhverv, beriger han sig dog ved bedre at eje, hvad han har. Tilforn nød han blot Indkomsten af sine Jorde; nu nyder han Jordene selv, ved at forestaae deres Dyrkning, og omvandre dem uafsladelig. Hans Eyende var ham tilforn fremmede, nu har han gjort dem til sin Ejendom, sine Børn, som han tilegner sig. Han havde tilforn blot Net over deres Handlinger, men nu har han det endog over deres Villje. Han var blot deres Herre, for saavidt han betalte dem; nu bliver han det, ved den hellige Magt, hans Agtelse og Belgjerninger skaffe ham. Lad Skjæbnen rane ham hans Rigdomme, de Hjerter der ere ham hengivne, skal den ej røve ham; den skal ej fravrifte Faderen sine Børn; hele Forskjellen er, at han fødte

fødde dem i Gaar, og de 'skulle' føde ham i Morgen. Saaledes lærer man at nyde sin Formue, sin Familie, og sig selv; saaledes vorde huslige Smaaesyeler frydfulde for en retskaffen Mand, der veed at sætte Priis paa dem; langt fra altsaa at betragte sine Pligter som en Byrde, søger han meget mere sin Lyksalighed i dem, og han henter fra disse fortryllende og ædle Syeler, den Hæder og Glæde at være Menneske.

Dersom disse dyrebare Fordele foragtes eller lidet kjendes; og dersom det lille Antal selv, der søger dem, opnaaer dem saa sjældent, kommer Alt dette af een og samme Aarsag. Der ere simple og tillige høje Pligter, som kun faa Mennesker ere i Stand til at elske og opfylde. Saadanne ere Huusfaderens Pligter, for hvilke den store Verdens Ustædighed og Tummel blot indaander Modbydelighed, og som man slet opfylder, naar man ej drives dertil, uden af Gjærrighedens og Egennyttens Grunde. Mængden troer at være en god Huusfader, og er blot en aarvaagen Huusholder; Formuen kan hældig forøges, og Huset dog styres saare slet. Man maa være mere ophøjede Hensigter, for at sætte denne vigtige Bestyrelse i Lys, haandhave den, og skaffe den hældig Fremgang. Den første Sorg man bør have, naar et Huus skal bringes i Orden, er ej at taale

R.

ubers

uden skikkelige Mennesker, som ej bringe det skjulte Duffe med sig, at forstyrre denne Orden. Men kunne da Tjenerkaar og Rettskaffenhed saa let forenes, at man bør haabe at finde retskafne Svende? Nej, for at faae dem saaledes maa man ej søge dem; man maa selv danne dem; og kun den retskafne Mand forstaaer den Kunst at gjøre Andre til Rettskafne. En Hyfler kan gjerne ville paatage sig Dydens Tone; men Lyst til den, kan han ej indblæse Rogen; og vidste han at gjøre den elskværdig, vilde han selv elske den. Hvad nytter kolde Lærdomme, der gjendrives ved et ideligt Exempel, uden til at give os den Tanke, om den, der præker dem, at han driver Spot med andres Lettsenshed? O hvilken Urimelighed sige ikke de, der opmuntre os til at gjøre hvad de tale, og ikke hvad de selv gjøre! Den der ej handler, som han taler, siger aldrig noget godt; thi Hjertets Sprog, der rører og overbeviser, fattes ham. Jeg har undertiden hørt nogle af de uholdigen opsminkede Prækerer, man holder for Tjenestefolkene, ligesom for Børn, for at give dem i Forbigaaende Formaning. Men jeg har saa lidet kunnet troe, at de et Øjeblik lode sig bedrage, at jeg meget mere har seet dem løslig smile over deres Herres Taabelighed, der holdt dem for saadanne ensfoldige Strympere, at han
 sa

saar dunt vilde fremføre for dem Grundsætninger, som de vel vidste ej vare hans egne.

Alle disse komme Spidsfindigheder kjendes ikke i dette Huns; og den store Konst Julie og Wolmar bruge, for at faae deres Tjenestefolk saadanne som de ville, bestaaer deri, at de vise sig for dem saadanne, som de ere. Deres Forhold er altid frit og aabent, fordi de ej frygte for, at deres Handlinger skulle modsiges deres Tale. Saasom de ej have for sig selv en Sadelære, der er forskjellig fra den, de ville indprænte andre, behøve de ingen Vaerfomhed i deres Udtryk; et Ord, de uoverlagt lade komme sig af Munden, kuldkafter ej de Grundsætninger, de gjøre sig Umage for at indføre. De tale ej hen i Taaget om alt hvad de gjøre, men friligen sige de alle deres Grundsætninger. Ved Vordet, paa Spadsferegangene, under fire Dine og for hele Verden beholder man altid det samme Sprog; man siger ligefrem, hvad man mener om enhver Ting; og uden at man tænker paa Noget, finder Enhver altid nogen Undervisning deri. Da Tjenestefolkene aldrig see deres Herskab gjøre noget, som ej er lovligt, retfærdigt og billigt, ansee de aldrig Retfærdighed, som en Tyngsel paa den Fattige, et Nag for den Ulykkelige, og som een af deres Stands Elendigheder. Den Opmærksom-

hed, man viser paa, ej at lade Arbejdere løbe forgyves, og spille hele Dage med, at komme og tigge om Betaling for deres Dagværk, vænner dem til at sætte Pris paa Tiden. Ved at see Herskabets Omhu for at spare Andres Tid, slutter Enhver, at hans er den mere dyrebar, og regner derfor Lediggang for end større Last. Den Tillid man har til Herskabets Retfærdighed, giver dets Lærdomme en Styrke, der gjør disse gjældende, og forebygger Misbrug. Man frygter ej for, at Huusmoderen, ved den ugentlige Drikkevænges Uddeling, finder den yngste, eller den mest velkæbte, at have været den flittigste. En gammel Tjener er ej bange for, at man søger nogen Udflugt, for at spare den Forhøjelse i Lønnen, som man plejer at give ham. Man venter aldrig at skaffe sig nogen Fordeel af Herskabets Menighed, eller derved gjøre sig saa anseet hos den Ene, at denne giver, hvad den Anden vilde afslaae. De der ere givtesærdige, frygte ej for, at man skal lægge deres Givtermaal Hindringer i Vejen, for at beholde dem længere, og at de saaledes skulle have Skade af deres tro Tjeneste. Dersom nogen fremmed Tjener kom her, og sagde Husets Folk, at en Herre og Tjenerne laae i Strid med hinanden; at disse, naar de gjøre deres Herskab alt det Onde de kunne, bruge der

ved

ved en billig Gjengæld; at Herrerne ere uret-
færdige Magthavere, (Usurpateurs) Løgnere, og
Bedragere, og at det er ingen Synd at behandle
dem, som de behandle Fyrsten, Folket eller Pri-
vatmænd; og at man lumskeligen kan gjøre dem
det Onde, de aabenbart gjøre Andre; den der
taledes saaledes, vilde aldrig worde hørt af Nogen;
man falder her ej engang paa at bestride eller
forebygge deslige Taler; kun dem, der ere Nar-
sag dertil, paaligger det som Pligt at gjendrive
dem.

Tjenerne vise stedse Lydighed uden sure
Miner, uden Modvillje, fordi Herskabet aldrig
befaler med Stolthed eller Særhed; fordi man
intet fordrer, uden hvad der er fornuftigt eller
nyttigt; og fordi man for højt agter Menneskeværd,
endog hos Tjenere, til at ville sysselsætte dem
med noget, uden hvad der ej fornedrer dem.

Ligesom man ej taaler nogen hemmelig For-
snaelse med Andre uden Huset; saaledes er heller
Ingen fristet til at søge den. Tjenestefolkene ind-
see saare vel, at deres visseste Lykke staaer i den
nøjeste Forbindelse med deres Herres, og at de
intet skulle mangle, saalange alting gaaer vel
med Huset. Ved at see dette til bedste, sørge de
altsaa for deres eget Arvegods, hvilket de endog
sørge, ved at gjøre deres Tjeneste behagelig;

deri bestaaer deres høieste Interesse. Dog dette Ord staaer neppe her paa sit rette Sted, thi jeg har aldrig seet nogen Huusindretning, hvor personlig Fordeel var saa viselig styret, og dog havde mindre Indflydelse end her. Alt skeer her af egen Tilbøjelighed; og man kunde næsten sige, at Tjenestefolkenes ellers saa vindesøge Sjæle lurtredes, saasnart de kam ind i denne Visdommens og Samdrægrighedens Bolig. Man skulde sige, at en Deel af Herrens Forstand og Fruens Høielser meddeles enhver af Folkene; saa eftertænksomme, saa velgjørende, retskafne, og havede over deres Stand ere de. At gjøre sig agtede, elskede, og forskaffe sig Velvillje er deres høieste Stolthed; og de regne de smigrende Ord, man siger dem, som Tjenerne paa andre Steder, den Nytaarsgave de faae.

Der seer De da mine fornemste Jagttagelser, i Hensyn til den Deel af Huusholdningen, der angaaer Tjenestefolkene og Daglønnerne. Herskabets Levemaade, Børnenes Opdragelse, fortjene hver for sig, i et særskilt Brev, at omtales. De veed, i hvilken Hensigt jeg har begyndt at meddele dem disse Bemærkninger; men sandelig, det Hele udgjør et saa henrivende Skilbrev, at man ej behøver anden Opmuntring til
at

at beskue det med Lyst, end den Glæde, man finder deri.

Brev XI.

Fra Saint-Preux til Mylord Edouard.

Nes, Mylord! jeg fragaaer ej hvad jeg har sagt: man seer intet i dette Huus, som jo forener det Behagelige med det Nyttige; men selv de nyttige Sysler gaae ikke ud paa Higen efter Binding; de indbefatte meget mere alle Skyldfrie og ukonstlede Fornøjelser, der naere Følelse for det stille Liv, for Arbejde, for Afholdenhed, og bevare dens Sjæl, der nyder dem, sund, og hans Hjerte frit for Lidenstaberne Storme. Medens dorst Dreløshed kun avler Sorgmod og Kjedsomhed, ere blide og qvægende Fritimer Fruigten af et daadfuldt Liv. Man arbejder kun for at nyde; denne Afværling af Arbejde og Nydelse er vort sande Kald. Hvilen, der tjener til Berqvægelse efter fuldendte Sysler, og giver os Styrke til nye, er ikke mindre nødvendig for Mennesket, end Arbejdet selv.

Efterat at jeg i Husets Orden havde beundret Virkningen af den agtværdigste Huusmoders Narvaagenhed og Bestræbelser, saae jeg ogsaa Frugterne af hendes Fritimer paa et affidesliggende Sted, som hun har udkaaret til sin Yndlings Spadseregang, og som hun kalder sit Elysium.

I mange Dage havde jeg hørt tale om dette Elysium; men man gjorde mig et Slags Hjemmelighed deraf. Endelig, da Heden i Gaar Eftermiddag gjorde det næsten lige utaaleligt, at være uden som inden Huset, foreslog Wolmar sin Kone at tage sig Lov den Eftermiddag, og at gaae ud med os i Frugthaven, for at trække frisk Luft, isteden for, som sædvanlig, at begtve sig til Børnestuen, til henimod Aftenen. Hun gav sit Minde dertil; og vi gik da derhen sammen.

Dette Sted, skøndt ganske nær Huset, er dog saaledes skjult af en bedækket Allee, der skiller det fra Bygningen, at man paa ingen Kant kan see denne. Det tykke Lov, der omringer det, forbyder Djet at trænge igjennem, og der er altid omhyggelig lukket for det. Saasnart jeg var indtraadt, kunde jeg ikke see Vorten for Ellestræer og Hasselbuske, der kun løvnedede to snævre Gange paa Siderne; og da jeg vendte mig om,

kunde

kunde jeg ej opdage, hvorledes jeg var indkommen; og jeg fandt mig ligesom nedfalden fra Skyerne, fordi jeg ingen Indgang saae.

Ved at trine ind i denne saakaldte Frugthave, overraskede en behagelig Fornemmelse af den kjælende Luftning mig; skumle Skyggegage, en duftende og livlig Grønning, Blomster, adspredde paa alle Kauter, det rindende Vands Surren, tusinde Fugles listige Sang bemestrede sig min Indbildningskraft, ej mindre end mine Sandser; jeg troede at see det vildeste og mest eensomme Sted i Naturen; og jeg syntes at jeg var den første Dødelige, der var kommen ind i denne Orken. Overrasket, forstenet, fortryllet af et saa usformodentligt Syn, stod jeg et Øjeblik ubevægelig, og udraabte i en uvilkaarlig Henrykkelse: O Tinian! O Juan-Fernandez *)! Julie! Verdens Ende ligger for Deres Dør! — Mange Andre finde det samme, sagde Julie smilende; men tyve Skridt længer ville snart bringe Dem til Clarens; vi ville see om Deres Henrykkelse da vedvarer længere. Det er den samme Frugthave, i hvilken De fordum spadserede, og hvor De og min Cousine kastede hinanden med Færskener.

R 5

De

*) Ubeboede Øer i Sydhavet, bekiendte af Admiral Ansons Rejse.

De veed at Græsset var den Gang temmelig for-
 tørrer, Træerne sparsomt plantede; at der var
 faare liden Skygge, og intet Vand; nu er Alt
 friskt, grønt, beklæd, prunkende, blomsterfuldt
 og beduget; hvad mener De vel, det har kostet
 mig, at sætte det i den nærværende Stand? Thi
 jeg maa sige Dem, at jeg har Tilsynet dermed,
 og min Mand har givet mig fuldkommen Raad-
 dighed derover. — Det har, min Tro, svarede
 jeg, ikke kostet Dem andet, end at sidde med Hæn-
 derne i Skjødet. Stedet er ypperligt, det er
 sandt, men vilde og overladt til sig selv; jeg
 spører ej nogen menneskelig Haand deri. De
 har lukket Porten; Vandet er kommen, Gud
 veed hvorledes? Naturen har gjort det Dvrige;
 og De havde aldrig selv kunnet gjøre det saa godt
 som den. — Det er sandt, svarede hun, Na-
 turen har gjort Alt, men under mit Tilsyn; og
 der er intet, som jo jeg har foreskrevet. Endnu
 en Gang, gjæt hvad det har kostet? — For det
 Første, sagde jeg, begriber jeg ikke, hvorledes
 man, med al anvendt Møje og med Penge, har
 kunnet udrette, hvad Tiden eene kan gjøre. Træ-
 erne . . . . . Hvad dem angaaer, sagde Wolmar,
 maa De lægge Mærke til, at der ej ere mange
 meget store blandt dem, og disse vare der allerede
 tilforn. End mere, Julie havde begyndt paa
 dette

dette Arbejde længe førend hun blev gift, næsten strax efter sin Moders Død, da hun kom herhid med sin Fader, for at søge Ensomhed. — Velan, svarede jeg, siden De endelig vil, at alle disse Infvorne, store Buegange, disse nedhængende Buske, disse saa skyggefulde Lunde skulde være fremkomne i en Tid af syv eller otte Aar, og at Konsten skal have blandet sig deri, saa holder jeg dog for, at naar De har kunnet gjort alt det, i en saa viid Omkreds, for to tusinde Daler, har De endnu været temmelig sparsom. — De regner ikke mere end to tusinde Daler for meget, sagde hun; det har Intet kostet mig. — Hvorledes, intet? . . . . Ja, intet; med mindre De vil regne tolv Dages Arbejde om Aaret for min Gartner, og to eller tre Dages for mine Folk, og nogle for Wolmar, der ej har fortrødt paa, undertiden at være min Gartnerdreng. Jeg begreb intet af denne mørke Tale; men Julie, der havde holdt mig tilbage, sagde mig, i det hun lod mig gaae: — See Dem om, og De vil finde det. — Snart ville Tinian og Juan-Fernandez, snart vil al Fortryllelse forsvinde; pludselig vil De komme tilbage fra Verdens Ende.

Jeg begyndte at gjennevandre med Henrykkelse denne saa omstaaede Frugthave, og fandt jeg end ikke udenlandske Planter eller indiske

Bær

Bærter, saae jeg dog Landets egne, vel, ordnede og forenede paa en Maade, der gjorde et mere smilende og behageligt Indtryk paa mig. Den blomstrende, tykke, men korte og tætpackede Grønsvar, var blandet med vild og anden Timian, med Balsomtræ og Melran, og andre velugtende Urter. Man saae tusinde Markblomster, som prunkede der, blandt hvilke Djet med Forsbauselse dvælede ved nogle Haveblomster, der syntes at vore naturlig med de andre. Stundom kom jeg til tætskyggende Buske, ugjennemtrængelige for Solens Straaler, og lige den tykt bevorne Skov. Disse Buskegange bestode af Qviste af de højeligste Træer, hvis Grene man havde krummet tilbage, saa at de hang til Jorden, og sloge Rødder paa en Maade, der lignede den, Mangeltræerne i Amerika vore paa. Paa mere ubedækkede Steder saae jeg hist og her, uden Orden og Symmetri, Rosenbusker, Himbærtræer, Ribstræer, Persisk Syrene, Hasselbusker, Hylde træer, Syrene, Kostgyel, Kløver, der zirede Jorden, ved at give den et Udseende, som om den hvilede. Jeg fulgte de bugtede og uregelmæssige Lyftgange, der vare besatte med blomstrende Busketræer, og beskyggede af tusinde Krands af gold Vinstok, af Humle, Snørle, Hundebær, bitterød Nattskygge, Skovpalme og andre saar

danne

danne Planter, blandt hvilke Gedeblandet og Jas-
 minen ej forsmædede at blande sig. Disse Krands-
 syntes skjædesløse at være fastede fra et Træ til
 et andet, omtrent som jeg stundom har seet dem
 i Skovene, og de dannede oven over os et Slags
 Draperi, der beskyggede os mod Solen, medens
 vi blødt, mageligt, og tørt trene frem paa en
 Vej, begroet med sin Moos, uden Sand, uden
 Græs, og uden knudrede Qviste. Da først op-
 dagede jeg, ikke uden Forundring, at disse grønne
 beskyggede Gange, og disse Kratsbuske, der langt
 borte havde saa saare bedraget mig, blot vare
 dannede af de krybende Snylkeplanter, der snoe
 sig langs op ad Træerne, indhylle deres Toppe i
 det tykke Løv, og nede ved Roden sprede Skygge
 og Kjølighed omkring sig. Jeg mærkede ogsaa,
 at man med saare simpel Flid havde indpodet
 mange af disse Planter i Træernes Stammer,
 saaledes, at de udbredte sig mere, og indtog
 mindre af Vegen. De indseer let, at Frugterne
 just ej befinde sig saa godt ved alle disse Tilfæt-
 ninger; men dette er ogsaa det eeneste Sted, hvor
 man har opofret det Nyttige for det Behagelige;
 og paa den øvrige Deel af Jorderne har man brugt
 saa megen Omhyggelighed for Planter og Træer,
 at Frugthøsten, naar man fraregner denne Frugt-
 have, er stedse mere rig end tilforn. Naar De
 tænke

lænker Dem hvor meget man dybt inde i en Skov hentykkes, ved at see vild Frugt, og grøge sig paa den, vil De kunne indsee den Fornøjelse, man nyder her; ved at finde i denne kunstige Ork ypperlige og modne Frugter, skjøndt de findes sparsomt, og ej see godt ud; hvilket giver den Fornøjelse, at man maa søge og vælge.

Alle disse Smaaestier vare omslængede eller gennemskaarne af klart og rilsende Vand, der snart sneg sig langtsomt mellem Urter og Blomster i næsten umærkelige Straaler; (filets), snart som de største Fække strømmede frem over teen og svaglet Grovsand, der gjorde det end mere skinnende. Man saae Kilder fremvælde af Jorden, og stundom dybere Kanaler, hvis stille og rolige Vand, ved Gjenfskin, malede Gjenstandene for Diet. „Nu begriber jeg det Alt,“ sagde jeg til Julie: men hvorfra det Vand, jeg sees paa alle Kanter? . . . . — Det kommer derfra, svarede hun, i det hun viste hen til den Side i Haven, hvor Terrassen er. Det er den samme Bæk, der med store Bekostninger danner det Vandspring i Blomsterkvarteret, som Ingen bryder sig om. Wolmar vil ej skaffe det bort, af Agtelse for min Fader, der har ladet det gjøre; men med hvilken Fornøjelse see vi ikke hver Dag det Vand, hvortil vi sjælden nærme

is i Haven, løbe her mellem Trærne. Vand-
springet spiller for Fremmede; men denne Bæk
rinder her for os. Det er sandt, jeg har der-
med forenet Vandet af det store Vandfald, som
løb i Søen over Landevejen, og fordærvede
den, til Ubehagelighed for de Rejsende, og til al-
mindelig Skade. Det gjorde en Krumning ved
Enden af Frugthaven, mellem to Rader Piletrær;
disse indhøgnede jeg, og indledte det samme
Vand gjennem andre Veje.

Jeg saae da, at hele Tingen havde bestaaet
i, med Sparksomhed at lade dette Vand slynge
sig, ved rigtig at dele det, og igjen forene det,
ligesom og ved at skaane Skraanningen saa meget
som mueligt, for at forlænge Vandets Omløb,
og have den Fornøjelse at høre dets surrende
Fald. Et Lag Leerjord, bedækket med en Tom-
me Grovsand af Søen, og bestrøet med Mus-
linger, udgjorde disse Bækkes Bund. Disse
samme Bække, der vovelviis løbe under brede
Teglsteen, jævnt bedækkede med Jord og Grøn-
svær, dannede, naar de igjen kom til syne, lige-
saa mange kunstige Kilder. Nogle Smaae kana-
ler bleve paa usævne Steder bragte i Højden ved
Hæverter, og faldt sprublende ned igjen. Kort-
den saaledes forfriskede og beduggede Jord, bar
nafla-

raffadelig nye Blomster, og vedligeholdte Græsset altid grønt og smukt.

Jo mere jeg gjennevandrede dette behagelige Fristed, jo mere fandt jeg den frødfulde Følelse forøget, som opsteg hos mig, da jeg traadde derind; min Nygjerrihed holdt mig i uophørlig Bevægelse. Jeg havde mere Længsel efter at see Gjenstandene, end at undersøge deres Indtryk paa mig; og jeg overlod mig med Glæde til denne ypperlig Beskuelse, uden at gjøre mig Møje for at tænke over den. Men Madam Wolmar rev mig ud af mine sværmende Drømme, og sagde, i det hun tog mig under Armen: Alt det De nu seer, er blot den vegeterende og livløse Natur, og man gjøre hvad man vil, den efterlader stedse en Forestilling om Ensomhed, der saarer. Kom, og De skal see den levende og følende Natur. Da skal De hvert Øjeblik om Dagen finde en nye tillokkende Yndighed hos den. De forekommer mig, svarede jeg hende; jeg hører en blandet Lyd af qvidrende Toner, og jeg seer kun saare faa Fugle; jeg kan nok tænke, De maa have et Fuglehuus (voliere). Gandske rigtig, sagde hun; lader os gaae did — Jeg torde endnu ikke sige min Mening om Fuglehuuse; men Tanken derom havde noget Ubehageligt

for

for mig, der ej syntes mig at stemme overeens med Alle det øvrige.

Vi gik da gjennem tusinde Omveje ned ad til det Nederste af Frugthaven, hvor jeg fandt alt Vandet samlet i en dejlig Aa, der sagtelig gleed frem mellem to Rader gamle Piletræer, hvis Grene ofte vare afskappede. Deres hule og halv- nøgne Toppe dannede mange Slags Vaser, af hvilke der, ved den kunstige Behandling, hvorefter om jeg har talt, fremvoredede Smaaebuffer af Gædeblad, af hvilke nogle snoede sig omkring Grenene, og andre krøbe sødelig langs ved Aaen. Næsten ved den yderste Deel af Indhægningen var et lidet Vandfang, hvis Bredde var prydet med Urter, Siv og Kørgræs; det tjente til Drikkested for Fuglene, og var den sidste Plads, der modtog dette saa kostelige og velnyttede Vand.

Paa hiin Side af Vandfanget saae man et Boldgang, ved hvis Ende, i Vinkelen af Hægnet, var en Bakke, pyntet med en Mængde Buske af alle Slags; de mindste stode højest; de andre tiltoge i Størrelse, alt eftersom Jorden blev lavere; dette gjorde Toppenes Glade næsten horisontal, eller i det mindste viste, at den engang skulde blive det. Foran stod et Dofin endnu unge Træer, men som kunde vorde saare store;

disse vare Bygetræer, Alm, Ask og Acacia. Disse Buske paa Bakken tjente denne Mængde Fugle, hvis Qvidren jeg langt borte havde hørt, til Opholdssted; og under Løvverkets Skygge saae man dem, ligesom under en stor Soelkærm, flagre, hoppe, synge, lokke hverandre, og slaaes, som om de ej vare blevne os vaer. Det var saa langt fra at de fløj bort, da vi nærmede os, at jeg, efter den Fordom jeg havde, troede i Førstningen, at de vare indsluttede af et Sprinkelværk; men da vi vare komne til Nanden af Vandfanget, saae jeg mange af dem flyve ned, og nærme sig til os paa et Slags Allee, der delede Voldgangen, og gik fra Vandfanget til Fuglehuset. Derpaa gik Wolmar rundt om Vandfanget, og strøede paa Alleen to eller tre Næver fulde af blandet Korn, som han havde i sin Lomme; saasnart han var bortgaaen, kom Fuglene hoppende, og gave sig til at oppikke Kornet ligesom Høns, saa tamme, at jeg godt kunde see de vare vant til denne Behandling. Ypperligt! raabte jeg; Ordet Bolkere forekom mig forunderligt hos Dem, men nu forstaaer jeg det. Jeg seer De vil have Gjæster, men ikke Fanger. — Hvad kalder De Gjæster? svared: Julie. Det er os, der ere deres Gjæster; thi de ere Værter her, og vi betale dem Afgifter, for undertiden at blive taalte her.

Godt!

Godt! var mit Svar; men hvorledes ere disse Ejere komne til dette Sted? Hvorledes have saa mange frivillige Beboere kunnet samle sig her? Jeg har aldrig hørt man har gjort saadant Forsøg før, og jeg vilde aldrig troet det, naar jeg ej havde Bevistet for mine Djne.

Taalmodighed og Tid have gjort dette Underværk, svarede Wolmar. Det er Foretagender, der aldrig falde de Rige ind i deres Fornøjelser. Altid higende efter Nydelse kjende de ingen anden Glæde end Evang og Penge. De have Fugle i Bure, og Benner paa samme Maade. Kom Tjenerne nogensinde paa dette Sted, vilde De snart see Fuglene forsvinde; og ere de her for nærværende Tid i Mængde, da er det fordi de altid have været her. Man bringer dem ikke hid, naar de ej ere her; men det er let, naar der er nogle, at lokke flere hid, ved at sørge for alle deres Nødvendigheder, aldrig kysse dem, men lade dem i Ro lægge deres Æg, og aldrig tage Unger af deres Rede; saaledes blive de, der ere, i Ro, og de, der komme til, ligeledes. Denne Kratskov har tilforn været her, skjøndt den laae adskilt fra Frugthaven. Julie har blot indhægnnet den med et levende Gjærde, borttaget Skillerumsvæggen, og formeret og forskjønnnet den med nye Planter. De see baade paa højre og venstre Side af Alleem:

to Stykker fulde af forskjellige Slags Urter, Straae og allehaande Planter. Hun lader der hvert Aar saae Korn, Hirse, Soesikker, Hampsfrø, Vikker, og i Almindelighed alt Slags Korn, som Fuglene elske, og af dette afmeje vi intet. Desuden bringer endnu hun eller jeg dem hver Dag, Sommer og Vinter, noget at æde; og naar vi ikke komme, gaaer gjerne Fanchon; der er, som De seer, kun fire Skridt for dem til Vandet. Madam Wolmar driver sin Omhyggelighed endog saa vidt, at hun hvert Foraar forsyner dem med en Mængde Haar, Straae, Uld, Moos, og andre Ting, hvoraf de kunne bygge Neder. Da de have, hvad de skulle bruge og æde, saa nær; da man drager den største Omhu for at bortfjerne alle deres Fiender *); og da de nyde en evig Fred, lægge de helst deres Æg her paa dette bekvemme Sted, hvor intet mangler dem, og hvor Ingen forstyrer dem. Saaledes vorde Forældrenes Opholdssted ogsaa Børnenes; og denne lille Koloni vedligeholdes og formeres.

Ah! sagde Julie, hvad De nu seer, er intet. Nu tænker enhver kun paa sig; men uadskillelige Par, Drivtighed i Arbejde, Fader og Mo-

*) Svinsoverne, Munsene, Uglerne, og især Børn.

Moderomhed, alt dette har De intet seet af. De skulde have været her for to Maaneer siden, for at kunne fæstet Deres Øjne paa det ypperste Skuespil, og overladt Deres Hjerte til Naturens sødeste Følelse. Madam! svarede jeg temmelig vemsdig; De er Kone og Moder; det er Glæder, der tilkommer Dem at kjende. Wolmar tog mig i Haanden, trykkede den og sagde: De har Venner, og disse Venner have Børn; skulde da Faderkjærlighed være Dem fremmed? Jeg saae paa ham, jeg saae paa Julie, og de saae paa hinanden, og kastede et saa rørende Blik til mig, at jeg, i det jeg omfavnede dem begge, sagde i en bevægelig Tone: „de ere mig ligesaa Fjære, som de ere Eder.“ Jeg veed ej hvorledes et Ord saa forunderligt kan omskabe Sjælen; men siden det Øjeblik forekommer Wolmar mig som et andet Menneske, og jeg seer mere i ham en Fader for to Børn, jeg vilde opofre mit Liv for, end Hendes Mand, jeg saa vmt har elsket.

Jeg vilde nu gaae omkring Vandfanget, for nærmere at see dette fortryllende Fristed, og dets smaa Beboere; men Madam Wolmar holde mig tilbage. Ingen, sagde hun, forstyrret dem i deres Hjem; og De er den Første af mine Gæster, jeg saa langt har taget med mig. Der ere fire Nøgler til denne Have, af hvilke

min Fader har een, og vi have hver sin. Fanchon, som den Opsynet er betroet til, har den fjerde, for stundom at føre mine Børn med sig; en Fornøjelse, hvis Værd saa meget mere forhøjes, ved den yderlige Forsigtighed, man fordrer af dem, saa længe de ere her. Selv Gustin kommer aldrig herind, uden ved een af disse fire Nøgler; og naar de to Foraarsmaaneder, i hvilke hans Arbejde er til Nytte, ere forbi, kommer han næsten aldrig ind mere, men Alt det øvrige gjøre vi selv. — Altsaa, svarede jeg, ere I blevene Fuglenes Slaver, af Frygt for at de skulde worde Eders. — Det kalder jeg, sagde hun, Tyransprog, naar man troer man ej kan nyde sin Frihed, uden at krænke Andres.

Da vi vilde gaae, kastede Hr. Wolmar en Nævesfuld Byg i Vandfanget; og i det jeg saae derhen, blev jeg nogle smaae Fiske vaer. — Ah! Ah! sagde jeg, der har De dog Fanger? Ja, svarede han, Krigsfanger, hvis Liv man har skaanet. — Upaatvivleligt, tog hans Kone Ordet: for nogen Tid siden snappede Fanchon i Skjottenet nogle Aborrer, og kastede dem heri uden mit Vidende. Jeg lader dem blive der, for ej at gjøre hende imod, ved at kaste dem i Søen igjen; thi det er dog bedre at indslutte nogle Fiske i et knappere Rum, end at fortorne eet
 sit.

stikkelt Menneske. — De har Ret, svarede jeg; og disse ere just ej saa synderligt at beklage, fordi de paa den Raade ere slupne fra Stegepanden.

Nu da, sagde hun, i det vi vendte tilbage, hvad synes De? Er De endnu ved Verdens Ende? — Nej, svarede jeg, De har aldeles bragt mig derfra, og virkelig forflyttet mig til Elysium. — Det prunkende Navn, hun har givet denne Frugthave, sagde Wolmar, fortjener ærlig den Spot: Vær beskeden i Deres Lovtale over denne Børneleeg, og betænk, at den ikke har røvet Tiden fra Hunsmoderens Sysler. — Det veed jeg, og er ganske vis derpaa; desuden behager Børnespil af det Slags mig mere, end de Børnes Arbejde.

Imidlertid, vedblev jeg, er der dog en Ting her, som jeg ej kan begribe. Det er: at et Sted, saa forskjelligt fra det, det engang var, ej kan være bleven det. det er, uden Dyrkning og Tilsyn, som jeg dog ingensteds seer mindste Spor til. Alt er grønt, friskt, livligt, og Gartnerens Haand viser sig slet ikke; intet strider mod Begrebet om en ubeboet De, der faldt mig ind strax jeg var kommen her; og jeg mærker ingen Menneskespor. — Ak! sagde Wolmar, det er fordi man har gjort sig den største Umage

for at udstelte dem. Jeg har ofte været Vidne og Medhjælper til dette Bedrageri. Man lader alle de opharvede Stykker bestrøe med Hø, og Græsset skjuler snart Arbejds-spørene; man bedækker om Vinteren de mavre og tørre Steder med nogle Lag Gødning; Gødningen tærer Mosen, og driver Urter og Planter frem. Træerne selv vorde ej flettere derved, og naar Sommeren kommer, seer man intet. Hvad Mosen angaaer, der bedækker nogle Lystgange, har Mylord Edvard lært os fra England den Hemmelighed, at faae den til at vore. Disse to Sider, sagde han videre, vare indstuttede af Mure; disse ere blevne beklædte, ikke med Espalietræer, men med tykke Buske, som gjøre, at man tager Stedets Hægn for Indgangen til en Skov. Paa de to andre Sider strække sig stærke levende Gærder, beplantede med Baldbirk, Hvidtorn, Stikpalme, Liguster, der betage dem Udseendet af Gærder, og gjøre at de ligne en Krætskov. De seer ingen Afpasning eller Afmaaling; aldrig kom Maalesatoren paa dette Sted; Naturen planter intet efter Snor. De bugtede Gange, med deres tilsyneladende Uregelmæssighed, ere skaanede ved Konst, for at forlænge Spadserevejen, skjule Dens Kanter, og udvide den synlige Omkreds, uden at man
alt

alt for ofte skulde være nødt til at standse, og gaae tilbage.*).

Ved at betragte Alt dette, fandt jeg det saal-
somt nok, at man gjorde sig saa megen Umage
for at skjule den Mæse, man havde havt; havde
det ej været bedre aldrig at anvende nogen? —
Alle det uagter vi have sagt Dem, svarede Julie,
bedømmer De dog Arbejdet efter Virkningen,
og De bedrager Dem. Alt hvad De seer er
vilde, stærke Planter, som det er nok at sætte ned
i Jorden, og som siden komme frem af sig selv.
I Dyrigt synes Naturen at ville skjule for Mens-
neskenes Dine sine sande Undigheder, som de enten
have for lidet Kærlighed for, eller som de vanske-
baar de see sig i Stand dertil. Naturen flyr
folkertige Steder; paa Bjergenes Toppe, dybt
inde i Skoven, paa ubeboede Øer, prunker den
i al sin rørende og yndige Herlighed. De der
elske den, og ej kunne gaae saa langt for at søge
den, maae gjøre Bold paa den, og tvinge den

L 5

*) Altsaa var det ej disse smaae Lunde (bos-
quets) efter Moden, der saa løjerlig ere
bugtede, at man snart gaaer hid, snart did,
(en Zigzag) og ved hvert Skridt maa dreje
sig som en Top.

til, paa en vis Maade, at hoo hos dem; og alt dette lader sig ej gjøre uden lidt Bedrageri.

Med disse Ord fik jeg et Indfald, der bragte dem til at lee. — Jeg forestiller mig, sagde jeg, en rig Mand fra Paris eller London, som Ejer af dette Hus, komme hid med en Bygmester, han bytt maatte betale, for at forhutle Naturen. Med hvilken haanlig Mine vilde han ej trine ind paa dette simple, og i hans Dine elendige Sted! med hvilken Foragt vilde han ej nedhugge alle disse Uffelheder! hvilke skønne Afmælinger vilde han ej gjøre! hvilke prægtige Alléer vilde han ej anlægge! — Hvilke smukke Straalegange (partes d'oies)! hvilke herlige Træer, dannede som Soelskjarne og Bister! hvilket nye deligt og skønt udhugget Sprinkelværk! hvilke ypperligt skildrede, firkaarne, bugede Aonshogpoder! hvilke smukke, runde, firkantede, i Buer tittkaarne, og agdannede Boulingriner af sin engelsk Græssøer! hvilke skønne i Ibensholttræer udgraverede Drager, Pagoder, Vanskabninger, og alle Slags Uhrer! hvilke smukke Vaser af Bronze, dejlige Frugter af Steen, vilde han ej udmaje sin Have med!*) . . .

Naar

*) Jeg er overbevist om, at den Tid nærmer sig, da man ej længere vil taale i Havenne,

hvad

Naar nu alt dette var gjort, sagde Hr Wolmar, havde han en overmaade smuk Have, som Ingen kunde gaae i, og som man altid vilde forlade med Bængsel efter at komme paa Landet; et ubehageligt Sted, hvor man ej engang kunde spadserere, men som man maatte drage igjennem, naar man vilde spadserere, isteden for at jeg paa mine laudlige Vandringer ofte iler at komme tilbage for at gaae her.

I hine saa store og saa rigelig udsmykkede Haver seer jeg intet uden Ejerens og Kunstnerens Forfængelighed, der higende efter at glimre, den Tene med sin Rigdom, den Anden med sit Talent, skabe med store Bekostninger Kjedsomhed for Enhver, der vil nyde godt af deres Arbejde. En falsk Smag paa en Storhed, som ej er Menneskets Lod, forgifter deres Fornøjelser. Den store Verdens Tone har altid noget Ubehageligt ved sig; den opvækker Tanken om dens Uffelighed, der fremkonstler den. Midt i sine Blomsterquarterer, midt i sine store Lystgange bliver hans lille

hvad der voxer paa Marken; man vil hverken have Planter eller Kratbuske, men Porcellinsblomster, Uher, Sprinkelværk, Sand af alle Slags Farver, og smukke Baser fulde af Jutet.

lille Person dog ikke større; et Træ paa tyve Fod skjuler ham, ligesaavel som et paa tredsinds tyve *); han indtager ej mere end et Rum paa tre Fod, og taber sig som en Myg mellem sine Ejendomme.

Der gives ogsaa en anden, denne lige modsat, og endnu latterligere Smag, der endog rober os Lejlighed til at spadserer med Fornøjelse, for hvilke Fæd dog Havenne ere anlagte. — Jeg forstaaer Dem, sagde jeg, det er den, disse smaae pedantiske Blomsæterelskere have, der ere færdige at daane af

*) Han burde ogsaa her have talt lidt om den flette Smag, paa en latterlig Maade at forklippe Træerne, for at gjøre dem skæbøje, ved at borttage deres skønne Toppe og deres Skygge; ved at udtømme deres Saft, og forbynde dem at trives. Det er sandt, paa den Maade faae Gartnerne brænde, men Landet taber, og det har dog ej for meget. Man skalbe troe at Naturen var anderledes i Frankrig, end i den hele øvrige Verden; saa megen Umage gjør man sig for at vanskabe den. Dyrehaverne er der ej beplantede med andet end lave Strænger; Skovene bestaae af Mastetræer, og man spadserer mellem Træer, uden at finde Skygge.

Glæde over en Ranunkel, og som falde paa Knæe for Tulipaner. Derpaa fortalte jeg dem, Mylord! hvad der engang var hændet mig i London i en Blomsterhave, hvor vi bleve indførte med den største Stads, og hvor vi saae alle Hollands Skatte herligen prunke paa fire Mistbænke. Jeg glemte ikke Ceremonierne med Soelskjarren, og den lille Kjæp, som man bærede mig Uværdige, saavel som de andre Tilskuere med. Jeg bekjendte ydmygelig for dem, hvorledes jeg, da jeg ogsaa vilde tage Mod til mig, og vove at henrykkes ved Synet af en Tulipan, hvis Farve forekom mig saa levende, og hvis Dannelse saa Skøn, blev forhaanet, udleet og udpeben af alle Kyndige, og hvorledes Haveprofessoren, ved at gaae over fra Foragt for Blomsten, til Foragt for dens Lovtaler, ikke værdigede mig et Blik siden. Jeg tænker, søjede jeg til, at det smertede ham nok, at han havde ladet sin Kjæp og sin Soelskjarren vanhelliges af mig.

Naar denne Smag, sagde Wolmar, udarter til Lidenskab, har den nogen Smaahed og Forfængelighed ved sig, der gjør den barnagtig, og latterlig kostbar. Den Anden har i det mindste noget ædelt, stort, og en vis Sandhed ved sig; men hvad Bærd er der ved en Mod eller en Svibel, som et Insekt forgraver eller fordærver,

maa

maaskee i det Øjeblik man kjober den, eller ved en Blomst, der om Middagen betales dyrt, og er visnet for Solen daler? hvad er den betingede Skjonhed, der kun mærkes af Lysihavere, og som blot er Skjonhed, fordi de ville den skal saa være? Den Tid kan komme, da man vil søge hos Blomsterne det Modsatte af hvad man nu søger, og med ligesaa megen Nøt; da vil De blive den Kyndige, og Deres Blomsterelsker den Ukyndige. Alle disse smaae Jagttagelser, der udarte til Studium, passe sig ikke for den fornuftige Mand, som paa Spadseregange vil skaffe sit Legeme en maadelig Bevægelse, eller vedergvage Sjelen, ved at underholde sig med sine Venner. Blomsterne ere til for at fornøje vore Blikke, og ej for at anatomeres saa nøjsøe deres glimrende Dronning paa alle Kanter i denne Have. Dens Bellugt gjennemdufter Luften; den fortryller Djnene, og behøver kun ubetydelig Pleje og Dyrkning. Derfor vrage Blomsterkjenderne den; Naturen har gjort den saa smuk, at de ej kunne forøge dens Skjonhed ved Konsten; og da dens Dyrkning ej giver dem Lejlighed at vise deres mæssomme Arbejde, finder de intet hos den, der kan smigre dem. Bildfarelsen hos disse formeente Folk af Emagere, at de ville udbrede Konst over alt; at de

aldrig

aldrig ere fornøjede uden Konsten viser sig, isteden for den sande Smag bestaaer i at skjule den, især naar det gjælder om Naturens Værker. Hvad betyde disse saa snottlige, saa sandstræde Syngange, som man uophørlig finder; og disse Skærner, ved hvilke man, langt fra at udvide en Haves Størrelse for Djet, som man troer, blot paa en usnild Maade viser dens Grændser? Seer man Flodsand i Skovene, eller hviler Foden mere blødt paa Sand, end paa Moos eller det bløde Græs? Bruger Naturen stedse Vinkelhagen eller Vintalen? Frygte disse Folk for ej at kunne gjenkjende den i nogen Ting, uden deres Umage for at vanskebe den? Kort, er det ej moersomt nok at de, ligesom de vare trøtte af at spadserere førend de begyndte, gaae i en lige Linje, for at komme hastigere til Maalet? Skulde man ej snarere sige, at de, ved at tage den korteste Vej, heller gjøre en Rejse end en Spadseretour, og ile for at komme ud igjen, saasnart de ere komne ind?

Hvad skal da Manden af Smag gjøre, der virkelig lever for at leve; der forstaaer at nyde sig selv; der søger sande og simple Fornøjelser, og vil spadserere ved sit Huns? Han skal indrette Spadseregangene saa magelige og skjønne, at han med Fornøjelse kan besøge dem hver Time om Dagen, og dog saa naturlige og ukonstlede,
at

at han ej synes selv at have gjort noget ved dem. Han skal forene Vand, Grønt, Skygge og Kjølighed paa eet Sted; thi Naturen forener ogsaa alle disse Ting. Han skal ej tænke paa nogen Symmetri; den er en Fiende af Naturen og af Afverling; og alle Lystgange, i de sædvanlige Haver, ligne hinanden saa meget, at man troer man stedse er i den samme. Han skal jævne Jordbunden, for at kunne bekvemtlig spadserer der; men de to Sider af hans Lystgange skulle ej være nøje parallelt afpassede; Anlægningen skal ej altid være i en ret Linje; der skal være noget, jeg veed ej hvilket, Skjædesløst ved den, lige som ved et ledigt Menneskes Gang, der paa Spadserer-toure vanker omkring. Han skal ikke bekymre sig om at afflikke fjærne Perspektiv-Udsigter (points de vue). Denne Smag kommer af den Tilbøjelighed, de fleste Mennesker have til ej at finde sig fornøjede, uden hvor de ikke ere. De ere altid begjærlige efter det, der er langt fra dem; og Kunstneren, som ej kan gjøre dem tilfredse med hvad der omringer dem, vælger dette Middel til at more dem. Den Mand, om hvilken jeg taler, kjender ikke saadanne Bekymringer; og naar han lever vel, hvor han er, længes han ej efter at være andensteds. Her, for Exempel, kan man ej see uden for Stedet; og man finder sig

sig vel fornøjet med ej at kunne det. Man kunde gjerne troe, at alle Naturens Indigheder her ere samlede; og naar den mindste Udsigt aabnede sig uden fra, frygter jeg for, at den vilde betage disse Spadseregange meget af deres Behagelighed *). Saa meget er vist, at de Venner, der ej faae Lyst til at henbringe saa skønne Dage paa et saa simpelt og behageligt Sted, har hverken en reen Smag eller en sund Sjæl. Jeg tilstaaer at man ej med nogen højtidelig Pragt kan føre Fremmede herind; men derimod kan man fornøje sig selv, uden at vise Nogen det.

Mit

*) Jeg veed ikke om man nogensinde har forsøgt paa, at give de lange Alleer en liden Krumning, saaledes, at Øjet ikke gandske skulde kunne opdage Enden paa dem, og at deres yderste Kant skjultes for Tilskueren. Det er sandt, man vilde derved tabe det Behagelige ved, at have Perspektiv-Udsigter; men man vilde derimod vinde den Fordeel, der maa være Stjerne saa dyrebart, at kunne udvide det Sted, hvor man er, for Indbildningskraften; og i Midten af en nok saa indskrænket Stjerne, vilde man troe sig hensat i en umaalelig Have. Jeg er overbevist om, at Spadseregangene paa den Maade vilde worde

Min Herve! svarede jeg, disse saa rige Folk, der anlægge saa smukke Haver, have meget gode Grunde for, ej at ville spadserere allene, og blot have sig selv til Selskab; derfor handle de ogsaa meget vel i, at de i den Henseende blot tænke paa Andre. I Dyrigt har jeg i China seet saadanne Haver, som De ønske, saa kunstigen indrettede, at Kunsten ej robedes, men paa en saa udsel Naade, og med saa store Beskøftninger, at denne Forestilling betog mig al den Fornøjelse, jeg havde kunnet smage ved at see dem. Der var Klipper, Grotter, kunstige Vandfald paa flade og sandige Steder, hvor man ej har andet end Brøndvand. Der var Blomster, og sjældne Planter fra alle Himmelegne i China og Tartariet, samlede og dyrkede i een og sam-

saa meget mindre kjedende, skjøndt mere ensomme; thi alt, hvad der søffelsætter Indbildningskraften, opliver Forestillingerne, og nærer Manden; men Haveanlæggerne ere ej de Folk, der ere istand til at føle dette. Hvor ofte maatte det ikke ellers gaae dem, som det gik Le Notre i Saint-James Park, at deres Blyantøpen maatte falde dem af Haanden, naar de, som han, vidste, hvad der giver Naturen Liv, og dens Betragtning Interesse.

samme Jordbund. Man saae sandelig der hver-
 ken smukke Alleer eller regelrette Afdelinger;
 men man saae ødselt paa hinanden opdyngede
 Underværker, som man ellers blot finder adspredte
 og adskilte. Naturen fremstillede sig der, under
 tusinde forskellige Skikkelser, og det Hele var
 dog aldeles ikke naturligt. Her har man hverken
 henflyttet Jord eller Stene; man har ingen
 Pomper, ingen Vandkamme indrettet; man
 trænger hverken til Drivhuse, eller til Ovne,
 eller til Glasklokker, eller til Straaematter.
 Jorden, der næsten overalt er jævn, har kun
 faaet saare simple Prydelser. Almindelige Ur-
 ter, almindelige Smaaetræer, og nogle Smaaes-
 kanaler, der vinder frem uden Kunst, uden Tvang;
 dette er alt hvad der er anvendt til Stedets
 Forskjønnelse. Det er et utvungent Spil, hvis
 Lethed selv yder Tilskueren en ny Fornøjelse. Jeg
 føler at dette Opholdssted kunde være endnu mere
 behageligt, og dog uendelig mindre fornøje mig.
 Saaledes som i China forholder det sig, for Exem-
 pel, med Wylford Cobhams berømte Park i Staw.
 Det er en Sammensætning af saare skønne og
 maleriske Strykker, hvortil Prospekterne ere
 tagne fra forskellige Lande, og som synes
 naturlige, naar man undtager den Sammen-
 dyngen, der her, ligesom i de chinesiske Haver,

om hvilke jeg nylig talode, finder Sted. Eieren er selv Skaber af denne ypperlige Solitude; han har endogsaa der opreist Ruiner, Templer, gamle Bygninger; og saa vel de forskjellige Tider, som de forskjellige Steder ere samlede med fast mere end menneskelig Pragt. Dette er just det jeg paaanker. Jeg vilde at Menneskenes Fornøjelser altid skulde bære Præg af en Lethed, der ej opvakte Tanken om deres Svaghed, og at man ej ved at beundre disse Herligheder, skulde trætte Indbildningskraften, ved at tænke paa de Pengesummer, og det Arbejde, de have kostet: tilmaaler ej Skjæbnen os Møjer nok, uden at vi ogsaa skulde blande Ubehageligheder i vore Fornøjelser?

Jeg har kun en eeneste Ting at udsætte paa Deres Elysium, føjede jeg til, og saa paa Gulke; men den vil De nok ansee saare vigtig; det er, at det er en overflødig Fornøjelse! Hvad skulde De med en ny Spadseregang, da De paa den anden Side af Huset har saa ypperlige, skjøndt saa tilfidesatte Kratskove? — Det er sandt, sagde hun roget forlægen, men jeg holder mere af denne Plet. — Havde De overvejet Deres Spørgsmaal, førend De gjorde det, afbrød Wolmar hende, vilde det været mere end ubesindigt. Min Kone har aldrig, siden hun blev gift, sat sin Fod i de Kratskove, De taler om. Jeg veed

Grund

Grunden dertil, skjøndt hun har gandske fortiet den for mig. Vær De, som ej er uvidende om den, at hadre det Sted, De er paa; thi disse Lunde ere plantede af Dydens Hænder.

Neppe havde jeg faaet denne billige Trettesættelse, førend den lille Familie, ledsaget af Fanchon, traadde ind, da vi vilde gaae ud. Disse tre elskværdige Børn faldt Wolmar og hans Kone om Halsen. Jeg nød ogsaa min Deel af deres Kærlighed; Julie og jeg vendte om igjen til Elysium, og gik nogle Skridt med dem; derpaa begave vi os tilbage til Wolmar, som stod og talede med sine Arbejdsfolk. Paa Vejen sagde hun mig, at siden hun var bleven Moder, faldt der hende, paa denne Spadseregang, en Tanke ind, der forøgede hendes Iver for at forskjøne den. Jeg har tænkt, sagde hun, paa mine Børns Fornøjelse og deres Sundhed, naar de blive ældre. Dette Steds Bedligholdelse kræver mere Omhu end Umage; det kommer mere an paa at give Planternes Grene en vis Kontour, end at opgrave og pløje Jorden. Jeg vil engang gjøre mine Smaa til Gartnere her; de skulle have saa megen Bevægelse, som de behøve for at styrke deres Legeme, og ej for meget, der kunde svække det. I Dvrigt skulle de lade andre gjøre, hvad der er for tungt for deres Alder; og de skulle

Indskrænke sig til det Arbejde, der vil fornøje dem. Jeg kan ej beskrive Dem, søjede hun til, hvor megen Glæde jeg nyder, naar jeg forestiller mig mine Børn svffelsatte med, at gjengjelde den ubetydelige Omhu, jeg med saa megen Fornøjelse bærer for dem; hvor frydfuldt det vil være for mig, at see Udbrud af deres samme Hjerter, naar de engang see deres Moder spadserer med Lyst under de Træers Skygge, der ere dyrkede med deres Hænder. I Sandhed, min Ven! sagde hun i en bevægelig Tone, de saaledes henvundne Dage ere en Forsmag paa et andet Liv; og naar jeg tænker derpaa, er det ej uden Grund, jeg har givet Stedet Navn af Elysium. — Denne uforlignelige Kone, Mylord! er Moder som hun er Hustru; som hun er Veninde; som hun er Datter; og — til evig Qual for mit Hjerter — saaledes var hun ogsaa Elskerinde.

Underlig fortryllet af dette saa yndige Op- holdstæd, udbad jeg mig om Aftenen den Godehed af dem, at Fanchon, saa længe jeg var hos dem, maatte overlade mig sin Nøgel, og betroe Omsorgen for Fuglenes Føde til mig. Strax lod Julie bringe en Sæk med Korn i mit Kammer, og gav mig sin egen Nøgel. Jeg veed ej hvorfor jeg modtog den med et Slags ubehagelig

gelig Følelse; det forekom mig, som jeg heller havde ønsket mig Wolmars.

I Morges stod jeg tidlig op, og gik ud, med et Barns Længsel, for at indslurte mig i den eensomme Have. Hvor mange behagelige Tanker haabede jeg ej at bringe med mig til det eensomme Sted, hvor allene det blide Syn af Naturen burde forjage fra min Erindring den hele borgerlige, og konstlede Indretning, der havde gjort mig saa ulykkelig. Alt der, der skulde omgive mig, var hendes Bærk, der havde været mig saa kjær. Jeg skulde ksee hende rundt omkring mig. Jeg skulde ej see noget uden hendes Haand jo havde rørt ved det; jeg skulde kysse de Blomster, hendes Fod siden vilde træde paa; jeg skulde med Duggen indaande en Luft, hun havde indaandet; den Smag, jeg opdagede i hendes Fornøjelser, skulde fremstille alle hendes Yndigheder for mig; og jeg skulde overalt finde hende, ligesom hendes Billede dybt er indgravet i mit Hjerte.

I det jeg saaledes stemt treen ind i Elysiun, gjenkaldte jeg mig uformodentlig det sidste Ord, Hr. Wolmar i Gaar havde sagt mig, næsten paa samme Plet. Erindringen af det eene Ord forandrede strax min Sjæls hele Stemning. Jeg troede at see Dydens Billede der, hvor jeg blot

søgte Fornøjelsens. Hint Billede sammensmel-
 tedes i min Sjæl med Madam Wolmars Træk;
 og for første Gang efter min Gjenkomst saae jeg
 Julie i hendes Kraværelse, ikke saadan som hun
 engang var for mig, og som jeg endnu saa gjerne
 vil forestille mig hende, men saadan som hun
 hver Dag viser sig for mine Øjne. Jeg syntes,
 Mylord! at see denne saa fortryllende, saa kydske
 og saa tydiæ Kone midt iblandt det Følge, der
 i Gaar omringede hende. Jeg saae rundt om-
 kring hende, hvorledes hendes tre elskværdige
 Børn, disse hæderfulde og dyrebare Pant og
 ægtekæbelig Forening og smt Venfskab, ydede
 hende, og modtog af hende tusinde smme Kjær-
 tegni. Jeg saae ved hendes Side den alvorlige
 Wolmar; denne saa elskede, saa lykkelige Ægte-
 mand, der er sin Lykke saa værdig. Jeg syntes
 at see hans skarpe og dømmende Øje trænge ind
 i mit inderste Hjerte, og endnu bringe mig til
 at rødme; jeg syntes at høre alt for meget for-
 tjente Vebredelser, og alt for lidet agtede For-
 maninger af hans Mund. Jeg saae i hans
 Følge just den samme Fanchon Rigard, der er et
 saa levende Bevis paa Dydens og Mennefskelig-
 hedens Sejer over den hidsigste Kjærlighed. Ak!
 hvorledes kunde vel nogen lastværdig Fokelse have
 trængt sig til hende i dette slydfrie Selskab?
 Med

Med hvilken Fortrydelse vilde jeg ej have kvalt de uværdige Yttringer af en skammelig og stød dampet Lidenskab; og hvor vilde jeg ej have foragtet mig, om jeg med et eneste utilladeligt Suk havde kunnet besudle et saa henrivende Ekildert af Uskyld og Nærskaffenhed! — Jeg tilbagekaldte i min Hukommelse den Samtale, hun havde med mig, da vi i Gaar gik ud herfra; og siden låstede jeg et Blik ud med hende i den Fremtid, hun betragter med saa megen Henrykkelse; jeg saae denne smukke Moder astørre Sveden af sine Børns Pande; jeg saae hendes kysse deres blussende Kinder, og overlade sit Hjerte, skabt til at elske, til Naturens sødeste Følelse. Alt, lige indtil Navnet Elysium, rettede hos mig Phantasiens Forvildelser, og skabte i min Sjæl den stille No, der langt overgaaer de mest bedaaende Lidenskabers Hæftighed. Det malede for mig paa en vis Maade dens Junderste, der havde opfundet det; jeg sluttede at man aldrig med en oprørt Samvittighed kunde have valgt hint Navn. Jeg sagde ved mig selv: Fred throner i hendes Junderste, ligesom den throner paa det Fristed, hun gav dette Navn.

Jeg havde lovet mig en behagelig Drøm; men jeg drømte mere behageligt end jeg havde ventet. Jeg henbragte i Elysium to Timer,

som jeg holder for de ypperste i mit Liv. Ved Tanken om, med hvilken Fryd, og med hvilken Til de henrunde, fandt jeg, at der i ædel Tænkning og Grundtænkning er et Slags Bessiv, som de Lastefulde ej kende; det er, at være fornøjet med sig selv. Hvis man uden Fordom estertænkte dette, veed jeg ej hvilken Fornøjelse man kunde sammenligne med den; i det mindste veed jeg, at den, der elsker Ensomhed saa meget som jeg, bør frygte for at omskabe den til Qual. Af de samme Grundtænkninger kunde man maaskee hente Nøgelen til Menneskenes falske Domme om Lastens og Dydens Fordels; thi Dydens Nydelse bestaaer gandske i det Indvortes, og mærkes aldrig uden af den, der har den; men hver Lastens Fordeel falder i Andres Øjne; og kun den, der nyder den, veed, hvad den har kostet ham.

Se a ciascun l'interno affanno
 Si legesse in fronte scritto.
 Quanti mai, che invidia fanno,
 Ci farebbero pieta *)!

Si

*) O! dersom de lønlige Qualer, der nage Hjerterne, kunde læses i Ansigtet, hvor mange Mennesker, som nu opvække Misundelse, vilde da ej opvække Medynk!

Si vedria che i lor nemici
Anno in seno, e si riduce
Nel parere a noi felici
Ogni lor felicità *).

Da det blev silde, uden at jeg tænkte derpaa, kom Wolmar for at finde mig, og sige, at Julie og Theen ventede paa mig. Det er Eder selv, sagde jeg til dem, i det jeg gjorde Undskyldning, der hindre mig fra at være hos Eder. Jeg blev saa henreven i Saar Aftes, at jeg maatte ud igjen i Dag, for at nyde Morgenens; til Lykke er der ingen Ulykke skeet; og naar I have ventet paa mig, er Morgenstunden dog ikke spildt. — De har Ret, svarede Madam Wolmar; det var bedre at vente til Middag, end tabe den Fornøjelse at spise Frokost sammen. Om Morgenens komme ellers aldrig Fremmede ind i mit Bærelse; de spise Frokost i deres eget. Frokosten er et Bennemaaltid; Tjenerne have intet ved den at bestille; ingen overhængende Personer vise sig ved den; man siger da Alt hvad man tænker; man aabenbarer alle sine Hemmeligheder; man

*) Man skulde see, at den Fiende, der marttrer dem, er skjult i deres egen Barm, og at al deres formeente Lyksalighed blot bestaaer i, at de synes, at være lykkelige.

man lægger ingen Tvang paa sine Følelser; man kan, uden at beskyldes for Uforsigtighed, overlade sig til Venskabs og Fortroligheds Behageligheder. Det er næsten det eeneste Djeblik man kan være, hvad man virkelig er; gid man kunde være det den hele Dag! — Ak Julie! var jeg paa Vejen at sige, det er et alt for egennyttigt Dusk! men jeg taug. Den første Ting jeg med min Elkov lod fare, var Lovtale. At rose Nogen i Djnene, naar det ej er en Kæreste, hvad er det at gjøre andet, end at ansee ham for forfængelig? De vred, Mylord! om den Bebrejdelse kan træffe Madam Wolmar. Nej den kan ikke; jeg hædret hende alt for meget, til ej at hædre hende med Fausshed; at see hende, høre hende, lægge Mærke til hendes Adfærd, er det ej Noes nok for hende?

B r e v XII.

Fra Madam Wolmar til Madam d'Orbe.

Det er fastsat, kjære Veninde! at Du til alle Tider skal være min Skytsgudinde mod mig selv; og efterat jeg med saa megen Møje har udviklet mig af mit Hjertes Snarer, skal Du advare mig for min Fornufts Hilder. Efter saa mange grusomme Prøver, lærer jeg at frygte for dens Bildfarelser, ligesaameget som for Lidenskaberne, af hvilke hine ofte ere Virkninger. O! at jeg stedse havde brugt samme Forsigtighed! — Havde jeg i de hensvundne Dage mindre stolet paa min Forstand, vilde jeg have mindre Marsag til at rødme over mine Felelser.

Men lad denne Indgang ej skrække Dig. Jeg maatte være Dit Venskab uværdig, naar jeg endnu havde saa vigtige Ting at raadspørge Dig om. Lasten var stedse fremmed for mit Hjerte, men nu troer jeg den endnu længere bortffærnet fra mig, end den har været. Hør mig taalmodigen, Cousine! og vær overbevist om, at jeg aldrig nogensinde skal trænge til Raad i Evind, som Pligten allene kan lese.

I de sex Aar jeg har levet med Boimar i den fuldkomneste Enighed, der kan herske mellem to Egtefæller, veed Du, at han ej har sagt mig noget, hverken om sin Familie eller om sin Person; og siden jeg fik ham af min Fader, der var ligesaa ivrig for sin Datters Lykke, som for sit Husos Være, har jeg aldrig yttret nogen Længsel efter at vide mere ham angaaende, end hvad han selv fandt raadeligt at sige mig. Fornøjet med at skylde ham, for uden dens Liv, der gav mig Livet, ogsaa min Være, min Nølighed, mine Børn, min Fornuft, og alt hvad der kan give mig noget Værd i mine egne Øjne, var jeg forvissat om, at det, jeg ej fik at vide af ham, ingenlunde stred mod det, der tilforn var mig bekjendt; og jeg behøvede ej at vide mere om ham, for at elske og agte ham saa meget som mueligt.

I Morges, da vi spiste Krokost, foreslog han os at gjøre en Spadseretour, førend Heden begyndte; under Naaskud af, at han ej vilde spadserere i sin Slaaprof, førte han os hen i Enskovene, og netop, min Dyrebare! paa den Plet, hvor alle mit Livs Ulykker begyndte. Ved at nærme mig dette ulykkelige Sted, sølede jeg at mit Hjerte bankede hæftig; og jeg havde nægtet at gaae længer, dersom Undseelse
ej

ej havde holdt mig tilbage, og hvis ikke Erin-
dringen af det Ord, der forleden Dag blev sagt
i Elysium, havde indjaget mig Frygt for ube-
hagelige Fortolkninger. Jeg veed ej om Phi-
losophen var roligere til Mode; men nogen
Tid derefter, da jeg af en Hændelse kastede
Djnene paa ham, fandt jeg ham bleg og for-
andret; og jeg kan ej sige Dig, hvor ondt Alle
dette gjorde mig.

Da jeg kom ind i Kloven, saae jeg min
Mand kaste Djnene paa mig og smile. Han
satte sig mellem os, og efter et Øjeblik's Taus-
hed tog han os begge i Haanden, og sagde:
„Mine Børn, jeg begynder at mærke, at mine
Planer ej gandske ville mislykkes, og at vi alle
Tre kunne forenes ved et varigt Baaud, der
vil skabe vor fælles Lykkeligbed, og min Trøst,
i min Alderdom, der nærmer sig; men jeg
klender Eder begge bedre end I kjende mig;
det er billigt, at vi gjøre Tingene lige; og,
skøndt jeg just ej har Noget, der er saa saare
interessant, at sige Eder, vil jeg dog ingen Hem-
melighed mere have for Eder, da I ingen have
for mig.“

Derpaa aabenbarede han os den hele Hem-
melighed, angaaende hans Fødsel, som hidindtil
ej havde været Andre end min Fader bekendt.

Naar

Naar jeg nu fortæller Dig den," vil Du see hvor stor Sindighed og Tilbageholdenhed den Mand besidder, der er i Stand til at fortie en saadan Hemmelighed for sin Kone i sex Aar; men denne Hemmelighed er ubetydelig for ham, og han tænker for lidt paa den til, at han behøver stor Umage for, ej at tale om den.

„Jeg vil ikke, sagde han, opholde Eder med mit Livs Hændelser; det er Eder vel mindre om at gjøre, at kjende min Skjæbne, end min Karakter; den første er saa simpel som den sidste; og naar J først rigtig vide hvad jeg er, ville J lettelig kunne domme om, hvad jeg har kunnet gjøre. Jeg har af Naturen en rolig Sjæl, og et kolde Hjerter. Jeg er eet af de Mennesker, som man høfligen troer at fornærme, naar man siger: de føle intet; det er, de have ingen Lidenskab, der forhindrer Dem fra at følge Menneskets sande Vejleder. Da Glæde og Sorg kun gjøre lidet Indtryk paa mig, kjender jeg blot meget svagt den deeltagende Høielse, af Menneskelighed, der meddeler os Andres Sindstemning. Det er mig ubehageligt at see gode Mennesker lide; men Omhed blander sig aldrig med i Spillet; thi jeg kan, uden Medlidenhed, see den Lastefulde lide. Min eneste Driveffjæder er min naturlige Lyst
til

til Orden; og det vise Sammenstød af Lykkens Spil, og Menneskenes Handlinger behager mig ligesom et Maleri, der er symmetrisk skønt, og som et velspillet Stykke paa Skuepladsen. Har jeg nogen herskende Lidenskab, da er det Jagttagelseslyst. Jeg holder meget af at læse i Menneskenes Hjerter; og fordi mit eget kun saare sjælden bedrager mig; fordi jeg er en kold og upartisk Jagttager; og fordi en lang Erfaring har givet mig et skarpt Blik, saa fejler jeg neppe i mine Domme; dette er al den Løn, min Egenkjarlighed faaer, ved mine fortsatte Forskninger; thi jeg har ingen Lyst til selv at spille nogen Rolle, men allene at see Andre spille den; Selskabet er mig behageligt, for saa vidt jeg er Tilskuer, men ej for at udgjøre et Lem deraf. Dersom jeg kunde forandre mit Væsens Natur, og vorde et levende Dje, vilde jeg gjerne gjøre dette Bytte. Altsaa gjør ej min Ligegyldighed for Mennesker mig uafhængende af dem; uden at skjøtte om at vorde seet af dem, trænger jeg dog til at see dem; og skjøndt de ej ere mig kjære, ere de mig dog nødvendige."

„De to første Stænder i Selskabet, jeg fik Lejlighed til at betragte, vare Hoffolk og Tjenere; to Menneskeklasser, der i Grunden ere

mindre forskjellige end de synes, og saa lidet værdige til at studeres, saa lette at kjende, at jeg ved første Øjeblik kjædede mig ved dem. I det jeg forlod Hoffet, bortlistede jeg mig, uden selv at vide det, fra en Fare, der truede mig, og som jeg aldeles ikke kunde have undgaaet. Jeg gav mig et andet Navn; og, da jeg ønskede at kjende Krigsmændene, søgte jeg Tjeneste hos en fremmed Kyrste; der havde jeg den Lykke at være Din Fader til Nytte, som Fortvivlelse over at have dræbt sin Ven tvang til, paa en forvoven Maade, og mod sin Pligt, at udsætte sig for Fare. Denne brave Officers følsomme og erkjendelige Hjerter begyndte siden at give mig bedre Tanker om Menneskeheden. Han forenede sig med mig ved saadant Venfkab, at det var mig umueligt at afflaae ham mit; og fra den Tid lode vi os af at vedligeholde vor Forbindelse, som Dag fra Dag mere og mere tog til. I denne ny Tilstand lærte jeg, at Egennytte ej, som jeg tilforn troede, er den eneste Drivesjæder til de menneskelige Handlinger, og at der blandt de utallige Fordomme, som bekjæmpe Dyden, dog ogsaa er Noget, der fremmer den. Jeg indsaar at Menneskets almindelige Karakter er en i sig selv uskadelig Egentjærlighed, som vorder god eller ond, efter de Omstændigheder, der styre den,

den, og som beroe paa Vedtægter, Løbe, Stand, Kaar, og paa den hele menneskelige Indretning. Jeg lod nu min Tilbøjelighed, foragtede den tomme Fordom om Stand, og blandede mig efterhaanden blandt de forskjellige Menneskeklasser, der kunde nytte mig til at sammenligne dem alle, og at lære at kjende nogle ved Hjælp af andre. Jeg følte, som De i Deres Brev har anmærket,, sagde han til Saint-Preux, „at man intet seer, naar man lader sig nøje med at være blot Tilskuer, og at man maa handle selv, for at see Menneskene handle; og — nu blev jeg Skuespiller, for at være Tilskuer. Det er altid let at gaae ned ad; jeg forsøgte nu en Mængde Stænder, hvilket aldrig er falden nogen af min Stand ind. Jeg blev endog Bonde; og Julie har vist ikke, siden hun gjorde mig til sin Gartnerdreng, fundet mig, som hun kunde have troet, uskikket til den Forretning.“

„Med den sande Menneskekundskab, jeg havde forhvervet mig, og af hvilken den ørkesløse Philosophi kun kjender Skyggen, fandt jeg en anden Fordeel forbunden, som jeg mindst havde ventet. Ved et virksomt Liv opluedes den Kjærlighed til Orden, som Naturen havde indplantet mig, og jeg fik ny Lyst til det Gode, formedelst den Forskjællelse, jeg nød, ved at bidrage dertil. Denne

Følelse gjorde mig vel noget mindre grublende (contemplatif), men den forenede mig noget mere med mig selv, og jeg mærkede, ved en temmelig naturlig Følge af min Fremgang, at jeg var allene. Ensomheden, der stedse kjædede mig, blev mig omsider uudstaaelig; og jeg kunde endnu sj paa lang Tid haabe at forlade den. Uden at have tabt mit kolde Sindslav, trængte jeg dog til Meddelelse; Billedet af en Affældighed uden Trost græmmede mig for Tiden; og for første Gang i mit Liv blev jeg urolig og nedslagen. Jeg klagede min Nød for Baron d'Etange. De maa ej, sagde han, blive gammel som Petersevend. Efter selv, vedblev han, at have levet næsten uafhængende i min Egteskabs Forbindelse, føler jeg Trang til, igjen at werde Mand og Fader, og jeg vil trække mig tilbage i min Families Skjød. Det staaer til Dem at gjøre denne til Deres egen, og gjengive mig min tabte Søn. Jeg har een eneste mandvoren Datter; hun er ikke uden Fortrin; hun har et folsomt Hjerte, og Kjærlighed til Pligt indblæser hende Kjærlighed til alt, hvad der har Hensyn til den. Hun er hverken nogen Skjønhed eller noget Vidunder af Forstand; men kom og see hende! — og føler De intet for hende, vil de aldrig føle noget for Nogen i Verden. Jeg kom; jeg saae Dig

Julie! og jeg fandt, at Din Fader havde talt
 beskeden om Dig. Din Henrykkelse, Dine
 Glædestaarer, da Du omsavnede ham, vakte den
 første, eller rettere den eneste Bevægelse, jeg har
 følt i mit Liv. Var dette Indtryk end flygtigt,
 saa var det dog det eneste, og Kælelserne behøve ej
 nogen anden Styrke, for at virke, end naar de virke
 mod det, der modstaaer dem. Ere Karls Kraværelse
 forandrede ej mit Hjertes Tilstand. Dit Hjer-
 tes Stemning var mig ej ubekjendt; og det er
 derfor jeg nu maa gjøre Gjengjæld for den Tilstaa-
 else, der har kostet Dig saa meget. — Døm, min
 Dyrebare! med hvilken sølsom Overraskelse jeg
 hørte, at alle mine Hemmeligheder, for mit Ege-
 tesskab, vare aabenbarede, og at han havde ægtet
 mig, uden at være uvidende om, at jeg allerede
 tilhørte en Anden.

„Dette Forhold var uundskyldeligt,“ vedblev
 Bolmar. „Jeg fornærmede Din Omhed; jeg
 vovede Din og min Ære; jeg maatte frygtet for
 at styrte os begge i Ulykker, uden Redning;
 men jeg elskede Dig, og ingen uden Dig; alt
 andet var mig ligegyldigt. Hvorledes skal man
 dæmpe endog den svageste Lidenskab, naar den er
 uden Modvægt? See! dette er det værste ved
 de kolde og rolige Karakterer. Alt gaaer godt,
 saalænge deres Kulde sikker dem for Fristelser;
 men

men stormer een løs paa dem, overvindes de lige saasnart som de angribes; og Fornuften, der fører Herredømmet, saalænge den er een, har ingen Kraft til at modstaae, endog det mindste Anfald. Jeg har ej mere end een Gang været fristet, og den Gang maatte jeg bukke under. Havde atter et andet Videnskabsruus bragt mig til at rave, vilde mine Fald blevet ligesaa mange, som mine Fejltrin. Blot fyrige Sjæle forstaae at kæmpe og vinde. De største Bestræbelser, de ypperste Handlinger ere deres Værk. Den kolde Fornuft har aldrig udrettet noget Stort, og man sejrer aldrig over Lidenskaber, naar man ej sætter den Ene mod den Anden. Hæver Dyden sig, da faaer den Enevælden, og holder alt i Ligevægt; og saaledes dannes den sande Bise, der ej mere end andre ligger i Ly for Lidenskabernes Storme; men som allene veed at overvinde dem ved dem selv, ligesom en god Styrmand, der fortsætter sin Rejse endog i Modvind."

„Du seer at jeg ej tænker at lægge Skjul paa mine Fejl; havde det været nogen, havde jeg ufelstbarlig begaaet den; men, Sulte! jeg kjendte Dig, og begik ingen da jeg ægtede Dig. Jeg følede, at den hele Lykksalighed, jeg kunde nyde, berodde paa Dig; og hvis Nogen var i Stand til at gjøre Dig lykkelig, var det mig.

Jeg

Jeg vidste at Ulyld og Fred vare nødvendige for Dit Hjerte; at den Elskov, hvoraf det brændte, aldrig kunde give Dig denne Fred; og at intet uden Afsky for Last kunde forjage Din Kjærlighed fra Dit Hjerte. Jeg saae at Din Sjæl var nedtynget af en Byrde, den aldrig, uden ved en ny Kamp, kunde unddrage sig, og at Du kun, ved at føle hvor meget agtværdig Du kunde werde, vilde lære at blive det."

„Dit Hjerte var sløvgjort for Kjærlighed; jeg regnede derfor for intet den Ulighed i Alder, som berøvede mig Ret til at gjøre Fordring paa en Følelse, som den, der var dens Gjenstand, ej kunde nyde, og som det var umueligt for en Anden at vinde. Jeg saae derimod, at kun en eeneste Lyst havde yttret sig hos mig, i et Liv, der var mere end halvt henrunden; jeg troede at denne Lyst vilde werde varig, og jeg besluttede at opofre Resten af mine Dage for den. Alle mine Bestræbelser uagtet, havde jeg Intet fundet, der kunde ligned med Dig; jeg tænkte, hvad Du ikke vilde gjøre, kunde ingen Anden i Verden gjøre; jeg vovede at troe paa Dyden, og jeg givtede mig med Dig. Den Hemmelighed, Du havde for mig, overraskede mig ikke; jeg vidste dens Grunde, og jeg saae i Din ædle Adfærd Grunden til dens Varighed. Af Højsagtelse for

Dig blev jeg ogsaa forbeholden, og vilde ej bergøve Dig den Hæder, engang af Dig selv at gjøre mig den Bekjendelse, jeg hvert Øjeblik saae svæve paa Dine Læber. Jeg bedrog mig ikke det mindste; Du har holdt alt, hvad jeg lovede mig af Dig. Da jeg vilde vælge mig en Kone, ønskede jeg at have i hende en elskværdig, dydig, lykkelig Sælskaberinde. De to første Duffer ere opfyldte. Jeg haaber, mit Varn! at vi ej skulle gaae glip af det tredje."

Agtet al min Umage for ej at afbryde ham, uden med mine Taarer, kunde jeg dog ikke ved disse Ord bare mig for at falde ham om Halsen; „min kjære Mand!“, sagde jeg, „den bedste, den mest elskede af alle Mænd; siig mig, hvad der mangler i min Lyksalighed, naar det ej er Din, og det, at have bedre fortjent min Lykke! . . . „Du er saa lykkelig som Du kan være,“ afbrød han mig; „Du fortjener at være det; men det er paa Tide at Du nu i Fred nyder den Lyksalighed, der hidindtil har kostet Dig saa mange Sorger. Dersom Din Troskab havde været mig nok, havde alt været gjort i det Øjeblik, Du lovede mig den; men jeg ønskede mere; jeg vilde, at den skulde være Dig let og behagelig, og det er det, vi begge ere enstemmigen søffelsatte med at udrette, uden at tale til hinanden derom. Julte! det er gaaet godt,

gødt, ja maaskee bedre end Du tænkte. Det eneste Slemmе, jeg finder hos Dig, er, at Du ej igjen kan sætte Lid til Dig selv, og at Du agter Dig langt under Dit Værd. Overdreven Beskedenhed har sine Farligheder, saavel som Stolthed. Ligesom Forvoventhed, naar den bringer os til Noget over vore Kræfter, gjør disse afmægtige, saaledes blive de unyttige, naar Frygtsomhed betager os vor Tillid til dem. Den sande Klogskab bestaaer i at kjende dem nøje, og forlade sig paa dem. Du fik ny Kraft da Du omskiftede Din Tilstand. Du er ej længer denne uslykkelige Pige, der begravd sin Svaghed, i det hun overlod sig til den; Du er den dydigste Kone, som ej kender andre end Pligtens og Hærens Love; en alt for levende Erindring af Dine Fejl er den eneste Fejl, der endnu kan bebrejdes Dig. Isteden for længer at bruge ubillige Forsigtighedsregler mod Dig selv, bør Du lære at sætte Lid til Dig, for end mere at kunne forlade Dig paa Dig selv. Forjag al ubillig Mistviivl, der stundom er i Stand til at vække de Følelser, der have frembragt den. Pris Dig lykkelig, fordi Du har valgt en retskaffen Mand i en Alder, hvor det er saa let at bedrage sig, og fordi Du engang har haft en Elsker, som Du nu kan have til Ven, endog for Din Mandes

Dine. Saasnart Eders Forbindelse blev mig bekendt, agtede jeg den Ene af Eder for den Andens Skyld. Jeg saa hvilket blindende Sværmeri, der havde forvildet Eder begge; det kan kun virke paa ypperlige Sjæle; det styrter dem undertiden i Ulykke ved sin Tillokkelse, der kun kan bedaare saadanne Sjæle som Eders. Jeg indsaar, at den samme Lyst, der havde knyttet Vaandet mellem Eder, vilde løsne det, saasnart den blev pligtstridig; og at Lasten vel kunde trænge ind til Hjertet, som Eders, men ej fæste Rødder der."

„Fra den Tid af mærkede jeg, at der herskede en Forbindelse mellem Eder, som man ej maatte ophæve; at Eders gjensidige Tilbøjelighed berodde paa saa mange roesværdige Ting, at man snarere burde ordne, end tilintetgjøre den; og at den Ene af Eder ej kunde forglemme den Anden, uden at tabe meget af sit Værd. Jeg vidste, at voldsom Kamp kun tjener til at vække Lidenskaberne, og at hæftige Bestræbelser, skjænt de øve Sjælen, dog koste den Qualer, der, naar de blive varige, kunne nedslaae den. Jeg benyttede mig af Julies Bliedhed til at formilde hendes Alvorlighed. Jeg nærede hendes Venstab for Dem, sagde han til Saint-Preux;“ jeg søgte at borttage det Overdrevne deri; og jeg troer jeg har levnet Dem
 større

større Sted i hendes Hjerte, end hun selv maaskee vilde have gjort, dersom jeg havde overladt det til hendes eget Lykke."

„Min høfdige Fremgang gav mig Mod; og jeg vilde forsøge at helbrede Dem, ligesom jeg havde helbredet hende. Jeg agtede Dem; og uagtet Lastens Fordomme, har jeg altid erkjendt, at der er Intet godt, uden man jo kan overtale adle Sjæle dertil, med en fortrolig og oprigtig Fremgangsmaade. Jeg har seet Dem, og De har ikke bedraget mig; De vil heller aldrig bedrage mig; og skjøndt De ej endnu er, hvad De burde være, seer jeg dog bedre end De troer, hvad De er, og jeg er mere fornøjet med Dem, end De er med Dem selv. Jeg veed nok, at mit Forhold har nogen Særlighed, og at det støder mod alle almindelige Grundsætninger; men Grundsætninger vorde mindre almindelige, jo mere man begynder at læse i Hjerterne; og Julies Mand bør ej opføre sig som et andet Menneske. Mine Børn! sagde han i en saa meget mere rørende Tone, som den kom fra en rolig Mand, varer hvad I virkelig ere, og vi ville vorde fornøjede. Faren bestaaer kun i Eders Indbildning; varer ej i Angest for Eder selv, og I ville Intet have at befrygte; tænker blot paa det Nærværende, og jeg staaer inde for Fremtiden.

J Dag kan jeg ej sige Eder mere; men dersom mine Planer gaae i Opfyldelse, og mit Haab ei bedraaer mig, skal min Bestemmelse bedre werde opfyldt, og I skulle Begge werde lykkeligere, end om I vare blevene forbundne med hinanden."

Han rejste sig og omfavnede os, og vilde at vi skulde omfavne hinanden paa det Sted . . . . ja paa det Sted, hvor engang . . . . . Claire! o gode Claire! hvor Du altid har holdt af mig! — Jeg gjorde ingen Vanskelighed. Ak! med hvilken Uret maatte jeg ikke have gjort det? Dette Ryk havde intet af det, der havde engang gjort mig denne Skov saa frygtelig. Veemodskuld priste jeg mig lykkelig; og jeg mærkede, at mit Hjerte var mere forandret, end jeg hidindtil havde voyet at troe.

Paa Hjemvejen tog min Mand mig i Haanden, og i det han viste mig den Kratskov, af hvilken vi gik ud, sagde han smilende til mig: „Frygt nu ej mere for dette Fristed; det er nu igjen uindviet." Du vil vel ikke troe mig, Cousine! men jeg sværger Dig til, at der udføres en overnaturlig Gave til at læse i Menneskers Underste. O! at Himlen stedse vilde forunde ham den! — Med alle de Aarsager, jeg har til at foragte mig, er det uden Tvivl hin Konst jeg skylder min Mand's Overbærelse.

Du

Du seer endnu ikke, vil Du sige, noget at give mig Raad i; Laalmodighed, min Engel? nu komme vi dertil; men det, jeg hidindtil har underholdt Dig med, var nødvendigt til det Øvriges Oplysning.

Da vi gik tilbage, sagde min Mand, som man for lang Tid siden har ventet paa Etange, at han Dagen efter tænkte at rejse derhen, og vilde paa Rejsen besøge Dig, og være hos Dig i fem eller sex Dage. Uden at sige alt, hvad jeg troede om en saa ubetimelig Rejse, forestillede jeg ham, at Rejsen ej forekom mig uundgaaelig nok til at forpligte Wolmar, at forlade en Gæst, han selv havde indbudt i sit Høus. Vil Du, svarede han, at jeg skal gjøre ham Komplimenter, for at sige ham, at han ej er hjemme hos sig selv? Jeg er meget for Valisernes Gæstfrihed. Jeg haaber, at han her finder Deres Ærlighed, og at han under os Deres Frihed. Da jeg saae at han ej vilde forstaae mig, valgte jeg en anden Vej, og stræbte at overtale vor Gæst til at gjøre denne Rejse med ham. De skal finde, sagde jeg til Saint-Preux, et Opholdssted, der har sine Ælkheder, og just af det Slags, De holder af. De skal der besøge mine Fædres og mit Arves Gods. Deres deeltagende Tølelse for mig tillader mig ej at troe, at dette Syn vilde være Dem

lige

ligegyldigt. Jeg havde Munden aaben, for at
 tilføje, at Bygningen lignede Mylord Edwards
 ards . . . . . Men til al Lykke beed jeg mig beti-
 melig i Tungen. Han svarede mig ligefrem, at
 jeg havde Ret, og at han vilde gjøre hvad jeg
 heri fandt for godt. Men Wolmar, som syntes
 at ville bringe mig i Knibe, sagde, at han skulde
 gjøre, hvad han selv fandt for godt. Hvad vil
 De helst, rejse med eller blive her? spurgte Wol-
 mar. — Blive her, svarede den Anden, uden
 Betænkning. — Godt! bliv da! tog min Mand
 Ordet, og trykkede hans Haand; De er en ret-
 skaffen og ærlig Mand; jeg er meget fornøjet med
 Deres Svar. Der var ikke Tid til at mundhug-
 ges meget derom, i den tredje Mand's Nærvæ-
 relse, der hørte det. Jeg taug, men kunde ei
 saa godt skjule min Misfornøjelse, at jo min
 Mand mærkede den. — Har jeg da, tog han
 Ordet i en utaalmodig Tone, da Saint-Preux
 ej var tilstæde, forgjæves ført Din Sag mod
 Dig selv; og skulde Madam Wolmar lade sig nøje
 med en Dyd, som beroede paa Omstændighederne?
 Jeg for min Deel fordrer mere; jeg vil at min
 Kones Troskab skal komme fra Hjertet, og ei
 beroe paa Tilfælde; og det er mig ikke nok, at
 hun er mig tro; jeg er endog fortørnet over, at
 hun selv tvivler derpaa.

Der:

Derpaa tog han os med sig i sit Kabinet, hvor jeg faldt i den største Forundring, ved at see ham tage ud af en Dragliste, tilligemed Kopier af nogle af vor Bøns Beretninger, som jeg havde givet ham, endog Originalerne af alle de Breve, jeg troede at have seet Babi engang brænde i min Moders Bærelse. „See der, sagde han, i det han viste mig dem, Grundvolden til min Sikkerhed; dersom de bedrage mig, vilde det være daarligt at gjøre Regning paa noget af hvad Menneskene have Agtelse for. Jeg giver min Kone og min Ære i dens Bold, der, som forskørt Pige, foretrak en veldadig Handling for en eeneste og sikker Sammenkomst med den, hun elskte *). Jeg betroer Julie, som Kone og Moder, til den, der viste Verbødighed for hende som Elskerinde og Pige, da det stod i hans Magt at faae sine Dussker opfyldte. Den af Eder, der foragter sig selv nok, til at troe, at jeg har Uret, sig frem; og jeg gjenkalder i dette Øjeblik mine Ord. Cousine! troer Du, at det var let at svare paa dette Sprog?

Imid-

*) See det 39te og 42de Brev i første Deel af Heloisen.

Smidlertid søgte jeg om Eftermiddagen Lejlighed til, at faae tale med min Mand under fire Døne; og uden at indlade mig med Grunde, som jeg desuden ej torde drive meget vidt, indskrænkede jeg mig blot til at bede ham om to Dages Opsættelse. Den blev mig strax tilstaaet. Jeg anvendte den til at sende Dig Bud, og jeg venter Dit Svar, om hvad jeg bør gjøre.

Jeg veed nok, at jeg blot behøver at bede min Mand om, aldeles ikke at rejse; og han, der aldrig afflog mig noget, vil vist ej afflaae mig den ubetydelige Føjelighed. Men, min Dyrebare! jeg seer at han finder Fornøjelse i den Fortrolighed han skænker mig, og jeg frygter for at tabe en Deel af hans Agtelse, naar han troer, at jeg behøver mere Forbeholdenhed end han tillader mig. Jeg veed fremdeles saare vel, at jeg blot behøver at lade et Ord falde for Saint-Preux, og han vil ej tage i Betænkning at rejse med ham; men vil min Mand blive fornøjet dermed; og kan jeg gjøre dette Skridt, uden at tilkjendegive et Slags Myndighed over Saint-Preux, der vilde forekomme ham, som et Slags Ret, han igjen havde over mig? Desuden frygter jeg for, at han kunde slutte af denne Forsigtighed, at jeg endnu sandt den nødvendig; og denne Udvej, der ved første Øjeblik synes at
være

være den letteste, er i Grunden den farligste. Kort, jeg veed meget godt, at ingen Betænkning kan komme paa Bøgstkaalen med en virkelig Fare; men er ogsaa denne Fare virkelig? Det er netop den Tvivl Du skal løse.

Jo mere jeg undersøger min Sjæls nærværende Tilstand, jo mere Aarsag finder jeg til Beroligelse. Mit Hjerte er reent; min Samvittighed er rolig; jeg føler hverken Angest eller Frygt; og, med alt hvad der foregaaer sig hos mig, koster min Oprigtighed mod min Mand mig ingen Nøje. Det er dog ej frit for, at visse uvilkaarlige Erindringer frembringe undertiden en vis Bevægelse hos mig, som jeg ønskede helst at være fritagen for; men det er saa langt fra, at disse Erindringer ere frembragte ved Synet af den, der er deres første Aarsag, at jeg meget mere synes, at de ere blevne sjældnere, siden han kom tilbage; og saa behageligt det end er mig at see ham, er det mig dog, jeg veed ej ved hvilken sølsom Grille, endnu behageligere at tænke paa ham. Kort, jeg finder, at jeg ej behøver Dydens Bistand, for at være rolig i hans Nærværelse; og, om end ikke Afsky for Lasten fandt Sted hos mig, vilde dog de Følelser, Dyden har gvalet, neppe igjen kunne opstige hos mig.

Men, min Engel! er det nok at mit Hjerte heroliger mig, naar min Fornuft ængster mig? Jeg har tabt al Ret til at regne paa min egen Kraft. Hv o staaer mig inde for, at min Selvtillid ej endnu er Lastens Blandværk? Hvorledes skal jeg kunne troe de Følelser, der saa tit have bedraget mig? Begynde ej Forbrydelser altid med en Stolthed, der opvækker Foragt for Fri- stelse? Og, at trodse de Farer, af hvilke man engang er overvunden, er ikke det, at ville overvindes anden Gang?

Vej disse mine Betænkninger, Cousine! og Du vil see, at, skjøndt de i og for sig selv ere ugrundede, ere de dog, formedelst deres Gjenstand, vigtige nok til at fortjene Overvejelse. Riv mig derfor ud af den Uvished jeg svæver i! Viis mig hvorledes jeg skal bære mig ad i denne betænkkelige Omstændighed! — thi mine forbigangne Bildfarelser have forvirret min Dømmekraft, og gjort mig i enhver Ting frygtløs for at bestemme mig. Du maa tænke om Dig selv hvad Du vil; jeg er vis paa, at Din Sjæl er tilfreds og rolig; for Dig vise Gjenstandene sig som de ere; min Sjæl derimod er stedse i Bevægelse, lig den oprørte Vølge; for den fremstille Gjenstandene sig forvirrede, og ej i deres sande Skikkelse. Jeg vover ikke mere, hverken at troe, hvad
 jeg

jeg seer, eller hvad jeg føler; og min saa lange
 Bodfærdighed uagtet, finder jeg dog med Smerte,
 at Bægten af en gammel Brøde er en Byrde, man
 sit hele Liv maa bære.

B r e v XIII.

Svar fra Madam d' Orbe til Madam
 Wolmar.

Stakkels Cousine! hvor mange Qvaler skaber
 Du Dig dog ikke uafsladelig, skjøndt Du har saa
 megen Aarsag til at leve i Fred! — Israel! af
 Din Ulykke kommer af Dig selv. — O! at Du fulgte
 Dine egne Regler; o! at Du i Ting, der beroe
 paa Sølelle, blot vilde høre Din indvortes Stem-
 me, og at Dit Hjerte paabød Fornusten Taus-
 hed! Du skulde da uden Betænkning kunne
 overlade Dig til den Rolighed, Dit Hjerte
 tilbyder Dig; og Du skulde ej, imod dets
 Vidnesbyrd, qvale Dig med Frygt for en
 Fare, der aldrig kan komme uden fra Dit eget
 Hjerte.

Jeg forstaaer Dig, ja saare godt, min Julie! forstaaer jeg Dig. Du er mere sikker paa Dig selv, end Du forestiller Dig at være; Du vil ydmyge Dig for Dine forbigangne Fejl, under Skin af at forekomme nye; og Dine Betsænkkeligheder ere meget mere en Straf, Du har paalagt Dig, for den Ubetænkksomhed, der engang gjorde Dig ulykkelig, end de komme af Forsigtighed hos Dig for Fremtiden. Du sammenligner Tiderne; tænker Du derpaa? — Sammenlign ogsaa Omstændighederne, og erindre Dig, at jeg den Gang bebrejdede Dig Din Selvtillid, lige som jeg nu bebrejder Dig Din Frygtsomhed.

Du fører Dig selv bag Lyset, mit kjære Barn! Saaledes maa man dog ej skuffe sig selv. Kan man end bedøves, ved ej at tænke paa sin Tilstand, maa man dog see hvad man er, saa snart man vil eftertænke den; og man kan da ligesaaalidet skjule sine Dyder, som sine Laster for sig selv. Din Sagtmodighed, Din Andægtighed have opvakt Hang hos Dig til overdreven Ydmyghed. Men vogt Dig for denne farlige Dyd, der blot opflammer Egensjærlighed, ved at samle den til eet Punkt; og viid, at en retskaffen Sjæls adle Frimodighed er fortrinligere end de Ydmyges Stolthed. Gives der nogen Middelvei i Retshæftheden, maa der ogsaa gives nogen i den

For

Forsigtighed, den besjæler os med, paa det at ikke Sorger, der ere fornærmelige for Dyden, skulde nedslaae Sjælen, og virkeliggjøre en indbildt Fare, fordi vi ængstedes over den. Seer Du ikke, at, naar man har rejst sig af et Fald, maa Legemet holdes lige, thi hælder man til den modsatte Side af den man er falden paa, er man igjen færdig at falde? — Cousine! Du var Elskerinde som Heloise; Du er andægtig som hun; give Gud med mere Hæd! — I Sandhed kjendte jeg ej saa godt Din naturlige Frygtsomhed, vilde Dine Indbildninger gjøre mig forstrækket; og var jeg saa ængstelig som Du, skulde Du, i det jeg frygtede for Dig, bringe mig til at skjælve for mig selv.

Overtænk dette nøse, min elskværdige Veninde! Du, hvis Sadelære er ligesaa let og blid, som den er ædel og reen; blander Du ikke en alt for stiv Strængighed, der ej stemmer med Din Karakter, i Dine Grundsætninger om begge Kjønns adskilte Liv? Jeg er eenig med Dig i at de ej bør leve sammen, ej heller paa samme Maade; men synes Du at denne vigtige Regel ej behøver adskillige Undtagelser i Udførelsen? Synes Du, at man skal anvende den, uden Forskjæl, paa gifte Koner og paa Viger, paa Selskabet i Almindelighed, og paa særskilte Sammen-

menkomster, paa vigtige Forretninger, og paa blot Moerskab? Mener Du at Erbarhed og Sædelighed, der foreskrive os hin Regel, ej skundom bør indskrænke den? — Du vil dog, at der i et Land, hvor gode Sæder herske, hvor man i Egte-
 skab søger naturlig Overeenstemmelse, skal være Forsamlinger, hvor unge Mennesker af begge Køn kunne see hverandre, kjende hverandre, og forene sig, skjøndt Du forbyder dem, med megen Grund, alt særskilt Møde. Skulde ej det Modsatte være nødvendigt for de Koner og Modre, der ej kunne have nogen rigtig Fordeel af at vise sig offentlig, men som, formedelst huslige Sysler, fængsles til deres Hjem, og ej bør undslaae sig for Noget, der er en Husmoders Pligt? — Jeg vilde just ikke gjerne at Du skulde gaae i Dine Kjældere, for at lade Kjøbmændene smage Din Viin, ikke heller at Du skulde foelade Dine Børn, for at gaae hen og afgjøre Regninger med en Berelerer; men naar der kommer et anstændigt Menneske for at besøge Din Mand, eller for at tale noget med ham, vil Du da undslaae Dig for at modtage hans Gæst i hans Fraværelse, og efterlade Din Pligt som Husmoder, af Frygt for at komme under fire Dine med ham? Gaae tilbage til Hoved-
 grundsætningen, og alle de øvrige Regler ville falde af sig selv. Hvorfor skulle vi tænke, at
 Fru

Fruentimmerne maae leve for sig selv, adskille fra Mandfolkene? Vyr vi saa høilig fornærme vort Køn, at vi skulde troe, at Grunde, tage af dets Svaghed, ene kunde gjøre hint Middel nødvendigt, for at undgaae den Fare, at bringe os i Kristelse? Nej, min Elskede! denne uværdige Frygt passer sig ikke for en retskaffen Kone; ikke for en Moder, der steds er omringet af Gjenstande, som nære hos hende Vrens Følelser, og binde hende til de agtværdigste Naturpligter. Det, der adskiller os fra Mandfolkene, er Naturen selv, som foreskriver os forskellige Syæler; det er denne blide og frygtsomme Blufærdighed, der, uden at man just ligesvem tænker paa Kydskehed, dog er dens tryggeste Besvogterinde; det er denne opmærksomme, indtagende Tilbageholdenhed, der, i det den paa engang nærer Lyst og Højagtelse i Mandfolkene's Hjerter, tjener, saa at sige, til en lokkende Erobring for Dyden (*coquetterie a la vertu*). Derfor ere de Givte selv ikke undtagne fra Regelen; derfor beholde de dydigste Koner i Almindelighed det største Herredomme over deres Mænd, fordi de ved Hjælp af denne ædle og fornuftige Tilbageholdenhed, uden Grillen og uden Bægning vide, selv i det ommeeste Samsunds Skjod, at holde Mændene i en vis Afstand, og hindre dem fra at vorde matte af dem. Du vil

holde

holbe med mig i, at Din Regel er alt for almindelig, til ej at taale Undtagelser, og at den samme Belanstændighed, der foreskriver den, kan stundom fritage for den, da den ej er grundet paa streng Pligt.

Den Baersomhed, Du bygger paa Dine forbigangne Fesl, er ubillig, i Din nærværende Tilstand. Jeg kunde aldrig tilgive Dit Hjerte den, og det koster mig Møje nok at tilgive Din Fornuft den. Har ikke den Børn, der omgiver Dig, kunnet beskjarne Dig for denne sammelige Evang? Hvorledes gaaer det til, at min Cousine, min Søster, min Veninde, min Julie, forverler en alt for folsom Piges Svagheder, med en lastværdig Kones Utroskab? Skue rundt omkring Dig; Du vil intet opdage, uden hvad der maa styrke og opløste Din Sjæl. Din Mand, der har saa høje Tanker om Dig, og hvis Agtelse det er Din Pligt at retfærdiggjøre; Dine Børn, som Du vil danne til det Gode, og som engang ville holde det for en Ære at have havt Dig til Moder; Din ærværdige Fader, der er Dig saa kjær, der fryder sig ved Din Lykke, og er mere stolt af sin Datter, end af sine Aner; Din Veninde, hvis Skjæbne beroer paa Din Skjæbne; hendes Datter, den Du skylder Exemplet paa de Dyder, Du vil indprænte hende; Din Ven, som er
 hun

hundrede Gange større Tilbeder af Dine Indvortes Fuldkommenheder, end af Din Person, og som agter Dig endnu mere, end Du frygter for ham; endelig, Dig selv, som i Din Dyd finder Lønnen for det, den har kostet Dig; Dig selv, som aldrig i et Øjeblik kan ville forspilde Frugten af saa meget Arbejde; hvor maae ej disse Bevæggrunde, der ere saa stærke til at opflamme Dit Mod, bringe Dig til Undseelse over Dig selv, naar Du endnu tør mistroe Dig! — Men behøver jeg vel, for at staae inde for Julie, at betragte hvad hun er? Det er mig nok at vide hvad hun var, midt under de Bildfarelser, hun begræder. O! dersom Dit Hjerte nogensinde havde været i Stand til at fatte mindste Utroskab, vilde jeg tillade Dig steds at frygte for den; men forestil Dig det Øjeblik, da Du troede at øjne den langt borte; forestil Dig den Afsty, den vilde indblæse Dig, om den fandtes hos Dig, naar Du betænker den Afsty, Du følede for den, da Du dømte, at blot Tanken om den, allerede var at begaae den.

Jeg erindrer mig den Forbauselse, med hvilken vi engang hørte, at det gaves Lande, hvor en ung Elskerindes Svaghed er en utilgivelig Forbrydelse, da dog en Kones Ægteskabsbrud faaer det milde Navn: Galanteri; og hvor

man, naar man bliver givet, aabenbart holder sig skadesløs for den korte Tvang, man levede i, medens man var Piser. Jeg veed hvilke Grundsaetninger, der i den Henseende herske i den store Verden, hvor Dyb aates for Intet, hvor Alt er tomt Skin, hvor Forbrydelse udslettes ved Banskkeligheden af at bevise dem, og hvor selv Beviset holdes latterligt, og mod den Brug, der værner om Laster. Men Du Julie! Du der, gjenveglødet af en reen Flamme, ej var lastvaerdig, uden i Menneffenes Dine, og intet havde at bebrejde Dig for Himmelen og Dig selv; Du som, overladt til en kraftlos Grammelse, tvang os til at tilbede de Dyrer, Du ej havde mere; Du som ej kunde bære Din egen Foragt, da alt syntes at undskyldte Dig, kan Du endnu frygte for Forbrydelse, efter saa dyrt at have betalt Din Svaghed? Kan Du frygte for, i den naervaerende Tid, at have mindre Vaerd, end i hine Tider, der have kostet Dig saa mange Aare? Nej, min Dyrbare! langt fra at Dine gamle Feiltrin skulle forurolige Dig, bør de meget mere oplue Dit Mod: en saa smertelig Anger fører ej til Samvittighedsnaag, og den, Skam gjør saadant Indtryk paa, kan ej trodse Skjændsel.

Dersom nogenstude en svag Sjæl har havt Hjælpemidler for sin Svaghed, da er dit Dem, som frembyde sig for Dig; dersom nogenstude en stærk Sjæl har kunnet hjælpe sig selv, behøver da Din Vistand? Sigt mig dog! hvad fornuftige Bevæggrunde har Du til Din Frygt? Dit hele Liv har været en idelig Kamp, hvori, selv efter Dit Fald, Ære og Migt ej have ophørt at gjøre Modstand, og endelig ere gaaene bort med Sejren. Ak, Julie! skal jeg troe, at Du, efter saa mange Qualer og Møjer, efter tolv Aars Taarer og sex Aars Hæder, endnu gyser for en Prøve paa otte Dage? Med saa Ord, vær oprigtig mod Dig selv; er der Fare paa Færde, da rød Din Person, og rødme over Dit Hjerte; er der ingen Fare, da fornærmer Du Din Fornuft, og brændemærker Din Dyd, ved at frygte for en Fare, der ej kan naae den. Beed Du ikke, at der er vanædlede Fristelser, som aldrig nærme sig adle Sjæle; Fristelser, det endog er Skam at overvinde, og mod hvilke det er snarere Fornedrelse end Ydmyghed at væbne sig?

Jeg paaستاær ej, at de Grunde jeg fremfører, ere uigjendrivelige; men jeg vil blot vise Dig, at Dine kunne bestrides; og det er nok til at give min Mening Gyldighed. Forlad Dig ikke paa Dig selv; Du lader Dig selv ikke vederfares

fares Ret; forlad Dig heller ikke paa mig, jeg som ej har kunnet see andet i Dine Fesl end Dit Hjerte, og som stedse har tilbedet Dig; men forlad Dig paa Din Mand, der seer Dig saadan som Du er, og dommer Dig strængt efter Din Fortjeneste. Lig alle falsomme Folk, som domme skjævt om dem, der ej ere det, tvivlede jeg i Forstningen om, at han kunde stue ind i de smaa Hjerters Hemmeligheder; men efter vor Villegrims Tilbagekomst, seer jeg af det, han har skrevet til mig, at han saare godt kan læse i eders Sjæle, og at ej en eneste Bevægelse, som foregaaer der, bliver ubemærket for hans iagttagende Blik. Jeg finder hans Sagttagelser saa fine og rigtige, at jeg næsten er falden tilbage til den modsatte Yderlighed af min første Mening; og jeg er tilbøjelig til at troe, at de kolde Mennesker, der mere raadsføre sig med deres Dine end med deres Hjertes, domme rigtigere om Andres Lidenskaber, end de Hæftige, Levende eller Forfængelige af min Karakter, der altid først sætte sig i Andres Sted, og intet see, uden hvad de selv føle. Men det forholde sig dermed som det vil; nok er det, Wolmar kjender Dig nøje; han agter, han elsker Dig, og hans Skjæbne er bunden til Din. Hvad fesser ham da, at Du ej lader ham gandske raade over Dit For

Forhold, naar Du frygter for selv at fare vild? Maaskee vil han, da han mærker Alderdommens Nærmelse, ved Prøver, som kunne berolige ham, forebygge den mistænksomme Urolighed, en ung Kone i Almindelighed sætter en gammel Mand i? Maaskee fordrer den Plan, han har lagt, at Du skal kunne leve fortrølig med Din Ven, uden at forurolige enten Din Mand eller Dig selv; maaskee vil han blot give Dig Lejlighed til at vise ham den samme Agtelse og Fortrolighed, som han har til Dig. Man maa aldrig løsrive sig fra saadan Tænkemaade, som om den var for byrdefuld; og jeg for min Deel troer, at Du ej bedre kan fyldestgjøre Klogskabs og Beskedenheds Forordringer, end ved i et og Alt at forlade Dig paa hans Kjærlighed.

Vil Du, uden at være uerkjendelig mod Wolmar, straffe Dig selv for en Stolthed, Du aldrig har havt, og forekomme en Fare, der ej er virkelig? — Naar Du bliver allene med Philosophen, da grib til alle de overflødige Forsigtighedsvaaben, som engang vilde have været Dig saa nødvendige; paalæg Dig den samme Tilbageholdenhed, som om Du, med al Din Dyb, endnu kunde mistænke Dit og hans Hjerte. Skye alle alt for lidenskabelige Samtaler; de alt for smme Grindringer af det Forbigangne; afbrud eller fore

forekom be'alt for langvarige Møder under fire Dine; værj uophørlig omringet af Dine Børn; vær ej meget allene med ham i Stuen, i Elysium, i Skoven, om denne endog er uindviet. Vælg især denne Fremgangsmaade saa naturlig, at den synes at være en Virkning af Tilfælde, og at det ej kan falde ham ind, at Du frygter for ham. Du holder af at rejse i Vaad; Du nægter Dig den Fornøjelse for Din Mand's Skyld, som ej er Elsker af Vandet, og for Dine Børns Skyld, som Du ej vil bringe i Fare; benyt Dig derfor af denne hans Fraværelsestid, til at fornøje Dig paa den Maade, og overlad Dine Børn i Fanchons Varetægt. Det er den Maade, hvorpaa Du uden Fare kan overlade Dig til Venkabs inderlige Glæder, og roligere nyde Din Vens Selskab, under Vaadfolkene's Beskjærmelse, der see uden at høre, og som man ej kan liste sig fra, uden at tænke paa hvad man gjør.

Endnu falder der mig noget ind, som vil bringe mange til at lee, men som jeg er vis paa vil finde Dit Bifald. Det er, at føre i Din Mand's Fraværelse en nøjagtig Dagbog, som Du ved hans Hjemkomst kan vise ham, og at tænke paa den i alle de Samtaler, Du har med ham. I Sandhed, jeg troer just ikke, at dette Raad vilde være anvendeligt, for mange Koner; men

men en oprigtig og med Frolashed ukjendt Sjæl har mange Udveje mod Laffen, som mangle Andre. Intet af det, der sigter til Sædernes Reenhed, bør foragtes; og det er Vaetsomhed i Smaaeting, der betrygger store Dyder.

I øvrigt da Din Mand vil paa sin Rejse besøge mig, haaber jeg han siger mig den sande Grund til sin Rejse; og finder jeg den ikke gyldig, skal jeg enten fraraade ham at fuldbyrde den, eller, hvordan det gaaer, lave det saa, at han skal ønske ej at have gjort den; derpaa kan Du lide. Imidlertid har jeg nu sagt Dig mere end nok, for at væbne Dig mod en Prøve i otte Dage. Nu, friskt Mod! Julie; jeg kjender Dig alt for vel, til ej at svare for Dig ligesom, ja mere, end om det var for mig selv. Du skal altid være, hvad Du bør og vil være. Hvis Du blot lod Din ædle Sjæl raade, vilde Du ikke have mindste Nød; thi jeg sætter ingen Tro til de ufriwillige Forseelser. Lad man end tilhylle frivillige Fejl med det tomme Navn: Svaghed; en Kone falder dog aldrig, naar hun ej har villet falde. Og kunde jeg formode, at en saadan Ekjæbne ventede Dig; troe mig, troe mit egne Venskab, troe alle de Følelser, der kunne opstige i Din stakkels Claires Hjerte, jeg vilde tage for mig

megen Deel i Din Sikkerhed, til at overlade Dig til Dig selv.

Det, Wolmar har sagt Dig om den Kundskab, han havde om Din Tilstand, førend Dit Svitermaal, forundrer mig ikke. Du veed, at det altid har anet mig; og det som mere er, min Anelse har ej blot havt sin Grund i Babis Uforsigtighed. Jeg har aldrig kunnet troe, at en saa retskaffen og sanddru Mand, som Din Fader, der dog selv maa have havt et Mys derom, skulde have kunnet overtale sig til at bedrage sin Svigersøn og Ven. At han saa strengt forpligtede Dig til Tausshed, var, fordi han indsaae, at Maaden, hvorpaa denne Hemmelighed kunde opdages, vilde være saare forskjellig, fra Din og fra hans Side, og fordi han uden Tvivl vilde give Tingen en Vending, der kunde være mindre affrækkende for Wolmar, end den, han vel vidste Du selv vilde give den. Men — jeg maa sende Dig Dit Bud tilbage; vi skulle tale nærmere om alt dette en Maaned herefter.

Lev vel! lille Cousine, det er en Præken lang nok til en Prædikantinde. Begynd nu igjen Dit gamle Kald; og det — af Grunde. Jeg føler mig gandske urolig over, ej at kunne være hos Dig endnu. Jeg bringer alle mine Sager i Uorden, just fordi jeg vil snart have
Endr

Ende paa dem; og jeg veed neppe selv, hvad jeg gjør. O! Chaillot, Chaillot! . . . . var jeg ej saadan Galning! . . . . . men jeg haaber at blive det til min Dødsdag.

R. S. Apropos! jeg havde nær glemt at gjøre min Kompliment for Deres Høihed. Siig mig endelig, om Din naadige Hr. Mand er Arteman, Knés eller Bojar. Jeg troer det vilde forekomme mig som en Eed, naar jeg skulde kalde Dig Fru Bojarinde. Stakfels Barn! Du som har grædt saa mange modige Taarer over, at Du var fød Frøken, Du er nu saa lykkelig, at Du er bleven Fyrstinde *). Imidlertid finder jeg, mellem os sagt, at Din Frygt er lidt for borgerlig for en Dame af saa høj Stand, som Du. Veed Du ikke, at de smaa Skrupler blot vasse sig for Smaaefolk, og at man i et Modens Huus leer af et Barn, der paastaar, at det er sin Faders Søn?

Bred

*) Madam d'Orbe vidste formodentlig ikke, at de to første Navne virkelig ere udmærkede Titler, og at en Bojar kun er en simpel Adelsmand.

B r e v XIV.

Fra Hr. Wolmar til Madam d'Orbe.

Jeg reffer til Etange, lille Cousine! jeg havde ved den Leilighed foresat mig at besøge Dem; men et Ophold, hvori De er Skyld, røder mig til mere Skylding; og jeg vil heller ligge i Lausanne paa Tilbagereisen, for at henbringe nogle Timer mere hos Dem. Desuden har jeg adskillige Ting at raadsøre mig med Dem om; og derfor er det godt, jeg i Korvejen taler med Dem, at De kan have Tid til Betænkning, førend De siger mig Deres Mening.

Jeg har ej villet fortælle Dem min Plan, i Hensyn til det unge Menneske, førend hans Nærværelse havde bestyrket den gode Tanke, jeg havde fattet om ham. Jeg troer allerede, at jeg er sikker nok for ham til at lade Dem, mellem os, vide, at den omtalte Plan er, at jeg vil overlade ham mine Børns Opdragelse. Jeg veed gandske vel, at denne vigtige Sorg er en Faders fornemste Pligt, men jeg vil allerede være for gammel til at opfylde den, naar den Tid kommer; og da jeg desuden har et roligt og grublende Temperament, er jeg selv alt for lidet munter til at styre den fyrige Ungdom. Dertil kom

kommer, at Julie, af en Grund, der er Dem bekjendt *), ikke uden Urolighed vilde see mig paatage mig en Forretning, jeg vanskelig kunde stille mig ved, til Kornjelse for hende. Da Deres Kjon, af tusinde andre Grunde, ej er skicket til disse samme Eysler, vil min Kone allene paatage sia Henriettes Opdragelse. Jeg overlader Huusholdningens Bestyrelse til Dem, efter den Plan, De vil finde indført, og som De har billiget; min Forretning skal være, at see tre stikkelige Mennesker bidrage til Husets Lykke; og jeg skal i min Alderdom nyde en Roelighed, som er disse Menneskers Bærl.

Jeg har altid mærket, at min Kone vilde bære en yderlig Afsky for at betro sine Børn i lejede Hænder; og denne hendes Betænkelse kan jeg ingenlunde dadle. Lærerens agtværdige Stand kræver saa mange Egenskaber, som ej kunne betales, saa mange Dyder, der ej ere tilfals, at det er en unyttig Tanke, at ville faae en saadan Mand for Penge. Kun hos Manden af Geni kan man haabe at finde en Lærers Indsigter; kun den ommeeste Vens Hjerte kan besjæles af den Jver, en Fader har for sine Børn; og

*) Denne Grund er endnu ej Læseren bekjendt, men jeg maa bede ham have Taalmodighed.

Geniet kan neppe kjøbes, langt mindre Kjærlighed.

Deres Ven forener i mine Tanker alle de nødvendige Egenskaber; og kjender jeg hans Sjæl ret, kan jeg aldrig tænke mig større Lykkelighed for ham, end den, ved disse elskede Børn at kunne gjøre deres Moder lykkelig. Den eeneste Hindring, jeg kan forudsee, er hans Hengivenhed for Mylord Edouard, som vanskeligt vil tillade ham, at skilles fra en saa kjær Ven, den han saa høilig er forbunden; med mindre Edouard selv vilde samtykke deri. Vi vente snart denne overordentlige Mand; og da De har saa meget Herredomme over ham, ifald ellers ikke det Begreb, De har givet mig om ham, befindes falskt, kunde jeg overdrage Dem denne Mellemlanding.

Nu har De da, lille Cousine! Nøgelen til min hele Adfærd, der, uden Forklaring, ikke maatte andet end synes sølsom, skjøndt den, som jeg haaber, engang vil finde Deres og Jules Bifald. Den Fordeel at have en Kone som min, har bragt mig til at forsøge Midler, der vilde, med en anden Kone, være aldeles uanvendelige. Uagtet jeg nu med den højeste Tillid lader hende blive hos sin fordums Elsker, blot under hendes Døds Baretægt, maatte jeg være affindig, naar jeg, uden at være forvissat om,
at

at han ej længer er hendes Elsker, vilde beholde ham i mit Huus; og hvad kunde forvise mig derom, naar jeg havde en Hustru, jeg mindre kunde forlade mig paa?

Jeg saar Dem stundom smile ved mine Bemærkninger om Kjarlighed; men for denne Gang har jeg Veilshed til at ydmyge Dem. Jeg har gjort en Opdagelse, som hverken De eller noget Fruentimmer i Verden, med alt det Skarpsyn man tillægger Deres Kjon, vilde have gjort, men hvis Sandhed de maaskee strax vil føle, eller i det mindste holde for bevist, naar jeg faaer sagt Dem, hvad jeg grunder den paa. At sige Dem, at mine unge Folk ere mere forelskede, end de nogensinde have været, er just ej, om jeg ikke bedrager mig, at sige Dem noget Underligt, som De ej veed. Forsikrer jeg Dem derimod om, at de ere fuldkommen helbredte, er det vel heller ej saa besynderligt, thi De veed, hvad Fornuft og Dyd kunne gjøre, og dette er altsaa ikke det største Vidunder; men at disse to Kontraster ere sande paa een Gang; at de Begge brænde stærkere for hinanden end tilforn, og at der dog hersker blot en dydig Forbindelse mellem dem; at de steds ere Forelskede, og dog ej mere end Venner; det er, hvad De maaskee mindst drømmer om, og har mest

Vanskelighed ved at fatte, og dog — er det den strængeste Sandhed.

Saaledes kan det Mørke adspredes, som deres idelige Modsigelser forarsage; hvilket De vel har mærket, baade i deres Tale og i deres Breve. Hvad De engang skrev til Julie i Anledning af Portraitet, har mere end alt Andet oplyst mig om den hele Hemmelighed; og jeg seer, at de stedse ere oprigtige, endog naar de uafslædelig modsig sig selv. Overalt naar jeg siger: De, mener jeg den unge Mand; thi i Henseende til Deres Veninde maa man gjærte sig frem. Et Slør af Dyd og Sædelighed forarsager saa mange skjulte Braaer i hendes Hjerte, at det er umueligt for noget menneskeligt Dje at trænge derind, ja umueligt endog for hendes eget. Den eeneste Ting, der bringer mig paa den Tanke, at hun endnu har nogen Mistvild at overvinde, er, at hun uophørlig søger hos sig selv, hvad hun vilde gjøre, om hun var gandske helbredet, og søger det saa ivrigt, at hun ej kunde gjøre det saa godt, naar hun virkelig var helbredet.

Hvad Deres Ven angaaer, som, uagtet sin Dyd, mindre ræddes for de Kællers, der endnu yttre sig hos ham, da seer jeg Alt, hvad der i hans Ungdom har foregaaet sig i hans Sjæl;

Sjæl; men jeg seer det, uden at kunne foruæres
 mes derover. Det er ikke i Julie Wolmar, han
 er forelsket, det er i Julie d'Étange; han hader
 mig ikke, som Ejer af den Person, han elsker,
 men som den, der røvede ham, hvad han engang
 elskede. Da Julie er en anden Mand's Kone,
 er hun ej længer hans Kjæreste; og da hun er
 Moder til to Børn, er hun ej mere hans for-
 dums Discipulinde. Det er sandt, hun ligner
 den Julie meget, og gjenkalder ham ofte
 Mindet af hende. Men han elsker i den forbi-
 gangne Tid, og det er Gaadens hele Oplosning.
 Skil ham ved sin Hukommelse, og han vil ingen
 Kjærlighed føle mere.

Dette er ikke tom Epidesfindighed, lille
 Cousine! Det er en meget grunder Jagttagelse,
 som, naar den blev udtrakt til Andres Kjærlig-
 hed, vilde maaskee faae en meget almindeligere
 Anvendelse, end det synes. Jeg troer endog, at
 den ej, i dette Tilfælde, vil være vanskelig at
 forklare af Deres egne Begreber. Da De
 adskilte disse to Elskende, var det den Tid, paa
 hvilken deres Lidenskab var stegen til den højeste
 Grad af Hæftighed. Være de længer blevne
 sammen, vilde de maaskee efterhaanden vordet
 kolde igjen; men deres Indbildningskraft, der
 havde faaet et levende Indtryk, fremstillede dem

uaffadelig for hinanden, saadanne, som de vare i
 Skilsmiſſens Øieblik. Det unge Menneſte ſaae
 ej de Forandringer, Tidens Længde gjorde hos
 hans Kjæreste; han elſkede hende derfor, ſaadan
 ſom han engang havde ſeet hende, og ikke ſaadan
 ſom hun var *). For at gjøre ham lykkelig, var
 det ej nok, blot at lade ham ſaae hende; man
 maatte give ham hende i den ſamme Alder, og i
 de ſamme Omſtændigheder, hvori hun befandt
 ſig, i den første Tid af deres Elſkov; den

*) I andre Fruentimmere ere ſaae taabelige,
 naar I ville gjøre en ſaa ſlygtig og ſaa for-
 gjængelig Koſteſe ſom Kjærlighed, beſtändig!
 Alt i Naturen omſkiftes; alt forandres, ſig
 Ebbe, og Flod, og I ville oppuſte en varig
 Elſkøvs Lune. Med hvad Ret fordre I at
 være elſkede i Dag, fordi I vare det i Gaar?
 Beholder da ogsaa det ſamme Udſeende, den
 ſamme Alder, det ſamme Lune; værre ſtedſe
 Eder ſelv lige, hvis I kunne. Men naar I
 uophørlig forandre Eder, og dog ſtedſe ville
 elſkes, er det ligesom I ville, at man hvert
 Øieblik ſkulde høre op at elſke Eder; I ſøge
 derved ikke beſtändige Hjertes, men I ſøge
 Hjertes, der ere ligesaa foranderlige ſom
 Eders.

mindste Forandring i Alt dette var Tab for den Lykfelighed, han havde lovet sig. Hun er nu bleven smukkere, men tillige forandret; alt, hvad hun har vundet i den Henseende, er til hans Skade; thi det er i den fordums Julie, og ej i nogen Anden, han er forelsket.

Den Bildfarelse, der blander ham, bestaaer deri, at han forvevler Tiderne, og bebrejder sig ofte det, der blot er Virkning af en om Erindring, som en virkelig Kælelse; men jeg ved ikke, om man ej gjør bedre i at fuldende hans Helbredelse, heller end bringe ham ud fra hans Fordom. Man kunde bedst maale Maalet ved at lade ham blive i sin Bildfarelse; heller end ved at aabne hans Døje; thi at blotte for ham hans jertes sande Tilstand vilde være det samme som at fortælle ham hendes Død, som han engang elskede; det vilde være at styrte ham i den farligste Græmmelse; fordi veemodsfuld Tungesind altid nærer Elskov.

Befriet fra den Uro, der angir ham, vilde han maaskee villigere nære de Erindringer, der burde tilintetgjøres; han vilde med mindre Tilbaneholdenhed tale derom; og hans Julies Træk ere ej saa gaa. Et ukjendeligt i Madam Wolmar, at han ej endnu naar han sagte dem, skulde kunde gjenfinde dem hos hende. Jeg har tænkt, at man, istedet for at betage ham Tanken om den Fremgang,

han troer at have gjort, og som tseer til at give ham Mod til at fuldføre den, heller maatte berøve ham Mindet af de Tider, han har forglumme, ved snildeligen at opvække andre Høres stillinger hos ham, isteden for dem, der nu ere ham saa fjære. De, der bidrog til at vække dem, kun bidraae mere end Noget til at udslutte dem; men det kan ej skee, førend De kommer hoo os for bestandig, og da vil jeg hvistte Dem i Dret, hvorledes De skal hare Dem ad; en Forretning, som, hvis jeg ikke fejler, ej vil worde Dem meget vanskelig. I midlertid søger jeg at gjøre ham fortrolig med de Ting, der kyste ham, ved at forestille ham dem saaledes, at de ej mere ere farlige for ham. Han er fyrig, men svag og let at faae bugt med. Af denne Høde benytter jeg mig, til at bedraae hans Gndbudningsstraf. Isteden for sin Kæreste, tvinger jeg ham steds til at see en ærlig Mand's Kone, og en Moder for mine Vorn. Jeg udfletter et Billede ved et andet, og tilhuller det Forbigangne med det Nærværende. Man fører en Sky Vest til den Gjenstand, der skrækker den, for at den ej mere skal worde bange; og saaledes bør man behandle de unge Mennesker, hvis Gndbildningskraft luer, naar deres Hjerte allerede

er kjslnet, og maler dem langt borte Uhyrer,
der forsvinde jo nærmere de komme.

Jeg troer, at jeg kjsnder nøje baade Julius
og hans Kræfter; jeg sætter dem ej paa anden
Prøve, end den, de kunne udholde; thi Visdom
bestaaer ikke i, uden Forskjal; at vælge allehaande
Forsigtighedsregler, men i, at vælge de nyttige, og
ti'sidesatte de overflødige. De otte Dage jeg
vil lade dem være allene sammen, skulle maaskee
være tilstrækkelige, til at bringe dem paa Spor
af deres sande Kjslelser, og lære dem hvad de
virkelig ere for hinanden. Jo mere de see sig
selv allene, jo lettere vilde de indsee deres Blids-
farvise, naar de sammenligne det, de føle, med
hvad de i lige Stilling engang vilde have følet.
Hertil kommer, at det er vigtigt for dem at
vannes, uden Fare, til den Fortroelighed de nød-
vendig maae leve i med hinanden, naar mine
Henfigter blive opfyldte. Jeg seer af Julies Op-
førsel, at hun af dem har faaet Raad, som hun
ej kan undslaae sig for at følge, uden at gjøre sig
selv Uret. Hvilken Fornøielse vilde jeg ikke nyde
ved at give hende dette Bevis paa, at jeg føler
hendes hele Værd, hvis det var en Kone,
som en Mand kunde regne sig det til en For-
tjeneste, at have sat Lid til! men om hun endog
ej havde vundet det mindste Herredømme over sit
Hjerte,

Hjerte, vilde dog hendes Dyd blive den samme; den vilde koste hende mere, men hun vilde ikke mindre seje; isteden for at, om hun nu end plaged af nogen indvortes Kummer, kan den ej bestaae i andet, end den Bemod, som Samtaler om soundue Tider vække, dem hun alt for godt skal forud kunne mærke, og derfor stedse fye. Altsaa seer De nu, at De ej maae bedømme mit Forhold efter de almindelige Regler, men efter de Hensigter, der skynde mig til det, og efter den i sit Slags eneste Karakter, han har, for hvem jeg handler saaledes.

Lev vel, lille Cousine! til jeg kommer igjen. Uagtet jeg selv ikke har gjort al denne Forklaring for Julie, fordrer jeg dog ej, at De skal gjøre en Hemmelighed deraf. Jeg har den Grundsætning, at man ej maa forarsage nogen Forbeholdenhed mellem Venner. Derfor overlader jeg, hvad jeg her har sagt, til Deres fornuftige Brug. Benyt Dem deraf saaledes, som Klogskab og Venkab kræve; jeg veed, at De ej foretager Dem andet, end det, der er det Bedste og Vbleste.

Brev XV.

Fra Saint-Vreux til Mylord Edouard.

Jeg Gaar reiste Hr. Wolmar til Etange, og jeg kan neppe selv begribe den tungsindige Tilstand, hans Bortreise har sat mig i. Jeg troer, at hans Kones Fraværelse vilde forekomme mig mindre tung end hans. Jeg føler mig mere tvungen nu, end da han var nærværende. Et skummelt Stille hersker i mit Indre; en sønlig Gysen dæver dets knurrende Uro; og mindre bestormet af Lyster end Frygt, føler jeg Lastens Forbrækkelser, uden at føle Fristelser til den.

Veed De Mylord! hvor min Sjæl beroliges, og frigjøres fra disse uværdige Nædsler? Naar jeg er hos Madam Wolmar. Saashart jeg nærmer mig hende, stiller hendes Ansigt min Qual, og hendes Blik luttrev mit Hjerte. Saa stort er hendes Herredømme, at hun ligesom synes altid at besjæle Andre med Følelse af Uskyld, og med den Rolighed, som er en Folge deraf. Uheldigviis tillade hendes Øysler hende ikke, at henbringe hele Dagen i sine Venners Selskab; og i de Øjeblikke, jeg ikke seer hende, lider jeg mere, end om jeg var langt fra hende.

Det der end mere bidrager til at nære det
 Lungesind, hvoraf jeg føler mig nedkædet, er et
 Ord, som hun i Gaar, efter hendes Mand's
 Bortreise, sagde mig. Skjøndt hun indtil dette
 Øieblik har holdt sig temmelig brav, fulgte dog
 hendes Øine ham med en vemodsfuld Mine,
 som jeg i Førstningen ene tilskrev denne lykkelige
 Egremands Bortreise; men jeg begreb snart af
 hendes Tale, at hint vemodblandede Blik endnu
 havde en anden, mig ubekjendt, Aarsag. —
 „De seer, sagde hun, hvorledes vi leve, og
 De veed hvor kjær han er mig. De maae dog
 ej troe, at den Følelse, der binder mig til ham,
 og som er ligesaa sm, sa stærkere end Elskov,
 ogsaa har Elskovs Ufuldkommenheder. Er det
 os end tungt, naar vort behagelige og vante
 Samliv afbrydes, saa trøstes vi dog ved det
 sikke Haab, snart at forenes igjen. En saa
 varig Tilstand lader os kun befrygte faa Om-
 verlinger; og ved en Skilsmisse i nogle Dage
 føle vi mere den Kornsjelse, at sees snart igjen,
 end den Ubehagelighed, en saa kort Fraværelse
 kan foraaftage. Den Kummer De læser i mine
 Øine, kommer af en mere vigtig Grund; og
 skjøndt den angaaer Wolmar, er det dog ej hans
 Bortreise, der er Skyld i den.“

„Min klare Ven!“ føjede hun til, i en gennemtrængende Tone. „der er ingen sand Lyksalighed paa Jorden. Jeg har den ædlest og ærmmeste Mand; en gjensidig Tilhøielighed fængsler os til vor Pligt; mine Døttre ere høns; jeg har Børn, der skaffe os love deres Moder Fornøjelser; der kan ej findes nogen klarligere, nogen dydigere, eller elskværdigere Veninde end den, mit Hjerte næsten til Afænderi tilbeder; og — med hende skal jeg snart henbringe mine Dage. Ogsaa De bidrager til at gjøre mit Liv lykkeligt, da De saa høiligen retfærdiggjøre min Agtelse og mine Hølelser for Dem. En lang og fortrædelig Proces er snart til Ende, og den bedste Fader kommer tilbage i vore Arme. Alt gaaer lykkeligt for os; Orden og Fred herske i vort Huus; vore Tjenestefolk ere nidkære og troe; vore Naboer vise os den største Hengivenhed; Alle i Almindelighed ytre den højeste Belsvillje mod os. Yndet i alle Ting af Himmelen, af Lykken, af mine Medmennesker, seer jeg Alt bidrage til min Lyksalighed. En lønlig Græmmelse, een Græmmelse allene forgifter mit Liv, og jeg er ikke lykkelig.“ Hun sagde disse sidste Ord med et Suk, der gjennemboiede min Sjæl, og hvori jeg meget vel saae, at jeg inæen Deel havde. „Hun er ikke lykkelig,“ sagde jeg ved mig selv, og suk.

sukkede, „og det er ej mig, der hindrer hende fra at være det.“

Denne sørgelige Tanke omstyrkede min hele Tankebygning, og forstyrkede den Rolighed, jeg begyndte at nyde. Utaalmodig over den uudskaelige Tvivl, hvori hendes Tale havde sat mig, bad jeg hende saa indstændig aabne gandske sit Hjerte for mig, at hun endelig udtømmede sig for mig, og tillod mig endog at aabenhare den uløkkelige Hemmelighed for Dem. Men nu er det just Spadseretimen. Madam Wolmar lader mig i dette Øjeblik sige, at hun nu begiver sig fra Fruentimmerværelset (Gynecee), for at gaae et Stykke med sine Børn. Jeg iler til hende, Mylord! — Jeg forlader Dem for denne Gang, og forbeholder mig i et andet Brev, at fortsætte den i dette afbrudte Materie.

B r e v XVI.

Fra Madam Wolmar til hendes Mand.

Jeg venter Dig Tirsdag, efter Lovte, og Du skal finde Alle i den Orden, Du ønsker. Besøg Madam d'Orbe paa Hidressen; hun vil fortælle Dig, hvad der er foregaaen i Din Fraværelse. Jeg ønsker heller, at Du skal faae det at vide af hende, end af mig.

Wolmar, det er sandt, jeg troer at jeg fortjener Din Agtelse; men Dit Forhold er dog ej, som det, i Følge deraf, burde være; og Du sætter Din Kones Dyd paa en haard Prøve.

B r e v XVII.

Fra Saint-Preux til Mylord Edouard.

Jeg vil fortælle Dem, Mylord! en Fare, som vi for nogle Dage siden vare i, men som vi til Lykke slap fra med Skrak, og lide Udmattelse. Denne Omstændighed fortjener dog nok et særskilt Brev; naar De læser det, vil De finde, hvad der skynder mig til at skrive det.

De veed, at Madam Wolmars Huns ikke ligger langt fra Søen, og at hun holder af at fare paa Vandet. For tre Dage siden bragte Kjedsomhed over hendes Mand's Traværelse, og Aftenstundens Skjønhed os Dagen efter paa det Indfald, at fare ud paa Søen. Ved Solens Opgang begave vi os til Strandbredden; vi toge en Baad med Fiskergarn, tre Roerkarle, een Tjener, og sege ind, efter at vi havde taget nogen Middagsspise med os. Jeg havde ogsaa en Flint med mig, for at skyde Besoletter *); men Julie skammede mig ud, fordi jeg vilde dræbe Fugle, uden mindste Nytte, blot for at have den Fornøjelse at gjøre Ondt. Jeg morede mig derfor med, Tid efter anden, at lokke Grossfissetter, Ljurtjuer, Crenetter, Sifflassanger **) til mig, og jeg skød ej mere end een Gang langt borte efter en Grebe, som jeg dog ikke traf.

Vi fordreve en Time eller to med at fiske, omtrent fem hundrede Skridt fra Land. Fangsten var god; men Julie lod det altsammen laste ud igjen i Vandet, undtagen een Forelle, der

*) Trækfugle paa Gensersøen; men de ere ej gode at spise.

**) Forskjellige Slags Fugle paa Gensersøen, alle meget gode at spise.

der havde faaet et Slag med Karem. „Det er Dyr, der lide“ sagde hun, „lader os befrie dem; lader os nyde den Fornøjelse, at see hvor glade de ere, fordi de ere reddede af Faren.“ Dette Arbejde gik langsomt, og med megen Willje for sig; der blev endog gjort Forestillinger derimod; og jeg saa tydelig, at den Fisk, vore Folk havde fanget, vilde smaget dem bedre, end den Moral, der frelste dens Liv, smagte dem.

Nu roede vi længere ud paa Dybet, og med et ungt Menneskes hele Raaskhed, den det dog nu vilde være Tid for mig at lade fare, greb jeg den fornemste Kare, og styrede midt ud ad Søen, saaledes at vi snart befandt os mere end een Miil fra Strandbredden *). Her begyndte jeg at tale med Julie om alle Delene af den prægtige Horizont, der omgav os. Jeg viste hende langt borte Mundingerne af Rhonestoden, hvis Hæftighed ophører pludselig efter en Fjerdingsmiils Løb; og den synes ligesom at være bange for, at besmitte Søens himmelblaa Krystal med sit muddrede Vand. Jeg gjorde hende opmærksom paa Klippernes Bøjninger, hvis til

Q 2

hvers

*) Hvor kan det være? Der fattes meget f. Søen, lige for Clarens, har en Brede af 20 Mile,

hverandre svarende og lige løbende Vinkler danne,
 i det Rum, der adskiller dem, en Plads, værdig
 til at besyttes af en Flod, som denne. I det jeg
 mere og mere bortfjærkede hende fra vore Kyster,
 fornøjede jeg mig ved at opvække hendes Beun-
 dring over de frugtbare og fortryllende Strøg
 af Baatlandet, hvor en Mængde Byer, en
 utalkelig Folkemængde, de grønne og paa alle Kan-
 ter prunkende Bakker, danne et henrivende ma-
 leriskt Heelt; hvor Jorden, overalt dyrket og
 overalt frugtbar, skænker Agerdyrkerens, Fæ-
 ldyrdens og Vingårdsmændens Arbejde den visse
 Frukt, som ingen graadig Tolder opluger.
 Siden viste jeg hende Chablais paa den lige over-
 for liggende Kyst, et Land ej mindre velsignet
 af Naturen, men som dog kun frembyder en
 Stueplads af Elendighed: jeg lærte hende ved
 den Lejlighed sjensynlig at skjelne mellem begge
 Regjeringers modsatte Indflydelse paa Vel-
 stand, Folkemængde, og Beboernes Lykkelighed.
 „Saaledes, sagde jeg, aabner Jorden sit svangre
 Skjød, og med sine Skatte beriger de lykkelige
 Folk, der dyrke den selv sig selv. Den synes
 at smile og oplives ved Synet af Frihed; den
 underholder kærtilgen sine Beboere. Derimod
 vise de skumle forfaldne Mure, de Lysheder og
 Eidsler, der hist bedække et halvt Beboet
 Lan-

Land, at en fraværende Ejer hersker der, og at Jorden uvillig giver Slaverne sin karrige Grobe, som de ej engang selv have nogen Nytte af."

Medens vi saa behagelig fornøjede os med at overskue de nærmeste Kyster, blæste en Vind op, der drev os paa tværs til den modsatte Strands bred; den kulede betydeligt; og da vi tænkte at dreje om, fandt vi saa stærk Modstand, at det ej var mere mueligt, med vor skrøbelige Vaad, at overvinde den. Enart taarnedes Vølgerne rød-somt; vi maatte arbejde os hen til den savoyiske Strandbred, og søge at naae Landsbyen Meilleri, som laae tvært over for os, og var næsten det eneste Sted paa denne Kant, hvor Stranden var b-gvem til at lande paa. Men Vinden, der imidlertid havde drejet sig, blev stærkere, og gjorde Roerskarlenes Arbejde unyttigt, saa at vi drev længere ned, langs ved en Nad stejle Klipper, hvor vi intet Ly kunde finde.

Vi gave os derpaa Alle til at roe, men næsten i samme Øjeblik havde jeg den Sorg at see Julie faae ondt; svag og asfmægtig sank hun ned i Vaaden. Til Lykke er hun skabt for Vandet, og derfor kom hun sig snart igjen. Imidlertid forvædede Faren vore Kræfter; Solens Hede, Arbejde og Sved betog os næsten Aanden, og gjorde os yderst udmattede. Nu

fik Julie alt sit Mod igjen, og opflammede
 vovet ved sine medynksfulde Kjærtegn; hun tøvs-
 rede, uden Forskjel, Sweden af alle vore Ansigt-
 ter, blandte Vand og Vin sammen i en Krukke,
 at vi ej skulde blive berusede, og vovelvis læde
 ske de mest Udmattede. Aldrig omstraaledes
 Deres Veninde af en saa levende Glands, som
 i det Øjeblik Varmen i og den hæftige Bevæ-
 gelse malede hende med den mest blussende
 Farve; og det, der end mere forhøjede hendes
 Skjønhed, var, at man af hendes smilende Mine
 tydelig kunde see, at al hendes Sorg kom mere
 af Medlidenhed med os, end af Skæck for hende
 selv. Kun i det Øjeblik, da to Planker gave sig
 ud ved et Stød af Bølgerne, der gjorde os Alle
 vaade, troede hun at Baaden var knust, og ud-
 raabte med sand Modersømhed disse Ord, som
 jeg tydelig kunde høre: O, mine Børn! skal jeg
 ej mere see Eder? — Jeg, hvis Indbildnings-
 Kraft altid overdriver den virkelige Ulykke, troede,
 skjøndt jeg kjendte Farens sande Beskaffenhed,
 at see Baaden lidt efter lidt synke, og Julie,
 denne saa fortryllende Skjønhed, kjæmpe midt
 blandt Bølgerne; jeg syntes allerede at see Os-
 bens Blegghed forvandske Roserne i hendes Ansigt.

Endelig arbejdede vi os med megen Møje op til Meilleri, og efter at vi, ti Skridt fra Strandbredden, havde kjæmpet mod Bølgerne mere end een Time, fik vi omsider Landet fat, og nu bleve alle vore Besværligheder aemte. Julie tog Taknemmeligheden for al den Umage, Enhver havde havt, paa sig; og ligesom hun i den yderste Fare blot havde tænkt paa os, saaledes betragtede hun sig, da vi vare komne i Land, som den eneste Reddede.

Vi spiste med den Madlyst, som tungt Arbejde altid opvækker. Forellen blev tillavet; Julie, der er en stor Elsker af den, spiste kun lidt; og jeg mærkede, at hun, for at udsette Gavnets af det Offer, Koerskarlene havde gjort, ej bekymrede sig om, at jeg ogsaa spiste meget. Mylord! tusinde Gange har De sagt det, at denne elskværdige Sjæl maler sig i smaa Ting, som i store.

Efter Maaltidet foreslog jeg at vi skulde svadsere, da Bølgerne endnu rullede stærkt, og Baaden trangte til at istandsættes. Julie indvendte mig at det blæste, og var for heedt, og at jeg var træt. Jeg havde mine Hensigter, og besvarede Alt. „Jeg er, sagde jeg, „fra Varnsdommen af vant til Besværligheder; det er saa langt fra, at de skade min Sundhed, at de
 24
 meget

meget mere styrke den, og min sidste Kesse har endnu gjort mig meget mere haardfør. Hvad Solens Varme angaaer, da har De jo Deres Straahat; vi skulle søge Ly og Skygge blandt Træerne; det kommer blot an paa at klavre op ad nogle Klipper; og De, som ej holder af Sletter, vil gjerne finde dem i denne Besværlighed. Hun føjede mig, og vi gik medens Folkene spiste til Middag.

De veed, at jeg, efter min Landsflygtighed fra Valiserlandet, kom igjen til Meilleri for ti Aar siden, for at vente paa Tilfaldelse til at rejse tilbage. Der henbragte jeg hine saa vemodblandede, saa fornøjelige Dage, eene selskab med hende; derfra skrev jeg det Brev, hvorved Hun blev saa rørt. Jeg havde altid ønsket at giensee den ensomme Plet, der tjente mig til Fristed midt iblandt Jisstykkerne, og hvor mit Hjerte frydede sig, ved at omgaaes med den, der var det det Kjæreste i Verden. Den Leilighed, jeg kunde faae til at besøge dette saa elskede Sted, paa den mest behagelige Aarstid, i Selskab med den, hvis Vilsede engang boede i mit Hjerte, var den lønlige Bevæggrund til, at jeg vilde spadserere. Jeg gjorde mig en Fornøjelse af at vise hende de fordums Mindesmærker paa en saa bestandig, skøndt saa ulykkelig Tidenskab.

Vi naaede Stedet efter een Times Vandring gjennem slyngede og kjalige Stier, der løbe mellem Træer og Klipper, og havde ingen anden Ubehagelighed, end at Vejen ad dem var lang. Da jeg nærmede mig Pletten, og gjenkiendte mine gamle Marker, var jeg færdig at daane hen; men jeg gjorde BOLD paa mig selv; jeg skjulte min Uro, og vi kom paa Pletten. Dette ensomme Sted bannede en vild og sde Klippedyngge (reduit), fuld af disse Slags Skjønheder, der blot behage sølsomme Sjæle, og forekomme Andre gyselige. En Strøm, frembragt af smeltet Sne, fremruskede, tyve Skridt fra os, sine mirdderblandede Bover, og brusende trillede Dynd, Sand, og Stene med sig. Bag os adskilte en Rjæde af utilgjængelige Klipper den Slette, hvor vi vare, fra den Deel af Alperne, der kaldes Jisbjergene, fordi chaotiskoptaarnede Jisstykker, der uafsladelig tiltage, bedække Alpebjergene fra Verdens Begyndelse *).

Q 5

Fyrer

*) Disse Bjerge ere saa høje, at deres Toppe, en halv Time efter Solens Nedgang, endnu ere forgyldte af dens Straaler, hvis rødlig Glands frembringer paa deres hvide Spidse, en smul Rosenfarve, som man meget langt borte kan see.

Fyrrestove udbredde en stummel Skygge paa højre Side. Paa venstre Side var en stor Egekov, paa den anden Kant af Strømmen; og under os var en umaalelig Vandflade, som Gensfersøen dannede i Alpernes Skjød, Skillerummet mellem os og Baatlandets frugtbare Kyster; og dette Maleris Skjønhed kronedes af det majestætiske Jurafjeld.

Midt blandt disse store og herlige Gjenstande prunkede den Jordplet, vi hetraadde, med det mest smilende Landskabs Udbygheder; nogle Bække løstede sig frem over Klipperne, og krusede sig gjennem det Græsne i Krystalstraaler. Nogle vilde Frugttræers Grene hang ned paa vore Nøveder; den beduggede og forskrækkede Jord var bedækket med Urter og Blomster. Ved at sammenligne et saa blidt Opholdssted med de Gjenstande, der omringede det, syntes denne øde Plet at være bestemt til et Fristed for to Elskende, eene undflyede fra Naturens Forstyrrelse.

Da vi havde naaet denne Plads, og jeg i nogen Tid havde beskuet den, sagde jeg til Julie, i det jeg kastede et taarefuldt Øie til hende: „nu! siger Deres Hjerte Dem her Intet; mærker De ingen sønlig Følelse opstige hos Dem, ved Synet af et Sted, der er saa fuldt af Dem?“ Derpaa førte jeg hende, uden at vente paa hendes Svar,
 hen

hen til Klippen, og viste hende hendes Navn,
 indgravet paa tusinde Steder, og adskillige Vers
 af Tasso og Petrark, der passede sig paa den Til-
 stand, hvori jeg var, da jeg skrev dem. Ved at
 see dem igjen, efter saa lang Tid, fandt jeg,
 hvor veldigen Gjenstandenes Nærvarrelse kan
 paa ny opvække de hængende Følelser, hvis Ind-
 tryk, ved Deres første Syn, var saa levende.
 Jeg udbrod i en noget ivrig Tone: „O, Julie!
 min Sjæls evige Trylserinde! see her den Plet,
 hvor engang den oprigtigste Elsker i Verden suk-
 kede for Dig. See her det Sted, hvor Dit
 elskte Villedde udgjorde hans Lyksalighed, og for-
 beredde den, han siden modtog af Dig selv.
 Den Gang saae man ej disse Frugter, denne
 Skygge; den Gang vare ej disse skjønne Enge
 betrukne med Græs og Blomster; Vække gjen-
 nemskare dem ikke ved deres Lob; disse Fugle lode
 ej deres gulddrende Sang høre; den graadige
 Spurrehog, den søle Ravn, Alpernes forfærd-
 lige Orne vare de eneste Fugle, af hvis Skrig
 disse Huler gjensløde; uhyre Jistapper hang ned
 af Klipperne; Snebusker vare de eneste Prændelser,
 Træerne havde; Alt torskede Vinterens Stræng-
 hed, og Kuldens Gyselighed. Sene den Ild, der
 brændte i mit Hjerte, gjorde mig dette Sted
 taaleligt; og hver Dag henglede ved Tanken om
 Dig

Dig. Der ligger den Steen, jeg sad paa, for at øjne Din sjærne og lykkelige Bolig; paa den blev det Brev skreven, der rørte Dit Hjerte; disse skarpe Kampestenene vare den Gravstikke, jeg brugte til Dit Navn. Her drog jeg over den islagte Strøm, for at gjenfinde eet af Dine Breve, som en Høtrælvind førte bort med sig; ak! der læste jeg atter, og kyskede tusinde Gange det sidste Brev, Du skrev mig til. Der er den Brink, hvor jeg med lystent og skummelt Blik maalede disse Afgrundes Dybhed; kort, her var det jeg, før min bedrøvelige Bortreise, begræd Dig som døende, og soer, at jeg ej vilde overleve Dig. O, alt for bestandig elskede Dige! o Du, for hvøm jeg var fød! Skal jeg dog endnu befinde mig igjen paa de samme Steder med Dig, og savne den Tid, jeg henbragte med Sukke over Din Fraværelse! . . . . Jeg vilde blevet ved, men Julie, der, i det hun saas mig nærme mig Brinken, gysede, tog mig i Haanden, trykkede den uden at sige et Ord, skuede mig med Omhed, og neppe kunde tilbageholde et Suk; men strax derpaa bortvendte hun sit Ansigt, og i det hun tog mig under Armen, sagde med en rørt Stemme: „Lader os gaae, min Ven! Lusten paa dette Sted er ikke god for mig.“ Jeg sukede og gik, men uden at svare hende; for evig for

forlod jeg denne sørgelige Plet, som om jeg
 skulde have forladt Julie selv.

Da vi meget langsom, og efter mange Omveje,
 vare komne tilbage til Døren, skiltes vi ad.
 Hun vilde være alene, og jeg blev ved at spadse-
 fere, uden at vide hvor jeg gik. Da jeg kom hjem
 igjen, var Baaden endnu ej færdig; og Vandet
 endnu ikke roligt; vi spiste til Aftens, begge
 mørke, med nedslagne Øjne, og et tankefuldt
 Nafsyn; vi spiste kun lidt, og taledes endnu
 mindre. Efter Maaltidet satte vi os paa Strand-
 bredden, og ventede paa Kaffen. Lidt efter lidt
 gik Maanen op; Vandet blev roligere, og Julie
 foreslog mig at slige ind. Jeg gav hende Haan-
 den, for at hjælpe hende i Baaden, og tænkte ej
 mere paa at slippe den, i det jeg satte mig ved
 hendes Side. Vi iagttog en dyb Taushed-
 Nærnes jævne og takmæssige Lyd fordybede
 mig i Sværmerier; Steensneppers *) (bec-
 calines) glade Toner, som gjenkaldte mig min
 yngre

*) Steensneppen (beccafine) paa Genfersøen, er
 ej den samme, som den, man i Frankrig
 kalder saaledes. Hins listigere og muntrere
 Slag i Sommernætterne giver Soen et
 Slags Livlighed og Munterhed, som gjør dens
 Bredder end mere fortryllende.

ynge Albers Fornøjelser, netstoge mig, lste
den for at opmuntre mig. Mere og mere foled
jeg, at det Tungvind, der hvilede over mig,
riltog. Den klare Himmel, Maanens blide
Straaler, den bævrende Sølverglands, der spil
lede rundt om os paa Vandet, Sammenstødet af
de behageligste Køelser, selv den elskede Gjen
stands Nærværclse, Intet af alt dette kunde for
jage tusinde smertefulde Betragtninger fra mit
Hjerte.

Jeg begyndte at gjenkalde mig, hvorledes
jeg fordm, i min første Elskovs fortryllende Ud
der, paa lige Maade fornøjede mig med hende.
Alle de frydfulde Køelser, der den Gang fyldte
min Sjæl, malede sig paa ny for den, for at
pine den; alle vore Ungdoms Handelser, vore
Synser, vore Samtaler, vore Breve, vore
Fornøjelser,

E tanta fede, e si dolci memorie,

E sì lungo costume *)!

bisse Skarer af Gjenstande, der fremstillede
Billedet af min svundne Lyksalighed for mig;
Alt malede sig levende for min Erindring, og
for

*) Og denne saa rene Troskab, og dette saa søde
Minde, og denne saa lange Fortrolighed!

forøgede min nærværende Elendighed. „Det er forbi,“ sagde jeg ved mig selv, „disse Eder, disse lykkelige Eder ere ej mere; de ere for evig sounde. Ak! — aldrig mere komme de tilbage; og vi leve, vi ere sammen, og vore Hjerter ere stedse Eet!“ — Jeg syntes at jeg taalmodigere vilde fundet mig i hendes Død eller hendes Graværelse, og at jeg havde lidt mindre af den Lid, jeg havde henbragt langt fra hende. Thi, naar jeg fjærrt fra hende sukede ved mit Savn, husvaledede Haaret om, at see hende igjen, mit Hjerte; jeg smigrede mig med, at al min Qual vilde forsvinde, naar jeg et Øjeblik var hos hende; i det mindste saae jeg i den muelige Kummer, der kunde forurolige mig, en mindre gyselig Tilstand, end den jeg da var stædt i. Men nu at befinde sig hos hende, at see hende, røre ved hende, tale med hende, elske hende, tilbede hende, og medens jeg endnu havde hende, føle, at hun for evig var tabt for mig; Alt dette styrkede mig i et Slags hæftigt Raseri og Harm, der mere og mere oprørte mig, lige til Fortvivlelse. Snart begyndte forfærdelige Planer at svæve for min Aand, og i en bedrøvelig Affindighed, som jeg gysede ved at tænke paa var jeg voldsomt fristet til at styrte hende og mig selv blandt Bølgerne, og ende det i hendes Arme mit Liv og mine lange

langvarige Qualer. Denne gruelige Friskelse blev omsider saa hæftig, at jeg blev nødt til, pludselig at slippe hendes Haand, for at gaae over til den anden Kant i Vaaden.

Der begyndte disse hæftige Bevægelser at tage en anden Vending; en blidere Følelse trængte sig lidt efter lidt ind i min Sjæl. Bemodig Dmhed sejrede over den rasende Fortvivlelse; mine Taarer begyndte strømmevijs at flyde; og denne Tilstand, sammenlignet med den, jeg uylig var i, havde noget Fornøjeligt for mig. Jeg græd længe bitterlig, og blev trøstet. Da jeg fandt mig bedre til Mode, gik jeg tilbage til Julie, og tog hendes Haand. Hun holdt sit Tørklæde i den, og jeg følede, at det var meget vaadt. O! sagde jeg gandske sagte, jeg seer, at vore Hjerter endnu forstaae hinanden! „Det er sandt, svarede hun med en bævende Stemme, men gid det var den sidste Gang de taledes i det Tone.“ Vi begyndte nu mere rolig at snakke sammen, og efter en Times Rejse kom vi hjem, uden at noget Andet tilstødte os. Da vi vare traadde ind i Huset, saae jeg ved Lyset, at hun havde røde og meget hovne Øjne, og hun fandt nok ej mine i bedre Tilstand. Efter denne Dags udmattende Bevægelse trængte hun højligen til Hvile; hun gik da bort; og jeg — gik til Sengs.

Der har De da, min Ven! en omstændelig Beretning om mit Liv den Dag, paa hvilken jeg, uden Undtagelse, følede de stærkeste Bevægelser, jeg nogensinde har følet. Jeg haaber at de udgjorde det vigtige Dreblik, der fuldkommen vil bringe mig til mig selv igjen. For Resten maa jeg sige Dem, at denne Hændelse har, mere end alle Beviser, overtydet mig om Menneskets Frihed, og Dydens Værd. O! hvor mange er der ikke, som bukke under for den svageste Fristelse! Hvad Julie angaaer, da udholdt hun, (thi mine Øjne saae det, og mit Hjerte følede det), den største Kamp, nogen menneskelig Sjæl har kunnet udholde; men — hun vandt dog. — Og hvad har jeg gjort, at jeg skal staae saa langt tilbage for hende? O! Edouard! da Du, forført af Din Klæreste, kunde sejre paa een Gang over Dine og hendes Lyster, var Du da ej mere end et Menneske? Uden Dig, havde jeg maaskee nu været fortabt. Hundrede Gange, hin farlige Dag, reddede Erindringen af Dig min Dyd fra Fald.

B r e v XVIII.

Fra Mylord Edouard til Saint-Preux *).

Ben! forlad Barndommen, og vaagn engang! Lad ej Din Fornuft's lange Slummer vare Dit hele Liv. Din Alder henrinder, og alt, hvad der er tilbage af den, behøver Du, for at blive viis. Efterat tredive Aar af Dit Liv ere hensvundne, er det dog vel Tid at tænke paa Dig selv. Besygd da at gaas ind i Dig selv, og vord engang, førend Du døer, en Mand!

Deres Hjerte, elskede Ben! har længe nok ført Herredømmet over Deres Forstand; De har villet være Philosoph, førend De var i Stand til at blive det. De har taget Høielse for Fornuft; og fornøjet med at bedømme Tingene efter det Indtryk, de have gjort paa Dem, har De altid været uvidende om deres sande Værd. Et ærligt Hjerte, jeg tilstaaer det, er Sandhedens første Organ; den, der intet har følet, kan aldrig lære noget; han raver fra en Bildfarelse til en anden; han forhverver sig blot en tom Kundskab, og ufrugtbringende Indsigter, fordi Tingenes sande Forhold til Mennesket, som er en Hovedvidenskab, stedse bliver skjult for

*) Dette Brev synes at være skrevet for Modtællelsen af det foregaaende.

for ham. Derimod, ikke at studere de Forhold, Tingene staae i til hinanden, for bedre at kunne dømme om de Forhold, de have til os, er at indskrænke sig blot til Halvdelen af hin Kundskab. Man kjender kun lidet til de menneskelige Liden-skaber, naar man ej forstaaer at vurdere det, der er Gjenstanden for dem; og dette Studium kan kun drives ved stille Tænksomhed.

Den Bises Ungdom er den Tid, hvori han samler Erfaringer; hans Liden-skaber ere Midlerne dertil; men efter at have henvendt sin Sjæl til udvortes Gjenstande, for at føle dem, drager han den tilbage igjen i sig selv, for at betragte Tingene, sammenligne og kjende dem. Paa dette Punkt burde De just være mere, end Nogen i Verden. Al den Fornøjelse og al den Kummer, nogen sølsom Sjæl kan prøve, har opfyldt Deres. Alt hvad et Menneske kan see, have Deres Dine skuet. I en Tid af tolv Aar har De udtømt alle de Følelser, som kunne være strøede over et langt Livs Bane; og De har, kjendt endnu ung, forhvervet Dem Oldingens Erfarenhed. Deres første Jagttagelser gik ud paa Mennesker, næsten saa simple, som om de nylig vare komne af Naturens Hænder, for at tjene Dem til Sammenligningsprøver. Forvist til det mest navakundige Folks Hovedstad i Verden, sprang De, saa at sige, over til den anden Yderlighed: for Geniet er alle Mellemting Intet (le genie supplée aux intermediaires). De drog over til den eneste Nation Mennesker, der er blandt de forskellige Skarer, med hvilke Jorden er besat; og om De ej der have seet Lovens herste, faas De dog, at der endnu var Love; De

De har lært, paa hvilke Tegne man gjenksender Almeenvilljens Oraan, og hvorlunde den almindelige Fornufts Vælde er Frihedens sande Grundstøtte. De har gennemreist alle Himmelegne; De har seet alle de Lande, Solen besvraaler. Et endnu skjeldnere Syn, et Syn, der er den Vises Blik værdigt, Synet af en ophøjet og reen Sjæl, sejrende over Lidenskab og beherskende sig selv, er det Syn, De nu nyde. Den første Gjenstand, der tiltrak sig Deres Øjne, er den samme, der tiltrækker sig dem endnu; og Deres Beundring for den, er nu saa meget mere grundet, som De har havt Lestighed til at beskue andre Gjenstande. Der er nu intet mere for Dem at see eller føle, som fortjener at sysselsætte Dem. De har ingen Gjenstand mere at betragte uden Dem selv; der er ingen Nydelse mere for Dem uden Visdommens. De have levet nok for dette korte Liv; tank nu paa at leve for et mere varigt.

De Lidenskaber, hvis Slave De i lang Tid har været, have dog lævnet Dem Deres Dyd. Dette er Deres hele Hæder; den er unægtelig stor; men var De saa meget mindre stolt af den. Deres Styrke endog er en Virkning af Deres Svaghed. Veed De vel hvad der har vedligeholdt Deres Kjerlighed til Dyden? Jeg veed det: den har i Deres Øjne isørt sig den tilbedelsesværdige Kones Skikkelse, der er et saa træffende Skilderi af den; og under dette saa elskte Billede vilde det falde Dem vanskeligt at tabe Lysten til den. Men vil De aldrig elske Dyden for dens egen Skyld? Vil De aldrig arbejde Dem frem til det Gode ved egen Kraft, som Julie har gjort? Orkestøse og sværmende Taler af hendes Dyder! vil De evindeligt beundre disse
uden

uden at efterligne dem? De taler med Varme om den Naade, hvorpaa hun, som Kone og Moder, opfylder sine Pligter; men Det naar vil De, efter hendes Exempel, opfylde Deres Pligter, som Menneske og som Ven? Et Fru entimmer har sejret over sig selv, og en Philosoph har Møje med at overvinde sig! Vil De ogsaa blot være en Snakker (Discoureur), som alle de Andre, og indskrænke Dem til at skrive gode Bøger, isteden for at gjøre gode Handlinger *)? Tag Dem vare, min Ven! der hersker endnu i Deres Breve en blød og flynfende

*) Nej dette Philosophiens Aarhundrede skal ei endes uden at kunne opvise een sand Philosoph. Jeg kjender een, een eeneste, jeg tilstaaer det; men det er endnu meget; og, o Hæld uden Lige! det er i mit Fødeland, han lever. Dør jeg her nævne ham? ham, hvis største Hæder det er, at have villet leve ubekjendt? Lærde og beskædne Abanzit *)! Din ophøjede simple Karakter tilgive mit Hjerte en Zver, der ei sigter til at udbrede Dit Navn! det er ikke Dig, jeg vil lære dette Sekulum, saa uværdigt til at beundre Dig, at kjende. Det er Gens, jeg vil gjøre bekjent, som Dit Opholdssted; det er mine Medborgere jeg vil hævde, for den Ære, de vise Dig.

Lykke-

*) I Adelungs Fortsættelse af Jöcher's første Lexicon findes om den Mand, Rousseau har restt ovenstaaende Erminde, følgende: Fermin Abanzit, som var Aar gammel mistede sin Føder, var fød 1679. Da det Nautiske Edikt 1685 blev ordnøet, vilde man tvinge hans Moder til, at lade ham ordrage i den rommerste Religion. Hun blev derover utaalmodig, og sendte ham hennellsa til Genf, hvorden han selv strax derefter flygtede. Hun havde, for sin Flaak forsikket sig en stor Deel af sin Formue. Sennen Kunderepe med megen Daid de gamle Spraa, Økonomi, Mathematik og Theologi, restte derpaa til Golland og

Engl.

kenbe Tone, som mishager mig, og som er meget mere en Læroning af Deres Lidenſkab, end en Virkning af Deres Karakter. Jeg hader overalt Qvindaagtighed, og kan aldeles ikke lide den hos min Ven. Der er ingen Dyd til uden Styrke, og Bejen til Lasten er Fejhed. Kan De vel vove at forlade Dem paa Dem selv, med et Hjerter uden Mod? — Ulykkelige! var Julia ſag, vilde Du i Morgen være overvunden, og ej

Lykkelig det Folk, hvor den driftige Ungdom nedſtemmer ſin dogmatifke Tone, og rødmer over ſin tomme Kundſkab for den Viſes lærde Uvidenhed! — Erværdige og dydige Elding! Du har aldrig været fremtrukken af ſkønne Aander! Diſſes ſejende Høifkoler have ej gjenlødet af Dine Lyttaler! Iſteben for at nedgrave, ſom de, Din Viſdom i Bøger, har Du anvendt den i Dit Liv, til et Exempel for det Fædreland, Du har værdiget at vælge Dig; det Fædreland, Du elſker, og ſom værer Højagtelse for Dig. Du har levet ſom Sokrates; men har bøde ved ſine Medborgeres Hænder, og — Du er elſket af Dine.

England, og kom i Bekendſkab med de paa hine Tider berømte Mand, Jurieu, Bayle, Baſu og de, Newton, og andre. Siden drog han tilbage til Genf, hvor et Profeſſorat blev ham tilbudt, ſom han afſlog, og modtog derimod Bibliothekariatsuden Løn, for at beholde ſin Frihed. Han var ſtor Mathematiker og Naturkundia; de ſtorſte Mand agtede ham højt, og raadſvarate ham i vigtige Ting. Hans udbredte Kundſkab i den gamle og ny Geographi, i Kronoloaien, og de bøde Syra, ſatte ham i Stand til, at rette ſine Forjængeres Overſættelſer af Bibelen, og iudſæde mange Anmærkninge. Han døde, da han var 88 Aar gammel den 20 Marti 1767. Hans Skrifter ere ſamlede i et Bærk, det fører følgende Titel: Oevres diverſes de Mr. Firmin Abauzit, contenant les écrits d'Hiſtoire de Critique et de Theologie. London 1770. 2 Dele. 8.

Overſætteren.

ej være andet, end en nedrig Forfører. Nu er Du alene med hende; lær at kjende hende, og rødme over Dig selv.

Jeg haaber snart at see Dem igjen, De veed i hvad Hensigt, jeg paatager mig denne Rejse. Tolv Aars Wildfarelser og Uro gjøre mig mis-
tænkkelig mod mig selv; for at gjøre Modstand, har jeg været mig selv nok, men for at vælge, behøver jeg en Bøns Dine; og det er mig en Fornøjelse at gjøre alt fælles mellem os, Er-
kjendtlighed saavel som Venskab. Imidlertid maa De ej bedrage Dem; førend jeg skjænker Dem min Fortrolighed, vil jeg undersøge, om De ogsaa er den værd, og om De fortjener at vise mig den Omhu igjen, som jeg har baaret for Dem. Jeg kjender Deres Hjerter som jeg er fornøjet med; men det er ikke nok; Deres Domme-kraft er det egentlig, jeg behøver i et Valg, som eene Fornuften skal bestemme, og hvort min egen saa let kan vildlede mig. Jeg frygter ej de Lidenskaber, der ved en aabenbar Krigserklæring minde os om at sætte os i Forsvarsstand; og, hvordanne de end i øvrigt ere, dog lævne os Bevidstheden om vore Fejl; for saadanne Fiender viger man aldrig, naar man ej vil vige. Men jeg frygter de Lidenskaber, som ej tvinge os, men ved deres Trylleri bedrage os, og forføre os til, mod vort Vidende, at gjøre noget andet, end vi vilde gjøre. Man behøver blot Kraft til at dæmpe onde Tilbøjeligheder; men man behøver stundom Andres Hjelp, til at kjende de Tilbøjeligheder, det er os tilladt at følge; og just dertil tjener en fornuftig Mand's Venskab, som fra en anden Synspunkt kan be-
stragte

tragte for os de Sjensstande, det er os magtpaarliggende at have Kundskab om. Begynd derfor at prøve Dem selv, og sig mig saa: om De, som er bestandigt Næv for tomme Pænasser, aldrig vil være Dem selv eller Andre til Nytte; eller om De dog endelig vil igjen tilfægte Dem Herredømmet over Dem selv, og engang sætte Deres Sjæl i Stand til at opløse Deres Benneris.

Mine Korretninger holde mig ej mere end fiorten Dage i London. Jeg skal gaae til vor Armee i Flandern, hvor jeg tænker at blive lige saa længe. De seer altsaa, at De ej kan vente mig, førend ved Enden af denne Maaned, eller i Begyndelsen af Oktober. Skriv ej mere til London, men til Armeen, under hosføjede Adresse. Fortsæt Deres Skildringer; thi, uagtet den flatte Tone, der hersker i Deres Breve, røre de og undervise mig dog; de indaande mig Lust til Ensomhed og huuslig Rolighed, der stemmer saa meget med mine Grundsatninger og min Alder. Stil især den Bekymring, De har sat mig i, for D. adam Wolmar: er hun ej lykkelig, hvo tør da tragte efter at være det? I Følge den Beskrivelse, hun har givet Dem over sit nærværende Liv, kan jeg ej begribe hvad der fattes til hendes Lykksalighed *).

*) Den Sniksnak (galimathias), der indeholdes i dette Brev, behager mig, især da den er aldeles efter den gode Edouards Karakter, der aldrig er saa meget Philosoph, som naar han gjør dumme Streger (sottises), og aldrig ræsonnerer saa meget, som naar han ej selv veed, hvad han siger.

Den nye Heloise,

eller

Breve fra to Elskende,

i en liden By ved Foden af Alperne.

Semte Deel.

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

... ..

... ..

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

I. Brev.

Fra Saint-Preux til Mysford Edouard.

Ja Mysford! med henrivende Glæde forsikrer jeg, at Oprinet i Meillerie var et afgjørende Djeblik for min Daarskab og mine Ulykker. Hr. Wolmars Ytringer have fuldkommen beroliget mig i Henseende til mit Hjertes sande Tilstand. Dette alt for svage Hjerter er lægt saa meget, som det kan blive; og jeg foretrækker nu en søarmersk veemodsfuld Længsel for den prækkelige Tilstand, uastadelig at være bestormet af Lasten. Efter min værdige Vens Hjemkomst betænker jeg mig ikke mere paa at give ham et saa dyrebart Navn, hvis hele Værd, De saa inderligt har ladet mig føle. Dette Hædersnavn er det mindste jeg skylder den, der leder mig tilbage til Dy-

den. Fred throner i min Sjæl, som i den-
 Bolig, jeg opholder mig. Jeg begynder at
 befinde mig her uden Uro; at leve her, som
 hos mig selv; og jeg føler mig mere fornøjet
 med at betragte mig som en Søn i Huset,
 end om jeg havde Huusherrens hele Myndighed.
 Den Simpeltid og Lighed, jeg Kuer her, har
 noget Tillokkende, der rører mig, og aftvin-
 ger mig Verbødighed. Jeg henbringer blide
 Dage mellem den livagtige Fornuft og de i
 personificerede Dyd. Ved at omgaaes disse
 lykkelige Vægtfolk vinder deres indtagende Tæn-
 kemaade mig, og gjør et uformærkt Indtryk
 paa mig; mit Hjerte forenes lidt efter lidt
 med deres, ligesom Stemmen, uden at man
 tænker derpaa, antager de Menneskers Tone,
 man taler med.

Hvilket fornøjeligt Tilflugtssted! hvilken
 fortryllende Boepæl! o hvor den søde Bane at
 leve her forhøjer Stedets Skjønhed! Man
 kan ej andet end elske det, saasnart man kjen-
 der det, skøndt dets Udseende i Førstningen
 synes kun lidet glimrende; den Lyst, Madam
 Wolmar har til at opfylde sine ædle Pligter,
 til at gjøre dem gode og lykkelige, der nærme
 sig hende, meddeles enhver Gjenstand, hen-
 des Mand, hendes Børn, hendes Gjæster og
 hende

hendes Tjenestefolk. Tummel, støiende Lege, vedholdende Skoggerlatter gjenlyde ej paa dette fredelige Fristed; men man finder overalt fornøjede Sjæle og glade Ansigter. Stundum udgydes vel Taarer, men det er Dmhed's og Glædens Taarer. Skumle Bekymringer, Kjedsomhed og Kummer nærme sig dette Sted lige saa lidet som Last og Samvittighedsnag, hvis Fostere de ere.

Hvad hende angaaer, da er det vist, at Alt, den sønlige Sorg, der plager hende, undtagen, og som jeg i mit foregaaende Brev *) har sagt Dem Aarsagen til, alt bidrager til at gjøre hende lykkelig. Imidlertid vilde mange andre, med alle de Grunde, hun har til at være fornøjet, dog være misfornøjede, naar de vare i hendes Sted. Hendes eensformige og rolige Liv vilde være dem nudstaaeligt; de vilde vorde utaalmodige over Bornenes Støj; de vilde kjede sig ved huuslige Syaler; de vilde ej kunne finde sig i at være paa Landet; en uindsmigrende Mands fornuftige Adfærd og Agtelse vilde hverken holde dem skadelese for hans Kulde eller for hans Alder; selv hans

*) Dette Brev findes ikke. Grunden dertil vil man siden faae at see.

Nærværelse og Kjærlighed vilde være dem til Byrde; enten vilde de vifinde et Middel til at bortføre ham fra Huset, for at leve i deres Frihed, eller de vilde selv holde sig uden Huset og foragte deres Stands Fornøjelser; fjært vilde de søge mere farlige Glæder, og aldrig være vel til Mode i deres eget Hjem, uden naar de kunde komme der som Fremmede. Man maa have en sund Sjæl for at føle det stille Livs Behageligheder; det er blot gode Mennesker der finde sig fornøjede i deres Familles Skjød, og gjerne holde sig inden deres humslige Kredse. Er der noget lykkeligt Liv i Verden, da er det det, disse Mennesker love. Men Midlerne til Lyksalighed ere til ingen Nytte for den, der ej veed at anvende dem, og man indseer ej, hvori den sande Lyksalighed bestaaer, uden for saavidt man er stillet til at nyde den.

Dersom jeg bestemt skulde sige, hvad man i dette Huus gjør, for at være lykkelig, vilde jeg troe, at jeg havde givet et træffende Svar, naar jeg sagde: man forstaaer her at leve; ikke i den Mening, som man i Frankrig giver denne Talemaade, der betyder at iagttage visse ved Moden indførte Manerer; men saaledes at forstaae, som et Menneskes

Liv

Liv burde være, og hvortil han er kommen i Verden; det Liv, De taler om, og hvorpaa De har givet mig et Mønster; det Liv, der strækker sig ud over Livets Grændse, og som man paa sin Dødsdag ej holder for spilde.

Julie har en Fader, hvis Families Vel ligger ham saa meget paa Hjerte; hun har Børn, for hvis anstændige Underholdning man maa sørge. Dette bør være det sælskabelige Menneskes vigtigste Sorg; det er ogsaa det første, hun og hendes Mand søffelhattede sig med. Da de begyndte deres Husholdning, undersøgte de deres Formues Tilstand; de saae ikke saa meget paa, om den var efter deres Stand, som om den var tilstrækkelig til deres Fornødenheder; og da de fandt, at enhver anstændig Familie burde lade sig nøje med, hvad de havde, troede de ej saa slet om deres Børn, at de frygtebe for, at det Arvegods, de kunde efterlade dem, ej skulde være disse nok. De gjorde sig derfor mere Umage for at forbedre end forøge deres Formue; de satte deres Penges mere sikkert end fordelagtigt; isteden for at kjøbe nye Jorde, gave de dem, de havde, ny Værd, og deres exemplariske Forhold er den eneste Skat, hvormed de vilde forøge deres Ejendom.

Vel er det sandt, at en Formue, som ej
 vover, staaer Fare for, ved tusinde Tilfælde at
 formindskes; men dersom dette er en Bevæg-
 grund, til at forøge den een Gang, naar vil
 det da ophøre at være et Daaskud til at forøge
 den stedse? man skal dese den mellem mange
 Børn; men skulle de da intet bestille? Er ej
 Enhvers Arbejde et Tillæg til hans Arvelod;
 og bør ej hans Flid regnes med til hans For-
 mue? Umættelig Begjærlighed vandrer ogsaa
 under Klogskabs Maske, og fører ad Lastens
 Bane, i det den vil søge Sikkerhed. — Det er
 frugtløst, sagde Wolmar, at ville give men-
 neskelige Ting en Fasthed, de ej efter deres
 Natur kunne modtage. Fornuften selv vil, at
 vi skulle overlade mange Ting til den blinde
 Skjæbne; og, da vort Liv og Gods, imod
 vor Villje, altid beroer paa Skjæbnen, hvil-
 ken Daarlighed da at martre os selv uophørlig,
 for at forebygge mulige Ulykker og uundgaae-
 lige Farer? Den eneste Forsigtighed, Wolmar
 i den Henseende brugte, var at leve eet Aar
 af sin Kapital, for at have ligesaa meget i
 Behold af sine aarlige Indkomster; saaledes at
 Indtægten altid var oplagt eet Aars Tid for
 Udgiften. Han har heller villet lade Kapitalen
 en Omule aftage, end han ussladelig har
 villet

villet løbe efter sine Nenter. Den Fordeel, og at have været nødt til at gjøre ødelæggende Udveje ved den mindste indtræffende, uforudsette Omstændighed, har allerede gaaet ham mange Gange dette Forskud. Saaledes sparer han ved Orden og Nøjagtighed, og beriger sig af sine Udgifter.

Dekke Egtesællerne i dette Hus have kun en middelmaadig Formue, efter det Begreb, man i den store Verden gjør sig om Rigdom; men i Grunden kjender jeg Ingen rigere end dem. Der gives overalt ingen absolut Rigdom. Dette Ord betyder blot et overvægtigt Forhold mellem den rige Mandes Midler og hans Lyster. Een er rig med en Dags Nøjsland; en Anden er tiggefærdig midt iblandt sine Gulddynger. Udsvævelse og Grullet kjende ingen Grændser, og gjøre Flere fattige, end de sande Fornødenheder kunne. Her holder Forholdet paa en urokkelig Grundvold, nemlig Mandens og Konens fuldkomne Overeenstemmelse. Manden har paataget sig Nenternes Iudrivelse; Konen bestemmer deres Brug; og den Harmoni, der hersker mellem dem, er Kilden til deres Rigdom.

Det, der i Forstningen gjorde mig Indtryk paa mig i dette Hus, var den Lyng-

løshed, den Frihed og Munterhed, jeg fandt, midt i den strengeste Orden. Det mørke og tvungne Bæsen, der ellers hersker i velindrettede Huse, er en stor Fjell. Herskabets yderlige Engstelighed røber altid noget Sjarrigt. Overalt i saadanne Huse aander man Tvang; den stive Orden har altid noget Slavisk ved sig, som man ej uden Ubehagelighed finder sig i. Tjenestefolkene gjøre deres Pligt, men de gjøre den med Frygt og Mienøje. Gæsterne blive vel modtagne, men de bruge den Frihed, man giver dem, med Mistro; og fordi man altid seer sig bunden til overdreven Orden, gjør man intet uden Frygt for, at man handler uforsigtigt. Man føler, at disse slaviske Forældre ej leve for sig selv, men for deres Børn; uden at betænke, at de ikke allene ere Forældre, men ogsaa Mennesker, og at de skyldes deres Børn at være Mønstre paa, hvorledes Mennesker bør leve, og forene deres Lyksalighed med Wiisdom. Her følger man fornustigere Regler. Man troer her, at det er een af den gode Huusfaders vigtigste Pligter, ikke allene at gjøre sit Opholdsted yndigt, til sine Børns Fornøjelse, men ogsaa selv at henbringe et behageligt og roligt Liv, paa det at Børnene kunne føle, at man er lykkelig ved at leve

leve som han, og paa det at de aldrig skulde
 vende fristede til at vælge en Levemaade, mod-
 sat hans, for at blive fornøjede. En af de
 Grundsætninger, Wolmar oftest gjentager, i
 Anledning af begge Cousinernes Fornøjelse, er
 den: at det mørke og gnieragtige Liv,
 Fædre og Mødre føre, er næsten altid
 den første Kilde til Børnenes Udsvævel-
 ser.

Julie, der aldrig har fulgt anden Regel
 end sit Hjerte, og aldrig kunde følge nogen
 sikkrere, overlader sig til dets Førelser uden
 Betænkning; og for at gjøre vel, gjør hun
 alt, hvad det kræver af hende. Det fordrer
 ogsaa stedsse meger; og ingen veed bedre end
 hun, at sætte Priis paa Livets Behageligher-
 der. Hvorledes kunde ogsaa denne saa usel-
 somme Sjæl være usølsom for Glæder? Ivert-
 imod, hun elsker dem, hun søger dem, og
 nægter sig ingen af dem, der ere efter hendes
 Lyst; man seer, at hun veed at nyde dem;
 men disse Glæder ere kun Julies Glæder.
 Overken hendes egne Bequemmeligheder, eller
 de Folks, der ere hende klare, det er at siges,
 der ere omkring hende, betragtes med Ligegyld-
 dighed. Hun anseer intet for Overflodigt, der
 kan bidrage til et fornuftigt Væsens Hald-
 Men

Men hun kalder alt det unødvendigt, der blot
 tjener til at glimre i Andres Dine. Saaledes
 finder man rigelig i hendes Huus sandselige
 Fornøjelser, uden søgt Konst eller vellystig Vek-
 selhed. Man seer ingen pragtfuld eller forfæ-
 gelig Overdaad uden den, hun i Følge sin Faders
 Smag ej har kunnet undgaae, men selv i
 denne gjenkjender man hendes egen, som be-
 staaer i at give Tingene mere Ziir og Tæfke-
 lighed, end Glands og Prunk. Naar jeg for-
 tæller hende de Midler, man daglig opfinder i
 Paris og London, for at lade Bognene hænge
 mageligere i Kjædre, tilliger hun vel dette;
 men naar jeg siger hende, hvor meget Malin-
 gen koster, forstaaer hun mig ikke, og spør-
 ger om disse Malerier gjøre Bognene mageli-
 gere. Hun troer, at jeg overdriver meget, i
 Henseende til de forargelige Tegninger, med
 hvilke man til store Bekostninger pryder saa-
 danne Bogne, isteden for de Vaaben, man
 engang satte paa dem; ligesom det var skjon-
 nere, at vise sig for de Forbigaaende, som et
 Menneske af flette Sæder, end som et Men-
 neske af Grand! Det, der mest har forarget
 hende, har været, at høre, at Fruentimmerne
 have indført eller vedligeholdt denne Skik, og
 at deres Bogne kun udmærkede sig fra Mand-
 s

folkene ved mere løsaagtige Skildrier. I den Anledning b'ev jeg fristet til at anføre Deres berømte Vens Udsagn, som hun havde ondt ved at fordsje. Jeg var en Dag hos ham, da man viste ham en Vis: a: Vis *) af ovenanførte Slags. Gaasnart han havde kastet Dsnene paa Bogndøren, gik han ud og sagde: Viis Hofdamen den Vogn; thi en sædelig Mandsperson tør ej betjene sig af den.

Ligesom det første Skridt til det Gode er: ikke at gjøre noget Ondt, saaledes er det første Skridt til Lykkeligbed, ikke at lide. Disse to Grundsætninger, der, vel forstaaede, skulle kunne gjøre mange af Moralsbudene undværlige, ere dyrebare i Madam Wolmars Dine. Saavel hendes eget, som Andres Ildbeftindende (mal. Ette) gjør hende overmaade Ondt; og det vilde være hende ligesaa vanskeligt at være lykkelig, naar hun ser Elendige, som det er for den retskafne Mand, stedse at vedligeholde sin Dyd reen og ubesmittet, naar han altid skal leve blandt Lastefulde. Hun veed intet af den grusomme Medynk, der nojes med at vende Dnene bort fra de Ulykkelige, hun kan hu
 svale.

*) Et Slags Rejsevoagne.

svale. Hun op søger dem, for at hjælpe dem. Det er de Lidendes Tilværelse, og ej Synet af dem, der saarer hende; det er hende, i sig selv, at hun ikke veed, at der er nogen Ulykkelig; til sin Beroligelse maa hun endog vide, at der virkelig ingen Elendig er, i det mindste ikke omkring hende; thi at ville lade sin Lyksalighed beroe paa alle Menneskers, var at overskride Fornuftens Grændser. Hun underretter sig om sine Naboers Liv, med en Barmhjertighed som om det angik hendes egen Fordeel, hun kjender alle Behoererne, hun regner dem med til sin Familiokreds, og svarer ingen Noje for at bortfjerne fra dem alle de Kolerer af Lidelse og Kummer, som det menneskelige Liv er underkastet.

Mylord! jeg vil føre mig deres Lærdomme til Nytte; men tilgiv mig en Enthusiasme, som jeg ej længer bebrejder mig selv, og som De er delagtig i. Der er kun en eneste Sulle i Verden; Forsynet har vaaget over hende, og intet af det, der angaaer hende, er en Virkning af blindt Tilfælde. Himlen synes at have skænket Jorden hende, for paa een Gang i hende at vise den Ypperlighed, den menneskelige Sjæl kan modtage, og den Lyksalighed, den kan nyde i Privatlivets ubemærkede Støve, uden

uden Hverken at trænge til de pralende Dyr, der kunne opløste den over den selv, eller til den Ære, der udbasuner disse Dyr. Hendes Fæjls, dersom hun har haft nogen, have blot tjent til at lægge hendes Kraft og Blod for Dagen. Hendes Forældre, hendes Venner, hendes Tvende, alle af Naturen gode Mennesker, vare skabte til at elske hende og werde elskede af hende. Hendes Fødeland var det eneste Sted, der for hende var passeligt at fødes paa. Den Simpleshed, der saa meget ophøjer hende, maatte herse omkring hende, for selv at være lykkelig, maatte hun leve blandt lykkelige Mennesker. Dersom hun til Uheld var bleven fød blandt uylkkelige Folk, der sukke under Elendighedens Vægt, og kjæmpe uden Haab og uden Nytte mod den Sammer, der hentærer dem, vilde de Undertrykkes Klage forgiftet hendes Liv; den almindelige Forstyrrelse vilde have nedkuet hende, og hendes valdædige Hjerte, udtømt af Kummer og Misfornøjelse, vilde uophørlig have ladet hende føle den Ulykke, hun ej kunde afhjælpe.

Her, derimod, understøtter og nærer Al hendes naturlige Godhed. Hun har ingen almindelige Elendigheder at begræde. Her fremstiller ikke Fortvivlelsens og Sammerens affyrr

lie

lige Billeder sig for hendes Dine. Den velhavende Landmand *) trænger mere til hendes Raad end til hendes Gaver. Findes der nogen Fader, eller Moderløs, der er alt for ung til at arbejde for sit Brød; findes der nogen forglemt Enke, som lider i Løndom; nogen børnesløs Olding, hvis Arme, svækkede af Alderdom, ej kunne skaffe ham Livsophold, frygter hun dog ikke for, at hendes Velgjerninger skulle blive dem til Byrde, eller forårsage dem offentlige Paalæg, og at anseete Skurker derved skulle fritages. Hun nyder det Gode, hun gjør, og seer at det velsignes. Den Lykfelighed, hun smager, mangfoldiggjøres og udbreides rundt omkring hende. Alle de Huse, hvori hun kommer, bliver snart et Skilderi af hendes eget; Svangløshed og Hæld er ikke

*) Nær ved Clarens er en Landsby, Montru kaldet, hvis Fællesjord (commune) allene er i Stand til at nære alle Brugerne (communiers), om de ikke havde et Spand egen Jord. Det er ligesaa vanskeligt at faae Borgerskab i denne By, som i Bern. Skade! at der ikke er nogen skikkelig Mand, der havde noget at sige, og kunde gjøre de gode Mænd i Montru selskabslygere og deres Borgerkab lidet mindre dyrt.

det Fænest, hun fremmer der; Eenighed, og Sædelighed følge hende fra Huus til Huus; gaaer hun ud fra sit Hjem, møde lutter behagelige Gjenstande hendes Øjne; og, naar hun kommer tilbage, finder hun end blidere Gjenstande; hun seer overalt det, der glæder hendes Hjerte; og saa lidet end hendes Sjæl kjender Egenkjarlighed, lærer hun dog at elske sig selv i sine Velgjærninger. Jeg gjentager det, Mylord! ikke det Mindste af det, der angaaer Julie, er ligegyldigt for Dyden! Hendes Nædheder, hendes Talenter, hendes Smag, hendes Fejl, hendes Længster, hendes Opholdssted, hendes Venner, hendes Familie, hendes Sorger, hendes Glæder, hendes hele Bestemmelse, gjør hendes Liv til et Monster, som saa Koner ville efterligne, men som de dog mod deres Villie, maae elske.

Det, der i den Omsorg, man her drager for andres Lykke, mest finder mit Bisald, er den Wiisdom, hvormed man handler, og som forebygger al Misbrug. Ikke enhver, der tanker at gjøre vel, gjør det. Ofte troe mange, at de gjøre store Tjenester, endstjøndt de stifte meget onde, som de ikke see, for den Smule godt, de blive vaer. En sjaldent Egenstak hos Fruentimmere af den bedre Klasse,

og som fremfinner fortrinlig hos Madam Wolmar, er den udmærkede Skjønsonhed, der ytrer sig i hendes Belgjærningers Uddeling, deels i Valget af de Midler, der gjøre hine Belgjærninger nyttige, deels i Valget af de Mennesker, hun yder dem. Hun følger bestemte Regler, fra hvilke hun aldrig viger. Hun veed haade at tilstaae og afflaae hvad man beder hende om, uden at man sporer noget Svagt i hendes Godhed, eller nogen Grille i hendes Afslag. Den, der i sit Liv har begaaet een stot Handling, har intet at haabe af hende, uden Retfærdighed, og Tilgivelse, naar han har fornærmet hende — men aldrig Yndest, aldrig den Beskyttelse, hun kan skænke et bedre Menneske. Jeg har seet hende temmelig tørt nægte et saadant Menneske en Godhed, der stod eene i hendes Magt. „Jeg ønsker Dem Lykke, sagde hun til ham, men jeg vil ikke bidrage dertil, af Frygt for at gjøre andre Skade, ved at sætte dem i Stand til at gjøre det. Verden er ikke saa gode for gode Mennesker, der lide, at man skulde have Grund til at tænke paa Dem.“ Det er sandt, denne Haardhed koster hende usigelig meget, og det er sjælden, hun bruger den. Hendes Grundsatning er, at holde alle dem for gode, hvis

Hvis onde Daad ej tydelig er lagt for Dagen; og der er faa Lastefulde, der ej have Klogskab nok til at skjule deres slette Tænkemaade. Hun kjender ikke denne dørste Kjærlighed, der findes hos hine Rige, som med Penge affjobe de Ulykkelige Ret til at forkaste disse Bønner, og som, naar de anmodes om en Begjæring, ikke vide andet at give, end Almisse. Julies Pung er ikke udtømmelig; og siden hun blev Huusmoder, forstaaer hun bedre at bruge den. Af alle de Midler, med hvilke man kan hushvæle de Ulykkelige, er Almisse i Sandhed det letteste; men det er ogsaa det frugtloseste og usikkerteste; og Julie søger ikke at blive af med de Elendige, men hun ønsker at være dem til Nytte.

Ligesaa vaersom er hun i at anbefale nogen, hvilket hun ej gjør, uden hun nøje veed, at den Brug, man vil gjøre af disse hendes Anbefalinger er fornuftig og rigtig. Hendes Understøttelse nægtes aldrig den, der virkelig behøver og fortjener den; men de, som af Uroelighed eller Uergjærrighed enten ville hæve sig, eller forlade den Tilstand, hvori de havde det Godt, kunne sjælden faae hende til at blande sig i deres Anliggender. Menneskets naturlige Bestemmelse er at dyrke Jorden og leve af dens

Grøde. Landets fredelige Beboer behøver blot at kjende sin Lykke, for at føle den. Alle Menneskets sande Fornøjelser staae i hans Magt; de Sorger, han har, ere uadskillelige fra Menneskehedens; det er Sorger, som den, der tænker at befrie sig fra dem, snarere ombytter med andre tungere *). Denne Stand er den eeneste nødvendige, og tillige den nyttigste. Den er aldrig ulykkelig, uden naar Andre voldeligen tyrannisere den, eller forføre den ved lastefulde Exempler. Den udgjør et Lands sande Velstand, den Styrke og Storsked et Folk henter af sig selv, som ej beroer i mindste Maade paa andre Folkeslag, som aldrig sætter nogen i den Nødvendighed, at angribe, for at vedligeholde sig, men giver de sikreste Midler i Hænde til Selvforsvar. Naar det gjælder om at bestemme den offentlige Magt, besøge Skjønnaanderne Fyrstens Paladser, hans Søehavne, Hære, Løjhus og Byer; den sande Politiker gjennemvander Jordene, og gaaer ind i Agerdyrkerens Hytte.

Den

*) Naar Mennesket træder ud fra sin første simple Tilstand, bliver det saa taabeligt, at det ej engang forstaaer at ønske. Dets Ønsker vilde, om de bleve hørbare, vel føre til Lykke, men aldrig til Ulyksalighed.

Den første seer, hvad man har gjort, og den Anden, hvad man kan gjøre.

Ifølge denne Grundsætning bestræber man sig her, og endnu mere vaa Etange, for at bidrage alt muligt til at gjøre Bøndernes Tilstand behagelig for dem, uden nogensinde at række dem Haanden, for at hjælpe dem ud af den. De mest Formuende, saavelsom de Fattigste ere affindige nok at sende deres Børn til Stæderne, nogle for at studere og engang blive Junkere, andre for at komme i Vej, og fritage deres Forældre for at underholde dem. Unge Mennesker ville gjerne see sig om, Døtrene have Lyst til Bystads; Drengeskørene gaae i fremmed Tjeneste; de troe at vorde mere anseete, naar de, isteden for Fædres landskjarlighed og Frihedskaand bringe Lejestridsmændenes stolte og krybende Væsen, tilligemed Foragt for deres forrige Stand, hjem med sig. Her viser man dem disse Fordommes Skadelighed, Børnernes Fordærvelse, Forældrenes Hjælpløshed, de idelige Farer, i hvilke Liv, Gods og Gæder svæve, da hundrede vorde ulfkelige for Een, der reddes. Blive de endnu trodsige ved deres Forsæt, lemper man sig dog ikke efter deres ufornuftige Griller; man lader dem løbe i Lastens og Elendighedens Arme,

Arme, og man gjør sig Umage for at holde dem, man har kunnet overtale, skadesløse for de Offere, de bringe Fornuften. Man lærer dem at hædre deres naturlige Stand, ved selv at hædre den. Man paatager sig intet Byværken blandt Bønderne, men man omgaaes dem med en anstændig og værdig Fortrolighed, som, i det den holder enhver inden hans Stand, bringer dem til at sætte den rette Pris paa deres. Der er ingen retskaffen Bonde, uden man indblæser ham Agtelse for sig selv, ved at vise ham den Forskjæl, man gjør paa ham og disse smaae Omstaaender, der for et Øjeblik komme til Landsbyen, for at blinde deres Forældre med deres Stads. Naar Wolmar og Baronen ere her, bivaane de gjerne Krigsøvelserne, Bøddekampene og Mønstringerne i Landsbyen og de omliggende Egne. Denne Ungdom, der af Naturen er fyrig og stridbar, faaer mere Agtelse for og Tillid til sig selv, ved at see gamle Officerer fornøje sig i dens Selskab. Denne de Unges Selvagtelse for høies end mere derved, at man viser dem, at Soldater, der have været i fremmed Tjeneste, forstaae i alle Henseender mindre end de; thi man gjøre hvad man vil, sem Skillings Sold og Frygt for Stokkeprygl ville dog aldrig kunne

kunne fremvirke den Nidfærhed, som Foral-
dres, Naboers, Venners, Kjæresters Nær-
værelse og Landets Væ frembringe hos frie og
væbnede Mænd.

Madam Wolmar har den store Grundsæt-
ning aldrig at understøtte dem, der gjerne
ville forandre deres Stand, men at bidrage
til at gjøre enhver lykkelig i hans Kaar, og
overalt hindre, at den lykkeligste af alle Stæn-
der, Bondestanden i en fri Stat, ikke for-
mindskes for de andre Stænders Skyld.

Jeg indvændte ved den Lejlighed, at Na-
turen synes at have tildeelt Menneskene for-
skjellige Anlæg, for at sætte enhver af dem
paa den for ham passende Post (uden Hensyn
til den Forfatning, i hvilken de blive fødte.
Hun svarede mig derpaa, at to Ting maatte
tages i Betragtning fremfor Anlægget, nem-
lig: Sædterne og Lyksalighed. — Menne-
sket, sagde hun, er et alt for ædelt Væsen til
at tjene Andre blot som Middel, og man bør
ikke sætte det til hvad, der er disse Andre nyt-
tigt, uden tillige at spørge, om det ogsaa er
passende for Mennesket selv; thi Mennesket er
ikke skabt for Standen, men Standen er skabt
for det; og for vedbørlig at dele Tingen, maa
man ved ethvert Menneskes Lod, ikke saa me-
get

get søge, hvortil det er mest skicket, som hvilk-
ken Lod der er mest i Stand til at gjøre det
saa godt og lykkeligt, som det kan blive. Det
er gandske utilladeligt at forberve en menneske-
lig Sjæl til Andres Fordeel, og at gjøre nogen
til Forbryder, for at tjene anstændige Folk.

Af tusinde, der rejse bort fra Landet,
er der ikke ti, uden de blive fordærvede i Byen
eller bringe Lasterne videre end de Folk, af
hvilke de have lært dem. De der forfremmes og
gjøre Lykke, gjøre den næsten alle gjennem de
utilladelige Besæ, som føre til den. De Ulyk-
lige, som Skæbnen ej har været gunstlig, gaar
ikke ind i deres gamle Stand; de give sig hel-
ler til at være Tøve og Tiggere end Bønder,
og dersom der er een af Tusinde, der mod-
staaer onde Exempler, og bliver et skikkeligt
Menneske, tænker De da vel, naar man reg-
ner nøje, at han henbringer et saa lykkeligt
Liv, som han i Ly for Lidenskabernes Storme,
og i sine første Aars blide Ringhed vilde have
henbragt paa Landet?

For at vælge i Overensstemmelse med sit
Naturanlag, maa man kjende dette. Men er
det vel altid en saa let Sag at domme om
Menneskers Talenter? Og naar det er saa
vanstkeligt ret at kjende de Børns Naturanlag,
som

som man mest har efterforsket, hvorledes skal da en stakkels Bønde selv kunne opdage, hvad han er mest oplagt til? Intet er mere mislykt end de Tegn paa Lyst til et eller andet Fag, som man ytrer i Barndommen; Efterlignelseaanden har ofte mere Deel deri end Anlægget; det beroer snarere paa en tilfældig Omstændighed end en bestemt Tilbøjelighed, og selv denne Tilbøjelighed viser ikke altid Beqvemhed. Den sande Talentfulde, det sande Geni har en vis Simpleshed, der gjør det mindre uroligt, mindre djarvt og mindre anstrænge for at vise sig, end den, hvis tilsyneladende og falske Anlæg man tager for sande, da de dog i Grunden blot bestaae i en Glimreløst, der aldrig kan lykkes. Mangen En hører en Tromme, og vil blive General; en Anden behøver blot at see, man bygger, for at troe, at han er Bygmester. Gustin, min Gartner, har faaet Lyst til Tegning, fordi han har seet mig tegne; jeg sendte ham til Lausanne for at lære, og strax indbildte han sig, at han var Maler, da han dog kun er Gartner. Hansdelse og Længsel efter Forfremmelse bestemmeden Stand, man vælger. Det er ikke nok, man veed, man har Geni, man maa med Iver dyrke det. Skal en Fyrste blive Kudsk, fordi han

han godt kan styre sin Vogn? Skal en Hertug blive Kok, fordi han kan opfinde lækre Ragouts? Man har Talenter for at stige, ej for at falde. Troer De vel, at dette er Naturens Orden? Om enhver kjendte sit Kald, og vilde følge det, hvor mange kunde det vel? Hvor mange kunde overstige ubillige Hindringer? Hvor mange kunde overvinde uværdige Medbessere? Den, der føler sin Svaghed, benytter sig af Konstareb og Snigeveje, for at hjælpe sig, naar derimod en Anden, som er mere vis i sin Sag, foragter saadanne Midler. Har De ikke selv hundrede Gange sagt mig, at saa mange Indretninger for Konsternes Skyld blot skade disse. Man gjør ingen Forskjæl paa Personer, fordi man uforsigtig har gjort deres Antal for stort; den sande Fortjenste forsvinder blandt Hoben, og de Værdposter, der tilkom den Dueligste, falde i Trængens Lod. Var der et Selskab, hvor Embeder og Værdighed strengt bleve udeelte efter Talenter og personlig Fortjeneste, kunde enhver søge den Post, han bedst følede sig oplagt til; men man maa rette sig efter sikkrere Regler, og ej agte Talentets Værd, naar den største Styrmer er den Eeneste, der gjør Lykke.

Jeg maa end videre sige Dem, vedblev
 hun, at jeg neppe kan troe, at saa mange
 forskjellige Talenter skulle alle udvikles; thi
 saa maatte deres Antal, der besidde dem, nøj-
 agtig være afpasset efter Sælskabets Tarv; og
 naar ingen, uden de, der have det fortrin-
 ligste Anlæg til Agerdyrkingen, skulde dyrke
 Jorden, eller naar man tog alle dem, der
 vare mere skikkede til noget andet, fra denne
 Haandtering, vilde der ej blive Folk nok til-
 bage til at dyrke Jorden og skaffe os Livsop-
 hold. Jeg er af den Tanke, at det forholder
 sig med Menneskers Talenter, som med de
 Lægemidler, Naturen giver os til at helbrede
 vore Sygdomme med, skjøndt dens Hensigt er
 at vi ej engang skulle behøve disse Midler.
 Der ere Planter, som ere giftige; Dyr,
 som kunne opsluge os; Talenter, som kunne
 blive os skadelige. Skulde man altid bruge
 enhver Ting, overensstemmende med dens vig-
 tigste Egenskaber, vilde man maaskee gjøre
 Menneskene mere Skade end Nytte. Gode og
 simple Folk trænge ikke til saa mange Talenter;
 de hjælpe sig bedre allene med deres Simpelhed
 end alle Andre med deres Flid. Men saasnart
 de fordærves, udvikle deres Naturanlæg sig,
 ligesom for at erstatte de Fuldkommenheder,
 de

de tabe, og for at tvinge de Onde selv til at være nyttige imod deres Villje.

Den anden Ting, som var mig vanskelig at eenes med hende om, var Tiggeres Understøttelse. Da her er en stor Landevej, gaae mange saadanne forbi, og man nægter ingen af dem Almisse. Jeg forestillede hende, at disse Gaver ikke alleneffte gandske vare spildte til Tab for den virkelig Fattige, men at denne Skik tillige bidrog til at forøge Tiggeres og Landstrygeres Antal, som finde sig vel ved denne nedrige Næringsvej, blive Selskabet til Byrde, og nægte det det Arbejde, de kunde gjøre.

Jeg sees nok, sagde hun, at De har antoget den Tone, som de store Byers smidige Klogtlinge saa gjerne bruge, naar de ville smigre de Riges Haarhed; De benytter Dem endog af deres Udtryk. Troer De vel, at de nedværdiger en Fattig som Menneffe, ved at give ham det foragtelige Navn af Tigger? De, der er saa om og medlidende, hvorledes har De kunnet overtale Dem til at bruge et saadant Udtryk? Brug det ikke mere; det lader ikke kjont i Deres Mund, det er mere vanærende for det haardhjertede Menneffe, som betjener sig deraf, end for den Ulykkelige, der bærer

bærer det. Jeg vil ikke afgjøre, om disse
 Almissens Modstandere have Ret eller Uret;
 nok, jeg veed, at min Mand, der ej staaer
 tilbage for eders Philosopher i sund Sands,
 og som ofte har fortalt mig alt, hvad de sige,
 for at quæle deres Hjertes naturlige Omhed
 og vænne det til Ufølsomhed, at han altid er
 forekommen mig at foragte saadant Snak;
 men derimod har han ikke misbilliget mit For-
 hold. Man taaler, siger han, ja man un-
 derstøtter endog med store Bekostninger mange
 unyttige Haandteringer, af hvilke de fleste
 kun tjene til i Bund og Grund at fordærve
 Søderne. Naar man blot betragter Tiggernes
 Tilstand som et Haandværk, er det saa langt
 fra at man deraf kan befrygte nogen Fordær-
 velse for Søderne, at man meget mere finder
 Anledning til at nære de deeltagende og men-
 neskelige Følelser, der burde forene alle Men-
 nesker. Betragter man deres Stilling efter
 den Gave (talent), de vise, hvorfor skulde jeg
 da ikke belønne den Tiggers Betsalenhed, der
 rører mit Hjerte og bevæger mig til at hjælpe
 ham, ligesom jeg betaler den Skuespiller, der
 afflækker mig nogle frugtløse Taarer? De Sidste
 bringe mig til at elske Andres gode Handlin-
 ger, den Første giver mig Lejlighed til selv at
 udøve

udøve dem; alt hvad man føler ved et Sørgespil forglemmes, saasnart som det er forbi; men Mindet af de Ulykkelige, man har husvalet, skænker en Fryd, der stedse fornyes. Det store Antal Tiggere, siger man, er Staten til Byrde; hvor mange andre Haandteringet, som man afhjælper og raaler, kan man ej sige det samme om? Det er Regjeringens Sag at forebygge Tiggeri; men skal man gjøre Borgene umenneskelige og grusomme for at afskjære Tiggerne deres Næringsvej? *) Jeg
for

*) At nære Tiggere, siger man, er at dyrette Planteskoler for Lyve; det er meget mere at hindre, at de ej blive det. Jeg tilstaaer, at man ej bør opmuntre Fattige at gribe dertil; men naar de engang ere blevne Tiggere, bør man nære dem af Frygt for at de skulle vorde Lyve. Intet frister saa meget til at forandre Levevej, som at man ej kan leve ved den, man har valgt; men alle de, der engang har givet sig af med denne ørkesløse Haandtering, faae saadan Affky for Arbejde, at de heller ville stjæle og lade sig hænge, end bruge deres Arme for at leve. En Skilling er snart forlangt og nægtet, men tyve Skilling kunne betale et Maaltid for den Fattige, som tyve Afslag gjøre modløs. Hvo er den, der vilde afslaae nogen en saa ubetydelig

for min Deel, vedblev Julie, veed ikke hvad de Fattige ere for Staten, men det veed jeg, at de alle ere mine Brødre, og at jeg ikke, uden en uundskyldelig Haarhed, kan nægte dem den svage Hjelp, de bede mig om. De fleste ere Landstrygere, jeg tilstaaer det; men jeg kjender alt for vel Livets Nøjer til at være uvidende om de mangehaande Uheld, ved hvilke en brav Mand kan bringes i deres Forsatning. Hvorledes kan jeg være forvisset om, at den Ubekjendte, som kommer og i Guds Navn beder mig om Hjelp, og tigger om en Vid Brød, ikke er et skikkeligt Menneske, der er nær ved at døe i Elendighed, og som mit Afslag styrter i Fortvivlelse? — Den Almisse, jeg giver ved min Dør er i sig selv ubetydelig. En Skilling og et Stykke Brød nægter man Ingen; man giver dem, man tydelig seer ere skrøbelige, en dobbel Skjærv. Saaer de

paa tydelig Almisse, naar han troede, at den kunde frelse to Mennesker, den eene fra Forbrydelse og den anden fra Døden? Jeg har et Sted læst, at Tiggere ere et Slags Utsj, der hænger sig paa de Rige. Det er jo dog naturligt, at Børn hænge ved Forældre; Men disse rige og haarde Forældre ville ej vide noget af dem, og overlade de Fattige at sørge for deres Opbold.

paa Vejen ligesaa meget i ethvert fornuende Huus, kunne de derved opholde Livet, og det er alt, hvad man skylder en fremmed Tigger, der gaaer forbi. Skulde dette end ikke være en virkelig Hjælp for dem, er det i det mindste et Bevis paa at man tager Deel i deres Kummer, det er en Lindring i tunge Afslag, et Slags Hilsen, man yder dem. En Skilling og et Stykke Brød koster ikke meget at give, og er altid et ædlere Svar end: Gud hjælpe Jer! Ligesom Guds Gaver ej vare i Menneskets Hænder, og ligesom han havde andre Kornlader paa Jorden end de Riges Forraadshuse. Kort, hvad man end tænker om disse Ulykkelige; om man end ikke skylder Tiggerne noget, skylder man dog i det mindste sig selv at være den lidende Menneskehed eller dens Billede, og ikke at hårde sit Hjerte ved Synet af dens Elendighed.

Saaledes behandler jeg ærlig og uden Maske dem, der tigge: for dem, der give sig ud for at kunne arbejde, og beklage sig over at de mangle Arbejde, er her altid Beretning og noget at bestille. Paa denne Maade hjælper man dem, og sætter deres gode Villie paa Prøve. Lognerne vide dette saa godt, at de ej indfinde sig mere hos os.

De seer altsaa, Mylord! at denne englerene Sjæl stedse i sine Dyder finder Midler til at bekæmpe de tomme Spidsfindigheder, hvormed ubarmhjertige Mennesker søge at besmykke deres Laster. Alle disse og mange andre lignende Syssler regner hun blandt sine Fornøjelser, og udfylder derved en Deel af den Tid, som hendes mest elskte Pligter levne hende. Naar hun har gjort alt, hvad hun skylder Andre, tænker hun først paa sig selv; de Midler, hun bruger til at gjøre sig Livet behageligt, maae ogsaa regnes blant hendes Dyder; saa roesværdige og ædle ere altid hendes Bevæggrunde, saa megen Selvbeherkelse og Fornuft er der i alle de Glæder, hun under sig! — Hun vil tælles sin Mand, der gjerne seer hende glad og fornøjet; hun vil indaande sine Børn Smag paa de uskyldige Fornøjelser, som maadelig Nydelse, Orden og Simpeltid Række, og som befrie Hjertet fra voldsomme Lidenskaber. Hun fornøjer sig, for at moere sine Børn, lig Duen, der i sin Kro gjør det Korn blødt, som den vil give sine Unger.

Julies Sjæl er ligesaa følsom, som hendes Legeme. Den samme Følelse hersker i hendes Følelser, som i hendes Organer. Hun

var skabt til, at kjende og smage alle Fornøjelser. Lang Tid elskede hun Dyden inderligen, blot fordi den var den sødeste Belyst. Nu, da hun i Rolighed kan nyde dette højeste Gode, nægter hun sig ingen af de Glæder, der kunne bestaae med Dyden, men hendes Naade at nyde dem paa har noget Lignende med deres Strængthed, der nægte sig dem, og Konsten ved hendes Nydelse er Selvfornægtelse, ikke den tunge og pinsomme, der gjør Bold paa den Natur, hvis Skaber foragter affindig Hylding, men den øjebliklige og fornuftige Selvfornægtelse, der sikker Fornuften dens Herredomme, og tjener til at krydre Fornøjelsen ved at forebygge Uffmag og Misbrug. Hun vaaktaer, at alt sandseligt, der ej er nødvendigt til Livets Vedligeholdelse, forandrer sin Natur, saasnart det vorder en Vane; at det ophører at være en Fornøjelse, naar det bliver Trang; at det er paa een Gang baade en Lænke, man lægger sig i, og en Nydelse, man røver sig; og altid at forekomme sine Dasser, er ikke Naaden at tilfredstille dem paa, men gandske at quæle dem. Det, hvorved hun giver de mindste Ting Værd, er: at hun nægter sig dem tyve Gange, for at nyde dem een Gang. Saaledes beholder denne nøjsomme

Sjæl sin oprindelige Kraft; dens Smag svæves ikke; han behøver ej at pirre den ved Udsvævelse; og jeg seer hende ofte gotte sig ved barnlige Fornøjelser, der vilde forekomme enhver Anden smagsløse.

Et endnu ædlere Maal, som hun i den Henseende foresætter sig, er: at hun vil vorde Hersterinde over sig selv, bringe sine Lidenskaber til Lydighed, og ordne alle sine Drukker under en bestemt Regel. Atter et nyt Middel til at være lykkelig; thi man nyder kun uden Uro det, man kan tabe uden Smerte; og er den Vise i Besiddelse af sand Lyksalighed, da er det, fordi ene han af alle Mennesker er den, Skjæbnen mindst kan røve noget.

Det Betsynderligste ved hendes Selvfornægtelse er, at hun lægger Bind paa den af de samme Grunde, der styrte Belystningen i Udsvævelser. Livet er kort, det er sandt, siger hun; men just deri ligger Grunden til at nyde det til Enden, og til klogeligen at forlænge dets Varighed, for at høste den mueligste Nytte deraf. Naar en Dags Mattelse røver os et heelt Aars Nydelse, da er det en slet Philosophi, stedse at ile hen, hvor Dnsket fører os, uden at betænke om ikke vor Evne er udtømt, førend vor Døds er endt, og om vort

følesløse Hjerter ikke bærer, førend vi. Jeg seer jo, at disse Hverdags Epikuræere tabe alle Lejligheder, fordi de ikke ville tabe een; og stedse kjedebe i Fornøjelsens Skjød, kunne ingen Glæde finde. De bortødsle den Tid, de troe at spare, og ødelægge sig, lig de Gjærrige, fordi de ej til rette Tid ville undvære noget. Jeg befinder mig vel ved den modsatte Grundsatning, og jeg troer, jeg i den Henseende heller vilde ønske for megen Strængthed, end for megen Tægen efter Fornøjelser. Det hændte undertiden, at jeg afbryder en eller anden Forlystelse, allene af den Grund, at jeg synes, det er for meget, og ved at nægte mig noget, nyder jeg to Gange. Jeg stræber paa at lade min Villie beholde Herredømme over mig, og jeg vil heller, at man skal ansee mig for legensindig, end jeg vil lade mig beherske af mine Griller.

Paa disse Grundsatninger bygger man her Livets Behageligheder i de Ting, der tjene blot til Nødskaab. Julie har Hæng til at spise godt (gourmandise), og skøndt hun drager Omsorg for alle Dele i Huusholdningen, er dog Madlavningen det, hun især ikke forsommer. Bordet lugter af Overflodighed, men denne Overflodighed er ikke ødelæggende; der her

h elsker sandfælig Bøllyst (sensualité), uden for-
 fnet Lækkerhed (râinement); Retterne ere
 almindelige, men ypperlige i deres Slags;
 Tillavningen er simpel, og dog fortræffelig; alt
 hvad der blot er Pragt; alt hvad der blot
 heroer paa Iudbildning, al fin og søgt Kost,
 hvis Sjældenhed udgjør dens hele Værd, og
 som man blot behøver at nævne, for at
 finde den god, alt saadant er for evig bandlyst
 herfra. Naar man her vil leve lidt lækkert,
 afholder man sig daglig, i Valget af de Ret-
 ter, man spiser, fra visse Ting, som man
 gemmer, for at give visse Maaltider et festligt
 Udseende, der gjør dem mere behagelige, uden
 at de ere mere bekostelige. Hvilke Retter troer
 De vel, det er, man saa omhyggeligen sparer
 paa? Kart Fuglevildt? Saltvandsfisk? Frem-
 mede Produkter? Nej, noget, der er langt
 bedre end alt det. Nogle af Landets ypper-
 lige Vælgfrugter, noget af det velsmagende
 Grønt, der vover i vore Haver; visse Fiske
 fra Søen tillavede paa en egen Maade; et
 vist Slags Mellemad fra vore Bjergegæne, no-
 get Bagværk, og et Stykke Vildt, som Hu-
 sers Folk har fanget; dette er alle de usæd-
 vanlige Retter, man her seer; med dette be-
 sættes og prydes Bordet; dette vækker og til-
 fredes.

fredsstiller vor Madlyst, de Dage, vi ret vilde gjøre os til Gode; Beværtningen er tarvelig og landlig, men pyntelig og behagelig; Vels anstændighed og Tilfredshed herske ved disse Maaltider; Glæde og Madlyst krydre dem. Forgylde Platmenager, omkring hvilke man er færdig at døe af Hunger; prunkende Krydskalopsatser fulde med Blomster, isteden for Desfert, optage ikke Retternes Plads, man forstaaer ikke her den Konst at mætte Maven med Djuene, men man forstaaer at gjøre et godt Maaltid behageligt, at spise meget, uden at befinde sig ilde; at muntre sig ved at drikke, uden at tabe Fornuften; at sidde længe ved Bordet uden Kjedsomhed, og altid staae op derfra uden Afsmag.

I første Stokværk er en liden Spisesal, foruden Stuen, hvort man sædvanligen spiser. Denne særskilte Spisesal er i Hjørnet af Bygningen, og har Viuduer paa to Sider. Den vender paa den ene Kant til Haven, og paa hin Side af denne seer man Søen gjennem Træerne. Paa den anden Kant stuer man det store Blinbjerg, der begynder at prunke med sine Rigdomme to Maaneder, førend man høster. Dette Bærelse er lidet, men forskjønt med alt, hvad der kan gjøre det yndigt og smilende.

sende. Der giver Julie sin Fader, sin Mand, sin Cousine, mig, sig selv og undertiden sine Børn smaae Fester. Naar hun befaler, at man skal anrette der, veed man i Forvejen, hvad det vil sige. Hr. Wolmar kalder det i Spøg Apollosalen; men denne Sal er baade i Henseende til Gæsternes og Netternes Balg forstjellig fra den Lucull *) fordy kaldte saaledes

*) Lucull var i sin Tid den rigeste og adflest Rommer. Overalt i Rom talde man om den Adselhed, der herskede ved hans Bord. Cicero og Pompejus vilde overbevise om, hvor grundet dette Rygte var. En Dag, da de mødte ham paa Forum, mældte de sig som Gæster hos ham samme Aften. Lucullus undskuldede sig og bad dem opsætte deres Besøg til en anden Dag, for at kunde bedre beværte dem. Men de bleve ved deres Beslutning, gik hjem til ham om Aftener, og toge nøje vare paa ham, om han gjorde nogen Aftale med sine Folk. Endelig kaldte han paa sin Huusforstander og sagde, at han vilde spise i Apollosalen, deraf kunde man slutte hvor højt han vilde leve, da den Lurus, der skulde herske ved Spisningen var bestemt efter de Værelser man spiste i. Et Gæstebud i Apollosalen kostede halvtredstusindstyvetusinde Drakmer (25000 Livres) over

des. Almindelige Gæster faae der ingen Plads; og, naar man har Fremmede, spises der aldrig. Det er Fortroligheds, Venkabs og Friheds uforkrænkelige Afsk. Det er forenede Hjerter, der udgjøre Selskabet ved dette Bord. Det er et Slags Indvielse til det inderligste Samfund; der samles ingen andre end Mennesker, som aldrig mere ville adskilles. Mylord! en saadan Fest venter Dem, i denne Sal skal De gjøre Deres første Maaltid.

Jeg nød ikke strax denne Ere. Først ved min Tilbagekomst fra Madame d'Orbe blev jeg beværtet i Apollosalen. Jeg forestillede mig ikke, at man kunde modtage mig bedre end man havde gjort; men dette Aftronsmaaltid bragte mig paa andre Tanker. Jeg fandt der, jeg veed ej hvilken velslystfuld Blanding af Fortrolighed, Glæde, Frihed, Evangløshed, som jeg hidindtil ej havde nydt. Jeg følede mig mere fri, uden at man havde givet mig det mindste Vink derom; jeg syntes, at vi bedre end tilforn forstode hverandre. Opvarternes Graværelse indbød mig til at udøse mit Hjertes hele

5000 Rigsdaler. Cicero og Pompejus bleve overordentlig overraskede ved at see al den Pragt.

Over ætteren.

hile Fylde, og da var det, jeg, paa Julies indstændige Begjæring, fulgte den Skif, jeg for saa mange Aar siden havde aflagt, ved Maaltidets Ende at drikke ublænder Vin med Berken og Bertinden. Dette Maaltid fortryliede mig. Jeg er stede, at man hver Dag skulde spise saaledes. Jeg vidste intet af denne skønne Sal, sagde jeg til Madam Bohnar, hvorfor spiser De ikke altid her? Seer De, sagde hun, den er saa dejlig! vilde det ej være Skade at fordarve den? Dette Svar forekom mig at være alt for langt fra hendes Karakter, til at jeg ikke skulde troe, hun havde noget andet derunder. Men, spurgte jeg, hvorfor samler De da ej altid de samme Bequemligheder omkring dem, som man finder her, for at kunne bortfjerne Tjenerne og snakke sammen mere frit? — Det er, svarede hun mig, fordi det vilde worde alt for behageligt, og Kjedsomhed over at have det alt for godt er een af de største Ubehageligheder. Jeg behøvede ej mere Oplysning for at billige hendes System, og jeg sluttede deraf, at Konsten, at krydre Livets Fornøjelser, blot bestaaer i at nyde dem sparsomt.

Jeg finder, at hun nu klæder sig mere omhyggelig end tilforn. Den eeneste Forsængelighed, man nogensinde har behrejdet hende, var, at hun forsonde sin Paaklædning. Den Stolte! Hun havde sine Grunde for ikke at seve mig det mindste Paaskud til at miskjende hendes Hervedømme. Men hun maatte gjøre, hvad hun vilde, Fortryllesen var alt for stærk, til at forekomme mig naturligt; jeg indbildte mig flodigen, at jeg fandt Konst i hendes Hjedeklase Paaklædning; om hun end havde klæde sig i Sækkelærred, vilde jeg dog have bestoldt hende for Koketterie. Hun kunde have ligesaa megen Magt nu; men hun Hjættre ikke om at bruge den, og dersom jeg ikke havde opdaget Aarsagen til denne ny Omhu, vilde jeg sige, at hun lægger sig efter en mere søgt Pynt, for at synes blot at være en smuk Kone. Jeg tog fejl de første Dage; og, uden at drømme om at hun ikke var anderledes klædt, end da jeg kom, paa en Tid, man stet ikke ventede mig, vovede jeg at tillægge mig Eren for denne Forandring. Jeg blev, da Wolmar var rejst, bragt ud af min Bildfarelse. Dagen efter saae man ej mere, hvad man saae Dagen før; det var ikke den Næthed (el. gance), som Djet aldrig tænke kjedes ved; ikke den indtagende

og vellystfulde Simpelsked, der tilforn berusede mig; det var en vis Sædelighed, der gennem Djnene taler til Hjertet, der indblæser Agtelse, og som Skjendheden gjør mere majestætisk. Konens og Moderens værdige Bæsen skinnede frem i alle hendes Yndigheder; hendes frøgljomme og sømme Blik var bleven mere alvorligt; man kunde næsten have sagt, at en høiere og ædlere Mine, lig et Slør, tildækkede hendes blide Træk. Langt fra at der var nogen Forandring i hendes Adfærd eller i hendes Manerer; hendes Sævnhed og Ligefremhed have aldrig kjendt røvingne Lader (*simagrées*). Hun benyttede sig blot af Qvindersnes naturlige Gave at kunne omstemme vore Følelser og Begreber ved en afvejlende Paaklædning, ved et Hovedpynt af en anden Stikkelse, ved en Kjole af en anden Farve, og at udøve Smagens Balde over vore Hjerter ved at gjøre noget af intet. Den Dag, da hun ventede sin Mand's Hjemkomst, brugte hun atter den Kunst at gjøre sit naturlige Takke mere levende, uden at skjule det; omstraalet af en blindende Glands, treen hun frem fra sit Matbord; jeg fandt, at hun vidste ligesaa godt at betage det glimrende Pynt dets Glands, som at forskjonne det simple; og misfornøjet sagde jeg ved mig selv,

da

da jeg opdagede Maalet for disse hendes Beskræbelse: Har hun vel nogensinde gjort saa meget for Elskov?

Denne Smag udbreder sig fra Huusmoderen til alt, hvad der er i Huset. Herren, Børnene, Tjenerne, Hestene, Bygningerne, Haverne, Bostabet, alt holdes med en Omhyggelighed, som tilkjendegiver, at man ej er informuende til at bruge Pragt; men at man foragter den: eller meget mere, at Pragten virkelig findes der, naar det er sandt, at den mindre bestaaer i Rigdom paa visse Ting, end i en skøn Orden i det Hele, der tilkjendegiver Delenes Overeenstemmelse, og Eenhed i Bestyrerens Plan *). Jeg for min Deel i det mindste

*) Dette, synes mig, er uimodsigeligt. Der er Pragt i et stort symmetrisk Pallads, men ingen i en Mængde Huse, som uordentlig staae kastede blant hverandre. Der er Pragt ved et Regiments Uniform, naar det staaer i Slagtorden; der er ingen blandt de Folk, som see derpaa, endskjøndt der af disse maa skee er ikke eet eneste Mennecke, hvis Klædning jo er langt kostbarere end en Soldats. Kort, den sande Pragt er intet andet end Orden, der falder mere i Øinene i det Store; deraf kommer det, at af alle optænkelige Skuespil er Naturens det prægtigste.

mindste finder, at det er en højere og ædlere Forestilling at see et lidet Antal lykkelige Mennesker i et simpelt og tarveligt Huus nyde fælles Lyksalighed, end at see Evedraat og Forstyrelse herske i et Pallads, hvor Enhver af Besoererne søger sin Hæd og Lykke i Andres Odsælgelse og i almindelig Forvirring. Det vel indrettede Huus er eet, og danner et Heelt, der er behageligt at se; i Palladset finder man blot en uordentlig Samling af forskellige Gjenstande, hvis Forbindelse kun er tilsyneladende; ved første Ojekast troer man at opdage et fælles Maal; men ved nærmere at betragte Tingene overbevises man snart om sin Bildfarelse.

Naar man blot følger det naturligste Indtryk, synes det, at man mere behøver Smag end Selvbeherskelse (moderation) til at foragte Pragt og Overdaad. Symmetrie og Regelmæssighed indtage alles Sjæle. Billedet af Belliv og Lyksalighed rører det menneskelige Hjerte, som føler hæftig Attraae derefter: men tom Stads, der hverken staaer i Forbindelse med Orden eller Lyksalighed, og har intet andet Maal, end at henrive Djet, hvilket fordelagtigt Begreb kan den vel vække hos Tilskueren om det Menneske, som prunker dermed? Begrebet

grebet om hans Smag? Viser ikke Smagen sig hundrede Gange bedre i simple Ting, end i saadanne, som Rigdom fordunkler? Begrebet om Bequemmelighed? Er der vel noget mere ubequemmeligt end Pragt? *) Begrebet om Pragt? Just det Modsatte. Naar jeg seer,

*) Den Støj, mange Folk gjøre i et Huus, forstyrrer nafladelig Herrens Rolighed; han kan intet skjule for alle disse Argusser (Skarpseende). Hans Creditorstok lader ham dyrt betale den Skare, han har af Beundrere. Hans Børelser ere saa prægtige, at han nødes til at ligge i et lille Kammer, for at have sin Magelighed, og hans Ube boer undertiden bedre end han. Naar han skal spise, beroer paa Koffen, og ikke paa, at han er sulsten; vil han gaae ud, kommer det an paa hans Heste; tusinde Hindringer afholde ham paa Vejen; han brænder af Længsel efter at komme hen paa et eller andet Sted, men han veed ej mere, at han har Been. Chloë venter ham; men Skarnet forbyder ham at komme. Guldvægten paa hans Klædning er ham for tung, og han kan ej gaae tyve Skridt; men gaaer han end Glip af et Møde med sin Kjæreste, holdes han skadesløs ved de Forbigaaende: enhver lægger Mærke til hans Dragt, beundrer den, og siger ganske højt: Det er Herr den eller den.

seer, man har villet bygge et stort Pallads, spørger jeg strax mig selv, hvorfor det Pallads ikke er bleven større? hvorfor den, der har halvtredshindstyve Tjenestefolk, ikke har hundrede? Hvorfor dette Solstøj ikke er af Guld? Den Mand, der forgylder sin Bogn, hvorfor forgylder han ej sit Panselværk? Naar Panselværket er forgyldt, hvorfor er da ikke Taget ogsaa? Den, der vilde bygge et højt Taarn, gjorde vel i, at han vilde det skulde naae til Himmelen; ellers kunde han have gjort det saa højt, han vilde, det Punkt, hvor han standsede, vilde blot tjene til, langt borte at give et Beviis paa hans Afmagt. O ubetydelige og forsængelige Mennecke! Vis mig Din Magt, jeg skal vise Dig Din Uffelshed!

Derimod, hvor der er Orden i Tingene, og intet findes blot for et Syns Skyld, hvor alt har sin virkelige Nytte og indskrænkes blot til Naturens sande Nødvendigheder, der seer man ikke allene et Skuespil, som billiges af Fornuften, men som forlyster Øjet og for højer Hjertet, just fordi Mennecket seer sig der i lutter behagelige Forhold, som den, der er sig selv nok; fordi Billedet af dets Svaghed ej viser sig der, og fordi dette smilende Skilderi aldrig vækker mørke Betragtninger.

Jeg

Jeg opfordrer ethvert fornuftigt Menneske een
 Time at beskue en Kyntes Vallads og den
 Pragt, som glimrer der, uden at falde i
 Fængsel, og begræde Menneskehedens Skjæbne.
 Men Synet af dette Huus, og dets Beboeres
 simple og eensførte Liv, udbreder i Tilskuer-
 nes Sjæle en lønlig Henrykkelse, der uafslad-
 lig foreges. Et lidet Antal blide og fredelige
 Mennesker, forenede af indbyrdes Trang og
 gjensidig Velvillje, bidrager paa forskjellige
 Maader til et fælles Maal. Enhver finder i
 sin Stilling alt, hvad han behøver for at være
 fornøjet med den, og ønsker ej at forlade den;
 man tænkes til hverandre, som om man skulde
 blive her sin hele Levetid, og det eneste, man
 med Iver trækker efter, er, at opfylde sine
 Pligter. De, der befale, ere saa lemsældige,
 og de, der adlyde, saa nidkjære, at de Un-
 dergivne gjerne kunde dele de samme Forret-
 ninger indbyrdes, uden at nogen af dem vilde
 angre paa den Lod, han fik. Derfor misun-
 det ej den eene den anden; ingen troer at
 kunne forsøge sin Lykke, uden ved at fremme
 fælles Vel. Herskabet selv priser sig ikke lyk-
 kelig, uden de Folk, der omgive det, ere for-
 nøjede. Her er intet at lægge til og intet at
 tage fra, fordi man intet finder uden nyttige
 Ting,

Ting, og fordi disse ere der alle, saaledes at man intet ønsker af det, man ikke seer her, og der er ingen Ting af det, man seer, som man kan spørge om: Hvorfor der ikke er mere? Forsøg det med Guldbetræk, med Skilderier, med Lysekroner, med Forgyldning, og strax vil De skjæmme det Hele ud. Bed 'at see saa megen Forraad af det Nødvendige, og ingen Spor til Overflod, bringes man til at troe, at den ej er der, fordi man ej vilde, den skulde være der, og hvis man ønskede det, vilde den herske der rigeligen. Bed stedse at see Gaver strømme ud herfra til Hjælp for de Fattige, fristes man til at sige: Dette Huus kan ikke rumme alle sine Rigdomme; og dette er efter min Mening den sande Pragt.

Denne Velstand forskrækkedes jeg over, da jeg fik at vide, hvoraf man vedligeholdte den. I ødelægger Eder, sagde jeg til Madam Wolmar og hendes Mand; det er ikke muligt, at en saa mandelig Indtægt kan strække til saa mange Udgifter. De stak i at lee, og forklarede mig, at de, uden at indskrænke noget i deres Huus, gjerne kunde spare endnu meget, og forsøge deres Indtægt snarere, end ødelægge sig. Den hele Hemmelighed, sagde de, i Henseende til vor Rigdom, bestaaer deri, at

vi have faa Penge, og at vi søge, faa meget inueligt, i Brugen af vor Formue, at undgaae al Omsætning mellem Indtægten og Anvendelsen. Ingen af disse Omsætninger skeer uden Tab, og disse Tab, naar de mangfoldiggjøres, medtage betydelige Midler, ligesom en Gulddaase, ved megen Omsmelting, tilsidst kun bliver ubetydeligt Legetøj. Vi slippe al Transport, da vi paa Stedet bruger vore Indtægter; og da vi in natura fortære dem, undgaaes al Omsætning. Ved stedsse at ombytte det, vi have for meget af, med det, der mangler os, søge vi, isteden for Kjøb og Salg i Penge, (hvilket fordobler Skaden) at gjøre virkelige Omsætninger, hvorved enhver Kontrahents Bequemmelighed er ligesaa godt som reen Fordeel for begge.

Jeg indseer, svarede jeg dem, Fordelen af denne Fremgangsmaade; men den forekommer mig dog ikke at være gandske fri for Mangler. Foruden den nøjsomme Narvaagenhed, den medfører, er Fordelen tillige mere tilsyneladende end virkelig, og det, I tabe ved den til de mindste Ting udstrakte Omsorg, overgaaer rimelig det, som eders forpagtere vilde vinde ved eder; thi Arbejdet vilde altid kunne gjøres med mindre Sparsommelighed, og Hø-

sten

sten besørger med mere Flid af en Bønde end af eder. — Deri tager De Fejl, svarede Wolmar mig. Bønden bekymrer sig mindre om at forsøge Indtægterne, end at spare UdgiFTERne, fordi Forskud falder ham tungere, end den Fordeel, han høster, er ham nyttig. Hans Hensigt er ej saa meget at føre sig sin Jord til mueligste Nytte, som at gjøre saa Omkostninger paa den, og er han vis paa en virkelig Binding, da er det mere ved at udtømme, end forbedre sin Jord; og det bedste, der kan hændes, er, at han forsommer den, isteden for at udtømme den. Saaledes lægger den uvirksomme Jorddeot (proprietaire) Grunden til større Tab for sig eller sine Børn, for at indsamle uden Bryderi en Slump rede Penge; han paadrager derved sig selv eller sine Efterkommere det tungeste Arbejde, og undertiden sit Gods endelig Odelæggelse.

Søvrigt, vedblev Wolmar, nægter jeg ikke, at mine Jordes Dyrkning koster mig mere, end den vilde koste en Forpagter, men, saa er ogsaa Forpagterens Fordeel min; og da denne Dyrkning er meget bedre, er ogsaa Indtægten meget større; saa at jeg, ved at have flere Bekostninger, vinder stedse mere. End videre; UdgiFTERnes Forøgelse er kun til

lyneladende, da den sparer saare meget i Huus-
holdningen; thi dersom andre dyrkede vore
Jorder, skulde vi intet have at bestille; vi
maatte tye hen til Byen, hvor Levemaaden
vilde være dyrere; vi maatte søge Kornsjeller,
der kostede os meget mere, end dem, vi her
nyde, og vilde gjøre mindre Indtryk paa os.
Den Narvaagenhed, som De kalder majsom,
udgjør paa een Gang vore Pligter og Fornøjelser; Tak være den Klogskab, der styrer
den, den er os aldrig tung; den er for os
hvad en Mængde Grillen, som Landlivet fore-
bygger eller svækker Smagen paa, er for An-
dre; og alt det, der bidrager til vort Velvære,
vorder for os en Fornøjelse.

Kast Djnene runde omkring Dem, til-
føjede denne fornuftige Huusfader, De vil
intet see uden nyttige Ting, der næsten koste
os intet, og dog spare os tusinde unyttige
Udgivter. Eene Madvarer, der ere af Ste-
dets Frembringelser, fylde vort Bord; Næ-
sten alt vort Vostab, alle vore Klæder bestaae
af Landets egne Materialier; intet foragtes,
fordi det er almindeligt; intet agtes, fordi det
er sjældent. Da alt det, der kommer langt
fra, staaer Fare for at forvandskes, eller for-
falskes, indskænke vi os, ligesaa meget af

Kræsenhed, som af Svarksomhed, til Valget af det Bedste, der kan findes hos os selv, og hvis Beskaffenhed vi ingen Tvivl bære om. Bore Netter ere simple, men udvalgte. Bort Bord skulde kun dækkes langt herfra, for at være prægtigt; alt vilde da være godt og sjældent, og mangen Graadsfer vilde finde Svøens Foreller langt bedre, naar han spiste dem i Paris.

Den samme Regel gjælder i Valget af Pynt, hvilket, som De seer, ikke er forsomt, men ene Nøthed hersker deri; Rigdom viser sig aldrig deri, langt mindre Moden. Der er stor Forskjel paa den Værd, Indbildning giver Tingene, og den, de virkelig have! allene til den sidste er det. Julie binder sig; og naar hun behøver et Stykke Tøj, spørges ej saa meget, om det er gammeldags eller nymodent, som om det er godt, og om det klæder hende. Ofte endog er Nøheden allene en udelukkende Bevaggrund for hende, naar denne Nøthed giver Tingene en Værd, som de ikke have, eller som de ikke kunne erholde.

Freundless maa De lægge Mærke til, at Virkningen af enhver Ting her mindre kommer af Tingen selv, end af dens Brug, og dens Overeenstemmelse med det Dørlige; saaledes

ledes har Julie med Ting af liden Betydning gjort et Heelt af stort Værd. Smagen vil gjerne skabe, og eene give Tingens Værdi. Saa ubestemt og ødelæggende Modeloven er, saa hausholderst og varig er Smagens. Hvad denne een Gang billiger, er altid godt; er det fældet i Moden, er det derimod aldrig latterligt; dens ærbare Sæmpelhed drages af Tingenes Overeenstemmelse, uforanderlige og faste Regler, der gjælde, naar Moderne ej ere mere.

Endelig kan De lægge hertil, at Overflødighed blot i det Nødvendige ikke kan udarte til Misbrug, fordi det Nødvendige har sin naturlige Grændse, og de sande Fornødenheder aldrig ere udsvævende. Man kan sætte Bekostningen for tyve Klædninger paa en eenes Fæ, og i et Maaltid opspise et heelt Aars Indkomster; men man kan ikke bære to Klædninger paa een og samme Tid, eller spise Middagsmad to Gange paa een Dag. Saaledes er den vedtagne Mening (opinion) ubegrændset, isteden for at Naturen indskrænker os paa alle Sider, og den, der i Middelsstanden er fornøjet med simpelt Vælv, stager ikke Fare for at ødelægge sig.

Der seer De, min Ven! vedblev den vise Wolmar, hvorledes man ved god Huus- holdning og Flid kan have sig over sin Formue. Det staaer i vor Magt, at forsøge vore Midler, uden at forandre vor Levemaade; thi her gøres næsten intet Forskud, uden det jo har en Indtægt til Hensigt; og alle vore Udgifter give os Evne til at paatage os mange flere.

Intet af alt dette, Mylord! viser sig ved første Ojeblik. Alle vegne skjuler en tilfønel- dende Forvirring den Orden, der frembringer den; man skal have Tid til at opdage de Lar- veligheds Love (des loix somptuaires), der føre til Bequemmelighed og Fornøjelse; i Færstning har man Vanskelighed ved at begribe, hvor- ledes man kan nyde det, man sparer. Ved nøjere Eftertanke forøges Fornøjelsen, fordi man seer, at Kilden til den er uudsømmelig, og at Konsten, at smage Livets Lyksalighed, tjener til at forlænge den end mere. Hvorle- des kunde man blive fjed af en Tilstand, saa overensstemmende med Naturen? Hvorledes kunde man formindste sine Ejendomme ved stedse at forsøge dem? Hvorledes kunde man ødelægge sin Formue ved blot at fortære sine Indkomster? Naar man hvert Aar er sikker paa Udkomme til det følgende, hvad kan da for-

forstyrre den nærværende Tids Fred? — Her vedligeholder Frugten af det overstandne Arbejde den nærværende Velstand, og det nærværende Arbejdes Betsignelse bebuder Overflødighed for kommende Dage. Man nyder paa een Gang baade hvad man giver ud, og hvad man samler ind, og de forskjellige Tider forene sig for at befæste de nærværende Øjeblikkes sorgfrie Glæde.

Jeg har iagttaget endog de mindste Ting i Husholdningen, og alle vegne har jeg seet den samme Aand herske. Fra Krüentimmerstuen (gynecée) kommer alt, hvad man bringer af Broderi og Kniplinger. Al Traad til Lærred spindes i Vorigerstuen (basse.cour), eller af fattige Koner, som man giver Høden. Ulden sendes til Manufakturerne, som levere Tøj for den til Folkenes Klæder; Bøin, Olje og Brød skaffer Huset selv; ved en ordentlig og bekvemt Skovsældning (en coupe réglée) har man saa meget Brænde, man forbruger; Slagteren betales med Qvæg; Urtekrammeren faaer Korn for sine Væver; Arbejdsfolkene og Tjernerne Løn udredes af Avlingen, som de gjøre i Penge. Lejen af Husene i Byen er tilfrækkelig til at besætte med Vostkab de Bygninger, som man beboer; Renterne af Ka-

pita

pitaten er nok til Herfabet's Underholdning og Anskaffelsen af det Kjøkkentøj, man vil have; Salget af den Viin og det Korn, der er tilovers, udgjør en Sum, som man henlægger til overordentlige Udgifter; en Sum, som ved Julies Klogskab aldrig hensmelter, men som ved hendes Godgjørenhed ligesaa lidet forøges. Paa Ting, der tjene til blot Forlystelse, anvender hun Fordelen af det Arbejde, der gjøres i Huset; saasom: af Jorde, man oprydder; af Træer, som man planter, o. s. v. Saaledes kan altsaa Pigevægten aldrig ophæves; og det er umueligt, at nogen Worden kan indtræffe.

End mere; den Selvfornægtelse, hun paalægger sig ved den ordentlige Nødelse af Livets Behageligheder, hvorom jeg har talt, er paa een Gang baade et nyt Middel til Fornøjelse, og en ny Kilde til Sparsomhed. Hun holder for Exempel meget af Kaffe; hjemme hos sin Moder nød hun den hver Dag; men denne Bane har hun givet slip paa, for at drikke Kaffe med mere Smag. Hun nyder den blot, naar hun har Fremmede, og i Apollosaten, naar der er nogen Fest, hvis Højtidelighed ogsaa derved forøges. Det er en Smule Sandselighed, der kilder hende mere,
Koster

Foster mindre, og ved hvilken hun paa een Gang ægger og tvinger sit Hæng til at kildre Gaaen. Derimod søger hun ved utrættelig Opmærksomhed, ved en naturlig og indtagende Rindhed at træffe og fyldestgjøre sin Faders og sin Mands Smag, paa en Maade, der forhojer Behageligheden af det, hun byder dem, just ved den Fornøjelse, hun nyder ved at byde dem det. De ville begge to gjerne forlænge Maaltidet efter Schweigisk Etik; hun forsommer heller aldrig efter Aftensmaaltidet at beværte dem med en Flaske Viin, der er baade ældre og mere velsmagende, end den, de almindelig faae. Jeg blev i Forstningen nærret med de prægtige Navne, man gav disse Vine, som jeg virkelig finder at smage forræffeligt, og i det jeg drak dem som Vine, der vare fra de Steder, hvis Navne de bare bebrejdede jeg Julie, at hun saa aabenbart krænkede sine Grudsætninger; men hun erindrede mig smilende paa et Sted i Plutark, hvor Flaminius sammenligner Antiochuses asiatiske Tropper, under tusinde fremmede Navne, med de forskjellige Ragouts, som en Ven havde opvartet ham med af et Slags Kjød. — Det forholder sig, sagde hun, paa denne Maade med disse fremmede Vine, som De bebrejder mig

mig. Den Rancio-Cheres-Malaga-Chassaigne-
 og Syrakus-Biin, som De drikker med saa
 megen Fornøjelse, er virkelig intet andet end
 Biin fra Lavour, tillavet paa adskillige Maa-
 der, og De kan her see det Biinland, der
 frembringer disse fremmede Drikkevarer. Ere
 de end i det Væsentlige under hine berømte
 Vine, hvis Navne de bære, ere de ogsaa frie
 for deres Mangler; man kan i det mindste
 drikke dem uden Fare, da man veed saa godt,
 hvoraf de bestaae. Jeg har Grund til at troe,
 vedhlev hun, at min Mand og min Fader
 holde ligesaameget af dem, som af de sjældneste
 Vine. — Hendes, tog derpaa Wolmar Ordet,
 have en Smag for os, som alle de andre ikke
 have; det er den Fornøjelse, hun nyder ved
 at lave dem. — Ah! svarede hun, de skulde
 altid blive ypperlige.

De indseer da vel, at Lediggang og Dr-
 feelsøghed, der gjøre det nødvendigt, at søge
 Selskab og Samqvem med Fremmede, ikke
 finde Sted her, hvor man har saa mange og
 forskjellige Syster. Man besøger Naboerne;
 dette Besøg er nok til at vedligeholde en beha-
 gelig Omgang, men alt forklodet til ej at kunne
 undvære samme. Gjæster ere altid velkomne,
 men man længes aldrig efter dem. Man seer
 netop

netop saa mange Folk, som man behøver, for at beholde Lysten til det rolige Eeneliv; landlige Forretninger ere her det samme, som Moerskab, og for den, der i sin Families Ekjød finder det kæreste Selskab, ere alle andre Fornøjsler saare smagløse. Den Maade, hvorpaa man her fordriver Tiden, er alt for stuvet, og alt for eensformig til at friste Mange; *) men det ligger i deres Hjertes Beskæffenhed, der har valgt den, at den er dem saa behagelig. Kan man vel med en sund Sjæl kjedes ved at opfolde Menneskehedens kærereste og yndigste Pligter, og gjensidig at gjøre hverandre Livet behageligt. Julie, fornøjet med sit Dagværk, vuster hver Aften ingen forskjellig Levemaade den følgende Dag; og hver Morgen beder hun Himlen om at kunne hende bringe en saadan Dag, som den forrige; hun

*) Jeg troer, at naar een af vore rejsende skionne Vænder kom hid, og blev vel modtaget og behandlet, vilde han dog siden give sine Venner en saare snurrig Beskrivelse af det Bondeliv, man her fører! Jeg seer af Mrs. Labys Catesbys Breve, at denne Smag er ikke eene indskrænket til Frankrig, men at det rimeligvis ogsaa er Skik og Brug i England, at gjøre Folk latterlige til Løn for deres Sjælsfrihed.

lyster altid med de samme Ting, fordi de ere gode, og fordi hun intet bedre kjender. Upaatvileligt nyder hun derfor al den Lyksalighed, noget Menneske kan nyde. Hun finder sig vel ved, at hendes Forsætning vedvarer, og er ikke det et ubedrageligt Segn paa, at man lever lykkelig?

Seer man end her sjælden Sværme af Drækløse, som man plejer at kalde godt Selskab, gjør dog alt, hvad her samles, Indtryk paa Hjertet ved en eller anden fordelagtig Side, og gotgjør nogle Latterligheder ved tusinde Dyder. Fredelige Landboere uden Verden og uden Kinhed, men gode, ligesvem, ærlige og fornøjede med deres Kaar; gamle Officerer, der ere komne ud af Tjenesten; Handelsmand, som ere kjede af at herige sig; fornuftige Huusmødre, der føre deres Døttre i Dydens og gode Sæders Skole; dette er det Selskab Julie saa gjerne gider have omkring sig. Hendes Mand vil nok ogsaa undertiden gjerne see nogle af disse Aventureers, som Alder og Erfarenhed have forbedret, og som, fordi de ere blevne flogne paa deres egen Bekostning, gjerne komme tilbage for at dyrke deres Faders Jord, som de nu vilde ønske, de aldrig havde forladt. Naar nogen af dem

ved

ved Bordet fortæller sit Livs Hændelser, er det noget andet end den rige Sindbads underfulde Tildragelser, naar han fortæller, hvorledes han i Skjødet af østerlandsk Bøllyst har samlet sine Skatte; det er simple Efterretninger, fortalte af fornuftige Folk, som Skjæbnens Griller og Menneskenes Uretfærdighed have hindret i at opnaae det falske Gode, de eftertragtede, for at give Dem Et mag paa det sande.

Skulde De vel troe dette, at selv Omgang med Bønderne har noget Fortryllende for disse ophøjede Sjæle, i hvis Selskab den Vise selv gjerne vilde oplyses? Den fornuftige Wolmar finder i det tvangløse Landsbyevesen flere udmærkede Karakterer, flere selvtænkende Mennesker, end under Stædernes eensformige Masse, hvor enhver viser sig, som andre ere, heller end som han selv er. Den sømme Julie finder hos Bønderne Hjertes, der have Fælselse for de mindste Godhedsbeviisninger; de prise sig lykkelige ved den Deel, hun tager i Deres Lyksalighed. Hverken deres Hjerte eller deres Forstand ere dannede ved Konsten; de have ikke lært at vælge os til deres Mønstere; og man behøver ikke at frygte for at finde i dem

dem Menneskets Mennesker isteden for Na-
turens.

Ofte møder Wolmar paa sine Vandringer
en eller anden god Olding, hvis sunde For-
nuft gjør Indtryk paa ham, og med hvem
han finder Fornøjelse i at tale. Han fører
ham med sig til sin Kone; hun modtager ham
paa den kjærligste Maade, som ikke bærer Fin-
hedens og den fornemme Stands Præg, men
som vidner om hendes godmodige og blide Ka-
rakter. Man beder den gode Mand til Bords.
Julie sætter ham ved sin Side, lægger for
ham, er venlig mod ham, taler hjerteligen
med ham, underretter sig om hans Familie og
hans Syssler; hun smiler aldrig ved hans For-
legenhed, paalægger ham ikke nogen Tvang
ved tydelig at lægge Mærke til hans Bønde-
manerer, men sætter ham ret i Lune ved Lige-
fremheden i hendes Adfærd; hun overskrider
aldrig den smme og indtryksfulde Agtelse, man
skylder den skønelige Alderdom, som hædres
ved et langt hensvunden og skyldfrit Liv. Den
oprømte Olding overlader sig gandske til sit
Hjertes Udtømmelse; han synes for et Øjeblik
at faae Ungdommens hele Fryghed tilbage.
Den Vin, han drikker paa en ung Dames
Sundhed, opvarmer hans halvvisnede Blod.
Han

Han oplives ved at tale om gamle Dage, om sin Kjærlighed, om sine Feldttog, og de Slag, han har været i, om sine Landsmands Mod, sin Hjemkomst til sit Fødested, sin Kone, sine Børn, sine landlige Forretninger, de Mangler, han har opdaget, og de Midler, han pønser paa, for at afhjælpe dem. Ofte indeholder hans Tale enten ypperlige moraliske Forfættelser, eller Lærdomme i Henseende til Agerdyrkningen, og om der end ikke var andet i det, han siger, end den Kornsjælle, hvormed han siger det, vilde Julie dog glædes ved at høre det.

Efter Middagsmaaltidet gaaer hun i sit Kammer og henter noget smaat Fruentimmer, stads til Foræring for den gamle vakke Mand's Kone og Døttre. Hun lader sine Børn overbringe ham det; og han giver Børnene et eller andet, der stemmer med deres Smag, og som Julie hemmelig har stukket ham i Haanden til dem. Saaledes næres tidlig den inderlige og blide Velvillie, der udgjør Baandet mellem de forskjellige Stænder. Børnene vænnes til at hædre Alderdommen, agte Ærlighed og paaskjønne Fortjeneste i enhver Stand. Bønderne, som see deres gamle Fædre afholde i et anseeligt Huus og indbudne til Herrens Bord,

Børd, finde sig ikke fornærmede ved, at de
 ere Udslukkede derfra; de tusskrive ikke deres
 Raar, men deres Alder det; de sige ikke: vi
 ere old for fattige, men vi ere old for unge;
 til at vorde saaledes behandlede: den Væ-
 man yder deres Oldinge, og det Haab engang
 selv at nyde den; opretter dens Gavn, og op-
 flammer dem til at gøre sig den værdig.

Smidlertid kommer den gamle brave Mand,
 endnu rørt over de Dinhedstegn, han har mod-
 taget, hjem i sin Hytte; han længe efter at
 vise sin Kone og sine Børn de Forælinger,
 han bringer dem. Disse Emaaetning udbreder
 Glæde i en heel Familie, som seer, at man
 har værdiget at tage sig af den. Han fortæl-
 ler dem syndigt den Naade, hvorpaa man
 har modtaget ham; de Retter, med hvilke
 man har beværtet ham; den Vin, han har
 nydt; de venkabelige Samtaler, man har havt
 med ham; hvor meget man har spurgt om
 dem; han roser Herstedets Omgangslihed,
 Tjenernes Opmærksomhed, og i Almindelighed
 alt, hvad der kan forhøje de Prøder; han
 har modtaget paa Agtelse og Godhed; ved at
 fortælle dette, nyder han det anden Gang; og
 hele Huset synes tillige at nyde den Væ, man
 har vist Hønsfaderen. Alle veltsigne eenstem-

ningen denne anseelige og ædelmodige Familie, der giver de Store Exempel og de Smaa Tilflugtsted; der hadrer de graae Haar og ikke foragter den Fattige. Dette er den Noes, der behager velgjørende Sjæle. Er der nogen menneskelig Betsignelse, som Himlen værdiges at bønføre, da er det ikke den, som Krybber og Smiger fremkonstler i de Personers Nærværelse, man roser, men den, som i Landom udøses af et oprigtigt og erkjendeligt Hjerte, ved et sandligt Arnested.

Paa denne Maade kan en behagelig og blid Gølelse udbrede sin fortryllende Ynde over et Liv, der synes de kolde Hjerter urimeligt. Paa denne Maade kunne Sysler, Arbeide, Gensomhed vorde Fornøjelser, naar man forstaaer den Konst, at indføre Orden i dem. Alle de kjedsommelige Folk, som man har saa megen Noje for at møde, maae tilskrive deres Laster den Misfornøjelse, der hersker hos dem; thi man taber aldrig Gølelsen for Glæde, førend man har tabt Gølelsen for Pligt. Med Julie er det just Tilfældet, at de Sysler, hvi eengang formeedst en vis Afmagt i Sjælen forsømte, blive hende fornøjelige ved den Vægggrund, der skynder hende til dem. Man maatte være uden al Gølelse, for at være uden

af Fryghed. De samme Aarsager, der een- gang dæmpede hendes livfulde Karakter, have nu igjen vakt den. Hendes Hjerte søgte Ro- lighed og Eensomhed, for i Fred at kunne overlade sig til de Følelser, hvoraf det var gjenneintrængt. Hun har begyndt et nyt virk- somt Liv, da hun indtraadde i nye Forbindel- ser. Hun er ikke af disse sorgløse Huusmødre, der lade det blive ved at studere, naar de skulde handle; der spille den Tid, de skulde anvende paa at opfylde deres egne Pligter, med at un- derrette sig om andres. Hun anvender det, hun eengang har lært. Hun studerer ikke mere, læser ikke mere, men handler. Hun staaer en Time tidligere op end sin Mand, og derfor lægger hun sig en Time tidligere end han. Den Time om Morgenens er den eeneste Tid, hun endnu anvender til Studering; Dagen synes hende ikke lang nok til alle de Forretnin- ger, hun saa gjerne sysselsætter sig med.

Dette er, Mylord! hvad jeg havde at sige Dem om Bestyrelsen i dette Huus, og om deres private Liv, der styre det. Fornøjede med deres Skjæbne nyde de Livet i Fred; for- nøjede med det, de eje, arbejde de ikke paa at forsøge det for deres Børn; men at efterlade dem, foruden en bestemt Arvelod, Gode i

god Stand, hengivne Tjenere, Lyst til Ar-
bejde, til Orden, til Sparksomhed, og til alt,
hvad der kan gjøre Nydelsen af en ligesaa ærli-
gen forhvervet, som viseligen skaanet, Formue
behagelig og henrykkende for fornustige Men-
nesker.

II. Brev *).

Fra Saint-Preux til Mylord Edouard.

Vi have i disse Dage havt Fremmede. De
rejste i Saar; og vi tre begynde nu igjen at
leve i et saa meget mere fortryllende Sam-
qvem,

*) Der fandtes to Breve skrevne paa forskjellige
Tider over samme Materie, som dette,
hvilket forarsagede mange unyttige Gienta-
gelseser. For at undgaae dem, har jeg gjort
disse to Breve til eet. Uden at ville paaatage
mig at retfærdiggjøre den overdrevne Længde,
mange af de Breve, hvoraf denne Samling
bestaaer, have, vil jeg blot anmærke, at
eensomt levende Menneskers Breve ere lange
og sjældne, da derimod deres, der leve i
den store Verden, ere korte, men mange.
Man behøver blot at lægge Mærke til denne
Forskjæl, for strax at føle Grunden til den.

hvem, som der ikke er det allermindste i vort
 Zunderste, den eene vilde holde skjult for den
 anden. Hvilken Fryd for mig at begynde et
 nyt Liv, der gjør mig værdig til Deres For-
 trolighed! Jeg modtager aldrig det mindste
 Tegn paa Julies og hendes Mand's Agtelse,
 uden jeg so siger med en vis Sjælestoltthed:
 endelig skal jeg dog kunne vove at vise
 mig for ham. Det er ved Deres Omhu,
 for Deres Dine jeg haaber, at mine fordums
 Fejl skulle gjøre min nærværende Tilstand Vere.
 Den slukte Elskovslue sætter Sjælen i en kraft-
 løss Tilstand, men dæmpet Elskov, forenet
 med fast Haab om Sejer, hæver den og med-
 deler den en mere levende Drive til alt, hvad
 som er stort og godt. Skulde man vel ville
 tabe Frugten af et Offer, der har kostet saa
 meget? Nej, Mylord! jeg føler, at mit
 Hjerte, efter Deres Exempel, vil føre sig alle
 de hæftige Lidenskaber, det har neddæmpet, til
 Nytte. Jeg føler, at man maa have været,
 hvad jeg var, for at vorde, hvad jeg vil
 være.

Efter at have spilde sex Dage paa Omgang
 med ligegyldige Mennesker, have vi igjen i
 Dag henbragt Morgenstunden paa engelsk, for-
 enede i Laushed, og smagende paa een Gang
 den

den Fornøjelse at være sammen, og den blide Fryd at være allene sammen. Ak! hvor faa Mennesker kjende disse vellystfulde Glæder! Aldrig har jeg seet Nogen i Frankrig, som havde det mindste Begreb derom. Venner kunne aldrig mangle Stof til Samtaler, siger man. Det er sandt; Sproget har Ord nok til Hverdaasvennernes flydende Vaas. Men Venskab, Mylord! Venskab! livsalige og himmelske Følelse! hvorledes skal man værdigere kunne tale om dig? Hvilket Sprog tør være din Tolk? Kan det, man siger sin Ven, nogenfinde veje op mod det, man føler for ham? Min Gud! hvor meget siger ikke et Haands tryk, et fyrigt Djekast, en trofast Omfav- nelse, og det Suk, denne Omfavnelse ledsages af? hvor koldt er ikke ethvert Ord, man siger, efter et saadant Optrin? o! I Skjonne Aftener i Besançon! I Djeblikke indviiede til Laushed, og ofrede til Venskab! o Bomsfon! store Sjæl! ophøjede Ven! aldrig har jeg rim- geagtet, hvad Du gjorde for mig, og min Mund har dog aldrig sagt Dig noget derom!

Det er vist, at denne fordybende Til- stand (etat de contemplation) udgjør de fals- somme Menneskers freydfuldeste Djeblikke. Men jeg har altid fundet, at overhængende Personer
ikke

ikke gjerne kunne finde nogen Smag i den, og at Venner trænge til at være allene sammen, for ret i al Magelighed at kunne sige hverandre ingen Ting. Den eene vil, saa at sige, være indsluttet i den anden; de mindste Adspredelser forarsage Misfornøjelse, den mindste Ting er utaalelig. Naar Hjertet stundom fører et Ord til Munden, da er det saa sødt, at kunne udsige det frit! man synes ikke, at man tør tænke det, man ej tillige tør sige: Man synes, at en eeneste fremmed Persons Nærværelse hindrer Følelsens Udbrud, og lænkebinder de Sjæle, der saa godt vilde forstaae hverandre, naar der ingen var tilstede.

Saaledes hensvandt to Timer i denne henrykkende Ubevægelighed, der dog var tusinde Gange mere frydfuld end den kolde Røe, Epikurs Guder nyde. Da man havde spist Frokost, kom Børnene, som sædvanlig, ind i Moderens Kammer; men isteden for derefter, ifølge hendes Bane, at indslutte sig med dem i Fruentimmerstuen, lod hun dem blive hos sig, for paa en vis Maade at holde os skadesløse for den Tid, vi ej havde seet hverandre; og vi skiltes ikke ad, førend om Middagen. Henriette, som begynder at lære at holde Naalen, sad og arbejdede foran Sankthon,

ehon, der kniplede, og hvis Kniplepude var sat paa Ryggen af Henriettes lille Stoel. De to Drengs bladede i en Samling Billeder paa et Bord, og den Ældste forklarede Indholden af hvert Stykke for den Yngste. Naar han tog fejl, rettede Henriette, der sad meget opmærksom og vidste Samlingen udenad, ham meget omhyggelig. Ofte lod hun, som hun ikke vidste, paa hvad Stykke de vare, og brugte det som et Paaskud, for at rejse sig og komme fra sin Stoel hen til Bordet, og fra Bordet hen til sin Stoel. Denne Spadsfering var hende ej ubehagelig; hun vandt derved altid nogle kjærtegn af den lille Marcellin; undertiden faldt der endog et Kys, som hans spæde Mund endnu kun stot forkaarer at give. Kløndt Henriette, der allerede er mere fornuftig, gjerne tænker ham Naaden, hvorpaa han gjør det. Under disse Tilretteviisninger, der bleve givne og modtagne uden megen Møje, men ogsaa uden mindste Tvang, eftersaae den Yngste hemmelig sit Legetøj, som han havde skjult under Bogen.

Madam Wolmar sad og broderede ved Vinduet ligeover for sine Born; hendes Mand og jeg vare endnu ved Tjehordet, og læste Aviser, paa hvilke hun kun gav liden Agt. Men

da vi kom til Kongen af Frankrigs Sygdom, og hans Folks fortrinlige Hengivenhed for ham, som aldrig har havt sin Lige uden i det romerske Folks for Germanikus *), gjorde hun nogle

An

*) Af denne Rommersfolkets Hengivenhed for Germanikus, anfører Tacitus følgende Træk:

”Da Nyttet, at Germanikus var syg, udbredtes i Rom, og Efterretningerne derom, ifølge den lange Vej, bleve gjorte end mere ubehagelige, opstod Forbittrelse og Sorg. Allevegne hørtes Klager: at han just derfor var forvilst til de fjærneste Lande; derfor var Provindsen betruet Pils; dette var Frugten af Augustas lønlige Samtaler med Plancinus; gandske sandt var det, hvad gamle Folk havde sagt om Drusus: at Børnenes Borgerind mishagede Magthaverne, og at de ikke vare komne af Vesen for andet, end fordi de havde i Sinde at oprette Frihed og Lighed blandt Rommersfolket. Denne Mængdens Tale gjorde ved Efterretningen om hans Død en saa frøgtelig Virkning, at man, uden at vente paa Dyrighedens Befaling eller Raadets Beslutning, afbrød alle offentlige Forretninger, forlod Mærspadsene og lukkede Husene. Allevegne herskede Taushed; allevegne hørtes Sulte; intet skeede for et Syns Skyld; og skændte

”de

Anmærkninger i Henseende til Nationens milde, velvillige og naturlige Godhed, denne Nation, som alle Nationer hade, og som hader ingen; hun søjede til, at hun ej misundte den højeste Værdighed noget, uden den Fornøjelse at gjøre sig elsker. "Misund den slet intet, sagde hendes Mand til hende i en Tone, som han burde overlade mig at bruge, vi have alle længe været Dine Undersaatter. Ved dette Ord faldt

Kr.

"de Sørgende ikke forglemte udvortes Sorrigs-
 "tean, var dog Hierternes Kummer dybere.
 "Af en Hændelse havde nogle Kjøbmænd, som
 "rejste fra Syrien, medens Germanikus endnu
 "levede, medbragt glade Efterretninger om
 "hans Helbred. Strax bleve de troede, strax
 "udspredte. Enhver fortalte til andre, naat
 "han mødte dem, hvad han saa løselig havde
 "hørt, de igjen meddelede flere det, og Glæ-
 "den forhøjede Røgtet. Man løb gjennem
 "Byen, man opbrød Templernes Dørre. Nat-
 "ten nærede Lettroen, og man kunde bedre
 "give Forsikringer i Mørket. Elberius mod-
 "saade ikke heller disse falske Efterretninger,
 "han lod dem forsvinde ved Tiden og Rum-
 "met; og Folket sørgede end bitterere over
 "Germanikus, da han ligesom anden Gang
 "var bortreven fra det...

Oversætteren.

Arbejdet hende af Haanden; hun vendte Hovedet, og kastede et saa rørende, et saa omt Blik til sin værdige Mand, at jeg ret inderlig frydede mig derover. Hun svarede inter; thi hvad kunde hun vel have sagt, som udtrykte alt, hvad der laae i hiiyt Djekast! Vore Dine mødte ogsaa hverandre. Jeg mærkede af den Raade, hendes Mand trykte min Haand paa, at den samme Følelse gjennemfoer os alle tre, og at hendes udbredte Sjæls blide Indflydelse virkede rundt omkring hende og sejrede over Ufølsomheden.

I denne Stemning begyndte den Tausched, jeg har talet om; De kan let indsee, at det hverken kom af Kulde eller Kjedsomhed. Den blev ikke afbrudt af noget, uden af Børnernes Smaaispøg. Dog, saasnart vi havde holdt op at tale, sagtnedes ogsaa deres Snaksomhed; ligesom de frygtede for at forstyrre det almindelige Stille. Det var den lille Overhovmesterinde, der først begyndte at nedstemme Røsten, og give de andre Bink derom; hun var den første, der begyndte at hoppe paa Tærne, og Børnernes Leeg blev saa meget mere mørende, som denne milde Tvang gav den ny Interesse. Dette Syn, der lod til at gaae for sig for vore Dine, paa det at det skulde for

forlænge vor ømme Henrykkelse, gjorde sin naturlige Virkning.

Tungerne taug, men Hjerterne talte *). Hvor mange Ting sagde man ej hverandre, uden at aabne Munden! hvor mange brændende Bøllefer meddeledes ikke, uden Sprogets mellemkommende Kulde! usørmarkt lod Julie sig henrive af den, der herskede over alle de Andre. Hendes Øjne vare gandske fæstede paa hendes tre Børn, og hendes Hjerte, fuldt af en saa vellystfuld Henrykkelse, besælede hendes fortryllende Ansigt med de mest rørende Træk af moderlig Omhyed.

Overladte til denne dobbelte Beskuelse, lode Wolmar og jeg os henrive til vore Sværmerier, da Børnene, som havde forarsaget dem, afbrøde dem. Den ældste Søn, som morede sig med Billederne, saae, at Broderen ved sit Legetøj blev hindret i at vare opmærksom, benyttede sig af den Tid, da han havde sit Legetøj samlet, og gav ham et Slag over Haanden, saa at alt sprang omkring i Bærelset. Marcellin gav sig til at græde, og Madam Wolmar sagde til Fanchon, uden at vise sig

*) Ammutiscon le lingue, e parlan l'alme.

sig urolig, for at faae Drengen til at tie, at hun skulde tage Legetøjet bort. Barnet taug strax, men Legetøjet blev ikke bestomindret borttaget, uden at Barnet begyndte paa ny at græde, som jeg havde ventet. Denne Omstændighed, der i sig selv sagde intet, gjensvarede mig andre lignende, som jeg ikke var bleven opmærksom paa, og ved at eftertænke det, erindrer jeg ikke, at jeg har seet Børn, som man har talet saa lidet til, og som have gjort mindre Fortrød. De forlade næsten aldrig deres Moder, og man mærker neppe, at de ere tilstede. De ere raske, overgivne, urolige, som deres Alder medfører det, men aldrig ere de fortrædelige, ikke heller skraale de. Man seer, at de ere fornuftige, seend de vide hvad Fornuftighed er. Det, der mest forundrede mig i de Betragtninger, hvortil denne Anledning bragte mig, var, at Alt gif, som af sig selv, og at Julie, der har en saa levende Omhu for sine Børn, havde saa lidet Bryderi med dem, naar de vare omkring hende. Aldrig seer man hende gjøre sig megen Umage med at faae dem til at tie eller tale, ej heller at forebygge eller forbyde de at et og andet. Hun mundhugges aldrig med dem; hun er ikke imod dem i deres Fornøjelse;

ser;

ser; man skulde næsten sige, at hun ikke gjør andet, end seer og elsker dem, og at hendes hele Moderpligt er opfyldt, naar de have fordrevet Dagen med hende.

Skjøndt denne stille Rolighed forekommer mig mere behagelig at skue, end andre Mødres urolige Engstelighed, blev jeg dog ikke mindre forhavset over en Sorgløshed, der stemmede saa ilde med mine Begreber. Jeg vilde, at hun dog ikke skulde været saa vel tilfreds, uagtet alle de Grunde, hun havde til at være det. Selv den overflødige Virksomhed klæder Moderkjærlighed saa godt; alt det Gode, jeg opdage hos hendes Børn, vilde jeg gjerne tilskrevet hendes Omhyggelighed; jeg vilde, at de skulde skyldes Naturen mindre og deres Moder mere; jeg vilde næsten ønske dem Fejl, for at see hende mere virksom i at rette dem.

Efter længe taus at have sysselsat mig med disse Betragtninger, afbrød jeg Tausheden, for at meddele hende dem. Jeg seer, sagde jeg til hende, at Himlen belønner Mødres Dyd ved Børnenes gode Naturanlæg; men disse Naturanlæg maae uddannes. Lige fra Børnenes Fødsel, bør deres Opdragelse begynde. Er der vel en Tid, som er mere beqvem at danne

danne dem i, end naar de endnu ikke have faaet nogen anden Dannelse, som skal nedbrydes? Overlade I dem fra Barndommen til dem selv, i hvilken Alder vilde I da vente Lærvillighed af dem? Naar I ikke have andet at lære dem, bør I lære dem at være lydige. — Mærker De da, spurgte hun, at de ikke lyde mig? — Det vilde være vanskeligt, sagde jeg, naar De intet befaler dem. Hun gav sig til at lee og see paa sin Mand; hun tog mig i Haanden og førte mig i sit Kammer, hvor vi alle tre kunde snakke sammen, uden at Børnene hørte det.

Der var det, hun ret i Mag udviklede sine Grundsætninger for mig, og lærte mig, under sin tilsyneladende Ligegyldighed, at opdagde den aarvaagreste Opmærksomhed, inderlig Omhed nogenstunde har brugt. Længe, sagde hun, har jeg, i Henseende til den tidlige Underviisning, tænkt som De; i min første Frugtommelighed gøs jeg over alle de Nigter, jeg da snart skulde opfylde. I min Urolighed talte jeg ofte herom med Wolmar. Hvilken bedre Leder kunde jeg vel i den Sag vælge, end en oplyst Jagttager, der forenede Philosophens Kulde med Faderens Interesse? Han opfyldte, ja overgik endog min Forventning

ning i den Henseende: han adspredte mine For-
domme. Han gav mig et beroligende Haab om
en heldigere Fremgang med mindre Møje.
Han bragte mig til at indsee, at den første
og vigtigste Opdragelse er just den, som hele
Verden forglemmer *), nemlig at gjøre et
Barn færdigt til at opdrages. Det er en al-
mindelig Feil hos alle Forældre, der ellers
gjøre Paastand paa at være oplyste, at de troe,
deres Børn ere fornuftige fra Fødselen af, og
at de tale med dem, som med Børne, endog
førend de kunne tale. Fornuften er det Mid-
del, hvorved man tænker at oplære dem, istæ-
det for, at andre Midler burde anvendes til
at danne Fornuften, og at Fornuften selv af
al den Dannelselse, Mennesket kan modtage, er
den, der sildigst og vanskeligst forhvervtes.
Naar man taler med Børn, fra deres spædeste
Alder, et Sprog, de ej forstaae, vanner man
dem til at staae om sig med Ord, at dable
alt, hvad man siger dem, at troe sig ligesaa
kloge, som deres Lærere, og at blive Ordgydere
og Paastaaelige; og det, man troer at opnaae
med

*) Løde selv, den vise Løde har forglemmt den;
han taler meget mere om, hvad man bør
fordre af Børn, end hvad man bør gjøre for
at opnaae det.

med dem ved fornuftige Beveaggrunde, opnaaer man virkelig ikke uden ved at indjage dem Frygt eller benytte sig af deres Forsængelighed.

Der gives ingen Taalmodighed uden den jo endelig trættes ved at opdrage et Børn saaledes: og det er Marsagen hvorfor Forældre kjedes, foragtes og omsider blive modløse ved den evige Uregjerlighed, hvortil de dog selv have vant deres Børn, og naar de ej længere kunne taale deres Støj, nødes de til at stille sig ved dem, og overlade dem til Hofmestere, ligesom man nogensinde kunde vente mere Taalmodighed og sagtmedig Omgang af en Lærer, end en Kader kan have.

Naturen, vedblev Julie, vil, at Børn skulle være Børn førend de blive vogne Mennesker. Ville vi kuldkaste denne Orden, skulle vi frembringe for tidlig modne Frugter, der hvortæn have Modenhed eller Smag, og snart ville fordærves; vi skulle faae unge Lærde og gamle Børn. Barndommen har sine særegne Maader at see, at tænke, at føle paa. Intet er mindre fornuftigt, end at ville meddele den vores isteden for hine; og jeg kunde ligesaa godt fordre, at et Børn skulde have fem Fods Højde, som Dømmekraft i sit tiende Aar.

Spruften begynder først at dannes efter
 mange Aar, naar Legemet har faaet en vis
 Fasthed. Naturens Hensigt er altsaa, at
 Legemet skal faae Styrke, førend Sjelen ud-
 vikles. Børn ere altid i Bevægelse; Rolig-
 hed og Eftertanke er noget modbydeligt for
 deres Alder, et stadigt og stillesiddende Liv hin-
 drer dem fra at vore og trives; hverken deres
 Sjal eller Legeme kunne taale Evang. Naar
 de uafslædig indsluttes i et Kammer med Bø-
 ger, tabe de al deres Munterhed; de vorde
 forkjelede, svage, usunde og snarere støve end
 fornuftige, og Sjelen vidner hele Livet igjen-
 nem om Legemets Svækkelse.

Om endog alle disse tidlige Undervisnin-
 ger gavne de deres Dømmekraft, saa meget
 som de skade den, vilde det desuagtet være en
 saare stor Fejl at undervise Børn islang, uden
 at have Hensyn paa de Kundskaber, der for-
 trinlig passe sig paa ethvert Børns Genie.
 Foruden den Legemsbeskaffenhed, der er fælles
 for hele Slægten, medbringer enhver, naar
 han fødes, et særegent Temperament, der
 bestemmer hans Aand og Karakter, og som
 man ej behøver at forandre eller tvinge, men
 at danne og forædle. Alle Karakterer ere gode
 og sunde i og for sig selv, siger Bolmar.

Der

Der har ingen Føsttagelse Sted i Naturen. Alle de Føst man tillægger Naturen, ere Virkninger af den flette Dannelse, den har faaet. Der er ingen Forbryder, hvis Tilbøieligheder jo ved en bedre Vejledning vilde have frembragt store Dyder, der er ingen forvildet Forstand, man jo kunde have dannet til nyttige Færdigheder, ved at tage den paa en vis Fod; ligesom man gjør de vanskabte og fæle Figurer skjøne og veldannede ved at bringe dem under den Synspunkt hvorfra de egentlig bør betragtes. Alt i hele Skabningen bidrager til det Heles Vel. Ethvert Menneske har sin anviste Plads i Tingenes bedre Orden; at finde denne Plads og ikke kuldkaste denne Orden, derpaa beror alt. Hvad vorder Folgen af en Opdragelse, som begynder fra Buggen altid efter en Forskrift, uden Hensyn til den himmelvide Forskjæl paa Sjæleevnerne? At man giver de fleste en skadelig eller ubetimelig Underviisning; at man nægter dem den, der passer sig for dem; at man paa alle Sider lænkebinder Naturen, at man quæler Sjælens ædle Egenskaber, for at bringe ubetydelige og blot tilsyneladende Fortrin i deres Sted, Fortrin, som ingen virkelig Dyrte have; at man ved at bruge forskellige Talenter til de

samme Ting, tilintetgjøre nogle ved andre, eller forstyrre dem alle; at man, efter at have spildt megen Umage paa at fordærve Børnenes Naturgaver, snart seer denne flygtige og vægte Glands, som man foretrakker for Naturen, henvinde uden at de kvalte Naturanlæg nogensinde mere yttre sig; at man paa een Gang baade mister, hvad man har nedbrudt og hvad man har opbygget, og at man endelig til Løn for sine ufornuftige Bestræbelser, seer alle disse smaa Vidundere vorde kraftløse Sjæle og Mennesker uden Værd, ene mærkelige ved deres Svaghed og ved deres Uduelighed.

Jeg forstaaer disse Grundsætninger, svarede jeg Julie, men jeg har Nøje for at ene dem med deres egne Tanker om den lidet Vaade der er ved, at efterspore ethvert enkelt Menneskes Håndkraft og Naturgaver, enten for at fremme dets egen Lykkelighed eller for at bidrage til Selskabets Hæld. Var det ikke uendelig bedre at udkaste et fuldkomment Mønster paa en fornuftig og retskaffen Mand, og siden føre hvert Barn nærmere og nærmere til dette Mønster ved Hjælp af Opdragelsen, ved at opmuntre det til et, og afholde det fra et andet, ved at dæmpe Lidenskaberne,
danne

danne Fornuften, og rette Naturen. . . . .

— Rette Naturen! sagde Wolmar, og afbrød mig; det er et kjønt Ord, men førend De bruger det, maane De først besvare, hvad Julie har sagt Dem.

Et, som jeg synes, meget afgjørende Svar, var at benægte Grundsætningen selv; det var ogsaa det jeg gjorde. De forudsætter altid, at denne Forskjellighed i Sælskræfterne, der udmærker Individerne, er Naturens Værk, og det er dog intet mindre end afgjort. Thi dersom Sjælene ere forskjellige, ere de ogsaa ulige, og naar Naturen har gjort dem ulige er det ved fortrinlig at begave nogle fremfor andre med finere og mere udstrakte Sandser, stærkere Hukommelse og Anstrængelsesævine. Dog hvad Sandserne og Hukommelsen angaaer, er det af Erfarenhed bevist, at de forskjellige Grader i deres Udstrækning og Forædling ej ere Maalestokken for Menneskenes Sjæleevner; og Anstrængelsesævnen beroer eene paa de Videnskabers Styrke, der besjæle os; det er end videre bevist, at alle Mennesker ere af Naturen oplagte til høistige Liden skaber paa det at de kunne faae den Grad Anstrængelseskraft, hvormed Aandens Fortrin ere forbundne.

Derfom Aandsevnernes Forskjellighed, isteden for at komme af Naturen, var en Virkning af Opdragelsen, det er at sige, af forskjellige Beareber og forskjellige Følelser, som de Gjenstande, der fra Barndommen møde os, de Omstændigheder, hvori vi befinde os, og alle de Indtryk vi modtage, opvække hos os; maatte man, langt fra at bie til man kjendte Børnenes Karakter og Aandsanlæg for at opdrage dem, tværtimod ile med paa en passende Maade at bestemme denne Karakter ved en Opdragelse, der svæper til den Aandsstemning, man vilde give dem.

Derpaa svarede han mig, at han ej havde for Skik at nægte hvad han saae, naar han ej kunde forklare det. Betragt, sagde han til mig, de to Hunde, der ere i Gaarden. De have de samme Øyner; de ere aldrig komne fra hinanden; de ere opfødte og behandlede paa samme Maade; imidlertid er den ene levende, munter, kjælen og lærvillig; den anden er dørst, tung, bidst, og man har aldrig kunnet lære den noget. Ene Temperamentsforskjellen har frembragt de forskjellige Egenskaber hos dem, ligesom ene den forskjellige indvortes Organisation har frembragt Uligeheden i vore Sjæleevner; alt det Dørige er
det

det samme . . . . — Det samme! svarede jeg, nej hvilken Forskiel! hvor mange smaae Gjenstande have vel virket paa den een og ej paa den anden! hvor mange smaae Omstændigheder have ej paa forskjellige Maader gjort et Indtryk paa dem, som De ej har mærket! — Godt! svarede han; nu taler De som Stjernetyderne. Naar man indvender disse, at to Mennesker, fødte under det samme Himmeltegn, havde dog saa modsat en Skiebne, drove de denne Lighed saare vidt. De vaaskode, at, uagtet Stjernernes hastige Indflydelse, var der dog en forfærdelig Afstand fra det ene af disse Menneskers Nativitet til det andets, og at, naar man kunde mærke bestemt begges Fødselsøjeblikke, vilde Indvendingen selv worde Beviis.

Fader os, jeg beder Dem, give slip paa alle disse Spidsfindigheder og holde os til hvad vi ved Sagttagelse lære. Ved den lære vi, at der er Karakterer, der næsten ved Fødselen uttre sig, og at der er Børn, som man kan studere ved Ammens Bryst. Disse udgjøre en egen Klasse, og have sig i det de begynde at leve. At ville derimod danne deres Sjæl, der udvikle sig langsommere, førend man fiender den, er at udsætte sig for at fordærve det Gode, Naturen har gjort, og i dets

Sted

Sted at gjøre Ondt. Naastod ikke deres Lærer
 Plaro, at al menneskelig Visdom, al Philoso-
 phie ikke kunde faar mere ud af Menneskets Sjæl
 end det, Naturen havde nedlagt i den, ligesom
 alle hemmelige Operationer aldrig have faaet
 mere Guld af blandede Bestanddele, end det
 de allerede indeholdre? Dette gjelder hverken
 om vore Følelser eller Begreber, men det er
 sandt i Hensende til vore Anlæg til at for-
 hverve os d. m. For at forandre Mandskraften,
 maatte man forandre den indvortes Organisa-
 tion; for at forandre Karakteren, maatte
 man forandre Temperamentet, hvorpaa den
 berod. Har De nogensinde hørt at en Hidssig
 er bleven slegmatisk, og at en kold Methodi-
 ker har faaet Indbildningskraft. Jeg for min
 Del finder, at det vilde være ligesaa let at gjøre
 en Brunette til en Blondine og en Døsmer til
 en fornuftig Mand. Det er dog forgjæves,
 at tænke, at omstøbe forskellige Sjæle efter
 det samme Mønster. Man kan tvinge dem,
 men ikke forandre dem: man kan afholde
 Menneskene fra at vise sig som de ere, men
 gjøre dem til andre Mennesker kan man ikke;
 og om de end forstille sig i det almindelige Liv,
 vil De dog see dem ved alle vigtige Leiligheder,
 antage deres oprindelige Karakter, og overlade
 sig

sig til den med saa meget mindre Tvang, som
 de ingen kjende i det de overlade sig til den.
 Endnu een Gang, det kommer ikke an paa
 at forandre Karakteren og høie Naturanlagget,
 men tværtimod paa at drive det saa vidt det
 kan komme, forædle det, og forhindre at det
 ej udarter; thi saaledes vorder et Menneske
 alt, hvad det kan være, og Naturens Bælf
 fuldendes ved Opdragelsen. Men førend Karak-
 teren kan forædles maa den studeres, man
 maa vente rolig til den viser sig, give den
 Anledning til at vise sig, og hellere lade være
 at gjøre noget end gjøre det galt og i Utide.
 Eet Geni maa man give Binger: eet andet
 maa man standse i Klugten: een vil svores,
 en anden tømmes; een vil smigres, en anden
 ydmyges; snart maa man opløse, snart nøjes
 med Uvidenhed. Somme ere skabte til at
 drive mennekelig Kundskab til den yderste Grænd-
 se; for andre isjen er det en Ulykke at lære
 at læse. Lader os vente paa den første Gnist
 af Fornuften; det er den der fremlokter Ka-
 rakteren og giver den den sande Dannelse; det
 er Fornuften, der forædler Karakteren, og
 førend hin vtrrer sig, gives der ingen sand
 Opdragelse for Mennesket.

I Henseende til Julies Grundsætninger, som De finder modsigende, veed jeg ikke, hvori den Modsigelse, som De seer, bestaaer; jeg for min Deel finder dem fuldkommen paa- sende. Hvert Menneske bringer med sig fra Fødselen af en Karakter, en Forstand og Ta- lenter, der ere ham egne. De, der ere bestemte til det simple Landliv, behøve ingen Udvikling af deres Evner for at vorde lykkel- lige; deres nedgravede Pund er som Guldmis- nerne i Valais, dem det almene Veste ikke tillader at man tilegner sig. Men i den bor- gerlige Tilstand, hvor man mindre behøver Arme end Hoveder, og hvor enhver skylder sig og andre Regnskab for sit Værd, der er det af Vigtighed at lære at udvikle alt, hvad Naturen har nedlagt hos Menneskene; at ledsage dem ad den Vej, hvor de længst kunne gaae, og overalt at nære deres Lyft til hvad der kan gøre dem nyttige. I første Tilfælde har man blot Hensyn til den hele Slægt; en- hver gjør hvad alle de andre gjøre; Exemplet er den eneste Regel; Vænen er det eneste Talent, og ingen udbanner nogen Deel af sin Sjæl uden den Deel, der er fælles for alle. I andet Tilfælde seer man paa ethvert Individ, paa Mennesket i Almindelighed; man tillæg- ger

ger ham alt, hvad han kan have forud for en anden; man følger ham saa langt som Naturen fører ham; og man kan gjøre ham til det ypperste Menneske, dersom han har alt, hvad der udfordres for at blive det. Disse Grundsætninger ere saa lidet modsigende, at Udvælsen af dem endog er den samme for den første Alder. Oplærer ikke Bondens Barn; Lærdom er ikke passelig for det, oplærer ikke Bymandens Barn; thi I vide jo ikke endnu, hvilken Lærdom det behøver. Læder i al Fald Legemet blive uddannet, indtil Fornæsten begynder at spire frem; da er det Tid at udvikle den.

Alt dette, sagde jeg, vilde jeg ansee for meget godt, dersom jeg ej opdagede en Mangel derved, som er de Fordele, De venter af denne Opdragelsesmaade, til stor Skade; den bestaaer deri, at man lader tusinde onde Vaner, som man ej kan forebygge uden hos de gode, fæste Rødder hos Børnene. Betrægt engang dem, som man overlader til, dem selv; de smittes snarligen af deres Fæst, hvis Exempel svæver dem for Dine, fordi dette Exempel er mageligt at følge; og de søge aldrig at efterligne det Gode, de see, da det koster dem mere at udøve. Vante til
at

ar faae alt, og ved enhver Leilighed at følge deres egen uestertænksomme Villie, worde de egenfjendige, haardnakkede og uregjerlige. . . .

— Men, svarede Wolmar; Jeg haaber De har seet det Modsatte hos vore Børn, og det er det, der har givet Anledning til denne Samtale. — Jeg tilstaaer det, svarede jeg, og det er just det, der forundrer mig. Men hvad har hun gjort for at danne dem til Lydighed? Hvorledes har hun baaret sig ad? Hvad har hun brugt istedet for Evangens Nag? — Et langt strengere Nag, nemlig, Nødvendighedens: dog, naar hun omstændelig fortæller Dem sin Afsærd, vil De lettere indsee hendes Plan. Derpaa bad han hende udvikle hendes Udtagelsesmaade for mig, og efter en kort Pause begyndte hun omtrent at tale saaledes:

Lykkelige de der ere velartede af Naturen, min elskværdige Ven! jeg tiltroer ikke vore Bestræbelser saa meget, som Wolmar. Hans Grundsætninger uagter, tvivler jeg dog paa, at man kan drage noget godt af en slet Karakter, og at enhver Natur kan dannes til det Gode; men i øvrigt er jeg overbevist om hans Fremgangsmaades Godhed, og jeg stræber at danne mig efter den i mit hele

For:

Forhold, saa vidt det angaaer min Families Bestyrelse. Mit første Haab er, at jeg ingen ondartede Børn skal bringe til Verden; det ander er, at jeg saa godt jeg kan opdrager de Børn, Gud har givet mig, under deres Fædres Besledning, paa det de engang kunne worde saa lykkelige at ligne ham. Derfor har jeg stræbt at gjøre de Regler, han har foreskrevet mig, til mine egne ved at bringe dem under et mindre philosophisk Princip, som er mere overensstemmende med moderlig Kjærlighed, nemlig at see mine Børn lykkelige. Det var mit Hjertes første Ønske, da jeg fik det søde Modernavn, og mit Livs hele Bestræbelse er bestemt til at opfylde dette Ønske. Den første Gang, jeg holdt min ældste Søn i mine Arme, tænkte jeg paa at Barndommen er næsten en Fjerdedeel af den længste Levealder, at man sjælden naaer de tre andre Fjerdedele, og iat det er en saare grusom Klogskab, at gjøre den første Deel ul lykkelig, for at være sikker paa at gjøre de øvrige lykkelige, da disse dog aldrig maaskee skulle komme. Jeg forestillede mig, at Naturen i den første Alder kuer Børnene paa saa mange Maader, at det er umenneskeligt at forog denne Tvang med vore vilkaarlig bydende Griller, og ders

ved

ved berøve dem en saa indskrænket Frihed, som de saa lidet kunne misbruge. Jeg besluttede da paa Grund heraf, saa meget som mueligt at skaar min Lille for al Tvang, at lade ham bruge alle hans smaa Kræfter, og aldrig at hæmme nogen af Naturens Vitringer hos ham. Jeg har derved vundet to store Fordele; først har jeg bortskjærnet fra hans unge Sjæl al Lagn, Forsængelighed, Brede, Misundelse, kort alle de Laster, der udspringe af Slaveri, og som man er tvungen til at vedligeholde hos Børnene, for at faae af dem, hvad man fordrer; for det andet, har jeg ladet hans Legem frit udvikles og styrkes, ved den idelige Øvelse, som Naturdriften fordrer. Bant til, ligesom Bønderne, at løbe med blottet Hoved i Solen, og i Kulden, at bevæge sig saaledes, at han puster og sveder, hærdes han, som de, mod Luftens farlige Indtryk, og vorder stærkere fordi han lever mere fornøjet. Dette er Maaden, hvorpaa man skal sørge for Menneskets tilkommende Alder, og de Tilfælde, det er underkastet. Jeg har allerede sagt dem det; jeg frygter for denne mordiske Forskjælelse, der ved Blødhed og overdreven Omhu svækker og fordærver et Barn, piner det ved en evig Tvang, lank-

bin

hinder det ved tusinde unyttige Forsigtighedsregler, og endelig udsætter det sit hele Liv igiennem for uundgaaelige Farer, i det man vil være omhyggelig for det et Øjeblik; ja, for at befrie det fra nogen Snue i sin Barndom, lægger man længe i Forveien Grunden til Fodsogdomme, til Sideveer (pleuresies) og endelig til Døden, naar det er voxent.

Det, der er Aarsag i de fleste Fejl, De taler om, hos Børn, der overlades til sig selv, er naar de ikke nøies med at have deres egen Villie, men lader den endog udstrækkes til andre, og det ved Modrenes utidige Føjelighed, hvilke man ej gjør tilpas, uden man retter sig efter deres Børns Oriller. Min Ven! jeg smigret mig med, at De ej hac opdaget noget hos mine, der røbede Magthaverie og Myndighed, endog hvad der angaaer den ringeste Tjener, og at De ligesaa lidet har seet mig billige den falske Høflighed, man har vist mine Børn. Heri er det, jeg troer at følge en sikker og ny Vej for at gjøre et Barn frit, fredeligt, elskværdigt og søjeligt. Dette lader sig gjøre paa en meget simpel Maade, nemlig ved at overbevise det om, at det ikke er mere end et Barn.

Naar man betragter Barndommen i og for sig selv, er der da vel et Væsen i Verden, mere svagt, mere elendigt, mere overladt til alt, hvad der omringer det; et Væsen, der behøver saa megen Medlidenhed, saa megen Beskyttelse, saa megen Kjærlighed, som et Barn? Synes ikke derfor den første Lyd, som ved Naturen aftringes det, at være Skrig og Klage; har ikke Naturen givet det en saa indtagende Dannelselse, en saa rørende Mine, paa det at alt, hvad der nærmer sig det, skal have Medlidenhed med dets Svaghed, og vise sig villig til at hjælpe det? Hvad mere stødende, mere stridende mod al Orden kan vel tænkes, end at see et selvraadigt og trodsigt Barn hyde over alt, hvad der omgiver det, ustraffet istamme Herretønen iblandt dem, der blot behøve at forlade det, for at berøve det Livet; og at see blinde Forældre billige denne Dumdriftighed, sve det i at vorde en Tyran mod dets Næsse, for siden at vorde det mod dem selv.

Jeg har anvendt alt for at forjage det farlige Billede af Herredømme og Slaveri fra minn Søns, og for aldrig at give ham Ligtighed til at tænke, at man mere sørgede for ham af Pligt end af Medynk. Denne Post

er maaskee den vanskeligste, og vigtigste i den hele Opdragelse; og det vilde aldrig faae Ende, naar jeg skulde fortælle Dem al den Forsigtighed, jeg har omoattet bruge for at forebygge den saa unaturlige Tilbøielighed hos ham, at skjelne imellem Tjenestefolkenes klobre Tjenstvillighed og den ædne moderlige Omhu.

Et af de fornemste Midler, jeg har brugt, har været, som jeg allerede har sagt Dem, at overbevise ham tydeligen om Umuligheden for nogen i hans Alder at leve uden Andres Hjælp. Siden har det ikke været mig vanskeligt at vise ham, at al den Hjælp, man nødes til at modtage af Andre, er et Beviis paa Afhængighed, at Tjenestefolkene have et virkeligt Fortrin for ham, da han ikke kan undvære dem, imedens han endnu er dem ganske unyttig. Sjælden for altsaa at blive forsængelig, modtager han deres Tjenester med et Slags Ydmygelse, som et Bidnesbyrd om sin Svaghed; han læn- ges ivrig efter den Tid, han skal blive stor og stærk nok til at nyde den Glæde at hjælpe sig selv.

Disse Tanker, sagde jeg, ville vanskeligen bringes i Udøvelse i Luse, hvor Forældrene lade sig opvarte ligesom Børn; men her, hvor enhver lige indtil dem selv har sine For-

retninger at tage vare, og hvor Tjenernes og Herskabets Forhold til Htanden kun er et bestandigt Skifte af Tjener og Omhyggelighed, her troer jeg ikke hine Grundsætningers Udvælgelse umuelig. Dog alligevel kan jeg endnu ikke begribe, hvorledes Børn, der ere vant til at see at man forekommer deres Nødvendigheder, ikke ogsaa udstraffe denne Ret til deres Griller, eller hvorledes de ikke lide under en Tjeners Lune, der kunde faae i Sinde, at ansee en virkelig Nødvendighed for en Grille.

Min Ven! svarede Madam Wolmar, en uoplyst Moder gjør sig en Vanskelighed af alle Ting. De sande Fornødenheder ere meget indskrænkede saavel i Henseende til Børn, som Boyne, og man bør mere see paa det varige end det blot sieblikke Belliv. Tanker De vel, at et Barn, der ei er i nogen Tvang kan under sin Moders Dine lide nok af sin Hofmesterinde til at worde utaalmodig derover? De forudsætter Ubehageligheder, der dog kun komme af allerede herskende Laster, uden at betænke, at alle mine Bestræbelser have været at forbyde disse Laster at spire frem. Fruentimmere elske af Naturen Børn; Misforstaaelse opkommer aldrig mellem dem uden naar den ene vil have den anden efter sine Laster.

Dog,

Dog, dette kan aldrig indtræffe her, hverken fra Barnets Side, som man intet fordrer af, ikke heller fra Hofmesterindens, da Barnet intet har over hende at sige. Jeg har heri fulgt den modsatte Veie af den andre Modre vælge, der lade som de vilde af Barnet skal lyde Tjenestefolkene, men vilde dog virkelig, at Tjenestefolkene skulle lyde Barnet. Her hverken befaler eller adlyder nogen. Barnet nyder ingen Føielighed af dem, der nærme sig det, uden saa meget som det vilor dem. Derved føler det, at det ingen anden Myndighed har over hvad der omringer det, end den Belvillige forskaffer det; derved vorder det det føjeligt og tjenstvilligt; i det det søger at vinde Andres Hjerter, fængsles dets eget Hjerter til dem, thi man elsker ved at gjøre sig elsket: det er en uudeblivelig Virkning af Selvfjærlighed; og af denne gjensidige Hengivenhed, der flyder af Lighed, komme lettelig de gode Egenstaber, som man uafadelig prøker for alle Børn om, uden nogensinde at mærke nogen hos dem.

Jeg har tænkt at den væsentligste Deel af et Barns Opdragelse, den man aldrig spørger om i de omhyggeligste Opdragelser, er at lade det inderlig føle sin Elendighed, sin Svag-

hed, sin Afhængighed, og, som min Mand har sagt Dem, Nødvendighedens tunge Aar, der paa lægges Mennesket af Naturen; dette bør det føle, ei allens for at skjønne paa hvad man gjør for at lette dette Aar, men især for i Tiden at kjende paa hvilken Trin Forsynet har sat det, at det ei skal ville have sig over sin Cone, og at intet Menneskeligt skal synes fremmed for det.

Unge Mennesker, der af den kjalne Opdragelse de faae, af den Opmærksomhed, hele Verden skænker dem, af den Højselighed, hvormed de faae alt hvad de ønske, forledes fra Fødselen af til at tænke, at alt man give efter for deres Griller, komme ind i Verden med denne taabelige Fordom, som ofte kun Ydmygkøbsler, Foragt og Ubøhageligheder kunne rette; jeg vilde derfor skaae min Søn for denne anden og smertelige Opdragelse, ved at give ham i den første en rigtigere Mening om Tingene. Jeg besluttede derfor i Førstningen at føje ham i Alt, hvad han bad om, overbevist om at Naturens første Ytringer altid ere gode og velgjørende. Men det varede ei længe førend jeg mærkede, at Børn, der holde det for en Rettighed at føles, komme endelig, næsten fra deres Fødsel, ud af Naturens Tilstand; og

smitte

smittes ved vort Exempel af vore Fejl Iforuden deres egne, som de ved vor Uforsigtighed gjøre sig skyldige i. Jeg har sagt, at naar jeg vilde tilfredsstille alle hans Griller, vilde disse vore med min Føjelighed; at der altid var et Punkt, hvor han maatte standses og hvor Afslag vilde vorde ham saa meget føleligere, som han saa lidet var vant dertil. Da jeg derfor, inden Kornusten kom, ikke kunde skaae ham for al Misfornøjelse, foretrak jeg, den mindste og snarest forbiegaaende. For at skaae ham for langvarige Ubehageligheder, Klager, og Sjenskrivighed blev ethvert Afslag uigjenkaldeligt. Det er sandt, jeg giver disse Afslag det sjældneste, jeg kan, og jeg betænker mig nøje før end jeg skrider dertil. Alt hvad man tilstaaer ham, tilstaaes ham ubetinget paa første Begjæring, og man er deri meget føielig; men han udretter intet ved Overhang; Taarer og gode Ord hjælpe intet. Derom er han saa overbevist, at han ej forsøger paa nogen af Delene; ved første Ord veed han hvad der er at gjøre; og det gjør ham ligesaa lidet ondt at see et Krammerhuus med Børnelækkerier, som han nok gad spist, lukkes for ham, som at see en Fugl, han gad have, flyve bort; thi han føler Umueligheden af at faae baade det ene og
 det

det andet. I det, man tager fra ham, seer han intet uden en Ting, han ei har kunnet beholde; i det man nægter ham, intet uden en Ting han ei har kunnet faae; ligesaa lidet, som han slaaer det Bord, han støder sig paa, ligesaa lidet vil han slaae den Person, der sætter sig mod ham. I alt hvad der smerter ham føler han den almægtige Nødvendighed, Virkningen af sin egen Svaghed, og aldrig Tegn paa ond Villie hos en Anden. Hav Taalmodighed et Øjeblik, sagde hun hæftigt, da hun saae, jeg vilde svare herpaa; jeg gætter deres Indvendig; jeg skal strax besvare den.

Det, der fremmer Børnekrig mest, er den Opmærksomhed, man stæanker det, enten for at foje Børnene, eller for at sætte sig mod dem. Men de behøve blot at see, at man ei vil de skulle græde, for at græde hele Dagen. Enten man skjæler for dem eller truer dem, ere alle de Midler, man bruger for at faae dem til at tie, skadelige, og næsten altid uden Virkning. Saa længe man lægger Mærke til deres Graad, er det en Grund for dem at blive ved, da de derimod strax holde op, naar de see at man ei bryder sig derom; thi, enten det er Store eller Smaae, vil ingen gjerne gjøre sig forgjæves Umage. Saaledes er det netop gaaen min ældste

Een

Son. I Førstningen var det en lille Skrige
 Hals, der nær var færdig at gjøre alle Mennes
 Ker gale, og nu er De Vidne til at man ikke
 hører mere til ham, end om der ingen Børn
 var i Huset. Han græder, naar han lider;
 dette er Naturens Stemme, og den bør man
 aldrig tvinge, men han tier i det Øjeblik, han
 ikke lider mere. Derfor er jeg ogsaa meget
 opmærksom paa hans Taarer, sikker paa at han
 aldrig udgyder nogen uden Årsag. Jeg vind
 der derved, at jeg paa bestemt Tid kan mærke
 naar han føler nogen Smerte og naar han in
 gen føler, naar han er frisk, og naar han er
 syg, en Fordeel, som man ei har ved de Børn,
 der græde af Egenindighed, og allene for at
 faae deres Villie. I øvrigt tilstaaer jeg at
 dette ikke er saa let at faae Ammer og Hofme
 sterinder til at overholde. Thi, da intet er
 fjedsommeligere end at høre et Barn altid skri
 ge, og disse gode Fruentimmere blot have Hen
 syn paa det nærværende Øjeblik, er det dem
 kun om at gjøre at faae Barnet til at tie i
 Dag, ligemeget om det græder mere i Morgen.
 Det Værste er at den Trodsighed, det derved
 bestyrkes i, har vigtige Følger i en modnere
 Alder. Den samme Årsag, der kommer Børn
 til at skriige i deres tredie År, gjør dem trods
 igitte

fige i deres tolvte, trætteskjære i deres tyvende, herskesyge i deres trediyte og uudskaelige deres hele Liv igjennem.

Nu kommer jeg til Dem, sagde hun smilende til mig. Alt, hvad man føjer Børn i, betragte de lettelig, som et Ønske om at behage dem; til alt, hvad man fordrer af dem eller aflaaer dem, tør de forudsætte Grunde uden at spørge derom, dette er den anden Fordeel man har ved hellere at bruge Myndighed mod dem end Overtalelse i nødvendige Tilfælde; thi ligesom det ikke er andet mueligt end at de jo underiden maae mærke den Grund, man har til at omgaaes dem saaledes, er det tillige naturligt at de forudsætte den, ffandt de ei ere i Stand til at opdage den. Derimod, naar man har overladt een Ting til deres Dom, troe de, at de kunne domme om alt; de blive Ordgydere; spidsfindige, falske, grove og ærgersige; de søge altid at stoppe Munden paa dem, der ere svage nok til at vilde udsætte sig for deres Selvflogskab. Naar man er tvungen til at gjøre dem Regnskab for Ting, som de ei ere i Stand til at forstaae, holde de den klogeste Udsærd for Sørhed, saasnart den gaaer over deres Begreb. Kort, den eeneste Maade at gjøre dem lærvillige til at høre Fornuften, er ikke

ikke at rasonere med dem, men overbevulse dem tydeligen om at Fornuften er over deres Alder; thi ifølge deraf forudlatte de, at den er hvor den bør være, naar man kun ikke giver dem nogen grundet Anledning til at tænke anderledes. De vide nok, at man ikke vil plage dem, naar de ere visse paa at man elsker dem, og Børn be-
 drage sig sjelden deraf. I det jeg altsaa affuaer mine Børn noget, indlader jeg mig ikke med dem om Grunden dertil; jeg siger dem ikke, hvorfor jeg ikke vil, men jeg laver det saa, at de see det saavidt muligt og stundom meget sild. Paa denne Maade vænnes de til at begribe at jeg aldrig nægter dem noget uden at have gode Grunde dertil, skjøndt de ikke altid mærke dem.

I følge samme Grundsetning taalder jeg heller ikke at mine Børn blande sig i fornufel-
 ge Folks Samtale, og indbilde sig taabeligen at de som andre, kunne have deres Stemme, fordi man overbærer med deres usornuftige Snak. Jeg vil at de skulle svare beskedent og koert, naar man spørger dem, uden at tale af dem selv, og især uden at de befatte sig med at spørge Folk, der ere ældre end de og som de skyldte Erbødighed, om uvedkommende Ting.

I Sandhed, Julie, sagde jeg, i det jeg afbrød hende, det er megen Haardhed for en saa om Moder! Pythagoras selv var ikke saa streng mod sine Discipler, som De er mod Deres Børn. De ei allene behandler dem ikke som Mennesker, men man skulde endog næsten sige at De frygtede for at see dem for tidlig ophøre at være Børn. Hvilket mere behageligt, mere sikkert Middel kunne de have til at lære noget, end naar de spørge Folk, der ere mere oplyste end de, om de Ting, de ikke vide? Hvad vilde de parisiske Damer tænke om Dem, disse Damer, der finde at deres Børn aldrig pludre hverken for tidlig eller for lange, og som demme om den Forstand, Børnene ville faae, naar de blive voksne, efter de Flaaheder, de komme frem med, medens de ere unge? Bolmar vilde sige mig, at det kan være godt i et Land hvor den første Fortjeneste er at slaa dre godt, og hvor man er fritagen for at tænke, naar man kun taler. Men De, der vil gjøre Deres Børns Skjæbne saa blid, hvorledes kan De forene saa megen Lyksalighed med saa megen Evang, og hvad vorder der da i alt dette Slaverie af den Frihed, De paastaaer at skænke dem?

Nu da! svarede hun strax, er det at indskrænke deres Frihed, at afholde dem fra at trage efter vores? Og skulle de ej kunne vorde lykkelige, uden at et heelt Selskab med raus Beundring seer paa deres Borneværk? Lader os quæle deres Forsængelighed i Gudselen, eller lader os i det mindste standse dens Fremskridt; det er paa den rigtige Maade at arbeide til deres Lykkelighed: thi Menneskets Forsængelighed er Kilden til dets største Ulykker; og det er intet saa fuldkomment og saa forroest Menneske, at den jo skaffer ham mere Sorg end Glæde *).

Hvad kan vel et Barn tænke om sig selv, naar det seer en Kreds af fornuftige Mennesker høre paa det, kjæle for det, beundre det, vente med en roffet Nysgjærighed de Orakelsvrog der komme fra dets Mund, og skrige af jublende Glæde ved enhver grov Dumhed det siger? Et vorent Menneskes Hoved vilde have Vanskelighed ved ikke at forvildes af alt dette tomme Bisald; og døm da selv, hvad der maa blive af et saadant Barn. Det gaaer med Børnesnak som med Almanakspandommene. Det

*) Dersom Forsængelighed nogensinde har gjort nogen lykkelig, var denne lykkelige useilbarlig en Dødsmer.

Det vilde være et Vidunder om der ej blandt saa mange meningsløse Ord skulde slumpe en hørdig Tanke tilfældigviis frem. Forestil Dem da hvad Indtryk dette Smigerkraal maa gjøre paa en stakkels Moder, der allerede er vilbledet af sit eget Hjerte, og paa et Barn, der ei veed selv hvad det siger og seer dog at man gjør soadan Høitid af det. Tænk ikke at jeg vover at sige mig fri for denne Bildfarelse. Nei, jeg seer Feilen, og vorder dog skyldig i den. Men om jeg end beundrer min Sønns Indfald, beundrer jeg dem ligliden; han skal ikke ved at see mig bifalde dem, lære at blive en forfængelig Ordmand (habillard); og de Smigrete, der bringe mig dem i Erindring igjen, have ei den Fornøielse at see af min Svaghed.

En Dag, vi havde faaet Fremmede, og jeg skulde gaae ud for at gjøre Anstalt til noget, saae jeg, da jeg kom ind igjen, fire eller fem vorne Narre syffelsatte med at spøge med min Søn, og da de med megen Ophøvelse begyndte at fortælle mig i en vigtig Tone, hvor mange smørige Indfald, de havde hørt, og som de syntes at være ganske forgabede i, svarte jeg dem meget kolde; mine Herrer! jeg tvivler ingenlunde paa at de jo forstaaer at lade smaae Duffer sige mange meget smukke Ting; men

Jeg haaber at mine Børn engang skulle vorde
Mennesker, at de selv skulle tale og handle,
og da skal jeg altid med sand Hjertens Glæde
høre det Gode, de have sagt og gjort. Siden
man har seet at denne Maade, at gjøre mig
sin Opvartning paa, ikke lykkes, spørger man
med mine Børn, som med Børn, ikke som
med smaa Abekatter; der er ingen more, der
leger lystig Kammerat med dem, og de ere
kjendeligen bedre, siden man ei beundrer dem
mere.

At spørge forbyder man dem ikke aldeles.
Jeg er den, der først siger dem at de i Stil-
hed og paa en anstændig Maade kunne spørge
deres Fader eller mig om alt hvad de behøve
at vide. Men jeg taaler ikke at de afbrude en
alvorlig Samtale, for at lade hele Verden vide
det første taabelige Indfald, der gaar gienem
deres Hoved. Den Kunst at spørge er ei saa
let, som man troer. Det er snarere en Kunst
for Lærere end for Lærlinge, og man maa alle-
rede have lært mange Ting, for at kunne spør-
ge om hvad man ikke veed. Den Bise veed
og spørger, siger et indianer Ordsprog, men
den Ukyndige forstaaer ei engang hvad
han skal spørge om. Uden denne Forkund-
skab, gjøre Børnene, naar de have deres Fri-
hed

bed næsten aldrig andet end dumme Spørgsmaale, der nytte til intet, eller ere saa dybe og indviklende, at Opløsningen vilde overgaae deres Fattervne; og da de ikke bår vide alt, er det af megen Vigtighed, at de ikke have Ret til at spørge om Alt. Dette er Grunden, hvorfor de i Almindelighed lære mere, ved de Spørgsmaale, man gjør dem, end ved dem, de selv gjøre.

Om end hiin Opdragelsesmaade skulde være dem saa nyttig som man troer, er da ikke den første og vigtigste Kundskab, der passer sig for dem, at være sindige og beskedne, og er det vel nogen anden, som de skulde lære til Skade for denne? Hvad virker altsaa denne Pluddersfrihed (emancipation de parole) hos Børn, førend de ere i den Alder, de kunne tale? hvad virker den Ret hos dem til dumdriftigen at kunne overhænge Børne med deres Spørgsmaale? De blive usle Spørgere der snakke hen i Taaget, og spørge ei saa meget for at lære som for at være andre til Byrde og for at gjøre hele Verden opmærksom paa dem; de faae end mere Smag paa dette Sladder, ved den Forlægenhed de mærke at deres ufornuftige Spørgsmaale satte andre i, fordi enhver er utrolig saasnart de aabne Munden. Det er snar

snarere et Middel til at gjøre dem taabelige og forfængelige end til at oplyse dem; hvilken Forfængelighed, efter min Mening, er større Skade, end Fordelen, de derved opnaae, er betydelig; thi lidt efter lidt formindskes dog Uvidenheden, men Forfængeligheden tiltager stedse.

Det Værste der kunde flyde af denne Forsigtighed, naar den alt for længe blev vedligeholdt, vilde være, at min Søn i Fornuftens modne Alder havde en mindre flydende Omgangstone, mindre raske og overflodigt Snakkesoi; og naar jeg betænker, hvormeget den Bane at henbringe sit Liv med at snakke om intet, indsnærper Sjælen, betragter jeg denne lykkelige Ordsparsomhed snarere som et Gode end som et Onde. Lediggaaende Personer, der altid ere kjede af sig selv, gjøre sig Umage for at tillægge den Kunst at more sig meget Bærd; og næsten kunde man sige at Levemaade blot bestaaer i at sige tomme Ord, ligesom i at gjøre unyttige Foræring; men det mennekelige Selskab har en ædlere Hensigt og derskandte Fornøjelser have mere Bestandighed. Sandhedens Organ, Menneskets værdigste Organ, det eneste, hvis Brug udmærker ham fremfor Dyrene, blev ikke givet ham for ingen ædlere Anvendelse at gjøre deraf end Dyrene

ne gjøre af deres Skrig. Mennesket fornæbret sig under Døret, naar han taler for at sige intet; og Mennesket bør være Menneske endog i sin Tidsfordriv. Er der nogen fin Levemaade i at overhænge hele Verden med noget meningsløst Sludder, da studer jeg meget mere sand Levemaade i at lade andre især tale, gjøre mere Væsen af hvad de sige, end af hvad man selv siger, og at vise, at man agter dem alt for meget til at troe at man møder dem med Tofferier. Den rette Brug af Verden, den der gjør os mest elsket i den, er ikke saa meget selv at glimre, som at lade Andre glimre, og med Beskedenhed at give deres Stoltthed et friere Spillerum. Vi behøve ei at frygte for at et Menneske af Forstand, der blot af Tilbageholdenhed og Baersomhed ikke gjerne taler, uogensinde skal ansees for en Døsmer. Paa hvad Sted det end er, kan man umueligt dømme om et Menneske efter det, han ikke har sagt, eller foragte ham, fordi han har talt. Tvertimod mærker man i Almindelighed at stiltsiende Mennesker indjage Verbødighed; at man taler med Estertanke i deres Nærværelse, og at man skjæmter dem megen Opmærksomhed, naar de tale; hvilket brinaer hele Fordelen paa deres Side, da Valget af Leilighederne overlades dem

og man derved intet taber af hvad de sige. Det er saa vanskeligt endog for det viseste Menneske at beholde sin hele Aandsnærværelse i en lang Strøm af Ord; det er saa sjældent uden han jo kommer frem med Ting, som han i ledige Timer fortryder; han tilbageholder derfor hellere det Gode, end udsætter sig for at tale noget fløi. Kort, dersom det ikke er af Mangel paa Forstand at han tier, er Skylden paa deres Side, der ere omkring ham, at han ei taler; han maa i Dyrigt være saa tilbageholden, som han vil.

Men der er saare langt fra sex Aar til Tyve; min Søn skal ikke altid være et Barn; og, ligesom hans Fornuft begynder at vikle sig, er Faderens Plan at dyrke den. Saavidt gaaer ikke mit Kald. Jeg opfoder Børnene, og har ei den Selvtillid at ville danne Mennesker. Jeg haaber, sagde hun, i det hun kastede Blikene til sin Mand, at værdigere Hænder ville paatage sig denne ædle Forretning; jeg er Kone og Moder, og jeg veed at holde mig inden mine Grændser; og, at jeg endnu een gang skal gientage det, den Bestilling, der er mig paalagt, er ikke at opdrage mine Børn, men at forberede dem til at vorde opdragne.

Deri gjør jeg ikke andet end følger Bohns System fra Punkt til Punkt, og jo videre jeg kommer, jo mere erfarer jeg, hvor opperligt og rigtigt det er, og hvor meget det stemmer overeens med mit. Betragt mine Børn, især den ældste; kender De lykkeligere, muntre, mindre overhængende Børn paa Jorden? De seer dem springe, lee, løbe hele Dagen, uden nogensinde at foruleiligg nogen. Hvilke Fornøjelser, hvilke Uafhængigheder er der vel som de i deres Alder kunne nyde, og som de enten ikke nyde eller misbruge? de tvinge sig ligesaa lidet hos mig, som i min Fraværelse. De have tvertimod noget mere Tillid i deres Moders Selskab; og skjøndt jeg er Aar, sag i al den Strænghed, der vedsaars dem, finde de mig dog mindst stræng; og aldrig kunde jeg taale, at de ikke holdte mest af mig af alle Ting i Verden.

De eneste Love, man foreskriver dem, ere Frihedens, nemlig, ikke at volde det Selskab nogen Tvang, der ej volder dem nogen; ikke at skrige høiere end man taler; og ligesaa lidet man forbinder dem til at befatte sig med os ligesaa lidet fordre de, at vi skulle befatte os med dem. Naar de synde mod disse saa billige Love, er deres hele Straf, at de strax

vorde

worde afviste; og min hele Kunst, ikald det
 ellers er nogen, bestaaer deri at jeg laver det
 saaledes, at de ingensteds befinde sig saa vel som
 her. I Dyrigt kurr man dem ikke til noget;
 man tvinger dem aldrig til at lære noget; man
 tjeber dem ikke med unyttige Tilrettevisninger.
 Aldrig skjænder man paa dem. De eneste For-
 maninger, de modtage, ere praktiske hentede fra
 den simple Natur. Enhver, der i den Hen-
 seende er vel oplyst, danner sig efter mine Hen-
 sigter, med en Fornuftighed og Omhu, som
 gandske tilfredsstiller mit Onske; og naar der
 kan besvogtes nogen Forseelse, forekommer eller
 gørgjør jeg den med største Bld.

I Gaar havde, for Exempel, den ældste
 taget en Tromme fra den Yuaste, og derved
 faaet ham til at græde. Kanchon sagde intet,
 men en Time derefter, i det Øjeblik da Trom-
 metyven var mest sysselsat med Trommen, tog
 hun den fra ham igjen; han forfulgte hende
 og fordrede den tilbage med Loarer. Hun sagde
 til ham: du har taget den med Magt fra din
 Broder, jeg tager den igjen fra dig paa sam-
 me Maade; og hvad har du at sige? Er ikke
 jeg den stærkeste? Derpaa begyndte hun at slaas
 paa Trommen ligesom han, og ligesom hun
 havde havt stor Fornøjelse deraf. Alt dette

gik hyperligt. Men da hun nogen Tid derefter vilde give den yngste Frommen igjen, holdt jeg hende tilbage; thi det var ikke Naturens Forfkrift, og deraf kunde let den første Spire til Misundelse fremavles mellem begge Brødrene. Da den Yngste mistede Frommen, fandt han sig i Nødvendighedens haarde Lov; den Ældste følede sin Uretfærdighed; begge indsaae, deres Svaghed og bleve stillede tilfreds et Døielik derefter.

En saa ny og mod de antagne Begreber stridende Plan gjorde mig i Førstningen forbauset. Ved at udvikle den for mig, bragte de mig omsider til at beundre den; og jeg følede at, naar man vil vejlede Mennesket, er Naturens Gang den bedste Vej man kan vælge. Den eneste Mangel, jeg fandt ved denne Metode (og den Mangel forekom mig meget betydelig), var, at man derved hos Børnene forsømmer den eeneste Evne de have i al dens Kraft, og som stedse svækkes med Alderen. Endog efter deres eget System, syntes jeg at jo mere Forstandskræfterne ere svage og utilstrækkelige, jo mere bør man øve og styrke Huskommelsen, som da er saa skikket til at udholde Arbeidet. Det er den, sagde jeg, der bør være i Fornuftens Sted, indtil denne ytrer sig; og da

er det hien, der skal berige denne. En Sjæl, som man aldrig øver i noget, vorder sløv, og tung ved Uvirkfomhed. Sæden slaaer ikke godt an i den forsømte Jord, og det er en sølsom Forberedelse, at man, for at lære at blive fornuftig, skal begynde med at være dum! — Hvordan! dum? raabte Madam Bolmar strax. De sammenblander to saa forskjellige og saa modsatte Egenheder som Hukommelse og Domme-kraft *)? Ligesom om Mængden af de slet fordejede Ting, hvormed man fylder et endnu svagt Hoved, ikke gjorde Fornuften mere Skade end Gavn! — Jeg tilstaaer at Hukommelsen er den første af alle Menneskets Evner, der udvikler sig, og den beqvemteste at uddanne hos Børn; men hvad bør man helst efter Deres Mening foretrække, enten det, der er dem lettest at lære, eller det, der er dem vigtigst at vide?

Betragt engang den Brug man gjør af denne Børnens Evne, den Vold man gjør paa dem, den evige Tvang, man maa underkaste dem for ret at prale med deres Hukommelse,

*) Dette synes mig just ikke saavel betænkt. Intet er saa nødvendigt for Tømmekraften som Hukommelse, forudsat at det ikke er den Hukommelse, der blot bestaaer i at erindre Ord.

melse, og sammenlign den Nytte, de have deraf, med alt det Onde, de maae lide dertor. At tvinge et Barn til at studere Sprog, det aldrig skal tale, endog førend det rigtigten har lært sit Modersmaal; at lade det uophørlig gjentage og konstruere Vers, som det ikke forstaaer, og hvis hele Harmoni blot bestaaer for det i at vide dem paa Fingrene; at forvirre dets Hoved med Circle og Sphærer, om hvilke det ikke har mindste Begreb; at overvalde det med tusinde Navne paa Dyer og Floder, som det stedse sammenblander og som det hver Dag tygger om igjen; er dette at dyrke dets Hukommelse til Fordeel for dets Dømmekraft? og er alt dette unyttige Løi en eeneste Laare værd af dem, det har kostet Barnet?

Naar alt dette blot var uden Nytte, vilde jeg have mindre derimod; men er det ubetydeligt at lære et Barn at staae om sig med Ord, og at troe at det veed, hvad det ikke kan begribe? Er det vel andet mueligt end at saadant Mistmask so maa staae de første Begreber, hvormed man bør fylde et menneskeligt Hoved? og var det ikke langt bedre aldrig at have Hukommelse end at proppe den med al den Sladder, til Skade for uødvendigere Kundskaber, hvis Plads den inddrager?

Nei, Naturen har givet Børnenes Hjerne den Blødhed, der sætter den i Stand til at modtage alle Slags Indtryk, ikke for at præge i den Navn paa Konger, Marskal, Konstord af Heraldiken, af Astronomien, af Jordbeskæftigelsen, kort sagt alle de Ord, der ere uden Mening for deres Alder og uden nogen Nytte for hvilken Alder det end er, og som man dog overvalder dem med i deres kummerlige og frugtløse Barndom; men det er for at alle de Begreber, der have Indflydelse paa Menneskenes Tilstand, alle de Begreber, der sigte til deres Lyksalighed og oplyse dem om deres Pligter, skulde tidligen indpræntes i Hukommelsen med uudslettelige Præg, og tjene dem til at vejlede dem deres hele Liv paa en for deres Væsen og Evner passende Maade.

Om et Barn just ikke studerer i Bøger, kan dog dets Hukommelse derfor være syffelst. Alt hvad det seer, alt hvad det hører, gør Indtryk paa det, og saa ofte det erindrer sig samme, holder det Register hos sig selv over Menneskets Handlinger og Tale, og alt, hvad det omringer det, er den Bog, hvormed det, uden selv at tænke derpaa, idelig beriger sin Hukommelse, medens dets Dømmekraft tillige drager Nytte deraf. I Valget af disse Gjenstande,

ved

ved omhyggelig og stedse at bringe det for Øine, hvad det bør kjende, og skjule for det hvad det ikke bør vide, dert bestaaer den sande Kunst at dyrke den første af dets Evner, og det er derved man maa stræbe paa at skaffe det en Forraad af Kundskaber, der tjene til dets Opdragelse i Ungdommen og til at danne dets Forhold alle Tider. Denne Fremgangemaade skaber rigtig nok ingen smaae Vidundere, og skaffer hverken Hofmesterinder eller Lærere Anledning til at glimre; men den danner fornuftige stærke Mennesker, sunde paa Sjæl og Legeme; Mennesker, der gjøre sig hædrede, som Børn, uden at have været beundrede som Børn.

Tænk derfor ikke, vedblev Julie, at man her gandske forsummer det, hvorfra De gjør saa meget Væsen. En Moder, der er nogenledes aarvaagen, har sine Børns Tilbøieligheder i sin Haand. Der er Midler til at vække og nære hos dem Lysten til at lære noget eller til at gjøre eet eller andet; og, forsaavidt disse Midler kunne forenes med Børnens mest uindskrænkede Frihed, og ikke fremavle hos dem nogen Spire til Last, anvender jeg dem saare gjerne, uden at vedblive dem haardnakket, naar Udfaldet ei svæver til min Forventning; Børnet kan altid faae Tid til at lære, men paa det

dees Hjertes Dannelse er der intet Djebtk at tabe. Wolmar har et saadant Begreb om Fornuftens første Udvikling, at han paastaer, at om hans Søn end ikke vidste noget i tolvte Aar, skulde han derfor ikke være mindre oplyst i sit femtende; ei at tale om, at intet er mindre nødvendigt end at være lærd, og intet mere nødvendigt end at være dydig og god.

De veed at vor ældste Søn læser allerede temmelig godt. Maaden, hvorpaa vi have givet ham Lyst til at lære at læse, er følgende.

Jeg havde besluttet at fortælle ham Tid efter anden een af Fontaines Fabler for at moere ham, og da jeg havde begyndt dermed, spurgte han mig engang om Havnene kunde tale? Strax mærkede jeg Vanskeligheden af at lade ham føle gandske oprigtigen Forskjellen mellem Fabel og Logn. Jeg hjalp mig ud deraf saa godt, jeg kunde, og overbevist om at Fabler eg nlig ere for Børne, men at man Redse maa si, Børn den nøgne Sandhed, lagde jeg Fontaine bort. I stedet for den tog jeg en Samling af smaae moersomme og lærerige Historier, for det meste uddragen af Bibelen; da jeg siden saae at Drengen fandt Smag i mine Fortællinger, tænkte jeg paa at give ham nogle endnu nyttigere; jeg tog mig for at sam-

men,

menfætte nogle selv, saa fornøjelige, som mueligt, og jeg læmpede dem altid efter Dreblikkets Tars. Jeg skrev dem efterhaanden i en smuk Bog, prydet med Billeder, hvilken jeg holdt i god Forvaring, og hvoraf jeg læste for ham Tid efter anden nogle Fortællinger, dog høi den og meget kort Tid; og jeg gjentog ofte de samme med Forklaringer, førend jeg begyndte paa nye. Et ledigt Barn kjæder sig snart; disse smaa Fortællinger vare den Tidafdriv, jeg tog min Tilflugt til; men naar jeg saae at han var allermost nysgjærrig og opmærksom, erindrede jeg undertiden, at jeg havde et eller andet ude at gjøre, og jeg forlod ham i det moerksomste af Fortællingen, og lod Bogen skjødøst ligge. Ervar gik han hen og bad enten Kanchon eller en anden, om at fortsætte Læsningen, men da han ikke har noget at befale over nogen, og da Bedkommende i Forveien var underrettet, søjede man ham ikke altid deri. Een sagde nei; en anden havde noget at bestille; den tredie læste stammende, langsomt og stet; den fjerde gik, ligesom jeg, fra en Fortælling paa Halvveien. Naar man nu saae at han kjædede sig over at henge saa meget af andre, opmuntrede een eller anden ham i Stillehed til at lære at læse, for at blive fri for denne

Denne Tvang og for at kunne efter egen Villie gennemlæse en Bog. Dette Forslag smagte ham. Men nu skulde man finde Folk, der vare villige til at lære ham; en ny Vanskelighed, som man ei drev længere end man burde. Uagtet al denne Forsætighed blev han dog tre eller fire Gange fied deraf. Man bekvæmrede sig ikke derom. Jeg gjorde al min Klid for at læse endnu mere moerrende Fortællinger for ham, og endelig gjorde han hvad han skulde med saa megen Iver, at han snart var istand til at læse Samlingen selv, skjøndt det ikke er sex Maanedes siden han for Alvor begyndte at lære.

Det er omtrent paa denne Maade jeg stræber at opvække Lyst hos ham og god Villie til at forhverve sig de Kundskaber, der kræve Orden og Anvendelse, og kunne passe sig til hans Alder; men skjøndt han lærer at læse, er det dog ei af Bøger han skal hente sine Kundskaber, thi deri findes de ikke; og Læsning passer sig paa ingen Maade for Børn. Jeg vil ogsaa tidlig vænne ham til at berige sit Hoved med Begreber og ikke med Ord; derfor lader jeg ham aldrig lære noget udenad.

Aldrig? afbrød jeg hende, det er meget sagt. Han maa dog vel lære sin Catekismus og sine Bønner. — Deri bedrager De Dem, sva-

svarede hun. I Henseende til Bønnen, da
 gjer jeg min hver Morgen og hver Aften i
 Børnenes Kammer gandske høit, og det er nok
 til at lære dem den, uden at man behøver at
 forpligte dem dertil; og hvad Katekismen an-
 gaaer, da vide de ikke hvad den er. — Hvors-
 ledes Julie! Deres Børn lære ikke deres Cate-
 kismus? — Nei, min Ven! mine Børn lære
 ikke deres Katekismus. — Hvorledes? spurgte
 jeg gandske forfærdet, en saa gudsfrygtig Mor-
 der! . . . . jeg forstaaer Dem ikke. Og hvors-
 for lære da ikke Deres Børn Katekismen? For-
 di de engang skulle troe paa den, svarede hun.
 Jeg vil danne Kristne af dem. Ah! nu for-
 staaer jeg Dem, udbrød jeg; De vil ikke at
 Deres Børns Tro blot skal bestaae i Ord, et
 heller at de blot skulle vide deres Religion, men
 at de ogsaa skulle troe paa den; og De mener
 med Grund at det er umueligt for et Menne-
 ske at troe det, han ikke forstaaer. — De er
 meget vanskelig, sagde Wolmar smilende; Skul-
 de De maaskee være en Kristen? Jeg stræber
 at være det, svarede jeg ham med Bestemthed.
 Jeg troer af Religion alt det, jeg kan begribe,
 og har Verbodighed for det Dyrige uden at for-
 kaste det. Julie gav mig et Tegn paa sit Bi-
 fald

fald, og vi begyndte igjen vor egentlige Samtale.

Efter at have indladt sig endogsaa i de allermindste Ting, der viste, hvor meget virksom, utrættelig og forsigtig moderlig Iver er, anmærkede hun til Slutning, at hendes Opdragelsesmaade gik strengt ud paa to Ting, der altid svævede hende for Dine, nemlig: at lade Børnenes Karakter udvikle sig og studere den. Mine Børn, sagde hun, kjende ingen Tyng, og kunne dog aldrig misbruge deres Frihed; deres Karakter kan hverken fordærves eller tvinges. Man lader deres Legeme i Fred vorde stærkt og deres Dømmekraft udviklelig. Slavisk Tyng nedkuer ikke deres Sjæl, og andres Beundring fremskynder ikke deres Egenkjaerlighed, de ansee sig hverken som magtige Vasener eller som lænkebundne Dyr, men som lykkelige og frie Børn. Til at blive frie for de Laster, som de endnu ikke kjende, have de efter min Mening et Middel, stærkere end alle de Formaninger, som de ei vilde forstaae, eller som de snart vilde vorde kjede af, det er de Menneskers Exempel, der omringe dem; de Samtaler, de høre, som her ere saa naturlige hos alle, og som man ei behøver at indrette udtrykkelig for dem; den Fred og Enighed, hvortil

de

de ere Vidner; den Harmoni, som de uafslæd-
lig opdage baade i Alles gjensidige Forhold i
Almindelighed, og i enhver Enkelt's Handlinger
og Tale i Særdeleshed.

Da de ere opbragne i den første ufordær-
vede Tilstand, hvorfra skulle da de Laster kom-
me, hvorpaa de intet Exempel have seet, de
Lidenfæber, de ingen Leilighed have havt til
at kjende, de Fordomme ingen har indpræntet
dem? De seer at ingen Feil har faaet Herre-
domme over dem; ingen stem Tilbøjelighed har
vist sig hos dem. Deres Uvidenhed er ikke
bleven dem til Lyst; deres Onsker ere ikke usor-
anderlige; deres Tilbøjeligheder til det Onde
ere forebyggede; Naturen er retfærdiggjort; og
alt beviser, at de Feil, hvorover vi beklage
os, ikke ere dens men vort Bærk.

Vore Børn, der saaledes ere overladte
til deres Hjertes Tilbøjelighed, uden at noget
skjuler eller forandrer det, modtage ingen ud-
vortes kunstet Dannelselse, men beholde fuldkom-
ment den, deres oprindelige Karakter giver
dem. Paa den Maade udvikler deres Karak-
ter sig daglig for vore Øine uden Sløer, og
vi kunne derved efterspore Naturens Bevægelse
lige indtil deres lønlige Udspring. Rolige for
at [vorde] udskjændte eller straffede, forstaae de
hver

hverken at lyve eller at forstille sig, og i alt hvad de sige enten mellem dem selv eller til os, vise de uden Tvang alt hvad der foregaaer i deres Underste. Da de frit tør smkke indbyrdes den hele Dag, falder det dem aldrig ind et Øjeblik at være tvungne i min Nærværelse. Jeg irttesætter dem aldrig, bringer dem aldrig til Taushed, lader aldrig som jeg hører paa dem, og de kunde sige de lastværdigste Ting af Verden, uden at jeg lod mig mærke med at jeg vidste noget derom; men jeg hører dog virkelig paa dem med største Opmærksomhed, uden at de tænke derpaa; jeg holder nøjagtigen Bogen over hvad de gjøre og hvad de sige. Det er naturlige Spirer af en Jord, man skal dyrke. Et utilladeligt Ord i deres Mund er en fremmed Urt, hvortil Vinden har hidsført Frøet; fjærer jeg den af ved en Grettelsesættelse, skyder den snart op igjen; derimod søger jeg hemmelig Roden, og gjør mig Umage for at oprykke den. Jeg er blot, sagde hun smilende, Gartnerens Pige; jeg luger Haven, jeg borttager Ukruddet; det er hans Sag at passe den gode Plante.

Jeg vil dog tilstaae, at hvor megen Møje jeg end vilde gjøre mig, tranger jeg dog til Understøttelse, naar jeg vil haabe at min Plan

skal

skal lykkes; og Udfaldet af mine Bestræbelser beroer paa et Sammenstød af Omstændigheder, som maaskee ingensteds findes uden her. Jeg behøver en øvlyst Faders Kundskaber, for at opdage, til Trods for de herskende Fordomme, den sande Kunst at omgaaes Børn fra Fødselen. Han behøver al sin Taalmodighed for at fremme Planens Udførelse, uden nogensinde at lade sit Forhold komme i Strid med sine Lærdomme. Han maatte have velartede Børn, som Naturen havde gjort nok for, til at man kunde elske dens Verk. Han maatte have fornuftige og velvillige Tjenestefolk i sit Huus, der ei trættedes ved at understøtte Herskabets Hensigter. En eeneste liderlig Tjener eller Smigrer var nok til at fordærve det Hele. I Sandhed, naar man tænker paa, hvormange de fremmede Aarsager ere, der kunne skade de bedste Hensigter og omstøde de mest overlagte Planer, bør man takke Skjebnen for alt det Gode man gjør i Livet, og tilstaae at Nærskaffenhed meget beroer paa Lykke *).

Slig

*) Det er at sige: Følgerne af Nærskaffenhed beroe paa Lykke. Kun Villien og Hensigten staae i Menneskets Magt, Virkningen af hans

Siig heller, udbrød jeg, at Lykke beroer
 endnu mere paa Nødskaftenhed. Seer De ikke,
 at dette Sammenstød af Omstændigheder, som
 De holder for et saa stort Hæld, er Deres
 eget Bærl, og at Alt, hvad der nærmer sig
 Dem, er tvungen til at ligne Dem? Huns-
 mødre! naar I beklage eder over at I ei ere
 Hælbige, hvor lidet kjende I da eders Magt?
 Bærer alt hvad I bør være, og I skulle over-
 vinde alle Hindringer; I skulle tvinge enhver
 til at opfylde sine Pligter, naar I strengt
 opfylde alle eders. Ero eders Nættigheder: I
 Naturens? Trods Lastens Indsigelser skulle de
 altid være kjære for det menneskelige Hjerte.
 O! at I vilde være Koner og Mødre, og
 det mildeste Herredømme paa Jorden skulde
 tillige worde det mest agtede!

Ved
 hans Handlinger i Livet kan han ikke bereg-
 ne. At ville bedømme en Handlings Mora-
 litet efter den Nytte, eller Skade den gjør,
 er derfor ikke alene fornødtstribigt, men tilli-
 ge en Grav for al Sædelighed og alt Men-
 neskeverd, og at bygge Moralen paa en saa
 løs og ujæf Grundvold er at undergrave

Al Dyd.

Oversætter.

Ved at ende denne Samtale anmærkede Julie at alt gik for sig med ny Lethed siden Henriette kom. Det er vist, sagde hun, at jeg behøvede meget mindre Noje og Eftertænk-
sømhed, naar jeg vilde opvække Kappelyst imel-
lem de to Brødre. Men dette Middel fore-
kommer mig alt for fatligt; jeg vil heller
have mere Umage og mindre at vove. Hen-
riette kommer mig heri til Hjælp; da hun er
af det andet Kjøn og den ældste af dem; da
de begge to holde af hende indtil Maragtighed
og hun har Forstand over sin Alder, gjør jeg
hende paa en vis Maade til deres Hofmester-
inde med saa meget mere Hæd, som hendes
Advarstler ere mindre mistænkelige.

Med hendes Opdragelse har jeg at gjøre,
men mine Grundsætninger i den Henseende
ere saa forskjellige, at de fortjene en særskilt
Samtale. I det mindste kan jeg i Forvejen
vel sige saa meget, at det vilde være vanskel-
ligt at give hende mere end Naturen har
givet hende, og at hun fuldkommen ligner sin
Moder, om nogen i Verden kan ligne hende.

Mylord! man venter Dem hver Dag og
dette burde være mit sidste Brev herfra. Men
jeg begriber hvad der forlanger deres Ophold
ved Armeen, og gysor derved. Julie er ikke
min

mindre' utrosig derover; hun beder Dem give os tiere Underretning fra Dem, og besværges Dem at tænke paa, hvor meget De ved at sætte Deres Person i Fare, sætter Deres Ben-ners Kolighed paa Spil. Jeg for min Deel har intet at sige Dem. Gjør Deres Pligt; et Raad der røber Frygt kan ligesaa lidet komme fra mit Hjerte, som nærne sig Deres Kjære Bømskon! jeg veed det alt for vel; den eneste Dødsmaade, der var dit Liv værdigt, vilde være, at du udøste dit Blod for dit Fædrelands Ære; men skylder du da den, der har Livet blot for din Skyld, intet Regn-skab for dit Liv?

III. Brev.

Fra Mylord Edouard til Saint-Preux.

Jeg seer af Deres to sidste Breve, at jeg mangler et foregaaende, formodentlig det første De har skrevet til Armeen, og som indeholder Oplysning om Madam Wolmars lønlige Kum-mer. Jeg har ikke faaet dette Brev, og jeg formoder at det kan være i en Postillions Brev-
 sæk, der er bleven optagen paa Veien. For-

tæl mig derfor i et andet Brev dets Indhold; min Fornuft kan ei begribe det, og mit Hjerte er uroligt derover. Endnu eengang, dersom Lyksalighed og Fred ikke throner i Julies Sjæl, hvor er da deres Fristed herneden?

Verolige hende i Henseende til de Farer, hun troer, jeg er udsat for; vi have at bestille med en Fiende, der er alt for kjæk til at lade os slippe saa let. Med en Haandsfuld Folk gjør han vor hele Magt unyttig, og rover os overalt Leilighed til at angribe ham. Smidlertid kunne vi, da vi ere dristige, meget have de Vanskeligheder, der ere uoverstigelige for de bedste Generaler, og omsider tvinge de Franske til at slaaes med os. Jeg formoder at vi komme at betale vor første Lykke dyrt, og at det Slag vi vandt ved Dettingen vil gjøre at vi tabe eet i Flanderen. Vi have en stor Anfører i Spidsen at fægte mod, men det er ikke alt, han har endog sine Troppers Tillid, og den franske Soldat, der sætter Lid til sin General, er uovervindelig. Derimod er han snart solgt, naar han kommanderes af Hofmand, som han foragter, hvilket hænder saa ofte, at man kun behøver at være opmærksom paa Hofintrigerne og passe Leiligheden, for sikket at kunne overvinde det tappreste Folk paa det faste Land.

Land. Da Marlborough saae den raske og
 krigeriske Mine, som en Soldat, der blev fan-
 gen ved Blenheim *) havde, sagde han til
 ham: dersom der havde været halvtredshundstyve-
 tusinde saadanne Karle, som du i den franske
 Hær, skulde den ikke lader sig saaledes slaa.
 Ah, svarede Grenaderen, vi havde Folk nok
 som mig; vi manglede blot een, som Dem. En
 Mand, som han, kommanderer for nærværen-
 de Tid den franske Hær, og saadan een mang-
 le vi; men vi ville ei tænke derpaa.

Hvordan det end gaaer vil jeg see Resten
 af dette Feldttogs Manøvrer, og jeg har be-
 sluttet at blive ved Armeen, til den drager i
 Vintergvardeer. Vi skulle vinde derved paa
 begge Sider. Det er for langt ud paa Karet
 til at reise over Bjergene; vi komme derfor at
 henbringe Vinteren, hvor J ere, og vi drage
 ikke til Italien førend i Begyndelsen af Foraa-
 ret. Siig Hr Wolmar og hans Kone at jeg
 indretter Tingene saaledes for at nyde i Rolig-
 hed det rørende Syn, De saa skjønt har beskre-
 ven, og for at see Madam D'Orbe indflyttet
 til dem. Vedbliv, min Ven! at skrive til
 mig ligesaa flittig som forhen, og De vil der-
 ved

*) Saaledes faldt Engländerne Slaget ved Hoch-
 stet.

ved skænke mig mere Glæde end nogenstunde.
 Mit Tøi er tagen, og jeg er uden Bøger,
 men jeg læser Deres Breve.

IV. Brev.

Fra Saint-Preux til Mylord Edouard.

Hvilken Glæde skænker De mig ikke ved at
 sige mig, at vi skulle henbringe Vinteren sam-
 men i Clarens; men hvor dyrt lader De mig
 ei paa den anden Side betale den ved at for-
 længe deres Ophold ved Armeen! det der især
 misbager mig er, at jeg tydelig sees, at Deres
 Beslutning i Henseende til Feldttoget var fattet
 førend vi skiltes ad, og at De intet vilde sige
 mig derom. Mylord jeg begriber Marsagen
 til denne Hemmelighed, og skylder Dem ingens
 Tak derfor. Foragter De mig nok til at troe,
 at det er mig kjært at overleve Dem, eller
 har De kjendt mig som den der foretrækker an-
 dre Forbindelser for den Ære at døe med min
 Ven? Dersom jeg ikke fortsente at følge Dem,
 kunde De lader mig blive i London; derved
 havde De mindre fortørnet mig end ved at
 skille mig herhid.

Af Deres sidste Brev seer jeg at eet af mine Breve er borte kommen, og at dette Tab altsaa har maattet gjøre de to følgende Breve meget uforstaaelige i mange Henseender; men de Oplysninger, der ere nødvendige til at forstaae dem gandske, skulde komme med Leilighed. Det der nu ligger mest Mage paa, er at drage Dem ud af den Uro, hvori De er, i Henseende til Madam Wolmars lønlige Kummer.

Jeg vil ei paa ny fortælle det følgende af den Samtale, jeg havde med hende efter hendes Mand's bortreise. Der har siden tilbraget sig mange Ting, som har bragt en Deel deraf i Forglemmelse hos mig, og vi un-derholdt os dermed i hans Fraværelse saa mange Gange, at jeg kun i Kortbed vil fortælle det for at undgaae Gjentakelser.

Hun sagde mig da, at den selv samme Egteskælle, der gjorde alt for at gjøre hende lykkelig, var den eeneste Aarsag til hendes Kummer; og at hendes Lidelse forøgedes, jo mere deres gjensidige Kjærlighed tiltog i Reenhed. Skulde De troe det, Mylord? denne saa dydige, saa fornuftige Mand, der er saa langt fra enhver Last og saa lidet undeckastet menneskelige Lidenskaber, troer intet af det, der giver alle Dyder Bærd; men midt i et ustraffeligt og skyldfrir,
Liv

Liv bærer han den Uandeliges affsvælgelige Fred i sin Barm. De Betragtninger, der fremkaldes af denne Ulykkelig i Meninger, forage Julies Sorg; og det synes, at hun snarere vilde tilgive ham, at han mistændte sit Væsens Eftæber, naar han havde flere Bevæggrunde til at frygte ham, eller naar han besad mere Stoltthed til at trodse ham. Lad den Ustøfsalde dylle sin Samvirkighed i Lovit paa Fornuftens Beskøftning; lad Teen for at tænke anderledes end Mængden bestæle den der søger efter en ny Lære; denne Vildfarelse lader sig i det mindste begribe; men sagde hun og sukkede, at en saa retskaffen Mand, som Wolmar, en Mand, der er saa lidet stolt af sin Kundskab, skal være vantroende, det er saare tungt.

Man maa kjende disse Eftersøfles Karakter; man maa tænke sig dem forenede i deres Families Skjed, og som de der ere hinanden alle i Verden; man maa kjende den Enighed, der hersker mellem dem i Alt det øvrige, for at kunne forestille sig hvor meget deres Uovrettsstemmelse i denne eens Henseende er i Grand til at forstyrre deres tryllende Samfund. Hr. Wolmar, opdragen i den grædste Kirkes Skjed, var ikke skabt til at fordøie Urimeligheden af en saa latterlig Gudedyrkelse. Hans Fornuft, lang

langt høvet over det svage Naag, man vilde paa-
lægge ham, afrystede det snart med Foragt,
og i det han paa engang forkastede alt hvad der
grundede sig paa en saa mistænkelig Auctoritet,
blev han en Gudsfor nægter.

Da han siden altid har levet i katolske
Lande, har han ei kunnet fatte bedre Tanker
om den kristelige Tro af den Lære, man der be-
kender sig til. I den heerskende Religion saae
han intet andet end dens Tjeneres Gaemytne.
Han saae at alt bestod i tomme Gebærder, led-
sagede af Ord, der intet betydede; han mærke-
de at alle skikkelige Folk eenstemmigen vare af
hans Mening og skjulte det ikke; at Geislig-
heden selv skjønde med lidet mere Barsomhed,
hemmeligen spottede med hvad de offentlig lærte;
og han har ofte forsikret mig om, at han efter
lang Tid og megen Undersøgelse ikke havde fundet
der mere end tre Præster i sit Liv, der troede
paa Gud *).

1066

*) Gud forbyde at jeg skulde underskrive denne
hårde og uoverlagte Paastand! Jeg forsikrer
Iam, af der er Folk, der gøre den, og som
Alterset i alle Lande og af alle Sekter alt
for ofte styrker i dets ubehindige Paastand.
Men langt fra at jeg ved denne Anmærk-
ning har i Sinds at lægge Skul paa min
Me-

Ises om denne Gjenstand forbybde han sig i Metaphysikens Mærke, hvor Menneffene ingen anden Leder have end de Systemer, de bringe med sig; overalt vinede han intet uden Tvivl og Modsigelser, og da han endelig kom blant Kristne, var det for sildigt. Hans Tro var ikke mere aaben for Sandheden; hans Fornuft kunde ikke mere modtage nogen Bished; Alt det man beviste ham nedbrød ikke saasnart een Mening, førend han fremførte en anden; til Slutning bestreed han alle Grundsætninger uden Forskiel, og ophørte at vorde Gudsforuægter for at vorde Tvivler i alle Ting.

Dette er den Mand Himlen bestemte den Julie, hvis Tro, de veed er saa simpel og hvis Gudsfrugt saa blid; man maa have levet ligesaa fortrolig med hende, som hendes Kousine og jeg, for at vide hvor meget denne omme Sjæl af Naturen er stemt til Andagt. Man kunde næsten sige at intet Jordiskt kan tilfreds-

stille

Mening, vil jeg her oprigtigen meddele den. Ingen sand Troende kan i mine Tanker være enten intolerant eller forsølge. Dersom jeg var Gyrighed og Loven dikterede Dødsstraf for Gudsforuægtere, vilde jeg begynde med at lade enhver brænde som saadan, der kom og angav en anden.

Kille den Trang til at elske, hvøraf hun er beskalet; den overspændte Kælsomhed tvinges til at høre sig tilbage til sit Udspring. Det er ikke som den hellige Thereses, et forelsket Hjerte, der stuffer sig selv og vil gjøre sig forgyves Haab om sin Gjenstand; det er et i Sandhed udtømmeligt Hjerte, som hverken Kærlighed eller Venkab have kunnet udtørre, og som bringer sine overflødige Kælliker som et Offer til det Væsen, der ene er værdig at modtage dem *). Hendes Kærlighed til Gud afvender hende ikke fra de andre Skabninger; den indblæser hende hverken Haardhed eller Uvillie. Meget mere, alle de inderlige Hengivenhedsfølelser, der af hin Karsag frembringes, opvædes den ene af den anden, og blive mere fortrylles, de, mere blide. I det mindste troer jeg at hun vilde være mindre andagtsfæmt, naar hun mindre omte elskede sin Fader, sin Mand, sine Børn, sin Cousine og mig.

Be:

*) Hvordan! Gud skal altsaa ikke have andet end det, de øvrige Skabninger ei kunne modtage! Tvertimod, det hvormed disse Skabninger kunne søffelsøtte det menneskelige Hjerte, er saad ubetydeligt, at naar man troer at have fuldt det dermed, er det atter tomt. Der skal en uendelig Gienstand til at fylde det.

Besynnderligt er det dog, at jo mere anbagtsfuld hun er, jo mindre troer hun at være det; og hun beklager sig over at føle, at hun har en kraftløs Sjæl, der ei kan elske Gud. Man maa gjøre hvad man vil, siger hun ofte, Hverret sængsles aldrig uden ved Sandfærnes og Indbildningskraftens Mellemkomst, og hvorledes skal man see eller forestille sig det høieste utraalelige Væsen *)? naar jeg vil opløste mig til ham, veed jeg ei hvor jeg er, jeg opdager intet Forhold mellem ham og mig, og min Sjæle taber sig gandske; jeg befinder mig i et Slags Tilintetgjørelse, og dersom jeg torde

*) Det er vist, at Sjælen udmattes ved at hæve sig til de høje Forestillinger om Gudsdommen: en mere sandfælt Gudsdyrkelse tilfredsstiller Mængdens Forstand. Den vil at man skal fremstille for dens Gudsfrøgt Sjælestande, der fritage den for at tænke paa Gud. Have vel Katalikterne, ifølge disse Grundsetninger, gjort ilde i at opfolde deres Legender, deres Kalendere, deres Templer med smaae Engle, smalle Drenges og deilige Helgeninder? Barnet Jesus i en fortrøllende og blufærdig Moders Arme er paa een Gang baade eet af de mest rørende og mest behagelige Synet, som den kristelige Andagt kan fremstille for de Døendes Øine.

danne om andre efter mig selv, maatte jeg frygte for at de mystiske Henrykkelser mindre komme af et fuldt Hjerte end af en tom Hjerne.

Hvad skal jeg da gjøre, vedblev Julie, for at undgaae en Fornufts Stuggeværk, der misleder mig? Istedes for hine høje Betragtninger, der overgaae mine Kræfter, holder jeg mig til en mere efter min Farteeyne nedstemte Gudsdyrkelse. Jeg forringer mod min Villie Guddommens Majestæt; jeg sætter mellem den og mig sandfælsige Gjenstande: Skøndt jeg ei kan betragte den i sit Væsen, betragter jeg den i sine Gjerninger; jeg elsker den i dens Belsjorenhed; og dog, hvordan jeg end bærer mig ad, har jeg intet andet end en egenlystige Erkjendtlighed at ofre den, isteden for den rene Kjærlighed den fordrer.

Saaledes vorder Alt Følelse i et falsomt Hjerte. Julie finder i den hele Alverden blot Anledning til inderlig Erkjendtlighed og Taknemmelighed. Overalt skuer hun Forsynets velgjørende Haand; hendes Bøen anseer hun som et dyrebart Pant hun har modtaget af Gud; i Jordens Frembringelser indsamler hun hans Gaver: ved hans Kaderomhu seer hun sit Bred dækket; under hans Varetøgt lægger hun sig til Hvile; hun følger i Nædgang hans

Var,

Barster, i hendes Glæder hans Velbehag; det Gode, alt, hvad hun nyder der er hende kjær, ere ligesaa mange nye Anledninger for hende til at hylde Forsynet; naar det Heles Herre svinder for hendes svage Dine, ser hun over alt Menneskenes fælles Fader. At hadre paa denne Maade hans store Bgjærninger, er ei det at tjene det uendelige Bæsen, saa meget man kan?

Tænk, hvilken Qual det er Myslord! at leve i Eensomhed med den, der deler vor Tilværelse, og ei kan dele det Haab, der gjør os den kjær, hvilken Qual det er, ikke med ham at kunne prise Guds Gjærninger, eller tale om den lykkelige Fremtid, hans Godhed lover os; hvilken Qual det er, at see den, der gjør det gode, følesløs mod alt det, der gjør det behageligt at handle saaledes, og ved den sælsomste Inkonsequents at tænke som en Ugudelig og leve som en Kristen! Forestil Dem Julie spadserer med sin Mand; den ene beundrer den rige og glimrende Pragt, hvormed Jorden prunker, som et Værk og en Gave af det Heles Skaber; den anden ser i Alt dette blot en tilfældig Forbindelse, hvori intet er sammenfjædet uden af en blind Konst. Forestil Dem to Egtefæller i det oprigtigste Samfund, der, af Frygt for
at

at være hinanden til Uvilkørlighed, et tør overlade sig, den ene til sine Betragtninger, den anden til de Følelser, de Gjenstande, de omringes af, indaande dem, men maae selv for medelst deres gjensidige Kjærlighed, ansee det som en Pligt uophørlig at paalægge hinanden Evang. Jeg og Julie spadsere næsten aldrig sammen, uden at et eller andet paafaldende eller maleriskstønt Syn gjenkalder hende disse smertefulde Forestillinger. Alt! siger hun med smagtende Omhed, Naturens Skuespil, saa livfuldt, saa besjælet for os, er dødt i den ulykkelige Wolmars Dine; og i denne Bæskneres store Harmoni, hvor alt taler i en saa blid Tone om Gud, seer han inter uden en evig Taushed.

De, der kjender Julie, og veed hvor gjærne denne Omgjængeliges Sjæl ønsker at meddele sig, tænke hvad hun maa lide ved denne Evang, om den end ikke medførte anden Ubegagelighed end den sørgelige Meningsulighed mellem dem, der burde være enige i Alt! Men mørkere Forestillinger opstaae hos hende som en Følge af hin Uoverensstemmelse, hvor meget hun end arbejder imod dem. Hvad hun end gjør for at bortffjerne disse uvilkaarlige Skrafbilleder, komme de dog hvert Øjeblik tilbage,

og

og forstyrre hendes Nølighed. Hvor rødsomt for en om Egtfælle at tænke sig det høieste Vesen som Hævner over sin miskjendte Gudsdom; at tænke sig dens Lyksaltighed, til hvem hun skylder sin, endt med hans Liv; at betragte den, der er Fader til hendes Børn som en Forskudt! Ved dette strækelige Billede kan neppe hendes hele Bidsked redde hende fra Fortvivlelse, og den Religion, der gjør hendes Mandts Bantro saa bitter for hende, er det eneste der giver hende Styrke til at holde ud. Dersom Himmelen, siger hun ofte, nægter mig at omvende denne retskafne Mand, har jeg kun een Naade at ubede mig af den; det er at døe først.

Dette er, Mylord! den alt for billige Grund til hendes lønlige Kummer. Dette er den indvortes Sorg, der synes at besvare hendes Samvittighed med en andens Forhærdelse, og som vorder hende end mere grusom ved den Glid, hun gjør sig for at skjule den. Guds fornægtelsen (Atheismen), der hos Papisterne vandrer med blottet Ansigt, nødes at skjule sig i alle de Lande, hvor Fornuftten tillader at troe paa Gud, og den eneste Undskyldning, de Bantroende have, er dem rovet. Dette System er naturligviis mistroende; finder det
 endos

endog Tilhængere hos de Store og Rige, der føle sig smigret ved det, vorder det dog afskyet af et undertrykt og ulykkelig Folk, der seer Tyrannerne løsgrevne fra den eneste Tømme, der kunde tvinge dem, og seer sig selv blottet for den eneste Trøst, som lægges dem i denne Verden, Haabet nemlig om et bedre Liv. Madam Wolmar, som indsaae hvilken sorgelig Virkning hendes Mand's Tyvlesyge (Pyrrhonisme) vilde gjøre her, og ønskede især at holde et saa farligt Exempel skjult for sine Børn, havde ingen Vanskelighed ved at overtale sin Mand til Taushed; denne Mand, der vel er oprigtig og sandtru, men tillige forsigtig, simpel, uden Forsængelighed, og langt fra at ville stille andre ved et Gode, han selv er utilfreds over at være berøvet. Han paabyrder aldrig andre sin Lære; han gaaer i Kirken med os; han iagttager de indførte Skikke; han bekjender ei med Mundens en Tro, han ikke har, men han giver heller ingen Forargelse; han gjør i Henseende til den i Lovene bestemte Gudsdyrkelse alt, hvad Staten kan fordrø af en Borger.

I otte Aar, de nu have været forenede, er allene Madam D'Orbe bleven delagtig i denne Hæmmelighed; til hende har man for-

troet sig. I Dyrigt er endog alt Elkin deraf
 saa godt og med saa liden Konst ryddet af Veien,
 at jeg ikke førend efter at vi havde henbragt sex
 Uger sammen, i den inderligste Fortrolighed,
 fattede mindste Wistanke i den Henseende; og
 jeg havde maaffee aldrig faaet Sandheden at
 vide, dersom Julie ikke selv havde sagt mig
 den.

Adskillige Bevægkunde bestemte hende til
 denne Fortrolighed. Hvorledes kunde for det
 første nogen Forbeholdenhed finde Sted i det
 Venfkab, der hersker mellem os? Er det ikke
 at forbittre sin Kummer til ingen Nytte, naar
 man rober sig den Behagelighed at dele den
 med en Ven? End mere, hun vilde ikke at
 min Nærværelse længet skulde være en Hindring
 for de Samtaler, de ofte have med hinanden
 om en Materie, der ligger hende saa meget
 paa Hjerte. Da hun endelig veed, at De
 snart vil besøge os, ønsker hun at De i For-
 vejen skal være underrettet om hendes Følelser;
 thi hun ventet af Deres Klogskab en Under-
 støttelse for vore frugtløse Bestræbelser og en
 Virkning deraf, Dem værdig.

Den Tid hun valgte, til at betro mig
 sin Kummer paa, lod mig formode en anden
 Grund, som hun dog vel tog sig i Agt for
 at

at tale til mig om. Hendes Mand forlod os; vi vare eene; vore Hjertter havde engang elsket; Mindet deraf var endnu et udstøt; havde vi glemt os et Øjeblik, vare vi blevne et Offer for Ekiendtel. Jeg saae tydeligen, at hun frygtede for denne Sammenværelse under fire Dine, og at hun søgte at sætte sig i Sikkerhed. Oprinneren i Wellerin har lært mig, at den af to der har mindst Mistillid til sig selv, burde just være den, der skulde have den.

I den ugrundede Frygt, som hendes nærlige Vængstelighed indjog hende, kunde hun ei udfinde noget sikkrere Redningsmiddel, end uafsladelig at tænke sig et Vidne, hun maatte have Vrefrygt for, og anraabe den upartiske og forfærdelige Dommer, der seer de lønlige Handlinger og kan lase i Hjertets Gnderste. Hun omgjærdede sig med den Højstes Majestæt; jeg saae Gud uophørlig imellem hende og mig. Hvilket løstverdigt Ønske havde kunnet liste sig forbi et saa vogtenbe Die! Mit Hjerte luttrede ved hendes Nidkærheds Sid og jeg tog Deel i hendes Dyd.

Disse alvorlige Samtaler bejalede næsten alle vore Sammenkomster under fire Dine i hendes Mandes Graværelse, og efter hans

Gjenkomst underholdt vi os idelig dermed i hans Nærværelse. Han retter sig derefter, som om det kunde være en anden Ting, og uden at foragte vor Bestræbelse giver han os ofte gode Raad angaaende den Maade, vi bør gaae frem paa i vort Raisonnement med ham. Just dette er det, der bringer mig til at forsvigle om nogen hælbog Fremgang; dersom han var mindre ærlig kunde man angribe den Feil i hans Sjæl, der nærede hans Vantro; men naar Tingen blot beroer paa at overbevise, hvor skulle vi da søge Indsigter, som han ikke har, og Grunde, han ikke har tænkt paa? Naar jeg har villet disputere med ham, har jeg lagt Mærke til, at alle de Beviser, jeg har kunnet fremsføre, allerede have været for-gjæves brugte af Julie, og at mit tørre Forredrag har været saare langt fra den Hjertets Veltalenhed, og den blide Svada, der strømmer af hendes Mund. Mylord, aldrig skulle vi kunne omvende denne Mand; han er alt for kold og ikke i mindste Maade ond; det kommer ei an paa at røre ham; det indvortes Beviis eller Følelsen fattes ham, og ene det kan gjøre alle de andre uomstødelige.

Hvad Umage end hans Kone gjør sig for at skjule sin Sorg, føler han den dog og
deles

deler den; et saa klartseende Djævel ma n ej
 bedrage. Denne indadte Kummer er ham saa
 meget mere smertelig. Han har sagt mig at
 han adskillige Gange har været fristet til at give
 efter for et Skins Skyld, og at fremkonstle-
 for at berolige hende, Kølelser, som han ei
 havde; men en saadan Sjæls Lavhed er alt for
 langt fra ham. Foruden det at han ei kunde
 kuffe Julie, vilde denne Forstillelse kun være
 en ny Qual for hende. Oprigtighed, Tillid,
 den Hjerternes Harmoni, der husvæler i saa
 mange Møjer, vilde tabe sig hos dem; og
 hvorledes kunde han berolige sin Kone i hendes
 Frygt, ved at gjøre sig mindre agtet af hende?
 Nei, isteden for at benytte sig af Skramt,
 siger han hende ærligen hvad han tænker; men
 han siger det i en saa uskyldig Tone, med saa
 liden Foragt for Mængdens Meninger og med
 saa lidet af hine stærke Anders ironiske Græk-
 hed, at denne sørgelige Tilstaaelse mere opvæk-
 ker Sorg end Brede hos Julie, og gjør, at
 hun, da hun ej kan meddele sin Mand sine
 Kølelser og sit Haab, søger end mere utrættelig
 at samle rundt om ham disse Livets sorgjænge-
 lige Behageligheder, til hvilke han indskrænker
 sin Lyksalighed. Ak! siger hun ofte kummer-
 fuld, dersom denne Ulykkelige sætter sit Para-

bis i denne Verden, da lader os i det mindste gjøre ham det saa yndigt, som vi kunne *).

Det Sorgens Slør, hvormed denne morsatte Tankmaade bedækker deres Samfund, bes viser mere end alt andet Julies umiskjendelige Fortrin ved den Trøst, hvormed denne Kummer er blandet, og at hun maaskee ene af Alle i Verden kunde være i Stand til i den Henseende at udrette noget. Alle deres Mundhuggerier, al deres Smaasplid angaaende dette vigtige Minne er saa langt fra al Bitterhed, af Foragte og Riv, at det altid endes med et eller andet rørende Optrin, der gjør dem fjærere for hinanden.

I Gaar, da denne Text var Gjenstandens for vor Samtale, som den ofte er, naar vi tre ere allene, kom vi til at tale om det Ordets Oprindelse, og jeg gjorde mig Umage for at vise at det intet absolut og almindeligt Onde var

*) Hvor meget naturligere er ikke denne menneskeskjærlige Tanke end hine Jværes gyselige Forsølgelses Aand, der altid ere søffelsatte med at pine de Bantroende, fordomme dem endog i dette Liv, og opfaste sig til Djævelnes Førgjængere! Aldrig skal jeg ophøre at sige: at just disse Forsølgere ere ikke sande Troende; de ere Bedragerer.

var til i Væsneres Rige, men at selv det besynderlige Onde var meget mindre og sjældnere end det ved første Djekest synes, og for at sige alt, det enkelte og individuelle Gode overgaaer langt det Onde. Jeg anførte Hr Wolsmar hans eget Exempel, og gjennemtrængt af hans lykkelige Stilling, malede jeg den for ham med saa sande Træk, at han selv syntes at være rørt. Det er netop, sagde han i det han afbrød mig, den samme Methode, som Julie bruger. Hun sætter altid Følelsen isteden for Grunde, og gjør det paa en saa rørende Maade, at man altid, isteden for alt Svar, maa omfavne hende. Skulde det vel ikke være, føjede han smilende til, af hendes Lærer i Philosophien, at hun har lært denne Maade at bevise paa?

To Maaneder tilforn vilde denne Spøg have bragt mig gruelig ud af min Farning; men min Forlægenhedstid er forbi; jeg gjorde intet andet end løe, og skandt Julie blev en Smule rød, syntes hun dog ikke mere forlægen end jeg. Vi bleve ved. Uden at ville stride om Mængden af det Onde, lod Welmar sig nøje med den Tilstaaelse som han da vel maatte gjøre; at enten der var lidt eller meget Onde i Verden, nok var det sagde han, at det On-

de

de er til, og af det Ondes Tilværelse uledte han Mangelen hos den første Aarsag paa Magt, Visdom og Godhed. Jeg søgte derimod at vise at det physiske Ondes Oprindelse maatte søges i Materiens Natur, og det moralske Ondes i Menneskets Frihed. Jeg paastod at Gud kunde gjøre alt, undtagen at skabe andre Væsener, ligesaa fuldkomne som han selv er, Væsener der ikke skulde beholde nogen Spire til det Onde. Mide i Stridens Hede blev jeg vaert at Julie var forsvunden. — Hjert engang hvor hun er, sagde hendes Mand, i det han saae at mine Bine ledte efter hende. — Hun er vel gaaen ud, sagde jeg for at bringe noget til rette i Huusholdningen. Nei svarede han, hun vilde vist ikke anvende disse Djeblikke paa andre Forretninger. Alle Ting i Huset gaaer godt for sig uden at hun forlader mig, og jeg seer hende ikke gjøre noget . . . — Saa er hun vel i Børnekammeret? . . . Ligesaa lidet; hendes Børn ere hende ikke kjærere end min Salighed. — Nu da, svarede jeg, hvad hun gjør veed jeg ikke, men jeg er ganske sikker paa at hun ei sysselsætter sig uden med nyttige Ting. Endnu mindre, sagde han kolde; kom, kom! De skal see om jeg har gjættet ret.

Du begyndte han at gaae haandſte ſagte; jeg fulgte ham paa Tærne. Vi kom til Kammerdøren; den var lukket. Han aabnede den haſtigen; men hvilker Syn Mylord! jeg ſaae Julie paa Knæ, med foldede Hænder og ſvømmende i Taarer. Hun reiſte ſig ſtrax, tørrede Dinene, ſkjulte ſit Anſigt og ſøgte at undſiye; aldrig ſaae man en lige Undſeelse. Hendes Mand gav hende ej Tid til at flye. Han løb til hende med en Slags Hentokkeſe. Kjære Kone! ſagde han og omfavnede hende, dine ivrige Duffer forraade din Sag. Hvad fattes dem til at frembringe den førønſkede Virkning? Nok, derſom de bleve hørre, vilde de ſnart worde bønhørte. — De ſkal blive det ſagde hun i en beſtemt og overbrøſt Tone; jeg veed ej Tiden eller Timen, kunde jeg kjøbe den paa mit Livs Bekoſtning! min ſidſte Dag ſkulde da være den beſt anvendte.

Kom Mylord! Forlad Deres ulykkelige Tumbleplads; kom og opfyld en ædlere Pligt. Skulde den Viſe foretrække den Væe at dræbe Menneſker for det Arbejde at kunne frelſe eet?*)

F e m

*) Der var her et langt Brev fra Mylord Edouard til Julie; i det følgende ſkal der tales om dette Brev; men af gode Grunde har jeg været nødt til at tilbageholde det. —

Femte Brev.

Fra Saint-Preux til Mylord Edouard.

Hvad! endog efter Deres Bortreise fra Armeen endnu en Rejse til Paris! Glemmer De da ganske Clarens og dem, der behoe det? Er De os mindre kjær end Mylord Hyde? Er De nødvendigere for denne Ven, end for dem, der vente dem her? De nøder os til at gjøre Duffer, der ere Deres modsatte; og jeg gad næsten have Zudshydelse ved det franske Hof for at kunne forholde Passene, som De der venter. Vær imidlertid fornøjet og besøg De kun deres værdige Landsmand. Vi skulle trods ham og Dem vorde hævnedede for dette Fortrin, De giver ham; og hvor stor Fornøjelse De end smager ved at leve med ham, veed jeg dog, at De, naar De kommer til os, vil fortryde den Tid, De nu ej vil opofre i vort Selskab.

Da jeg modtog Deres Brev troede jeg i Førstningen at en hemmelig Forretning . . . hvor kunde man ogsaa finde en værdigere Fredsmægler? . . . Men skænke Kongerne vel dydige Mand deres Fortrolighed? Have de Mod til at høre Sandhed? Forstaae de at høre sand Fortjeneste? . . . Nej min fiære

Edouard, De er ikke skabt til Statsbetjening, og jeg tænker alt for vel om Dem til at troe, at De nogenstunde var bleven engelsk Pater, naar De ei havde været fød dertil.

Kom min Ven! Du skal finde dig bedre i Clarens end ved Hoffet. O! hvilken Vinter skal vi her ikke henbringe sammen, hvis Haabet om vor Forening ei skuffer mig! enhver Dag er en Forberedelse til den, da her stedse kommer een eller anden af disse fortrinlige Sæle, der ere hverandre saa kjære, der ere hver andres gjensidige Kjærlighed saa værdige, og synes blot at vente efter Dem for at kunne undvære den hele øvrige Verden. I det De fik at vide det lykkelige Tilfælde, der brayte Baron D'Etanges Modparti herhid, har De rklige forudseet alt hvad der maatte flyde af dette Nyde og hvad der virkelig skød deraf *). Denne gamle Sagfører, skønde ubøjselig og paastaelig, som hans Modstander, har dog ei kunnet modstaae den Kraft, der har fængslet os alle. Efterat have seet Julie, efter at have

hørt

*) Man seer her ligesom paa mange andre Steder at der mangler adskillige Breve. Læseren vil nok sige, at man slipper saare mageligt derfra med deilige Udeladelser, og jeg er aldeles af hans Mening.

hørt hende, efter at have talt med hende, har han skammer sig ved at føre Sag med hendes Fader. Han er reist til Bern saa vel til Sinds, og Forliget er allerede saa meget kommen i Stand, at vi efter Baronens sidste Brev kunne vente hans Hjemkomst inden saa Dage.

Alt dette har De vel allerede faaet at vide af Hr. Wolmar. Men hvad De rimeligviis endnu ikke veed er at Madam D'Orbe, efter omsider at have bragt sine Sager til Ende, er kommen her i Torsdags, og skal nu intet andet Sted opholde sig end hos sin Veninde. Underrettet om den Dag, hun vilde komme, reiste jeg hende imøde uden at Madam Wolmar vidste det. Hun vilde overraske sin Veninde. Jeg mødte hende paa denne Side Lutri og reiste samme Vej tilbage med hende.

Jeg fandt hende mere levende, mere indtagende end tilforn; men hun var ikke sig selv lig, hun var takkesfuld, hørte intet og svarede endnu mindre; hun talede uden Sammenhæng, frem og tilbage; fort hun var overladt til den Urolighed, som man ei kan undgaae, naar man er nær ved at opnaae hvad man haefstigen har onsket. Man skulde næsten i hvert Øjeblik have sagt at hun skjaly for at vende tilbage. Denne Rejse, som i temmelig lang Tid var

opsat, gik for sig i saadan Hast, at Hovedet blev gandske forvirret baade paa Hustru Moderen og Tjenestefolkene. Der herskede en latterlig Uorden i det Smaarstue, man førte med sig. Digesaa snart Kammerjomfruen frygtede for at have glemt noget, forsikkrede Claire altid at hun havde ladet det lægge i Bognskrinet; og det Pudserligste var, at da man skulde see til, var der aldrig det mindste.

Da hun ikke vilde, at Julie skulde høre hendes Bogn, steg hun af ved Indgangen, rendte over Gaarden og løb som hun var gal, og kom saa hovedkulds, at hun maatte blive staaende paa det første Trappetrin for at puste. Hr. Wolmar gik hende imøde; hun kunde ikke sige et eeneste Ord til ham.

Da jeg aabnede Kammerdøren saae jeg Julie siddende ved Vinduet; hun holdt den lille Henriette paa sit Skjød, som hun ofte gjør. Claire havde pønsset paa en smuk Tale i sin Smag, blandet med Følelse og Lytighed, men da hun satte Foden paa Dørrinnet, blev Tale, Lytighed, alt forglemte. Hun støj mod sin Veninde, og raabte med en Hastighed, der er umuelig at skildre: Cousine! stedsse, for evig, lige indtil Døden! Henriette, som saae sin Moder, hoppede hende imøde og raabte!

Mama, Mama! af alle Kræfter, men best
 stakkels lille Dige kom saaledes ansættende, at
 hun faldt paa Stedet. Dette uformodentlige
 Syn, dette Fald, denne Støde, denne For-
 styrrelse gjorde saadant Indtryk paa Julie, at,
 da hun havde reist sig og udstrakt Armene med
 et hæftigt Skrig, faldt hun tilbage og besvime-
 de. Claire, der vilde løfte sin Datter op igjen,
 saae sin Veninde blegne; hun betænkte sig og
 vidste ei til hvem hun først skulde løbe. En-
 delig da hun saae mig i Færd men at lette Hen-
 riette op, styrtede hun hen for at hjælpe den
 besvimende Julie, men faldt selv over hende i
 samme Tilstand.

Henriette, der saae dem begge uden Be-
 vægelse, gav sig til at græde og udstøde et saa-
 dant Skrig at Fanchon kom løbende; den ene
 løb til sin Moder og den anden til sin Frue.
 Jeg var forstenet, henrykt, uden for mig selv;
 jeg løb hid og did i Kammeret med store Skridt,
 uden at vide hvad jeg gjorde; med afbrudte
 Udbrud, og i en krampeagtig Bevægelse, som
 jeg ei var Herre over. Wolmar selv, den
 kolde Wolmar følede sig rørt. O Sølelse! Sø-
 lelse! du Sjælens søde Liv! hvor er det Steent-
 hjerte, du ei har bevæget? hvor er den uhy-
 dige Dødelige, som du aldrig har afløstet en

Laare? Bredten for at løbe til Julie kastede denne lykkelige Mand sig i en Lænestoel, for ret med Lyst at betragte dette henrykkende Skuespil. Frøgter ikke, sagde han, da han saae vor Urolighed. Disse Fornøjelsens og Glædens Oprin udbrømme ikke Naturen uden for iøjen at besejle den med nyt Liv; de ere ikke farligere. Lad mig nyde den Lyksalighed, jeg smager og som I dele. Hvad maa den ikke være for eder? Jeg kjender intet Lignende, og jeg er den mindst lykkelige af Sex.

Af dette første Ojeblik, Mylord! kan De slutte Dem til de øvrige. Denne Gjenforening opvakte i hele Huset Gjenlyd af festlig Glæde, og en Gjæring, som endnu ikke er dæmpet. Julie uden for sig selv, var i en Bevægelse, jeg aldrig tilforn har seet hende i. Det var umueligt at tænke paa andet den hele Dag end paa at see hinanden, omfavne hinanden uafbrudt og med ny Henrykkelse. Man huskede ikke engang Apollosalen; Fornøjelse herskede overalt, man behøvede ei at tænke paa den. Næppe havde man Koldstændighed nok den følgende Dag at foje Anstalter til en Festsuden Wolmar havde alt gaaet bagvænt: enhver pyntede sig det bedste han kunde. Der blev intet andet Arbeids tilladt, end det der var nød.

nødvendigt til Forlystelserne. Festen blev høftideligholdt, ikke med Pomp, men med sværmende Glæde; der herskede en Forvirrelse, som gjorde den behagelig; og selv denne Uorden var dens skønneste Prændelse.

Formiddagen henbragte man med at indsatte Madam D'Orbe i hendes Post som Korpalterinde eller Hovmesterinde, og hun havde saa travelt som et Barn med at gjøre sine Forretninger, hvilket skaffede os noget at lee af. Da de Cousins træadde ind i Salen saae de paa alle Sider deres Navne i Træk, dannede af Blomster. Julie gjættede strax hvorfra det Indfald kom; hun omsavnede mig med en henrykkelsesfuld Glæde. Claire betænkte sig paa at gjøre det samme tvertimod hendes gamle Bane. Wolmar brød hende derfor, og rødmende besluttede hun at følge sin Cousins Exempel. Denne Rødme, som jeg alt for vel mærkede, gjorde et Indtryk paa mig, som jeg ei kan forklare; men jeg følte mig ikke uden Kærlighed i hendes Arme.

Om Eftermiddagen opholdt man sig i Fretentimmerstuen, hvor der blev givet et smageligt Aftensmaaltid og hvor Wolmar og jeg for den Gang fik Tilladelse at komme. Mandfolkene stode efter Skiven om en Pramie, som Ma-

dam

dam D'Orbe havde udsat. Den Fremmede fik den, skøndt han var mindre svet end de andre; Claire kom temmelig godt derfra ved sin Behændighed. Selv Hans traf, men vilde ikke modtage Præmien; alle hans Kamerater tvang ham til dette Afslag, og De kan vide at denne Uegennyttighed fra deres Side ikke var spildt.

Om Aftenen forsamlede hele Huset sig, som var forøget med tre Personer, til Dands. Claire saae ud som om hun var bleven pyntet af Gratiernes Hænder. Aldrig havde hun været saa glimrende, som hun denne Dag var. Hun dansede, hun snakkede, hun loe, hun bestyrede Huset; hun overkom alt. Hun havde svoret paa at hun skulde udmatte mig; og efter fem eller sex meget raske Kontrabandse uden Dusterum, glemte hun ikke den sædvanlige Bebreidelse, at jeg dansede som en Philosoph. Jeg sagde hende at hun dansede som et Spøgelse og gjorde ikke mindre Stoi; og at jeg frygtede for at hun hverken vilde lade mig have No Nat eller Dag. — Tvertimod, sagde hun, det er just det der vil bringe Dem i god Søvn, og i det samme tog hun mig op igjen til Dands.

Hun var utrættelig; men saaledes forholdt det sig ikke med Julie; hun kunde neppe staae;

hendes Knæer jittede, naar hun dansedes. Hun var alt for meget rørt til at være glad. Stundom saae man Glædestaarer trille ned fra hendes Dine; hun betragtede sin Cousine med et Slags Henrykkelse; hun vilde gjerne ansee sig for den Fremmede, som man gav en Fæst, og Claire for Konen, der styrede Huset. Efter Maaltidet fastede jeg Raketter, som jeg havde ført hjem fra China og som gjorde megen Virkning. Vi vaagede langt ud paa Natten; endelig maatte vi stilles ad. Madam D'Orbe var træt, eller burde i det mindste være det, og Julie vilde at man skulde gaae tidlig til Sengs.

Lidt efter lidt kom Roligheden igjen, og med den kom Orden. Claire, saa overgivet hun end er, kan dog tage en Tone, naar hun vil, der er myndig og bydende. Hun har god Forstand, ypperlig Dømmekraft, Wolmars Skarpsyn, Julies Godhed, og skjøndt hun er overmaade velgjørende, viser hun dog i den Henseende meget Overlæg, saa at, uagtet hun ung er bleven Enke og har paataget sig det adle Opførsel med sin Datter, have dog hverken dennes eller hendes egne Midler tabt i hendes Hænder; altsaa har man ingen Grund til at frygte for, at Huset, under hendes Tilfyn, ei skulde vordes saa godt bestyret som tilforn. Dette skaffer

Julie den Fornøjelse, at hun ganske kan overlade sig til de Sysler, der ere mest efter hendes Smag, nemlig Børnenes Opdragelse; og jeg tvivler aldeles ikke om at Henriette jo har usigelig megen Nytte af alt det Arbejde, som den eene af hendes Mødre skaaner den anden for. Jeg siger hendes Mødre: thi naar man seer den Maade, hvorpaa de begge leve med hende, er det vanskeligt at sige, hvo af dem, der er den rette; og de Fremmede, som ere komne her i Dag, ere eller synes at være i Tvivl derom. Begge kalde hende uden Forskjæl Henriette eller min Datter. Hun kaldes den eene Mama og den anden lille Mama; i Dyrigt hersker den samme Omhed paa begge Sider; hun lyder ligesaa vel den eene som den anden. Naar man spørger dem, hvem hun tilhører svarer begge: mig. Naar man hører Henriette ad, faaer man at vide at hun har to Mødre; i det mindste sættes man i Forsægenhed. De mest Skarpsynede erklære sig dog omsider for Julie. Henriette, hvis Fader var blond, er blond som Julie og ligner hende meget. En vis Moderømhed maler sig mere i hendes Dine end i Claires. Den lille taler i Julies Nærværelse i en mere ærbødig Tone og er mere opmærksom paa sig selv. Ofte bøj-

er, hun sig maskinmassigen til Siden, fordi Julie som oftest har roget at sige hende. Man maa tilstaae, at af alt hvad man kan see, er Fordelen paa lille Mamas Side, og jeg har lagt Mærke til, at denne Feiltagelse er begge Cousinerne saa behagelig, at den undertiden kunde anses for frivillig og som et Middel for dem at vise hinanden deres Hylnding.

I disse Dage, Mylord, mangler intet uden De. Naar De kommer her, maatte man tænke ilde om ethvert Menneske, hvis Hjerte vilde søge paa den øvrige Jord de Døder og Fornøjelser, som han i dette Hus et kunde finde.

VI. Brev.

Fra Saint-Preux til Mylord Edouard.

Nu i tre Dage har jeg hver Aften forlagt paa at skrive Dem til. Men efter et besværligt Dagsarbejde overfalder Sønnen mig, naar jeg kommer hjem; om Morgenen, saasnart Dagen gryer, gaaer jeg til mine Forretninger. Et sødere Hus end Binens vakker i mit Sværste en vellystfuld Uro, og jeg kan ikke rove

et

et Øjeblik fra de Fornøjelser, der ere blevne mig saa gandske nye.

Jeg begriber ikke, hvilket Opholdsted der kunde worde mig ubehageligt i det Selskab, jeg har: men kan De vel gætte, hvorfor Clarens behager mig i og for sig selv? Jo fordi jeg der føler mig ret paa Landet, og fordi det er den første Gang jeg kan sige saa meget. Folk i Stæderne kunne ikke elske Landet; de forstaae ei engang at være der; og naar de ere der, vide de neppe hvad man foretager sig. De skamme sig ved Landets Syssler og Fornøjelser; de kjende dem ikke; hjemme hos dem ere de som paa et fremmed Sted, og jeg forundrer mig ikke over at de kjede sig. Man maa være Landmand paa Landet, eller slet ikke komme der; thi hvad skal man gjøre der? Indbyggerne i Paris, som troe de reise paa Landet, reise ikke; de føre Paris med sig. Sængere, Skjønnere, Kunder, Forfattere, Synstegjæste ere der Følge, der ledsage dem. Spil, Musik, Komødie ere der deres eneste Syssel *). Deres
 Dord

*) Man kunde lægge Jagten til. Men selv den gjør man saa lidet af, og tager sig den saa mageligt, at det ei er den halve Bevægelse eller Fornøjelse ved den. Dog jeg vil her ikke

Dord er dekket ligesom i Paris; de spise paa
 samme Tid, man opvarter dem med de samme
 Retter og med den samme Pragt; de gjøre de
 samme Ting; saa meget koster det at være der;
 thi hvor rig man end kan være, og hvor me-
 gen Umage man end gjør sig, føler man altid
 noget Savn, og man kan dog ikke bringe Pa-
 ris hest og holden med sig. Saaledes flyer den
 Afverling, der er dem saa kjær, for dem;
 de kjende kun een Raade at leve paa og kjede
 sig bestandig.

Landligt Arbeide er behageligt at se, og
 er i og for sig selv ikke saa morsomt, at det
 fulde opvække Medlidenhed. At det har of-
 fentlig og privat Nytte til Gjenstand gjør det
 behageligt, og dernæst at det er Menneskets
 første Kalb; det vækker hos Forstanden en be-
 hagelig Forestilling og i Hjertet Mindet af
 Guldalderen. Indbildningskraften bliver ikke
 kold ved Synet af Jorddyrkerens og Høstman-
 dens Søster. Det simple Hyrde- og Landliv
 har altid noget, der rører. Naar man be-
 krægter Engene fulde af Folk, der brede Hæer
 ud

Ikke indlade mig i den Artikel om Jagten;
 den er alt for vidtløftig, til at blive afhand-
 let i en Anmærkning. Jeg faaer maaskee
 Leilighed til at tale andre Steder om den.

ud og nynne deres Sang, og Hjorder der hist og her trippe omkring, søler man sig bevøget uden at vide hvorfor. Saaledes formilder Naturens Stemme stundom vore vilde Hjerter, og skjøndt vi høre den med frugtløs Længsel, er den dog saa sød, at vi aldrig høre den uden Fornøjelse.

Jeg tilstaaer at den Elendighed, der hviler over Landet paa visse Steder, hvor Tolderen opsluger Jordens Grøde; jeg tilstaaer at en gjærrig Forpagters fortærende Graadighed og en un menneskelig Godseiers ubøjeelige Haardhed udslette meget af dette Maleries Skjønhed. Bantrevne Heste, færdige at styrte under Slagene; ulykkelige Bønder udsuede af Hunger, segnesfærdige af Mæthed, og indhyllede i Pjalter; og brostfældige Landsbyhytter, frembyde et for Diet sørgeligt Syn. Man maa næsten græmme sig over at være Menneske, naar man tænker paa de Ulykkelige, hvis Blod man maa sue. Men hvilken Henrykkelse at see gode og fornuftige Forvaltere bruge Jordens Dykning som et Middel til at gjøre Godt og som en Kilde til deres Fornøjelser og Glæder; at see dem med fulde Hænder udstrøe Forsynets Belsignelser, og rundeligen ernære alt hvad der omringer dem, Mennesker og Creature, af de
 Gæ

Gaver med hvilke deres Hollanderien, deres
 Kjældere, deres Kornlofter ere fyldte; at see
 dem opdyngge Overflodighed og Glæde rundt om-
 fring dem; og gjøre det Arbeide, der beriger
 dem, til en evig Fæst! Hvorledes kan man løs-
 rive sig af den søde Drøm, som disse Gjenstan-
 de dyffe i? Man glemmer sin Tidsalder og
 sine Samtidige; man henslyttes i Patriarker-
 nes Tider; Man vil selv lægge Haand paa
 Verket, dele landligt Arbeide, og den Lyksalig-
 hed, som man seer er forbunden dermed. O
 Kjærligheds og Uskylds svundne Tid! Da Ko-
 nerne vare ymre og sødelige, da Mændene
 vare oprigtige og levede fornøiede! O Rachel!
 fortryllende og saa bestandigen elskede Pige,
 lykkelig den der for at faae dig, ikke angrede
 paa fjorten Trældomsaar! O Noemis blide Dot-
 ter, lykkelig den gode Olding, hvis Fødder og
 hvis Hjerte du varmede! Nei, aldrig hersker
 Skjønhed med mere Vælde end midt i landlige
 Øyler. Der er Gratiernes Throne, de Gra-
 tiers, hvormed Uskyld pryder og hvormed Munn-
 terhed fryder, de Gratier, som man maa til-
 bede mod sin Billie! Tilgiv, Mylvord!
 jeg kommer nu tilbage til os.

Allerede for en Maaned siden fremkøndte
 Efteraarsvarmen Wittenhofens Tid, og den for-
 ste

de Kulde gjør nu at man har begyndt Arbejdet *). Ranken, indhæget af et Striktværk, fremviser Klaserne, prunker med Fader Bacchi Gaver, og synes at indbyde de Dødelige til at brække den. Alle Biiinbjergene, besatte med dens velgørende Frugt, som Himlen tilbyder Ulykkelige for at de ved den kunne glemme deres Jammer; Larmen af Tønder, Kar og Legreskaffer **), som man allevegne udbinder; Høstkvindernes Sang, hvoraf Højene gjenlyde; den idelige Vandring af dem, der bære det høstede til Pærser; Landredskabernes høse Lyd, der opliver til Arbejde; det elskværbige og indtryksfulde Billede af en almindelig festlig Fryd, som synes i det Øjeblik udbredt over hele Jordkloden; endelig det taagefulde Slør, som Solen om Morgenens opruller lig et Theaterforhæng, for at blotte en saa tryllende Skueplads for Øjet, alt bidrager til at udbrede noget Festligt, og dette Festlige vorder for Tanken saa meget skjønnere, som man tænker sig at det er det ene

*) Man høster meget silbe i Baarlandet, fordi den fornemste Høst bestaaer i hvide Vine og Kulden i den Henseende er nyttig.

***) Et Slags Biiinkar eller store Tønder bruges til Landt.

nefte, hvori Menneskene have vdtst at forens
det Behagelige med det Nyttige.

Hr Wolmar, hvis bedste Jord bestaaer i
Wiinland, har i Forveien gjort alle fornødne
Anstalter. Viinkar, Perse, Kjalder, Fade,
vente den søde Druesaft, hvortil de ere bestemte.
Madam Wolmar har paataget sig Ind-
høstningen; Balget af Arbeiderne; Arbeidets
Indretning og Fordeling vedkommer hende.
Madam D'Orbe bestyrer Høstgilderne, udbetaler
Dagslønnerne den dem bestemte Løn ifølge en
oprettet Kontrakt, hvis Love her aldrig overs-
krædes. Mit Tilsyn bestaaer i at paasee Julis
es Anordninger ved Persen overholdte, da hene-
des Hoved ei kan taale Dampen af Viinkarve-
ne; og Claire har heller ikke forsømt at gotte
sig over denne min Forretning, som en temme-
lig stærk Fristelse for en Svirebroder.

Saaledes er Dagværket fordeelt, og den
almindelige Bestilling for at fylde ledige Timer
er at høste Wiin. Hele Verden er paa Bene-
ne tidlig om Morgenen, man samles for at
gaae i Wiingaarden. Madam D'Orbe, der
aldrig kan faae nok at bestille, paatager sig
oven i Løbet, at skynde og skænde paa de
Dovne, og jeg kan rose mig af at hun stikker
sig ved denne sin Forretning i Henseende til mig

med en stem Narvaagenhed. Den gamle Baron spadserer med sin Flint medens vi alle arbeide; skundom kommer han og river mig ud fra Høstkvindernes Selskab, at jeg skal gaas med ham og syde Kramsfugle, i hvilken Anledning man ikke glemmer at sige, at jeg heme meligen har aftalt det med ham; derfor taber jeg lidt efter lidt Navnet Philosoph og faaer Navnet Dagdriver (seineant) isteden, hvilket i Grunden ikke er meget forskjelligt fra hint.

De seer af det jeg fortæller dem om Baronnen, at vort Forlig er oprigtigt, og at Wolmar har Grund til at være fornøjet med den anden Prøve *). Skulde jeg bare Had til mig

*) Dette vorder forstaaeligere ved følgende Uddrag af et Brev fra Julie, som ei er i denne Samling:

„Der har du, sagde Wolmar til mig, i
 „det han tog mig affides, den anden Prøve,
 „som jeg besluttede at sætte ham paa. Der-
 „som han ei havde viist sig høflig mod din
 „Fader, vilde jeg have fattet Mistillid til
 „ham. Men svarede jeg, hvorledes skal man
 „forene denne Høflighed og din Prøve med
 „den Ufordragelighed (antipachie) du selv har
 „fundet mellem dem? — den finder ei mere
 „Sted sagde han; din Faders Fordomme have
 „gjort

min Venindes Fader! Net, om jeg endog havde været hans Søn, kunde jeg ikke mere fuldkomment hadre ham. I Grunden kender jeg intet ærligere, aabenhjertigere, ædlere og i alle Henseender agtværdigere Menneske end denne Adelsmand. Men han har sære og besynderlige Fordomme. Siden han er sikker paa at jeg ei kommer at tilhøre ham, er der ingen Slags Hæder uden han jo viser mig den, og just fordi jeg ikke er hans Sotgersøn, vil han gjerne nedfærte sig selv under mig. Den eeneste Ting, jeg ei kan tilgive ham, er at han undertiden, naar vi ere allene, spotter den formentlige Philosoph for hans fordums Formaningee. Denne Spøg er mig bitter, og jeg optager den altid ilde; men han leer af min Bredde og siger: Lader os gaae ud og skyde Kræmsfugle

„gjort Saint-Vreut alt det Onde, de kunde
 „gjøre ham. Han har nu intet mere i den
 „Henseende at frygte; han hader ham ikke
 „mere, han bellager ham. Baronen frygter
 „paa den anden Side ikke mere for sin Ven,
 „han har et godt Hjerte; han føler, at han
 „har gjort ham meget ondt, og han har
 „Medlidenhed med ham. Jeg indseer at de
 „meget godt kunne være sammen, og see
 „hinanden med Fornøjelse. Fra det Øjeblik
 „gjør jeg ogsaa sikker Regning paa ham.

fugle; det er at drive sine Bøvister vidt. Naar vi gaaer, Kriger han: Claire, Claire, god Aftenmad til din Læremester, thi jeg gaaer ud for at kaffe ham Appetit. Og i Sandhed han løber gennem Viingårdene med sin Kline ligesaa rask som jeg, og skyder uforligneligere bedre. Det der paa en vis Maade giver mig Havn over hans Spotterier, er, at han i sin Datters Nærværelse ikke tør knye, og den lille Eleve indblæser sin Fader ikke mindre Erbdigthed end sin Lærer. Jeg kommer nu tilbage igjen til vor Vinhøst.

Totte Dage, som vi have anvendt paa dette behagelige Arbeide, er man dog endnu neppe paa Halvveien. Foruden den Vin, der er bestemt til Salg og almindeligt Husbehov, og som intet behøver at gøres ved uden at indhøstes med Flid, laver den velgjørende Frylker inde et andet Slags ægte Vin til vore Drikkere, og jeg er selv Haandslanger til disse magiske Konster, hvorom jeg har talet, for at faae af eet og det samme Vinland alle Landes Vine. Snart lader hun Viindraklaserne dreie, naar de ere moedne, og tørres i Solen paa Stammen; snart lader hun Druerne afplukke og udviller Kornene førend hun kaster dem i Perskaret; saa lader hun og, førend Solen

kaaer op, røde Druer indhøste, og bære værs
 somt til Persen, medens de endnu ere vaade
 af Duggen; af dem presser hun hvid Vijn;
 hun laver tillige et Slags sød Vijn ved at blande
 de Most, der ved Jlden er bleven til en tyk
 Sast, i Lønderne; slet og ret Vijn tilveje
 bringer hun ved ikke at lade den sætte sig (cuver)
 hun laver Naturvijn for Raven *), og Mus-
 karvijn af lagende Urter. Alle disse forskelli-
 ge Slags Vine tillaves paa en særegen Maade,
 og Tilfætningerne ere sunde og naturlige; saa-
 ledes kan huslig Vindskibelighed gørgjøre os
 Savnet af fremmede Landes Frembringelser og
 samle tyve Himmelegne under een eeneste.

De kan aldrig forestille Dem med hvilken
 Svær, med hvilken Munterhed alt dette gaaer
 for sig. Man synger, man leer hele Dagen,
 og Arbeidet gaaer derfor saa meget bedre fra
 Haanden. Alle leve i den største Fortrolighed;
 Alle ere lige og Ingen glemmer sine Pligter.
 Damerne ere ikke stive; Bønderkonerne ere an-
 stændige; Mandfolkene ere lystige uden at være
 plumpe. Man tapper om at finde de bedste

San

*) I Schweiz drikker man meget Naturvijn; og
 „man gjør i Almindelighed her mere Brug
 „af Lægedomsdrikke (infusions), da Alpernes
 „Urter have mere Kraft end Sletternes.

Sange, sammensatte de bedste Fortællinger og
 sigte de bedste Indfald. Enigheden selv frem-
 bringer moersomme Trætter, og man driller
 hverandre blot for at vise hvormeget man er
 sikker paa hverandre. Man gaaer ikke hjem
 for at junkerere; man henbringer hele Dagen i
 Wiingaardene; Julie har der ladet bygge et
 Opholdsted, hvor man kan gaae hen og varme
 sig, naar man fryser, og tye ind naar det
 regner. Man spiser med Bønderne og paa
 deres Tid, ligesaa godt som man arbejder med
 dem. Man spiser med Lyst deres grove Sup-
 pemad, men den er god, sund og fuld af py-
 perlige Hovevexter. Man Foggerleer ikke haan-
 lig af deres snurrige Væsen og deres Bøndehaf-
 lighed; for ret at sætte dem i Lune, lemper
 man sig efter dem uden Evang. Denne Her-
 skabets Artighed undgaaer ikke Bøndernes Op-
 mærksomhed; de føle den meget vel; og da de
 see at man gjerne rømmer sin Plads for dem,
 holde de sig saa meget villigere paa deres egen.
 Til Middagsbordet bringer man Børnene med,
 og de henbringe det Øvrige af Dagen i Wiin-
 gaarden. Med hvilken Glæde see ikke de gode
 Bønder disse Børn komme, „o lykkelige
 „Smaa! raabe de i det de trykke dem i
 „deres frætsfulde Arme, den gode Gud for-
 lant

lange eders Liv, skulde det endog skee paa vor Bekostning! ligner eders Kaaber og Moder, og vorder, som de Landets Belsignede!" Naar jeg tænker paa at de fleste af disse Mennesker have baaret Baaben og forstaae at føre Kaarden og Musketen ligesaa godt som Rankekniven og Hakken (la serpette et la houe); naar jeg seer Julie midt iblandt dem, saa fortryllende og saa agerter, tilligemed hende og hendes Dørn, at modtage rørende Bifaldsyttringer, gjenkalder jeg mig den berømte og dydige Agrippine, der viste Germanikus's Tropper sin Søn. Julie! uforglignelige Kone! du udøver i dit simple Privatliv Dydens og Velgjørenhedens uindskrænkede Balde; Du er for hele Landet en kjær og hellig Skat, som enhver vilde forsvare og beholde, om det endog skulde koste hans Blod, og du lever sikkrere og mere hæderfuldt mellem et heelt Folk, som elsker dig, end Kongerne, omjærbede af alle deres Soldater.

Om Aftenen kommer man alle sammen fornøjede hjem. Man føder og huser Arbejderne saalænge Viinhøsten varer; endog om Søndagen, efter Aftensangen, samles man med dem og danser indtil man spiser. De andre Dage skilts man ikke mere ad naar man kom-

mer

mer hjem, Baronen undtagen, der aldrig nyder Afstensmad, men lægger sig meget tidlig, og Julie, som gaar op med sine Børn til ham, og bliver hos ham til han gaar til Sengs. Naar dette undtages, blander man ikke Bylivet med Landlivet, fra det Djeblig man begynder paa Viinhøstens Sysler til man er færdig med dem. Disse Saturnsfester *) ere meget behageligere og fornustigere end Romernes; den konstlede Forstyrrelse, som herskede blandt dem, var alt for pralende til enten at være opbyggelig for Herren eller Trællen; men den søde Lighed, som hersker her, fremmer Naturens Orden, bidrager til Opbyggelse baade for den eene og den anden, og knytter Venstabsbaandet mellem alle **).

Saml.

*) Fester hos Romerne til Gudens Saturns Ere; paa disse Fester opvartede Herrerne deres Tjenere eller Slaver ved Bordet, og beværtede dem prægtigen.

Oversætteren.

***) Naar en almindelig Samsundsfest, der er ligesaa behagelig for dem, der nedlade sig, som for dem, der ophoies, paa den Maade kan have Sted, følger da ikke deraf, at alle Stænder i og for sig selv ere lige gode (indif.

M

ferens)

Samlingsstedet er en gammeldags Sal med en stor Kamin, hvori man lægger stikkelig Ild. Bærelset oplyses af tre Lamper, som Wolmar har forsynet med Blikhætter, for at optage Røgen, og kaste Lysningen tilbage. For at forekomme al Misundelse og alt Savn, tager man sig vare for at prunke med noget, i disse gode Folks Nærværelse, som de ei kunne finde hjemme hos dem selv, eller vise dem anden Overflødighed end Balget af det Gode i de almindelige Ting, og en større Gævmildhed i Beværtningen. Aftensmaden sættes paa to lange Borde. Festens sædvanlige Overdaad og Pragt sees ikke her, men Overflødighed og Glæde findes i dette Selskab. Alle sætte sig

ferens) saafremt man kun kan og vil undertiden træde ud af dem? Tiggerne ere ulykkelige, fordi de altid ere Tiggere; Kongerne ere ulykkelige, fordi de altid ere Konger. Middelstænderne, som man lettere kan træde udaf, frembyde Fornøielser baade over og under sig; de udvide ogsaa deres Sønners Indsigter ved at give dem Leilighed til at kjende flere Forbomme og sammenligne flere Stillinger i Livet. Dette er efter mine Tanker Hovedgrunden, hvorfor man i Almindelighed finder lykkeligere og fornustigere Mennesker i Middelsstænderne end i de andre.

sig ved eet Bord; Herskab, Dagsonnere, Tjenestefolk; enhver reiser sig uden Forskjel, for at gjøre Opvartning; her finder ingen Udelukkelse, intet Fortrin Seed, og Opvartningen gaaer for sig med Tækkelighed og Fornøielse. Man drikker med Fornuft; Friheden har ingen andre Grændser end Belansthængighedens. Det saa agtede Herkabs Nærværelse tilbageholder alle, men dette hindrer dog ingen fra at være lystig og glad. Er der nogen, som glemmer sig selv, spilder man dog ikke Festens Glæder ved Trettesættelser, men han vorder den følgende Dag uden Naade affædiget.

Jeg benytter mig ogsaa tilstrækkeligt af Landets og Aarstidens Fornøielser. Jeg tager mig nu igjen den Frihed, at leve paa Walliserst Maneer; jeg drikker temmelig ofte den rene skære Vin, men jeg drikker den aldrig, uden een af Cousinerne har skjænket den. De paatage sig at bestemme min Lyst efter mine Kræfter, og at skåne min Fornuft. Hvo forstaaer vel bedre end de, hvorledes den skal styres; hvo kjender bedre den Konst, at berøve eller gjengive mig den? Naar Dagens Arbejde, det lange og lystige Maaltid lægge mere Kraft i den Vin, der skjænkes af disse

M 2

Hjere

Kjære Hænder, giver jeg min Munterhed Lust uden Tvang; de have ikke langer noget, som jeg skal tie med, ikke noget, som den vise Bolmars Nærværelse forbyder mig at sige. Jeg frygter ikke mere for, at hans oplyste Dje-
 fluer i mit Zinderste, og naar en om Erin-
 dring vil opstige der, bringer et Blik fra
 Julie mig strax til at rødme derover.

Efter Aftenmaaltidet vaager man endnu
 en Time eller to og bryder Hamp; enhver
 synger verelvits sin Sang. Undertiden synge
 Høstkvinderne allesammen i Chor eller Solo,
 og i Omqvad. De fleste af disse Sange ere
 gamle Kjømpeviser, hvis Toner just ikke ere
 meget opbyggelige; men de have et Oldtids-
 prag, og noget behageligt, der, naar man
 længe hører dem, rører. Ordene ere simple,
 naturlige, ofte melankolske, men dog behage
 de. Vi kunne ikke bare os, Claire for at
 smile, Julie for at rødme, og jeg for at
 sukke, naar vi i disse Sange gjenfinde alle de
 Kunstgreb, og de Udtryk vi fordum have be-
 rjent os af. Ved at kaste Øjnene paa disse
 to og gjenkalde mine fjerne Dage, gennem-
 farer en hæftig Gysen mig, en utaalelig Vægt
 hviler paa mit Hjerte, og efterlader et smert-
 fuldt Indtryk, som med Væie udslættes. I
 denn

denne Nattefiddens finder jeg noget Fortryllende, som jeg ej kan forklare Dem, og som dog er mig meget tungt. Dette Samfund af forskellige Stænder, Syglernes Simpelt, Forestillingen om qvægende Hvile, om Samdrægtighed og Nøstighed, Hølelsen af den Fred, som meddeles Sjelen, har noget Sædt ved sig, der gjør enhver oplagt til at finde disse Sange mere fornøjelige. Samlyden af Qvindestemmerne mangler ikke Liffighed. Jeg for min Deel er overbevist om, at ingen af al Harmoni er saa skøn, som en harmonisk Sang; og at vi behøve musikalsk Samklang dertil, er fordi vi have en fordærvet Smag. Og findes ikke i Grunden al Harmoni i en Stemme? Hvad kunne vi føje dertil uden at forstørre de Forhold, som Naturen har lagt i harmoniske Toner's relative Kraft? Betage vi ikke disse Forhold strax noget? Naturen har gjort alt paa den bedste muliggste Maade, men vi vilde gjøre det endnu bedre, og fordærve saaledes det Hele.

Der hersker en stor Kappelyst saavel i Hetsende til dette Aftenarbejde, som i Dagværket; og et lidet Puds, som jeg i Gaar vilde benytte mig af, paadrog mig en Smule Skam. Da jeg ikke er af de hurtigste i Hampbrydningen,

gen,

gen, og tillige ofte har Tankerne andensteds, foretog jeg mig af Kjedsommelighed over stedse at blive dadlet, som den, der gjorde mindst Arbejde, at liste mine Naboers Hampstikker saa sagtelig til mig med Foden, for at gjøre min Bunke større; men den ubarmhjertige Madam d'Orbe, der mærkede det, gav Julie et Bink, og da hun havde grebet mig i Gjærningen, skjændte hun mig alvorlig ud. — „Hr. Skjalmsmester, sagde hun gandske højt, „ingen Kneb, om det endog er for Spøg; „det er paa den Maade, man vænner sig til „for Alvor at blive en Slyngel, og det som „være er, fremdeles at drive Spøg dermed.

Saaledes henbringes Aftenstunden. Naar Sengerimen nærmer sig, siger Madam Wolmar, lader os brænde et Fyrværkeri af! Strax tager enhver sit Bunde Hampstikker; dette er et hæderfuldt Tegn paa hans Flid; man bærer Bunderne i Triumf over Gaarden, samler dem i een Dynge, og gjør et Sejers tegn af dem; men ikke alle, der ville, nyde denne Ære; Julie tilkjender Bedkommende den, ved at række ham eller hende, der den Aften har gjort det meste Arbejde, et Fakkelt; er det Julie selv, da tilegner han sig Ærens uden Omstændighed. Dennes prægtige Ceremoni

ledet

ledsages af Bifaldsraab og Haandklappen; Hampsstikkerne frembringe en klar og glimrende Ild, der flammer mod Skyerne; en sand Glædens Ild, omkring hvilken man hopper og leer. Derpaa faaer hele Forsamlingen noget at drikke; enhver drikker paa Sejervindereis Sundhed, og gaaer derfra til Sengs, fornøiet med en Dag, der er henbragt i Arbejde, Lystighed, og Ustyld, og man er ikke misfornøiet over at begynde den følgende Dag, Overmorgen, kort, sit hele Liv paa samme Maade.

VII. Brev.

Fra Saint-Preux til Hr. Wolmar.

Nyd kjere Wolmar! Frugten af Deres Beskræbelse. Modtag den Hyldeing, som et luttret Hjerte yder Dem, det Hjerte, De med saa megen Møje har gjort værdigt til at ofres Dem. Aldrig foretog nogen sig, hvad De har foretaget Dem; aldrig forsøgte nogen paa, hvad De har udført; aldrig naede nogen erkjendelig og om Varm den Følelse, som de har indblæst mig. Min Sjæl havde
tabt

tabt sin Kraft, sin Fyrighed, sit Væsen; De har gjengivet mig alt. Jeg var død for Dyd og Lyksalighed, og jeg skylder Dem dette moralske Liv, hvortil jeg føler mig gjenfødt. O min Betsgjører, min Fader! om jeg end overgiver mig gandske til Dem, kan jeg dog ikke ofre dem andet end de Gaver, jeg har faaet af Dem.

Skal jeg tilstaae Dem min Svaghed og min Frygt? Indtil dette Øjeblik har jeg aldrig troet mig selv ret. Der er ikke otte Dage siden jeg rødmede over mit Hjerte, og troede at Deres Godhed spilde. Det Øjeblik var grusomt, og nedslaaende for Dyden; lovet være Himlen, lovet være De! det svandt for aldrig mere at komme tilbage! jeg troer mig nu ikke mere helbredet, fordi De siger det, men fordi jeg føler det. Jeg behøver nu ikke mere, at De skal svare for mig; De har sat mig istand til at svare for mig selv. Jeg har maattet skilles fra Dem, og hende for at overbevises om, hvad jeg kunde være uden eders Hjelp. Fjærnt fra de Steder, hun beboer, skal jeg lære ikke mere at frygte for at nærme mig dem.

Jeg har skrevet omstændelig til Madam d'Orbe om vor Reise. Jeg vil derfor ikke her

her gjentage det. Jeg vil gjerne, at De veed alle mine Svagheder, men jeg har ikke Styrke til at fortælle Dem dem. Kjære Wolmar, det er mit sidste Hjeltrin; jeg føler mig allerede saa langt borte fra det, at jeg ej tænker derpaa uden Stolthed; men Øjeblikket, hvori jeg begik det, er endnu saa nær, at jeg ej uden Vanskelighed kan tilstaae det. De, der veed at tilgive mine Bidsfarelser, skulde De ikke ville tilgive mig den Skamfuldhed, der har frembragt Fortrydelsen?

Intet fattes mere til min Lyksalighed: Mylord har sagt mig alt. Kjære Ven! jeg skal altsaa være hos Dem? jeg skal opdrage Deres Børn? Den Ældste af tre skal opdrage de to andre. Med hvilken ivrig Længsel har jeg ikke ønsket det! Hvor meget fordoblede ikke det Haab, at vorde sunden værdig til en saa kjær Forretning, mine Bestræbelser, at de kunde svare til eders! hvor mange Gange vovede jeg ikke at vise Julie min Omhyggelse i den Henseende! med hvilken Glæde togkede jeg ikke ofte til min Fordeel, Deres og hendes Samtale! Men skjønt hun vel sølede min Jær, og syntes at billige Hensigten af den, saae jeg dog at hun ikke nøie nok forstod mine Planer til at vove at tale aabent
 hjere

hertigere med mig derom. Jeg indsaae at man maatte fortjene denne Ære, og ikke bede om den. Jeg ventede af Dem og hende det Pant paa Eders Tillid og Agtelse. Jeg er ikke bleven bedragen i mit Haab; mine Venner, troer mig, I skulle aldrig worde bedragne i Eders!

De veed, at jeg i Overeensstemmelse med vore Samtaler om Deres Børns Opdragelse havde udkastet nogle Ideer paa Papiret, paa hvilke hine Samtaler havde bragt mig, og som De billigede. Siden jeg rejste, er jeg falden paa nye Betragtninger over samme Gjenstand; og jeg har bragt det Hele i et Slags System, som jeg skal meddele Dem, naar jeg nøjere har drøftet det, at De ogsaa kan prøve det. Jeg haaber ikke, førend efter vor Ankomst til Rom, at kunne bringe det saa vidt, at jeg tør vise Dem det. Dette System begynder, hvor Julies ender, eller rettere sagt, det er ikke andet end en Fortsættelse og Udvikling af hendes, thi alle bestaaer i at man ej fordærver Naturmennesket, i det man indlemmer det i Selskabet.

Jeg er ved deres Bestræbelser igjen kommen i Besiddelse af min Fornuft, mit Hjerte er bleven frit og sundt; jeg finder mig elsket af
alt,

alt, hvad der er mig kjert; den meest fortryllende Fremtid maler sig for mig; min Scilling burde være fornsielig for mig; men det er engang bestemt, at jeg aldrig skal have Fred i Sjelen. Bed at nærme mig Maalet for vor Rejse, seer jeg Tidspunkten for min ædle Vens Skjebne; det er mig, der, saa at sige, skal bestemme den. Kunde jeg i det mindste een Gang gjøre for ham, hvad han saa ofte har gjort for mig! kunde jeg værdigen opfylde den største, den vigtigste Pligt i mit Liv! Kjære Wolmar! jeg bærer i mit Inderste alle Deres Formaninger; o! at jeg ogsaa kunde bære Deres Viisdom med mig, for at forstaae at føre mig Deres Lærdomme til Nytte! O! at jeg engang kunde see Edouard lykkelig: dersom vi efter hans og Deres Plan samles for aldrig at adskilles, hvad behøver jeg da at ønske mere? Een eeneste Ting, hvis Opfyldelse hverken beroer paa Dem eller paa mig, eller paa nogen i Verden, men paa ham der lønner Deres Kones Dyder, og tæller i Lønsdom Deres Velgjerninger.

VIII. Brev.

Fra Saint-Peruy til Madam d'Orbe.

Hvor er De, fortræffelige Cousine! hvor er De, mit Hjertes elskværdige Fortrolige! dette svage Hjertes, som De med saa megen Riet deler, og som De saa mange Gange har trøstet? Kom! Lad det i Deres Barm i Dag udøse Tilstaelsen af sin sidste Vildfarelse. Er det ikke Dem, det tilkommer stedse at luetre det, og kan det vel bebrejde sig de Fjelslein, det har bekjendt for Dem? Nej, jeg er ikke længer den samme, og denne Forandring skyldes Dem; det er et nyt Hjerter, De har givet mig, og som ofrer Dem sin første Frugt; men jeg skal aldrig troe mig befriet fra det, jeg har forladt, førend jeg har nedlagt det i Deres Haand. O! De, der har seet dets første Dannelse, modtag ogsaa dets sidste Sukke!

Skulde De vel nogensinde have tænkt det? Det Djeblik i mit Liv, jeg har været meest fornøjet med mig selv, var, da jeg skiltes fra Eder. Ved at forlade mine vildfarende Veje, bestemte jeg dette Djeblik til Tidspunkten for min sildige Omvendelse. Jeg begyndte endelstg
at

at betale Venffabs store Gjeld ved at løstive mig fra et saa elsket Opholdssted, for at følge en Belgjører, en Viis, der, foregivende at behøve mine Bestræbelser, satte Udfaldet af sine egne paa Prøve. Jo mere smertefulde Afreisen var mig, jo mere Vre fandt jeg i denne Opoffelse. Efterat have spildt Halvdelen af mit Liv paa at nære en ulykkelig Lidenskab, helligede jeg den anden Halvdeel til at retfærdiggjøre den, og ved mine Dyder, at yde den Gjenstand, der længe havde været Maalet for alle mit Hjertes Længsler, en værdigere Hylldning. Jeg anskrev den første af mine Dage høit, paa hvilken hverken De eller hun, eller noget af alt, hvad der var mig kjert, behøvede at rødme over mig.

Mylord Edouard frygtede for Affkedstimens smme Bitterhed; vi vilde derfor rejse uden at nogen skulde mærke det: men endskjønt alle sov, kunde vi dog ikke bortliste os fra deres aarvaagne Venffab. Da jeg mærkede at deres Dør stod paa Klem, og deres Kammerjomfrue paa Udkig; da jeg saae Dem komme os i Møde; da jeg treen ind, og fandt Tjehordet dækket, bragte Omstændighedernes Lighed mig paa Tanken om andre Tider, og, i det jeg sammenlignede denne Vortreise med den, hvis

hvis Forestilling svævede for mig, således jeg mig selv saa forskjellig fra det, jeg den Gang var, at jeg lykønskede mig med at have Edouard til Vidne paa denne min forandrede Stemning, og jeg haabede i Mejsland at kunne bringe hint uværdige Optrin i Besangon i For- glemmelse hos ham. Aldrig havde jeg erfaret saa meget Mod hos mig; jeg gjorde mig en Ære af at vise dem det; jeg syntes i deres Nærværelse at have saadan rast Bestemthed, som de aldrig tilforn havde opdaget hos mig, og jeg gjorde mig stolt af, at jeg dog i det Djeblik, jeg forlod dem skulde i deres Dine være, hvad jeg nu vilde blive! Denne Fo- restilling forøgede mit Mod; jeg fik mere og mere Kraft ved Tanken om Deres Agtelse, og maaskee havde jeg sagt Farvel med tørre Dine, dersom ikke Deres Taarer, der strømmede ned over mine Kinder, havde tvunget ogsaa mine til at flyde.

Jeg rejste med et Hjerte, besjelet af mine Pligter, især gjennemtrængt af dem, Deres Venskab paalægger mig, og fuldelig bestemt at anvende det Dvrigt af mit Liv paa at fortjene det. Edouard gennemgik strengt alle mine Fesltrin, og stillede for mine Dine et Skilderie, der just ikke var meget smig- rende,

rende, og af hans retfærdige Strænghed i at
 hebrejde mig saa mange Svagheder, indsaar
 jeg at han ikke frygtede for at vorde skyldig i
 dem. Imidlertid lod han som han frygtede
 derfor, og han talede med Engstelse om sin
 Rejse til Rom, og om de uværdige Forbin-
 delser, der kaldte ham did igjen imod hans
 Villie; men jeg stuttede dog let, at han for-
 haledes sin egen Fare, for at gjøre mig mere
 opmærksom paa den; og for at bortfjerne mig
 saa meget længere fra den, jeg selv var udsat
 for.

Da vi nærmede os Billeneuve, faldt en
 Tjener, der reed paa en ussel Hest, af, og
 fik et lidet Stød i Hovedet. Hans Herre
 lod ham aarelade, og vilde ligge der den
 Nat. Vi spiste tidlig til Middag, og tog
 Heste for at rejse til Ber, og see Saltsyde-
 riet. Da Mylord havde særdeles Grunde,
 der gjorde ham denne Undersøgelse vigtig, ud-
 kastede jeg Bygningens Tegning: først om
 Natten kom vi tilbage til Billeneuve. Efter
 Aftensmaaltidet snakkede vi sammen ved et
 Glas Puns, og sadde meget længe op. Da
 underrettede han mig om, hvad der paalaae
 mig at sørge for, og hvad der var gjort for at
 gjøre denne Plan udsørlig. De kan selv vide
 hvilke

hvilken Virkning denne Efterretning gjorde paa mig; en saadan Samtale holdt Sønnen borte; endelig maatte vi dog gaae til Sengs.

Da jeg traadte ind i det mig bestemte Kammer, faldt det mig strax i Sjælene, at det var det samme jeg havde havt paa Rejsen til Sion^{*)}. Ved dette Syn fælede jeg et Indtryk, som jeg vilde have Noje med at skildre Dem. Jeg blev sat i en saa hæftig Stemning, at jeg troede i det Øjeblik, at vorde igjen alt, hvad jeg den Gang var. Ti Aar af mit Liv vare frundne, og alle mine Ulykker forglemte. Ak! denne vildfarende Drøm var kort! og det andet Øjeblik gjorde Bægten af alle mine fordums Nojer end mere trykkende. Hvilke sørgelige Betragtninger fulgte ej paa denne første Henrykkelse! hvilke smertefulde Sammenligninger fremstilledes ikke for min Aand! J, den første Ungdoms Tryslerier, J, den første Elskovs velsyftfulde Øjeblikke, hvorfor male J Eder endnu i dette Hjerte, der er bestormet af Utilfredshed, og sig selv til Byrde? O Tid! lykkelige Tid! du er ei mere! jeg elskede, jeg var elsket. Jeg overgav mig i Ustylds Fred

til

*) Hovedstaden i Walliserlandet.

til en gjensidig Elskovs Henrykkelse, jeg smar-
 gede med gjentagen og iaderlig Hølelse den
 vellystsoangre Fryd, hvorfor jeg levede.
 Haabets behagelige Dunst berusede min Sjæl.
 Sværmerie, Henrykkelse, og Sandsernes Ber-
 dovelse røvede mig alle mine Evner. Alt!
 paa Meissleris Klipper, midt om Vinteren,
 midt blandt Gisstykkerne, hvor gyselige Af-
 grunde laae for mine Øine, hvilket Bæsen i
 Verden nød en Lod, som kunde sammenlignes
 med min paa hine Steder? . . . . og jeg gråd!
 Jeg fandt mig beklagelsesværdig; og Sorgen
 vovede at nærme sig mig! . . . . Hvad skal jeg
 da gjøre nu, da jeg har ejet Alt, tabt Alt?
 . . . . Jeg har vel fortjent min Elendighed,
 da jeg saa lidet har følet min Lykke! . . . .
 Da gråd jeg . . . . Du gråd! . . . . Ulyk-
 kelige, Du græder ikke mere . . . . Du
 har ikke engang Ret til at græde . . . .
 Hvorfor er hun ikke død! var jeg saa
 forvoven, at attraae i mit hastige Raserie.
 Ja! jeg skulde da maaskee være mindre ulyk-
 kelig; jeg skulde da tørde overlade mig til
 min Kummer; jeg skulde omfavne uden Nag
 hendes kolde Gravsteen; min Sorg skulde
 være hende værdig; jeg skulde sige: hun hører
 min Klage; hun seer mine Taarer; mine

Sikke røre hende; hun billiger og modtager min rene Hylding . . . jeg skulde i det mindste have det Haab, at samles med hende . . . . . Men hun lever, hun er lykkelig! . . . Hun lever, og hendes Liv er min Død. Hendes Lyksalighed er min Straf, og Himlen, efterat have revet hende fra mig, røver mig endog den Fornøjelse at savne hende! . . . Hun lever, men ikke for mig; hun lever til min Fortvivlelse. Jeg er hundrede Gange længere fra hende end om hun ikke var mere.

Jeg gik til Sengs med alle disse sorgelige Forestillinger. De forfulgte mig i Sovne, og blandede sig med falske Billeder. Ved et Græmmelse, Vee og Død malede sig i mine Drømme, og alle de Ulykker, jeg havde lidt, fik i mine Døje hundrede nye Skikkelser, for atter at pine mig. En Drom især, den grueligste af alle, blev ved at forfølge mig; det ene Spøgelsebillede efter det andet, det ene forvirrede Syn efter det andet tabte sig stedse i Følgende:

Jeg syntes at see Deres Venindes værdige Moder døende i sin Seng, og hendes Datter liggende paa Knæ for hende, hængsmeltende i Taarer, kysende hendes Hænder, og modtra-
gende

gende hendes sidste Sukke, "Jeg gjenfaae dette Optegn, som De engang har malet mig, og som aldrig skal udsettes af mit Minde. O! min Moder! — sagde Julie i en Tone, der gjennemborede min Sjæl — den der skylder Dem Livet, røver Dem Deres. Ak! gjentag denne Deres Belgjerning; uden Dem er det kun for mig en ulykkelig Gave. — Mit Barn, svarede hendes gamle Moder . . . . . Man maa ikke sig i sin Skjæbne . . . . . Gud er retfærdig . . . . . Du vil ogsaa werde Moder . . . . . mere kunde hun ikke tale. Jeg vilde fæste Djinene paa hende, men jeg saae hende ikke mere. Jeg saae Julie i hendes Sted; jeg saae hende, jeg gjenkiendte hende, Kjædet hendes Ansigt var dækket med et Slør. Jeg gav et Skrig; jeg foer afsted for at tage Sløret bort; Jeg kunde ikke naae det; jeg udstrakte Armene, jeg arbejdede og kunde ej røre noget. Min Ven! giv Dig tilfreds, sagde hun med svag Stemme; det forfærdelige Slør, der indhyller mig, kan ingen Haand tage bort. Ved disse Ord bævede jeg, og gjorde et nyt Angreb, hvorved jeg vaagnede; jeg fandt mig i min Seng, ganske mat, og gjennemblødt af Sved og Taarer.

Snart adsprededes min Skræk. Af Krafts løshed indslumrede jeg igjen; den samme Drøm forarsagede de samme urolige Bevægelser hos mig; jeg vaagnede, og sov tredie Gang ind. Stedsse flyede dette sørgelige Syn, dette samme Dødens Billede, dette uigjennems trængelige Elor for mine Hænder, og skjulte den døende Gjenstand for mine Øjne.

Da jeg sidste Gang vaagnede, var min Forfærdelse saa stor, at jeg ej mere kunde overvinde den, skøndt jeg var lysvaagen. Jeg kastede mig ned paa Gulvet ved min Seng, uden at vide, hvad jeg gjorde. Jeg begyndte at tumle omkring i Bærelset, ræd, som et Barn, for Nattens Skygger; jeg var ligesom omringet af Spøgelses; hiin jamrende Stemme, hvis Lyd jeg ikke uden Skræk kunde høre, gjenslød i mit Øre. Dagstjæret, som begyndte at oplyse Gjenstandene, omskabte dem i alle de Skikkelser, som svævede for min oprørte Indbildningskraft. Min Angest fordobledes, og herøvede mig Forstanden. Med Møje fandt jeg Døren, og flugtede fra mit Kammer. Jeg styrtede ind i Edouards, jeg trak hans Gardin tilside, segnede ned paa hans Seng, og raabte med avalt Handedræt: det er forbi, jeg skal aldrig mere
 see

see hende! Han vaagnede i Forstrækkelse, sprang til sine Vaaben, da han troede sig overfalden af en Tyv. Men strax kjendte han mig; jeg kjendte mig selv igjen, og det var da den anden Gang i mit Liv, at jeg stod for ham i en Forvirrelse, som De let kan forestille Dem.

Han lod mig sætte mig, komme til mig selv igjen og tale. Saasnart han fik at vide, hvad der gik ad mig, vilde han slaae Tingen hen i Spøg; men da han mærkede at jeg var hæftig rørt, og at dette Indtryk ikke saa let kunde udstettes, forandrede han Tonen. De fortjener hverken mit Bønskab, eller min Agtelse, sagde han temmelig haardt til mig; dersom jeg havde gjort mig en Fjerdedeel saa megen Umage for min Tjener, som jeg har gjort mig for Dem, skulde jeg dog faaet en Karl af ham; men af Dem bliver der intet. — Ak! svarede jeg ham, det er alt for sandt. Alt det Gode, der var ved mig, kom fra hende; jeg kommer aldrig til at see hende mere; der er ikke mere ved mig. Han smilede og omfavnede mig — Berolige Dem, sagde han, i Morgen skal De være fornuftig. Jeg staaer Dem inde derfor. Derpaa drejede han Samtalen paa noget Andet, og foreslog mig

mig at gaae ud. Jeg sagde ja dertil; man spændte for og vi klæbde os paa. Da vi steg paa Bogen, hviskede han et Ord til Karlen, og vi drog bort.

Vi reiste uden at sige et Ord til hinanden. Jeg var saa søffelsat med min sørgelige Drøm, at jeg intet hørte og intet saae. Jeg lagde ikke engang Mærke til, at Svær, som i Gaar var paa min højre Haand, var nu paa min venstre. Kun Larmen paa Steensbroen rev mig udaf mine dybe Tanker, og gjorde mig, til min ubegribelige Forbavselse opmærksom paa, at vi var paa Tilbagevejen til Elarens. Omtrent trehundrede Skridt fra Sitterværket, lod Mylord holde og sagde, i det han tog mig affides; De seer min Plan, den behøver ingen Forklaring. Gaae Sværmer! sejede han til og trykkede min Haand, gaae og see hende igjen! Lykkelig De, at De ingen andre vis'r Deres Daarskaaber end Folk, der elske Dem? Skynd Dem, jeg bier paa Dem; men kom for alting ikke tilbage, førend De har sonderrevet det uhykelige Slør, der er vævet i Deres Hjerne.

Hvad skulde jeg sige? Jeg gik uden at svare. Jeg drog affted med overilede Skridt, som fagnedes, da jeg nærmede mig Huset,

og eftertænkte dette Foretagende. Hvilken Rolle skulde jeg nu spille? Hvorledes skulde jeg vove at vise mig? Under hvilken Maske skulde jeg skjule min uformodentlige Tilbagekomst? Med hvilket Ansyn skulde jeg undskylde min latterlige Skræk, og adstaae den ædle Bolmars foragtelige Blik? Jo mere jeg nærmede mig, jo barnagtigere forekom min Angest mig, og jo ynkeligere min Naragtighed. Imidlertid foruroligede endnu en sort Anelse mig, og jeg var langt fra at være beroliget. Stedse kom jeg nærmere, skiondt langsomt, og jeg var allerede nær ved Gaarden, da jeg hørte, at Døren til Elyseum blev aabnet og lukket igjen. Da jeg ingen saa komme ud, gik jeg omkring udenfor, over Nabredden, langs med Volieren, saa langt som det var mig mueligt. Snart indbildte jeg mig, at der kom Nogen. Jeg lagde Dret til og hørte eder begge tale, og uden at det var mig mueligt at forstaae et eeneste Ord, fandt jeg i Lyden af Deres Stemme noget, jeg veed ej selv hvilket, Smægtende og Dint, som satte mig i Bevægelse, og i hendes, et hjerterørende og sødt Tonefald, som sædvanligt, men roligt og blidt, der bragte mig til mig selv igjen, og gjorde, at jeg virkelig vaagnede af min Drom.

Paa

Da Øblikket fælede jeg mig saaledes for-
andret, at jeg loe af mig selv og min ugrun-
dede Angst. I det jeg forestillede mig, at
jeg nu kun havde et levende Gjørde og nogle
Emaasbørn at gaae forbi, for at see hende
levende og i fuld Sundhed, som jeg havde
troet aldrig mere at gjense, forsvær jeg for
evig min Frygt, min Angest og mit Hjerne-
svind. jeg overtalede mig uden Møie til at
vende om igjen uden at see hende. Claire!
jeg sværger Dem til, at jeg ikke allene ikke
saae hende, men jeg gif endog tilbage stolt af
at jeg ikke havde seet hende, at jeg ikke havde
været svag og lettroende til Enden, og at jeg
i det mindste havde gjort min Ven Edouard
den Ære, at sætte ham over en Drøm.

Dette er, kjære Cousine! det jeg havde
at sige Dem, og den sidste Bekjendelse, der
var min tilbage, at gjøre Dem. Det øv-
rige Omstændelige af vor Rejse er ikke mere
interesserende; det er nok at forsikre Dem,
at siden den Tid, har ikke allene Mylord væ-
ret fornøiet med mig, men jeg er det endnu
mere med mig selv, da jeg veed, at jeg
fuldkommen er helbredet, meget bedre end han
kan see det. Af Frygt for at levne ham en
unyttig Mistro til mig, skulde jeg for ham,
at

at jeg ikke havde seet Eder. Da han spurgte mig om Sløret var borte, forsikkrede jeg ham det uden Betænkning, og vi have siden ikke talet mere derom. Ja, Cousine! det er for evig borte det Slør, hvori min Fornuft var indhyllet. Alle mine urolige Sværmerier ere dæmpede. Jeg indseer alle mine Pligter, og jeg elsker dem. Begge ere I mig kjærere end tilforn; men mit Hjerte gjør ikke længer nogen Forskiel paa den eene eller den anden; det adskiller ikke mere de uadskillelige.

Vi kom i Forgaars til Mayland. Vi reise herfra i Overmorgen. Om otte Dage gjøre vi Regning paa at være i Rom; og naar jeg kommer der, haaber jeg at finde Efterretninger fra Dem. Hvor jeg længe efter at see de to forunderlige Personer, der i saa lang Tid have forstyrret den største Mand's Rolighed! O Julie, o Claire! Man maatte være Eders Lige, for at fortjene at gjøre ham lykkelig.

IX. Brev.

Fra Madam d'Orbe til Saint-Preux.

Med utaalmodig Længsel venede vi alle Efterretninger fra Dem, og jeg behøver ikke at sige Dem, hvor megen Fornøielse Deres Breve have gjort vort lille Selskab: men hvad De ei saa lige skulde kunne gjette Dem til, er, at jeg maaskee i hele Huset er den, der mindste have glædet. De have alle faaet at vide, at De lykkeligen er kommen over Alperne, men jeg har troet at De var paa hin Side.

Hvad den Beretning, De har givet mig om Deres Besøg, angaaer, da have vi intet sagt Baronen deraf, og jeg har kun oplæst for hele Huset nogle af Deres meget ubetydelige Betragtninger. Hr. Wolmar har været saa god, at han blot har brevet Spøg med Dem, men Julie har ikke kunnet gjenkalde sig sin Moders sidste Dieblikke uden nye Rummer, og nye Taarer. Hun har blot lagt Mærke til det af Deres Drøm, der igjen kunde vække hendes Sorg.

For min Deel maa jeg sige Dem, min Kjære Læremester! at det ikke er længere nyt for mig, at see Dem bestandig forundret over Dem selv, steds begaae dumme Streger og

Saa igjen begynde at blive fornuftig; i Iff De har længe henbragt Deres Liv med at bebrejde Dem den Dag i Gaar, og lykønske Dem med den Dag i Morgen.

Jeg tilføjer Dem ogsaa, at den store Prøve paa Mod, De viste ved at vende tilbage, da De var kommen os saa nær, ikke synes mig saa beundringsværdig, som den forekommer Dem. Jeg finder den mere pralende end fornuftig; og jeg troer, at ved at tabe alt, vilde jeg puste mig saa meget mindre Styrke, men lidet mere Fornuft. I Anledning af den Naade, De gif bort paa, kunde man spørge Dem, hvad De var kommen hid for? De skammede Dem ved at vise Dem; og det var vist fordi De ikke torde vise Dem; at de burde være undseelig; den Glæde, at see sine Venner, maatte dog mange Gange kunde udstøtte den Smule Misforstaaelse, som disse Venners Spot opvakte hos Dem. Maatte De ikke anseet Dem saare lykkelig ved at faae os til at lee ad Deres forvirrede Mine? og jeg vædder, jeg vilde da ikke have gjort mig lystig over Dem; men nu gjør jeg det saa meget mere; uagtet jeg ej kan have den Glæde at faae Dem vred, og derfor lee saa meget hjerteligere af Dem.

Til al Uheld er der noget som er endnu værre, det er, at jeg har faaet al Deres Skrak uden at kunne berolige mig som De. Deres Brev har noget rædsomt, der foruroliger og bedrøver mig, hvordan jeg end bær mig ad. Medens jeg læste Deres Brev, dadlede jeg Deres Forvirrelse; da jeg havde læst det til Ende, dadlede jeg Deres Sikkerhed. Man kunde ikke indsee, hvorfor De paa een Gang var saa bevæget, og blev siden saa rolig. Hvor sølsom at De beholdt de mørkeste Anelser lige til det Dieblik, De kunde adsprede dem og ikke vilde? Et Skridt, en Bevægelse, et Ord og alt havde været forbi. De var bleven forskrækket uden Grund, og De er bleven beroliget paa samme Maade; men De har forplantet den Frygt paa mig, som De ikke har mere, og det er vist, at den eneste Gang De i Deres Liv har vist nogen Styrke, har De vist den paa min Bekostning. Siden Deres uheldige Brev kom, har jeg været saa beklemmt, jeg har ikke nærmet mig Julie uden at skælve for at miste hende. Hvert Dieblik syntes jeg at see Dødens Blegghed i hendes Ansigt, og da jeg i Morges trykkede hende i mine Arme, mærkede jeg at mine Taarer flød, uden at jeg vidste hvorfor? Dette Skar,

dette Sker! . . . . . det er, jeg veed ikke hvorledes? et sørgeligt Korvarsel, der bedrøver mig hver Gang jeg tænker derpaa. Nej jeg kan ikke tilgive Dem, at det har staaet i Deres Magt at rive Skerret tilside uden at have gjort det, og jeg frygter saare for, at jeg ikke faaer noget fornøjeligt Djeblit, inden jeg seer Dem igjen hos hende. Tilaae mig ogsaa, at De efter at have saalange talet om Philosophie, endelig har vist Dem, som Philosoph paa en saare utidig Maade. Ak! drøm og see deres Venner, det er langt bedre end at flye for dem, og vorde en, Viis.

Det lader af Mylords Brev til Hr. Wolsmar, som om han for Alvor tænker paa at komme og nedsætte sig hos os. Saasnart han har fattet denne faste Beslutning, og hans Hjerte er bestemt, saa kommer begge lykkelige og for bestandig tilbage! dette er vort lille Samfunds Dufte, og især Deres Venindes.

Clair d'Orbe.

E. S. Er det for Resten sandt, at De ej har hørt noget af vor Samtale i Elozeum, er det maaskee saa meget bedre for Dem; thi

De

De ved at jeg er saa nem til at see Folk uden
at de mærke mig, og vilde nok til at udgrine
Belurere.

X. Brev.

Fra Hr. Wolmar til Saint-Preur.

Jeg har skrevet til Mylord Edouard, og
talet med ham om Dem saa videløst, at jeg
nu da skriver Dem selv til, blot har at hen-
vise Dem til hans Brev. Deres Brev til
mig krævede maaskee fra min Side en vensta-
belig Gjengjæld, men at navne Dem blandt
min Familie, behandle Dem som Broder,
som Ven, gjøre den, der var Deres Elsker-
inde, til Deres Søster, overlade Dem fa-
berlig Myndighed over mine Børn, afstaae
Dem mine Rettigheder efter at have tiltaget
mig Hævd paa Deres, see det er den Høflig-
hed, hvortil jeg har troet Dem værdig.
Naar De fra Deres Side retfærdiggjør min
Opførsel og mine Bestræbelser, forlanger jeg in-
gen anden Noes. Jeg har stræbt at have
Dem ved min Agtelse, og De mig igjen ved
deres Dyder. Enhver anden Lovtale maa al-
deles ikke finde Sted mellem os.

Langt

Langt fra at forundres over at see Dem foruroktiget over en Drøm, indseer jeg meget mere ikke, hvorfor De bebrejder Dem, at De har været det. Jeg syntes dog, at for en Mand af System er en Drøm mere just ikke nogen Sag af Betydenhed.

Men det jeg helst skulde bebrejde Dem, er ikke saa meget Virkningen af Deres Drøm, som dens Indhold, og det af en Grund, der er meget forskjellig fra den, De kunde falde paa. En Tyran lod engang et Menneske henrette, som havde drømt, at han myrdede ham. Erindre Dem den Grund, som Tyrannen gav for dette Word og gjør Anvendelsen deraf paa Dem selv *). Hvad? De rejser hen for at afgjøre Deres Bens Skjæbne og De tænker endnu paa Deres fordums Elskov! Naar ikke den foregaaende Aftens Samtaler havde været, kunde jeg aldrig have tilgivet Dem

* Det Paastub, Tyrannen brugte til at besmykke den uretsfærdige Dødsdom i med, var, at naar den Drømmende ikke vaagen havde baaret Handlingen i Tankerne, havde han heller ikke drømt om den. Denne Tyrannens Slutning var baade umenneskelig, og har Erfaringen med sig.

Dem den Drøm. Tænk om Dagen paa hvad De har at gjøre, naar De kommer til Rom, og da vil De om Natten drømme mindre om det, der foregaaer sig i Bevai.

Fanchon er syg; denne Omstændighed gjør at min Kone er saa sysselsat, at hun ikke har Tid at skrive Dem til. Her er altid nogen, der gjerne paatager sig den Forretning. Lykkelige unge Mand! Alt forener sig til Deres Lyksalighed: Dydens hele Løn søger Dem til at fortsene den. Hvad Belønningen for mine Velgjærninger angaaer, da bebyrd ingen uden Dem selv dermed; det er ene af Dem jeg venter den.

XI. Brev.

Fra Saint Preux til Hr. Wolmar.

Lad dette Brev blive imellem Dem og mig. Lad en dyb Taushed for evig skjule det dydigste Menneskes Vilfarelse. Til hvilket farligt Forretagende finder jeg mig ikke forpligtet! O at jeg, min vise og velgjørende Ven! havde alle Deres Raad i min Huskommelse, som jeg har Deres Godhed i mit Hjerte! Aldrig har jeg
saa

faa høfligen trængt til Klogskab, og aldrig har Frygten for at mangle den kunnet faa meget Skade den Smule, jeg har. Ak! hvor er Deres faderlige Omhu? hvor er Deres Formaning, Deres Kundskab? Hvad skal der blive af mig uden Dem? I dette kritiske Øjeblik vilde jeg give Alt mit Haab i Livet for at have Dem her i otte Dage.

Jeg har bedraget mig i alle mine Gissninger; jeg har begaaet lutter Fejltrin lige indtil dette Øjeblik. Jeg frygtede for ingen uden Marquisen. Forfækket efter at have seet hendes Skønhed og hendes Listighed, bestræbte jeg mig for gandske at iøsrive hendes gamle Elfers Sjæl fra hende. Glad ved at kunne drage ham til den Side, hvorfra jeg efter min Mening intet havde at befrygte, talte jeg med ham om Laura med den Agtelse og Beundring som hun havde indblæst mig; naar jeg fik løst det stærkeste Baand ved Hjælp af et Andet, haabede jeg omsider at kunne sønderrive dem begge.

Han fojede sig strax efter min Plan, han overdrev endogsaa sin Høflighed; og for maaskee at straffe mit Overhæng med en Smule Urolighed, fremkonstlede han en større Omhu for hende end han virkelig troede at have.

Hvad maa jeg nu sige Dem? Hans Omhed er altid den samme, men den er ej længere Konstlet. Hans Hjerter, udvattet af saa megen Kamp, har været i en Svagheds Tilstand, hvoraf hun har benyttet sig? Det vilde vorde vanskeligt for enhver Anden at nære en forstilt Kjærlighed i hendes Selskab; dette kan De selv slutte Dem til af Gjenstanden for den Lidenskab, der kvaler hende. Man kan i Sandhed ikke see dette ulykkelige Fruentimmer uden at røres af hendes Væsen og Skabning. Et smægtende og veemodsblandet Præg af Rummer, der stedse maler sig i hendes fortryllende Måson, og damper Fyrigheden i hendes Ansigtstræk, gjør hende behageligere, og i hendes af Bemod fordunklede Øjne blinker en mere gennemtrængende Ild, lig Soelstraalerne der glimter frem gennem Skyerne. Hendes Nidmyggelse har endog alle Blufærdighedens Indigheber; man sees hende og beklager hende; man hører og ærer hende; kort, jeg maa til min Vens Retfærdiggjørelse sige: at jeg kun kjender to Mennesker i Verden, der kunne uden Fare være hos hende.

Han er vildfarende, Wolmar, jeg sees det, jeg føler det, jeg tilstaaer Dem det med et bedrøvet Hjerter. Jeg gysen ved at tænke
 paa

paa, at hans Forbindelse endog kan bringe ham til at glemme, hvad han er, og hvad han skylder sig selv. Jeg skjælver for, at denne uforfærdede Kjærlighed til Dyden, der lader ham foragte den offentlige Mening, skal forlede ham til den anden Yderlighed, til at trodse Sammeligheds og Anstændigheds hellige Love. Edward Bomston, indlade sig i et saadant Siøstermaal! . . . . . forestil Dem! . . . . . for sin Vens Dje! . . . . . som tillader det! . . . . . som taaler det! . . . . . og som skylder ham alt! . . . . . Heller maa han udrive mit Hjerte med sin Haand, end vanbellige den saaledes.

Hvad skal jeg imidlertid gjøre? Hvorledes skal jeg bære mig ad? De kjender hans Haardhed. Man vinder intet med ham i fornuftige Samtaler, og hans egne ere paa nogen Tid just ikke stikkede til at neddæmpe min Frygt. I Førstningen lod jeg, som jeg ikke forstod ham. Jeg beraabte mig paa Fornuftens almindelige Grundsætninger, men han forstod mig ikke. Naar jeg søger lidt bybt at røre ham, svarer han mig med Sentenser og troer at have gjendrevet mig. Bliver jeg ved, ophidses han, og taler i en Tone, som en Ven ikke vilde bruge og hvori Venskab aldrig

kan svare. Troe mig, jeg er ved denne Leilighed hverken frygtlos eller tilbagholden; naar man gjør sin Pligt, er man alt for meget fristet til at være stolt; men her kommer det ikke an paa Stoltthed; det kommer an paa at være hædlig; og mislykkede Forsøg kunne worde de bedste Midler skadelige. Jeg vover næsten ikke at indlade mig i nogen Underfølgelse med ham, thi jeg føler hver Dag Sandheden af den Børsel, De har givet mig, at han er stærkere end jeg i Raisonnement, og at man ej bør opløse hans Brede ved Ordstrid.

I Dvrigt synes han noget kold mod mig. Man skulde næsten sige at jeg forurodiger ham. Hvorledes kan et Menneske, der i alle Henseender har saa mange Fortrin, fornede sig ved et Øjeblik Svaghed! Den store, den ædle Edouard Bomston frygter for sin Ven, sin Skabning, sin Lærling! Han synes endog, ifølge nogle Ord, som faldt om hans Elskovsvalg, i Tilfælde at han ikke givtede sig, at ville føre min Trostid i Fristelse ved Hjælp af min Fordeel. Han veed meget vel, at jeg hverken bør eller vil forlade ham. O! Wolmar! jeg skal gjøre min Pligt, og allevegne følge min Belgjører! Var jeg sej og nedrig, hvad vilde jeg vinde ved min Troloshed? Vilde vel Ju-
li-

lie og hendes værdige Egtfælle betros Deres
 Børn til en Forræder.

De har ofte sagt mig, at de smaae Li-
 denstaber aldrig tage fejl, men ikke bestandig til
 Maalet; de store derimod kan man væbne mod
 dem selv. Jeg troede her at kunne gjøre Brug
 af denne Grundsætning. Medlidenhed, Foragt
 for Fordomme, Vane, Kort, Alt hvad der
 bestemmer Edouard i dette Tilfælde, bliver
 ubemærkt ved sin Ubetydelighed og vorder næ-
 sten uangribeligt, istedenfor at den ægte Kjer-
 lighed er uadskillelig fra Edelmød, og man
 ved den altid har nogen Magt over ham. Jeg
 har forsøgt at gaae denne Gjenvej og tvivler
 ej gandske om et lykkeligt Udfald. Dette Mid-
 del synes grusomt, jeg har ikke valgt det uden
 Kamp med mig selv. Imidlertid, naar jeg
 tager Alt vel i Betragtning, troer jeg derved
 at gjøre Laura selv en Tjeneste. Hvad kunde
 hun vel gjøre i den Stand, hvortil hun kan
 opføres, uden at vise sin fordums Skjændsel?
 Men hvor stor kan hun werde ved at blive
 hvad hun er! Kjender jeg derne forunderlige
 Dige ret, er hun snarere skabt til at nyde sit
 Offer end Rangen, som hun bør aflaae.

Glaaer dette Tilflugtsmiddel mig fæst, har
 jeg endnu eet nemlig Regjeringen paa Religio-
 nens

nens Begne; men dette Middel skal ikke anvendes uden i yderste Nødsfald og i Mangel af Alt andet: det koster hvad det vil, jeg skal intet svare for at forkomme en uværdig og vanærende Forbindelse. O aatværdige Wolmar! Jeg gjør meget for Døds Afgøelse alle Djeblikke i mit Liv. Hvad Edouard end kunde skrive til Dem, hvad De end kunde faae at høre, saa er idre Dem at Lauretta Visana aldrig skal blive Lady Womston for alt hvad der er til i Verden, saa længe dette Hjerte banker i mit Bryst.

Billiger De mine Forholdsregler, behøver dette Brev intet Svar. Bedrager jeg mig, da undervis mig; men skynd Dem, thi der er ikke et Djeblik at spille. Jeg skal lade Adressen skrives af en fremmed Haand, gjør De det samme, naar De svarer mig. Naar De har undersøgt, hvad man bør gjøre, saa brænd mit Brev og glem dets Indhold. Dette er den første og eeneste Hemmelighed, jeg skal skjule for begge Cousinerne. Dersom jeg mere kunde fælde mig paa min egen Indsigt, skulde endog De intet have faaet at vide herom *).

XII.

*) For ret at forstaae dette Brev og det tredje i dette Bind, maatte man kjende Mylord Edouards

§ XII. B r e v.

Fra Madam Wolmar til Madam d'Orbe.

Posten fra Itallen syntes blot at vente paa det Diebsk Du reiste, for at komme ligesom til Straf fordi Du blot for dens Skyld, havde opsat Din Reise. Det er ikke mig, der har gjort denne skønne Opdagelse; det er min Mand, der har anmærket, at skjøndt Du havde ladet spænde for Klokken otte, dvælede Du dog med Reisen til Klokken Elleve, ikke af Godhed for os, men efter at have spurgt ti Gange om Klokken ikke var Ti, fordi det er sædvanligen paa den Tid Posten kommer.

Du er skudt, stakkels Cousine! Du kan ikke mere gaae fra det. Chaillots Anelse uagtet,

Edourds Tildragelser, og jeg havde i Forskningen besluttet at føje den til denne Samling, men ved nøjere at overtænke det, har jeg ej kunnet overtale mig til at fordærve to Elskendes simple Historie med hans romantiske Begivenheder. Det er bedre at overlade noget til Læserens egne Gisninger.

En kort Udsigt over Edouard Bomstons Liv, efter en Oversættelse af Forfatterens Haandskrift, skal følge ved Slutningen af næstfølgende sieste og sidste Deel.

Oversætteren.

tet, har denne saa forvildede, eller rettere sagt,
 fornuftige Claire, ikke kunnet være det til
 Enden; nu er Du hildet i de samme Snarer,
 af hvilke Du gjorde Dig saa megen Umage at
 udvikle mig, og Du har selv ej kunnet be-
 holde den Frihed som Du gjengav mig. Nu
 kommer altsaa Røden til mig at lee; men,
 Kjære Veninde! jeg maatte besidde Dit Tryk-
 serie og Dine Yndigheder for at kunne spørge
 som Du, og stemme Spøgen selv i en kjær-
 lig, søm og hjertelig Tone. Og, hvilken For-
 skjæl paa os? Hvorledes skulde jeg være ublu-
 nok til at drive Spot med et Onde, hvortil
 jeg er Aarsag og som Du har taget paa Dig
 for at befrie mig for det? Der er ingen Fø-
 lelse i Dit Hjerte uden det jo giver mit Grund
 til Erkjendelighed; Alt, endog Din Svag-
 hed, er hos Dig Dydens Verk. Dette er det,
 der trøster og opmuntrer mig. Jeg maatte be-
 klage og begræde mine Fjender; men man
 maae lee af den falske Undseelse, som bringer
 Dig til at rødme over en Tilbøjelighed, der er
 ligesaa ree som Du.

Lader os komme isjen til den italienske
 Post og for et Øjeblik give Slip paa al Mor-
 ralisering; det vilde ellers være at mis-
 bruge alt for meget mine gamle Fædersnavne;

thi

thi det er vel tilladt at bysse sine Tilhørere i Søvn, men ikke at gjøre dem utaalmodige. Nu da, hvad har Posten, som udeblev saa længe, medbragt? Intet uden Godt i Henseende til vore Venners Sundhed, og det som mere er, et stort Brev til Dig. Ah! gode: jeg seer Dig allerede smile og faae Besret igjen; men det ankomne Brev lader Dig end mere taalmebig vente paa hvad det indeholder.

Og det har endnu sin Værdi, naagtet det har opvakt Længsel; thi det aander en saa . . . . . men jeg vil fortælle Dig Nytt, og det var sikkerlig ikke Nytt, hvad jeg nylig vilde have sagt Dig.

Med dette Brev er der kommen et andet fra Mylord Edouard til min Mand med mange venstabelige Hilsener til os; det indeholder virkelige Nyheder, og saa meget mere uventede, som det første Brev intet taler derom. De skulde den følgende Dag rejse til Neapel, hvor Mylord Edouard havde noget at forrette, derpaa vilde de see Besuv . . . . Begriber Du, min Bedste! hvad Tiltrækkende dette Syn kan have? Naar de komme til Rom . . . . . Elalre! tank, forstil Dig! . . . . . Edouard er nær ved at givtes . . . . . Himlen være lovet! ikke med den uverdige Marquise; tværtimod,

imod, han anmærker, at det kun er slet fat med hende. Med hvem da? . . . . med Laura, den elskværdige Laura, saa . . . . men dog . . . . hvilket Givtermaal! . . . . Vor Ben toler ikke et Ord derom. Strax derefter ville alle tre rejse og komme hid for endelig, at gjøre her deres sidst. Indretninger. Min Mand har ikke sagt mig hvilke; men han gjør Regning paa at Saint-Preux skal blive hos os.

Jeg maa tilstaae Dig, at hans Taushed forurodiger mig noget. Det er mig vanskeligt at finde Rede i Alt dette. Jeg seer deri saasomme Ting, og Spil i det menneskelige Hjerte som man neppe kan udgrunde. Hvorledes har en saa dydig Mand kunnet fængsles af en saa varig Lidenskab for en saa slet Kone som denne Marquise? Hvorledes har hun med en saa slem og grusom Karakter kunnet fatte og nære en saa levende Kjærlighed for en Mand, der saa lidet lignede hende, ifald man ellers kan hadre et Raseri, der er i Sand til at gjøre sine Slaver Skyldige i Forbrydelser, med Elfskovs og Kjærligheds Navn? hvorledes har et saa edelt, saa omt, saa uegennyttigt Ungdomshjerte kunnet finde sig i sine første Udsvævelier? Hvorledes har det kunnet trække sig ud af disse ved en forfærist Tilhøjelighed, der

er

er skabt til at forvilde vort Køn; og hvorledes har Elskov, der styrter saa mange dydige Qvinder, kunnet vinde den Sejer at danne een dydig? Siig mig, min Claire! at adskille to Hjerter, der elskede hinanden, uden at passe sammen; at forene dem, som passede sammen uden at forstaae hinanden; at bringe Kjærlighed til at vinde Sejer over Kjærlighed selv; at drage Lyksalighed og Dyd selv ud af Lastens og Skjændselens Bryst; at befrie sin Ven fra et Uhyre, ved at skaffe ham, saa at sige, en Sælfsberinde . . . . . ulykkelig, det er sandt, men elskværdig, endog retskaffen, i det mindste, som jeg tør troe, dersom man igjen kan blive det; siig mig! den, der kunde gjøre Alt dette, kan han være lastværdig? Den, der kunde udholde det, kan han være at dable?

Lady Bomston skal altsaa komme hid? Ja herhid min Engel! hvad tænker Du dersom? Hvilket Vidunder maa endelig ikke denne beundringsværdige Pige være, som Opdragelsen har fordærvet, som Hjertet har reddet, og for hvem Elskov har været Vej til Dyden? Hvo bgr mere beundre hende end jeg, som har gjort det Modsatte; jeg, som min Tilbojelighed ene har forvildet, da Alt forenede sig for
at

at føre mig til det Gode? Jeg fornædrede mig mindre, det er sandt, men er jeg opdragen som hun? Har jeg undskyet saa mange Snarer og gjort saa mange Oposresser? Fra Skammens nederste Trin har hun kunnet stige til Verdens første; hun er hundrede Gange agtværdigere, end om hun aldrig havde været skoldig. Hun er sølsom og dydig: hvad mangler hun for at ligne os? Gives der ingen Omvendelse fra Ungdoms Feiltrin, hvad Næt har da jeg til mere Overbærelse? For hvem skal jeg haabe at finde Naade? og hvad Hæder kan jeg gjøre Fordring paa, naar jeg undslaaer mig for at ære hende?

Men Cousine! i det min Fornuft siger mig dette, knurer mit Hjerte; og uden at kunne forklare hvorfor, maa jeg kæmpe mod mig selv for at finde det godt, at Edouard er indgaaet i dette Ægteskab, og at hans Ven har blandet sig deri. O Indbildning! Indbildning! Hvor vanskeligt at afskaste dens Nag! Den forleder os altid til Uretfærdighed: et forbigangent Gode udslættes ved et nærværende Onde, og et forbigangent Onde skulde ej kunne udslættes af noget Gode?

Jeg har for min Mand ytret min Urolighed over Saint-Preux's Forhold i denne Sag.

Jeg

Jeg synes, har jeg sagt, at han stammer sig ved at tale derom til min Cousine. Han er ei i Grand til at begaae nogen Midrigsstreg, men han er svag . . . . Alt for megen Eftergivelse mod en Bens Fjestrin . . . . — Nei, svarede han mig, han har gjort sin Pligt; han vil gjøre den, det veed jeg; mere kan jeg ikke sige Dig, men Saint-Preux er en brav Karl. Jeg staaer inde for ham; Du vil nok blive fornøjet med ham. . . . Claire; Det er umuligt at Wolmar bedrager mig eller sig selv. Ved denne saa bestemte Tale begyndte jeg at gaae ind i mig selv: jeg indsaae at alle mine Betænkeligheder blot rejste sig af falsk Dmhed, og at jeg, ved at være mindre forsængelig og mere billig, vilde finde Lady Bonston værdigere til sin Rang.

Dog vi ville for et Øjeblik slippe Lady Bonston og komme igjen til os selv. Føler Du ikke, ved at læse dette Brev, alt for vel, at vore Venner skulle komme tilbage snarere end vi vente dem, og siger Dit Hjerte Dig intet? Elauer det ikke nu stærkere end ellers, dette alt for sømme og mit alt for lige Hjerte? Tænker Du ikke paa den Fare at leve fortroltgen med en elsket Person; at see ham hver Dag, at boe med ham under det samme Tag?

D,

Og, hvis mine Bildfareller ej have røvet mig Din Agtelse, indjager da ikke mit Exempel Dig nogen Frygt? Hvor mange Gange i vore yngre Aar have ikke Fornuft, Venfkab og Ære indblæst Dig en Angest for mig, som jeg af blind Kjærlighed har foragtet! Nu kommer Røden til mig, min søde Veninde! og det som mere er, jeg har en sørgelig Erfarenhed at beraabe mig paa. Hør mig derfor, medens det endnu er Tid, af Frygt for, at Du, efterat have henbragt det Halve af Dit Liv med at begræde mine Fjellrin, maaskee kan komme til at henbringe den anden Halvedeel med at begræde Dine egne; især overgiv Dig aldrig til den kaade Munterhed, som skjæmmer om dem, der intet have at frygte, og styrter dem, som ere i Fare. Claire, Claire! en Gang spottede Du Elskov; men det var fordi Du ej kjendte den, og, fordi Du ikke havde følet dens Pile, troede Du Dig høvet over dens Angreb. Den havner sig og leer til Gjengjæld over Dig. Lær at sætte Mistro til Din forræderiske Lyksalighed, og frygt for, at den eengang skal komme at koste Dig Taarer. Kjære Veninde! det er Tid at jeg viser Dig for Dig selv; thi hidindtil har Du ikke seet Dig i Dit rette Lys: Du har bedraget Dig i

Hen

Henseende til Din Karakter, og ikke vidst at vurdere Dig efter Dit sande Værd. Du har fæstet Tro til Chaillots Dom; ifølge Din spøgende Munterhed holdt hun Dig for lidet følsom; men et Hjerter som Dit var over hendes Kateevne. Chaillot var ikke skabt til at kende Dig; ingen i Verden har kendt Dig ret, jeg ene undtagen. Selv vor Ven har mere følet end seet Dit hele Værd. Jeg har ladet Dig blive i Din Bildfarelse, saa længe den kunde være Dig nyttig; men nu, da den kan styrte Dig, maa jeg rive Dig ud af den.

Du er levende, og troer Dig ikke følsom. Mit Barn! hvor Du bedrager Dig! Din Fyrighed selv beviser det Modsatte. Er det ikke altid paa Ting, der angaae Følelsen, den over sig? Er det ikke fra Dit Hjerter Din Lystigheds Ynde kommer? Dit Spøg er et mere rørende Tegn paa Deeltagelse end en Andens Høfligheder; Du indsmigrer Dig medens Du fjaser; Du leer, men Din latter gennemtrænger Sjælen; Du leer, men Du afløkker Omhedens Taarer, og med alt det Let sind seer jeg Dig næsten altid alvorlig.

Dersom Du blot var, hvad Du udgiver Dig for, saa sig mig hvad der skulde knytte os saa stærkt til hinanden? Hvorledes kunde

et saa mageløst Venſkabsbaand finde Sted mellem os? Hvorledes ſkulde en ſaa fortrinlig Hengivenhed fylde et Bryſt, der ſaa lidet var ſæmt til Hengivenhed? Hv d? Den, der ikke har levet uden for ſin Veninde, ſkulde ikke kunne elſke? Den, ſom har villet forlade Fæder, Mand, Elægtninger og ſit Fødeland for at følge hende, ſkulde ikke foretrække Venſkab for Alt? Og hvad havde jeg gjort, jeg ſom har et ſaa følsomt Hjerte? Couſine! jeg har ladet mig elſke og jeg har gjort meget, med al min Følsomhed, i det jeg har næret et Venſkab for Dig, der har været ligesaa inderligt ſom Dit for mig.

Diſſe Modſigelſer have givet Dig det ſælſomme Begreb om Din Karakter, ſom en ſaadan Gjak, ſom Du er rogenſinde kunde fatte, nemlig at Du holder Dig paa een Gang for varm Veninde og kold Elſkerinde. Da Du ej kunde miſtkjende det omme Venſkab; hvoraf Du følede Dig gjennemtrængt, troede Du at denne Følelſe var den eeneste Du var i Stand til at nære. Foruden Julie, tænkte Du ikke at Noget i Verden kunde gjøre Indtryk paa Dig; ligesom de af Naturen følsomme Hjertes ikke kunne være det uden for ſen Gjenſtand, og ligesom Du ſkulde have

kunnet

Kunnet elske mig inderlig, fordi Du blot elskede mig! Du gjorde mig det pudseerlige Spørgsmaal om Sjælen var af noget Kjønn? Nei, mit Barn, Sjælen er slet ikke af noget Kjønn, men dens Bevægelser udmærke den, og Du begynder Alt for vel at føle det. Fordi den første Elsker, der tilbød sig, ikke henrev Dig, troede Du strax, at Du aldrig kunde henrives; fordi Du manglede Kjærlighed for Din Besjler, troede Du, at Du aldrig kunde have nogen for noget Menneske. Da har blev Din Mand, elskede Du ham dog, og det saa inderstigen at vor Fortrolighed leed derved. Din saa lidet følsomme Sjæl kunde dog finde en Tilgiwt for Kjærlighed, der var stor nok til at tilfredsstille en retskaffen Mand.

Stakkels Cousine! det staar nu til Dig for Eftertiden at opløse Din egen Tvivl, og dersom det er sandt:

At iskold Elsker kun er lidet trofast Ven, *)

frygter jeg for at jeg har nu en Grund for meget til

*) Ch'un freddo amante è mal sicuro amico.

Disse Vers ere forhuttede; og, (De skjønn Damer tage det ikke ilde op!) den originale Forfatters Mening er mere træffende og skjønn.

til at troe Dig; men jeg maa da endelig i den Henseende sige Dig Alt hvad jeg tænker.

Jeg troer at Du, uden at vide det, har elsket tidligere end Du troer det, eller i det mindste at den samme Tilbøjelighed, som styrkede mig, havde forført Dig, hvis jeg ikke havde forekommet Dig. Troer Du, at en saa naturlig og saa sød Følelse kan dvale saa længe inden den yttres sig? Tænker Du, at man i den Alder, vi vare, ustraffet kan være fortrolig med et elskværdigt ungt Menneske, eller at denne Følelse, med al den Lighed, der hersker i vor Smag, skulde være den eeneste, vi ej havde tilfælles? Nej, min Engel! Du skulde have elsket ham, jeg er vis derpaa, naar jeg ej først havde elsket ham. Som mindre svag, skøndt ikke mindre sølsom, skulde Du vordet fornuftigere uden at vordre lykkeligere. Men hvilken Tilbøjelighed havde i Din dybtige Sjæl kunnet dæmpe Afskyen for Erøringesdaad og Utroskab? Benskab frelste Dig fra Elskovs Snarer; Du saae blot en Ven i Din Venindes Elsker, og Du fritjæbte Dit Hjerte paa mit Hjertes Bekostning.

Disse Formodninger ere vel endog ikke saa meget Formodninger, som Du tænker; og, naar jeg vilde gjenkalde hine Tider, der
bor

bør være forglemte, skulde jeg let kunne i den
 Deeltagelse, som Du troede at vise mig allee-
 ne, finde en ikke mindre levende Deeltagelse
 for ham, der var mig kjær. Da Du ikke selv
 torde elske ham, vilde Du at jeg skulde elske
 ham; Du holdt os Begge uundværlige til hin-
 andens Lyksalighed, og det Hjerter, der ej har
 sin Lige i Verden, havde os Begge derved saa
 meget inderligere kjær. Vær forvissat om, at
 Du uden Din egen Svaghed havde været
 mindre overbærende med mig; men Du maatte
 have bebrejdet Dig selv en billig Stræng-
 hed under Navn af Skindsyge. Du følede Dig
 ikke berettiget til at bestride en Tilbøjelighed
 hos mig, som jeg burde have neddampet,
 og af Frygt for snarere at være trosøs end dy-
 dig troede Du at have gjort nok for Dyden
 ved at opofre Din Lyksalighed for vores.

Der seer Du, min Claire! Din hele
 Historie; der seer Du hvorledes Dit tyran-
 niske Venstreb tvinger mig til at yde Dig Tak
 for min Banære og være Dig erkjendelig for
 min Skade. Troe dog ikke derfor at jeg i
 den Henseende vil ligne Dig. Jeg er ligesaa-
 lidet i Stand til at følge Dit, som Du mit
 Eksempel, og ligesom Du ej behøver at frygte
 for flere Fejlskrin af mig, saaledes har jeg ikke,

Him-

Himlen ske Tak! længer Dine Grunde til Overbærelse. Hvad værdigere Brug kan jeg vel gjøre af den Dyd, Du har gengivet mig, end at hjælpe Dig i at beholde Din?

Jeg maa ogsaa sige Dig min Mening om Din nærværende Forfatning. Vor Læremesters lange Fraværelse har ikke forandret Din Stemning for ham. Din gjenvundne Frihed og Hans Hjemrejse have gjort en ny Epoke, som Elskov har draget sig til Nytte. Der er ingen ny Følelse opkommen i Dit Hjerte; den, som Laae skjult der, har kun grebet stærkere om sig. Stolt af at torde tilstaae Dig selv dette, ilede Du med at sige mig det. Denne Bekjendelse syntes næsten uforbigjængelig nødvendig til at gjøre hin Følelse uskylbig; i det den blev en Forbrydelse i Din Venindes Øjne, ophørte den at være nogen i Dine; og maaskee havde Du ej styrtet Dig i en Fare, som Du i saa mange Aar kjæmpede imod, uden for gandske at befrie mig for den.

Jeg har følet Alt dette, min Bedste! jeg foruroligedes kun lidet over en Tilbøjelighed hos Dig, der tjener til en Børn omkring mig, og som Du ej kunde bebrejde Dig. Den Vinter, vi henbragte i Fredens og Venstabs Etjød, gjorde mig end sikkrere, da det fore-

kom

Kom mig, som om Din Munterhed var for-
øget isteden for at tabe sig. Jeg saa Dig
om, omhyggelig, estertænkfom, men frie i
Dine Kjærtegn, naturlig i Dit Spøg, uden
Hemmelighedsfuldhed, uden Snigfærd i alle
Ting, og i Dine overgivneste Læseriet (agace-
ries) gotgjorde Din uskyldsprægede Glæde Alt.

Efter vor Samtale i Elyseum er jeg ikke
længere saa fornøjet med Dig. Jeg finder Dig
sagtmødig og sværmende. Du morer Dig lige
saa meget allene, som hos Din Veninde. Du
har ikke forandret Sprog men Tone; Dit
Skjemt er mere tilbageholdende; Du tør ikke
mere tale saa ofte om ham; man skulde næ-
sten sige at Du frygter stedsse for at han hører
Dig; og man seer paa Din Urolighed, at Du
venter paa Efterretninger fra ham uden at ville
spørge derom.

Jeg gyser, gode Cousine! ved at tænke
paa, at Du ikke føler Din hele Fare, og at
Elfskovspilen dybt har saaret Dit Junderste længe
førend Du syntes at frygte derfor. Troe mig,
randsag vel Dit svage Hjerte; spørg Dig selv
noje, (jeg gjentager det), om man, hvor
dydig man end er, længe uden Fare kan være
med den, man elsker; og om den Fortrolig-
hed,

hed, der styrkede mig, har slet intet Frygtelig
ligt for Dig. I ere Begge frie; det er just
det, der gjør Omstændighederne mere mistæn-
kelige. Der er i et dydigt Hjerte ingen Svag-
hed, som tillader Samvittighedsnag, og jeg er
enig med Dig i at man altid er stærk nok til
at modstaae Laster: men ak! hvo kan vogre
sig for at være svag? Betragt imidlertid Fol-
gerne, og tænk paa Virkningerne af Skam.
Hvorledes kan man fortjene Andres Ugtelse,
uden at have nogen for sig selv; og naar vil
den, der gjør det første Skridt paa Lastens
Bøj uden Gysen, standse? Dette vilde jeg
sige til de Verdenskvinder, for hvilke Moral
og Religion ere et Intet, og som ingen anden
Lov kjende, end Andres Mening. Men Du,
dydige og kristeligssindede Kone, Du som ind-
seer Dine Pligter og elsker dem; Du som
kjender og følger andre Regler end det almin-
delige Omdbomme, Din første Hæder er den,
Din Samvittighed giver Dig, og det er denne,
det kommer an paa at vedligeholde.

Beed Du vel hvad der er det Urigtige fra
Din Side i denne hele Sag? Det er, (jeg
siger det igjen) at Du rødmer over en sabelig
Solesse, som Du blot behøver at nævne for at
gjøre

gjøre den aldeles uskyldig: *) men med Alt Dit spøgefulde Lune er ingen saa forsagt som Du. Du gjækkes for at spille den Friske, men jeg seer Dit arme høvende Hjerter! Du bærer Dig ad med Kjærlighed, den Du forstiller Dig at lee af, som de Børn, der synge om Matten, naar de ere bange. O kjære Veninde, erindre Dig hvad Du tusinde Gange har sagt: det er den falske Undseelse, der leder til den sande, og Dyden redmer over intet uden hvad som er ondt. Er Elkov i sig selv en Forbrydelse? er den ikke den reueste saavelsom den sødeste Naturens Følelse? har den ikke et gavnligt og priseligt Maal? Forsmaaer den ikke de nedrige og krybende Sjæle? Opsluer den ikke de store og kjække? Foræbler den ikke alle deres Følelser? Opsløtter den ikke deres Væsen? hører den dem ikke over dem selv. Ak! dersom man for at være dydig og god maa være uangribelig for dens Pile, sig da, hvad er der tilbage for Dyden paa Jorden? Naturens Udskud og de usleste Dodelige.

Hvad

*) Hvorfor lader Udgiveren de idelige Gjentagelser, hvoraf dette Brev, saavelsom mange andre, er fuldt, blive staaende? Af en meget simpel Grund; nemlig fordi han aldeles ikke skjætter om at disse Breve skulde behage dem, der kunne gjøre dette Spørgsmaal.

Hvad har Du gjort, som Du kan bebrejde Dig? Har Du ikke valgt en retskaffen Mand? Er han ikke fri? Er Du det ikke? Fortjener han ikke al Din Agtelse? Har Du ej al hans? Er Du ikke lykkelig nok, naar Du kan gjøre en Ven lykkelig, der er dette Navn saa værdig; naar Du med Dit Hjerte og Din Person kan betale Din Venindes gamle Gjæld, og hædre den af Lykken mishandlede Fortjeneste ved at ophøje den i Dit Selskab?

Jeg indseer de smaae Betænkkeligheder, der holde Dig tilbage. At tilintetgjøre en fattet og reent ud erklæret Beslutning, lade en anden Vejler træde i Din afdøde Mand's Sted, vise sin Svaghed offentlig, give sig med en Eskovsridder! — thi lave Sjæle, der altid ere ødse med vanærende Titler, ville snart bruge denne — det er altsaa de Grunde, ifølge hvilke Du heller vil bebrejde Dig Din Tilbøjelighed end retfærdiggjøre den, heller lade Eskovsglæden ulme i Dit Sinderste end gjøre Din Kjærlighed lovsig! Men jeg spørger Dig, er det en Skam at give sig med den, man elsker, eller er det ikke meget mere een, at elske ham uden at ægte ham? Eet af to maa Du vælge. Den Hæder, Du skylder den Afdøde, er at ære hans Enke nok til hellere at give hende en

Mand

Mand end en Elsker; og, dersom Din Ungdom nøder Dig til at besætte hans Plads, hyl-
der Du da ikke hans Minde ved at vælge en
Mand, der var ham kjær?

Hvad Standsuligheden angaaer, da troer
jeg, at jeg vilde fornærme Dig ved at bestride
en saa urimelig Indvending, naar der spørges
om Dyd og gode Eader. Jeg kender ingen
vanærende Ulighed uden den, der har sit Ud-
spring fra Karakteren eller Opdragelsen. I
hvad Stand end det Menneske, der har ind-
sugt lave Grundsætninger, kommer, er det
altid skjændigt at forbinde sig med ham. Men
et Menneske, opdragen med Væresfølelse er
Ligemand med hele Verden; der er ingen Stil-
ling i Livet uden han jo er paa sin Plads.
Du veed Din Faders Mening, da der var
Strid om mig og vor Ven. Hans Familie er
anstændig, skønde den er ubekjendt. Han ny-
der offentlig Agtelse og fortjener den; og var
han end det ringeste Menneske burde Du i Be-
tragtning af hine Fortrin ikke betænke Dig;
thi det er bedre at handle mod Adels end mod
Dyd; og en Kaldsvierkone er agtværdigere end
en Fyrstes Frille.

Jeg indseer fremdeles godt et andet Slags
Bortlægenhed, der flyder af den Nødvendighed
at

at Du skal erklære Dig først; thi det bør Du føle, at, naar han skal vove at gjøre sig Haab om Dig, maa Du tillade ham det, og det er een af de billige Fordelse ved Standsulighed, at den ofte koster den mest ophøjede den Nymf-gelse, at gjøre det første Skridt. Jeg tilgiver Dig at Du tager denne Vanskelighed i Betragtning, og jeg tilstaaer endog, at den vilde forekomme mig saare vigtig, dersom jeg ej gjorde mig saa megen Umage for at høve den: jeg haaber, at Du har Tillid nok til Din Veninde for at troe, at det skal skee uden at fornærme Din Ære; jeg for min Deel stoler nok paa et høidigt Udfald for at gaae tillidsfuld til Verks; thi, Alt det naaget, som I begge have sagt mig om Vanskeligheden i at forvandle en Veninde til Kjæreste, troer jeg Dig ikke, om jeg ellers kjender et Hjerte ret, hvori jeg alt for godt har lært at lase, at dette Foretagende under disse Omstændigheder kræver saa stor Klogskab af mig. Jeg foreslaaer Dig derfor at lade det hulle paa mig at bringe denne Sag i Rigtighed, paa det at Du kan overlade Dig uden Forbeholdenhed, uden Kummer, uden Fare, uden Skam til den Fornøjelse som hans Hjemkomst vil gjøre Dig. Af Cousine! hvor ypperligt for mig at forme for evig to Hjærter,

ter, der ere saa meget skakte for hinanden, og for saa lang Tid siden ere sammensmeltede med mit! endnu skulle de nøjere forenes om det er mueligt; I skulle ikke være mere end een baade for eder selv og mig. Ja min Claire! Du kan endnu bevise Din Veninde en Tjeneste ved at krone Din Kjærlighed, og jeg skal derved werde saa meget vissere paa mine egne Følelser, naar jeg ej længer kan gjøre Forskjel paa dem og eders.

Dersom dette Forslag, trods mine Grunde, ikke staaer Dig an, er min Mening, at vi, det koste hvad det vil, skal bortffjerne dette farlige og for een af os altid frygtelige Menneske; thi, hvordan det end gaar, er dog vore Bøens Opdragelse os mindre vigtig end deres Modres Dyd. Jeg giver Dig Tid til at eftertanke Alt dette paa Reisen. Naar Du kommer hjem, tale vi nærmere derom.

Jeg har taget den Beslutning at sende dette Brev lige til Genf, da Du ej har kunnet ligge mere end een Nat i Lausanne, og det altsaa ej vilde træffe Dig der. Bring mig mange Efterretninger om den lille Republik, især det Gode, man siger om denne ypperlige By. Jeg skulde prise Dig lykkelig, at Du staaer den at see, dersom jeg kunde gjøre Væ-
sen

fen af Fornøjsler, som man kjøber paa sine
Benner's Bekostning. Jeg har aldrig elsket
Luxus, og nu hader jeg den, fordi den har
rovet mig Dig, jeg veed ej hvor mange Aar.
Mit Varn! ingen af os rejser til Genf for
at kjøbe Bryllupsstads; men hvad Fortjeneste
end Din Broder kan have, tvivler jeg dog
paa at Din Svigerinde er lykkeligere med sine
brabantiske Kniplinger og sine indianiske Silke-
tøjer end vi i vor Simpelsked. Denne min
Anke nagter, paalægger jeg Dig dog at over-
tale hende til at komme og holde Bryllup paa
Elarens. Min Fader har skrevet til Din, og
min Mand til Brudens Moder for at bede
dem derom. Hermed følge Brevene; besørg
dem, og understøt Gudhøvelsen med Din vor-
ende Indflydelse; dette er Alt hvad jeg kan
for, at Højtideligheden ej skal gaae for sig
uden min Nærværelse; thi jeg maa sige Dig
at jeg, for Alle i Verden, ikke vil forlade
min Familie. Lev vel Cousine! et Par Ord
maa Du sende mig til Efterretning, at jeg i
det mindste kan vide, naar jeg skal vente Dig.
Dette er nu den tiende Dag siden Du rejste,
og jeg kan ikke mere leve saa længe uden Dig.
E. S. Medens jeg skrev dette afbrudte
Brev, fik Henriette ogsaa det Indfald at ville
skrive.

skrive. Da jeg gjerne onsker at Børn altid skulle sige hvad De tænke, og ikke hvad man lægger dem i Munden, lod jeg den lille Mar skrive Alt hvad hun vilde uden at forandre et eeneste Ord deri. Det er altsaa det tredje Brev, der følger med mit. Jeg veed vel at det ikke endnu er det, jeg tittede efter da jeg gjennemsaae denne Pakke. Du kan gjerne lade være at lede heri efter det; thi Du finder det saa ikke. Det er adresseret til Clarens, og paa Clarens skal det læses; ret Dig derefter!

XIII. Brev.

Fra Henriette til hendes Moder.

Hvor er Du da, Mama? Man siger, Du er i Genf, og at det er saa langt, saa langt, at man maatte gaae to Dage, hele Dagen, for at naae Dig: vil Du da saaledes rejse hele Verden rundt? Min lille Pappa er i Morges rejst til Etange; min lille Bedstefader er paa Jagt; min lille Mama har lukket sig inde for at skrive; og her er ingen uden min rare Perrette og min rare Fanchon. Gud frie mig! Jeg veed ikke hvordan altsammen har sig; men, siden vor Ben rejste er hele Verden gal. Mama!
Du

Du begyndte først. Man kjedede sig allerede temmelig, da Du ingen mere havde, som Du kunde gjøre gal. Ak! det er endnu langt værre siden Du rejste! thi lille Mama er ikke mere i saa godt Lume, som da Du var her. Mama! min lille Marcellin elsker vel, men han holder ikke mere af Dig, fordi Du ikke har ladet ham hoppe i Gaar som sædvanlig. Jeg troer, jeg endnu vilde holde lidt af Dig, dersom Du kom meget snart igjen, at man ikke skulde kjede sig saa meget. Vil Du gandske faae mig god igjen, da bring min lille Marcellin eet eller andet, som kan fornøje ham. For at faae ham god igjen kan Du nok finde hvad Du skal gjøre. Ak! min Gud! var vor gode Ven her! Min smukke Bifte er gandske itu; min blaa Klædning seer ud som en gammel Klud, min gule er i Pjalter; mine daglige Handsker due ikke mere. Lev vel. Mama! jeg maa slutte mit Brev; thi lille Mama har sluttet sit, og kommer nu fra sit Kammer. Jeg troer at hun har røde Øjne, men jeg tør ikke sige det til Hende; dog naar hun læser dette, vil hun vel see, at jeg har seet det. Min gode Mama! hvor Du er stem, naar Du saaledes faaer min lille Mama til at græde!

E. S. Jeg omfavner min Bedstefader; jeg omfavner mine Onkler; jeg omfavner min nye Tante og hendes Mama; jeg omfavner Alle, Dig undtagen. Mama! Du forstaar mig vel, jeg har ikke lange Arme nok for Dig.

